

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
MUHASEBE BİLİM DALI

**5411 SAYILI BANKACILIK KANUNUNDAKİ ÖZEL VE
GENEL KARŞILIKLAR, MUHASEBELEŞTİRİLMESİ
VE VERGİ MEVZUATI KARŞISINDAKİ DURUMU**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:
Bilal POLAT

İstanbul, 2015

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
MUHASEBE BİLİM DALI

**5411 SAYILI BANKACILIK KANUNUNDAKİ ÖZEL VE
GENEL KARŞILIKLAR, MUHASEBELEŞTİRİLMESİ
VE VERGİ MEVZUATI KARŞISINDAKİ DURUMU**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Bilal POLAT

Öğrenci No:

120708057

Danışman:

Prof. Dr. Celal KEPEKÇİ

İstanbul, 2015

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Projesi / Tezi - Doktora Tezi olarak sunduğum “*5411 Sayılı Bankacılık Kanunundaki Özel ve Genel Karşılıklar, Muhasebeleştirilmesi ve Vergi Mevzuatı Karşısındaki Durumu*” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 15.05.2015

Aday: Bilal POLAT

Adı Soyadı : Bilal POLAT

Danışmanı : Prof. Dr. Celal KEPEKÇİ

Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans,

Alanı : Muhasebe

Anahtar Kelimeler : Mevduat Bankaları, Katılım Bankaları, Özel ve Genel Karşılıklar, Teminatlar, Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler, Ticari Kar, Mali Kar

ÖZ

5411 SAYILI BANKACILIK KANUNUNDAKİ ÖZEL VE GENEL KARŞILIKLAR, MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE VERGİ MEVZUATI KARŞISINDAKİ DURUMU

Bu tez çalışmasında; 5411 Sayılı Bankacılık Kanunundaki karşılıklara (kredi karşılıkları) ait bankacılık ve vergi mevzuatında yer alan kanuni ve idari düzenlemelere yer verilmiştir. Kredi karşılıklarına ilişkin her iki mevzuatta yer alan düzenlemelerin kıyaslanması neticesinde, bankaların vergisel uygulamalarını etkileyen tartışmalı hususların olduğu tespit edilmiştir. Vergilendirmenin temel ilkeleri, normlar hiyerarşisi ve bankacılık sektörünün işlemleri göz önünde bulundurularak uygulamaların yerindeliği değerlendirilmiştir.

Kredi karşılıklarının muhasebeleştirilmesi aşamasında ise; muhasebe standartlarında ve tek düzen hesap planında yer alan düzenlemelere değinilmiş, özel ve genel karşılıkların ticari kar-mali kar kavramları için ifade ettiği önem üzerinde durulmuş, mali ve finansal tablolar oluşturulurken ticari kardan mali kara geçiş aşamasında izlenmesi gereken adımlar izah edilmiş ve örneklendirilmiştir. Konunun bankacılık sektöründe nasıl uygulanması gerektiği yönünde öneriler oluşturulmuştur.

Sonuç olarak; katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık ayrımı gözetmeksizin, genel karşılık tutarlarının kanunen kabul edilmeyen gider olarak kurumlar vergisi matrahına ilave edilmesi, özel karşılık tutarlarının ise kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınması gerekmektedir.

Name and Surname : Bilal POLAT

Supervizor : Prf. Dr. Celal KEPEKÇİ

Degree and Date : Master / 2015

Major : Accounting

Key Words : Deposit Banks, Participation Banks, Special and General Provisions, Guarantees, Disallowable Expenses, Fiscal Profit, Financial Profit

ABSTRACT

SPECIAL AND GENERAL PROVISIONS IN THE BANKING LAW NO. 5411, THEIR ACCOUNTING AND STATUS IN TAX LEGISLATION

In this study, it is included that legal and administrative regulations in banking and tax legislation for provisions (provisions for credit) in the Banking Law no. 5411. With comparing regulations in each two legislations pertaining to provision for credits, it is resulted that there are controversies effect to tax applications of banks. Considering basic principles of taxation, hierarchy of norms and banking transactions, legitimacy of applications are evaluated.

At accounting of provision for credit level; mentioned regulations in accounting standards and uniform chart of accounts, underlined importance of special and general provisions for concept of accounting profit and financial profit, explained and exemplified while creating fiscal and financial statements. Suggestions are gave that how should it apply in banking sector.

As a result; without distinction of participation banking and general banking, it is required that adding general provision amounts as non-tax deductible expenses in corporate tax base and considering special provision amounts as expenditures in the calculation of the corporate tax base.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KREDİ KARŞILIKLARINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER İLE BANKACILIK MEVZUATINDA YER ALAN KANUNİ VE İDARİ DÜZENLEMELER

1. GENEL BİLGİLER VE TANIMLAR	4
1.1.5411 Sayılı Bankacılık Kanunu	4
1.1.1.Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği	4
1.1.2.Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	5
1.1.3.Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu	5
1.1.4.Mevduat Bankacılığı, Katılım Bankacılığı ile Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı.....	5
1.2.Krediler	7
1.3.Karşılıklar	8
1.3.1.Bankalar Kanunu Açısından Karşılık Kavramı.....	8
1.3.1.1.Özel ve Genel Karşılıklar	9
1.3.2.Vergi Usul Kanunu Açısından Karşılık Kavramı.....	10
1.3.3.Sermaye Piyasası Kanunu Açısından Karşılık Kavramı	11
1.3.4.Türk Ticaret Kanunu Açısından Karşılık Kavramı	11
1.3.5.Tek Düzen Hesap Planı (TDHP) Açısından Karşılık Kavramı	12
1.3.6.TMS 37 Açısından Karşılık Kavramı.....	13
1.4.Teminatlar	13
2. KREDİ KARŞILIKLARINA İLİŞKİN BANKACILIK MEVZUATINDA YER ALAN KANUNİ VE İDARİ DÜZENLEMELER	13
2.1.Kanun Maddesi	13
2.2.Bankalarca Kredilerin Ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ...	14
2.2.1.Kredilerin ve Diğer Alacakların Sınıflandırılması	15
2.2.2.Donuk Alacaklar.....	15
2.2.3.Kredilerin ve Diğer Alacakların Sınıflandırılmasında Dikkate Alınacak Hususlar	16
2.2.4.Genel Karşılıklar, Özel Karşılıklar.....	16

2.2.5.Teminatlar ve Özel Karşılıkların Hesaplanmasında Teminatların Dikkate Alınması.....	16
2.2.6.Kredilerin ve Diğer Alacakların Yeniden Yapılandırılması.....	17
2.2.7.Değerleme, Muhasebeleştirme ve Raporlama.....	18
2.2.8.Çeşitli ve Son Hükümler	18

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE STANDARTLARI VE KREDİ KARŞILIKLARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

1. MUHASEBE STANDARTLARI.....	21
1.1.Uluslararası Muhasebe Standartları.....	21
1.2.Türkiye Muhasebe Standartları.....	22
1.3.Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu.....	23
1.3.1.TMS 37: Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar	24
1.3.1.1.Karşılıklar ve Diğer Yükümlülükler	26
1.3.1.2.Karşılıklar ve Koşullu Yükümlülükler Arasındaki İlişki.....	28
1.3.1.3.Karşılıkların Finansal Tablolara Yansıtılması (Muhasebeleştirilmesi).....	28
1.3.1.4.Karşılıkların Ölçülmesi ve Kayıtlara Alınmasında Özellik Arz Eden Durumlar.....	29
1.3.1.4.1.En Gerçekçi Tahmin	29
1.3.1.4.2.Riskler ve Belirsizlikler	30
1.3.1.4.3.Bugünkü Değer	30
1.3.1.4.4.Gelecekteki Olaylar	30
1.3.1.4.5.Varlıkların Elden Çıkarılmalarının Beklendiği Durumlar	30
1.3.1.5.Karşılıkların Muhasebeleştirmesine ve Ölçme Kurallarının Uygulanmasına İlişkin Özellik Arz Eden Durumlar.....	31
1.3.1.5.1.Gelecekteki Faaliyet Zararları.....	31
1.3.1.5.2.Ekonomik Açıdan Dezavantajlı Sözleşmeler.....	31
1.3.1.5.3.Yeniden Yapılandırma	31
1.3.1.5.4.Değerleme ve Sınıflama.....	31
1.3.1.6.Koşullu Borçlar.....	32
1.3.1.7.Koşullu Varlıklar	34
1.4.Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik BDDK Tarafından Yapılan Çalışmalar	34
2. TEKDÜZEN HESAP PLANI	37
2.1.Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ	38
2.1.1.Bankacılık Tekdüzen Hesap Planı Yapısı ve Hesap Numaralama Sistemi.....	38
2.1.2.Bankacılık Tekdüzen Hesap Planı İzahnamesi	39
2.2.Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ	40
2.2.1.Katılım Bankacılığı Tekdüzen Hesap Planı Yapısı ve Hesap Numaralama Sistemi.....	40
2.2.2.Katılım Bankacılığı Tekdüzen Hesap Planı İzahnamesi	41

3. KREDİ KARŞILIKLARININ BANKA BİLANÇOSUNA ETKİLER..... 41

4.KREDİ KARŞILIKLARINA İLİŞKİN MUHASEBE KAYIT ÖRNEKLERİ	45
4.1.Genel Karşılıkların Muhasebeleştirilmesi	46
4.2.Donuk Alacakların ve Özel Karşılıkların Muhasebeleştirilmesi	48
4.2.1.Teminatların Dikkate Alınması	49
4.2.2.Uygulanacak Oranlar	50
4.2.3.Özel Karşılığın Muhasebeleştirilmesi	51
4.2.4.Ayrılan Özel Karşılıkların İptali	55
4.2.5.Donuk Alacaklarla İlişkin Kayıtlar	56
4.2.6.Yabancı Para Kredilerin Takip Hesaplarına Aktarılması	58
4.3.Tazmin Edilen veya Nakde Dönüşen Gayrinakdi Kredilere İlişkin Kayıtlar	60
4.4.Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan Kredilerin Muhasebeleştirilmesi	61

5. KATILIM BANKALARI İLE GELENEKSEL BANKALARIN MUHASEBE UYGULAMALARI YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI 62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KREDİ KARŞILIKLARINA İLİŞKİN VERGİ MEVZUATI HÜKÜMLERİ VE TİCARİ KARDAN MALİ KARA GEÇİŞ

1. TİCARİ KARIN HESAPLANMASINDA KARŞILIKLARIN ETKİSİ VE KONUYA İLİŞKİN DÜZENLEMELER	67
1.1.Ticari Kar ve Mali Kar Kavramları	67
1.2.Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği	69
1.3.MSUGT'nin (V) No'lu Ekindeki Hesap Planında Yer Alan Karşılıklara İlişkin Açıklamalar	70
1.3.1.Varlıklarda Meydana Gelen Değer Düşüklüğü Anlamında Karşılıklar ..	71
1.3.2.Borç ve Gider Karşılıkları Anlamında Karşılıklar	71
1.4.Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Duyuruları ..	72
1.4.1.Geçerli Finansal Raporlama Çerçevesi Hakkına Duyuru (05.11.2014)..	73
1.4.2.TMS Uygulama Kapsamı Dışında Kalanlar için Finansal Raporlama Duyurusu (14.11.2014)	73
1.4.3.Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Finansal Raporlama Basın Duyurusu	74
2. VERGİ KANUNLARINDA KARŞILIKLAR VE DEĞERLEME İŞLEMLERİ	75
2.1.Vergi Usul Kanununda Karşılıklar ve Değerleme İşlemleri	75
2.1.1.Stoklarda Değerleme ve Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı	77
2.1.1.1.VUK Madde-274: Emtianın Değerlemesi	78
2.1.1.2.VUK Madde-275: İmal Edilen Emtia	78
2.1.1.3.VUK Madde-278: Kıymeti Düşen Mallar	79
2.1.2.Menkul kıymet Değerlemesi ve Menkul Kıymet Değer Düşüklüğü Karşılığı	79

2.1.2.1. Alış Bedeli	79
2.1.2.2. Borsa Rayıcı	80
2.1.2.3. Kıst Getiri	80
2.1.2.4. Değer Düşüklüğü Karşılığı Ayrılacak Menkul Kıymetler	81
2.1.3. Alacakların Değerlemesi	81
2.1.4. Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması	83
2.1.4.1. Alacak Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdame Ettirilmesi İle İlgili Olma Şartı	85
2.1.4.2. Bilanço Esasına Göre Defter Tutulma Şartı	86
2.1.4.3. Alacağın Teminatsız Olma Şartı	87
2.1.4.4. Alacağın Şüpheli Hale Gelmiş Olma Şartı (Dava ve İcra Safhasında Bulunması)	89
2.1.4.4.1. Dava ve İcra Aşamasında Bulunan Alacaklar	90
2.1.4.4.2. Yapılan Protestoya veya Yazı ile Bir Defadan Fazla İstenilmesine Rağmen Borçlu Tarafından Ödenmemiş Bulunan Dava Ve İcra Takibine Değmeyecek Derecede Küçük Alacaklar	90
2.1.4.5. Şüpheli Alacaklarda Karşılığı Uygulamasında Özellik Arz Eden Durumlar	91
2.1.4.5.1. Şüpheli Alacaklarda Karşılığının Ayrılacağı Dönem	91
2.1.4.5.2. Borcun Yeniden Yapılandırılması Halinde Karşılık Ayrılması	93
2.1.4.5.3. Verilen Avanslarda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması	93
2.1.4.5.4. Kamu Kurumlarından Olan Alacaklarda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması	94
2.1.4.5.5. Yurt Dışındaki Alacaklarda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması	95
2.1.4.5.6. Hatır Senetlerinde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması	96
2.1.4.5.7. Mevduat ve Repoda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması	96
2.1.4.5.8. İflas Halinde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması	96
2.1.4.5.9. Şahıs Şirketlerinden Olan Alacaklarda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması	97
2.1.4.5.10. Tahsil Edilemeyen Katma Değer Vergisinde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması	97
2.1.4.5.11. Vadesi Gelen Alacağın Vadesinin Uzatılması Halinde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması	98
2.1.4.5.12. İştiraklerden Olan Alacaklarda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması	98
2.1.4.5.13. Karşılık Ayrılan Alacaklara Dair Mahkeme Dava Dosyalarının İncelenmesi	99
2.1.4.5.14. Aciz Vesikasına Bağlanan Alacaklarda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması	99
2.1.4.6. Şüpheli Alacak Karşılıklarının Kayıtlarda Gösterilmesi	99
2.1.4.7. Karşılık Ayrılan Şüpheli Alacağın Sonradan Tahsil Edilmesi	100
2.1.4.8. Şüpheli Alacak Karşılıklarının Kredi Karşılıklarını Kapsaması ...	101
2.2. Kurumlar Vergisi Kanunda Karşılıklar	101

3. MSUGT'NİN VERGİ MEVZUATI İLE PARALELLİK TAŞIMAYAN HÜKÜMLERİ VE MALİ KARA GEÇİŞ İŞLEMLERİ..... 103

3.1.Karşılıklar İçin Hesap Dönemi Sonunda Revize Edilmesi Gereken Başlıca İşlemler.....	103
3.1.1.Menkul Kıymetler, İştirakler, Bağlı Ortaklıklar, Sermaye Payları ve Diğer Mali Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılıkları.....	103
3.1.2.Şüpheli Alacaklar Karşılığı ve Dönem Sonu İşlemleri	104
3.1.3.Stok Değer Düşük Karşılığı ve Dönem Sonu İşlemleri	105
3.2.Reeskontlar İçin Hesap Dönemi Sonunda Revize Edilmesi Gereken Başlıca İşlemler.....	106
3.3.Mali Karın Tespitinde İndirimi Kabul Edilmeyen Giderler (Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler)	108

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ MEVZUATI VE BANKACILIK MEVZUATININ KARŞILAŞTIRILMASI VE DEĞERLENDİRME

1. HER İKİ MEVZUATIN KARŞILAŞTIRILMASI.....	109
1.1.Kredi Tanımının Kıyaslanması.....	109
1.2.Karşılıkların Amaç Yönünden Kıyaslanması	110
1.3.Karşılık Ayırmanın Şartları Yönünden Kıyaslanması.....	112
1.4.Karşılıklara İlişkin Teminatların Kıyaslanması.....	113
1.5.Alacakların Yapılandırılması Kapsamında Kıyaslama.....	116
1.6.Değerleme Hükümlerinin Kıyaslanması.....	116
1.6.1.Alacakların Değerlemesi	116
1.6.2.Değerleme Farklılıkları ve Sonuçlarının Karşılaştırılması.....	119
1.6.3.Konuya İlişkin Farklı Görüşler.....	120
2. VERGİ HUKUKUNUN KAYNAKLARI	123
2.1.Normlar Hiyerarşisi	124
2.2.Asli Kaynaklar	124
2.2.1.Anayasa	124
2.2.2.Kanunlar	125
2.2.3.Uluslararası Anlaşmalar	125
2.2.4.Kanun Hükmünde Kararnameler.....	126
2.2.5.Bakanlar Kurulu Kararları	126
2.2.6.Tüzükler.....	127
2.2.7.Yönetmelikler	127
2.2.8.Anayasa Mahkemesi Kararları	127
2.2.9.Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararları.....	128
2.2.10.Maliye Bakanlığının Tebliğleri	128
2.3.Yardımcı Kaynaklar.....	128
2.3.1.Mahkeme Kararları.....	128
2.3.2.Doktrin.....	129
2.3.3.Bağlayıcı Olmayan Genel Tebliğler	129
2.3.4.Genelgeler	129
2.3.5.Sirküler	129

2.3.6.Özelgeler (Muktezalar).....	130
3. VERGİLENDİRMENİN ANYASAL İLKELERİ	130
3.1.Vergilendirmenin Temel İlkeleri	130
3.1.1.Vergide Genellik İlkesi	132
3.1.2.Vergide Adalet İlkesi.....	132
3.1.3.Vergide Kanunilik İlkesi	133
3.1.4.Vergide Eşitlik İlkesi.....	134
3.1.5.Vergilemede Belirlilik İlkesi	135
3.2.Karşılıklar Yönetmeliğinin Normlar Hiyerarşisi Kapsamında Değerlendirilmesi.....	136
3.3.Karşılıklar Yönetmeliğinin Vergilendirmenin Temel İlkeleri Kapsamında Değerlendirilmesi.....	137
3.3.1.Vergilemede Eşitlik İlkesi Açısından Değerlendirme.....	137
3.3.2.Vergilemede Belirlilik İlkesi Açısından Değerlendirme.....	138
3.3.3.Vergilemede Kanunilik İlkesi Açısından Değerlendirme	141
3.3.4.Vergi Tedbirlerinin Tutarlılığı ve Sistematik Bütünlüğü İlkesi	143
4. KREDİ KARŞILIKLARININ GİDERLEŞTİRİLMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	144
4.1.Genel Karşılıkların Kurumlar Vergisi Matrahının Tespitinde Gider Olarak Yazılmasının Değerlendirilmesi	145
4.2.Özel Karşılıkların Kurumlar Vergisi Matrahının Tespitinde Gider Olarak Yazılması Değerlendirilmesi	146

BEŞİNCİ BÖLÜM

KREDİ KARŞILIKLARINA YÖNELİK OLARAK BANKALARIN UYGULAMALARI NEZDİNDE YAPILAN ARAŞTIRMALAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1. BANKACILIK SİSTEMİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ	149
1.1.Finansal Piyasalar Raporu	151
1.2.Bankacılık Sektörünün Risk Görünümü.....	152
1.2.1.Kredi Miktarının Görünümü	152
1.2.2.Kredilerin Vade Dağılımının Görünümü	153
1.2.3.Takipteki Alacakların Görünümü ve Karşılık Oranı	153
1.2.4.Takipteki Alacaklardaki Hareketler ve Oranlar	154
1.2.5.Yeniden Yapılandırılan ve Yeni İtfa Planına Bağlanan Krediler	156
1.2.6.Takipteki Alacakların Teminat Yapısındaki Gelişim.....	156
1.2.7.Takibe Dönüşüm Oranının Gelişimi	157
1.2.8.Yakın İzlemedeki Krediler	158
1.2.9.TDO'nun Sektörel Görünümü.....	159
1.3.Ayrılan Özel Karşılıklar (Yüzdesel Grafik olarak)	159
2. KREDİ KARŞILIKLARINA YÖNELİK OLARAK BANKALARIN UYGULAMALARI	164
2.1.Katılım Bankalarının Fon Toplama Faaliyetleri.....	164

2.1.1.Özel Cari Hesaplar İle Fon Toplama.....	165
2.1.2.Katılma Hesapları İle Fon Toplama	166
2.2.Kredi Karşılıklarının Finansal Tablolara Nasıl Yansıtıldığının Tespitine Yönelik Yapılan Araştırmaların Değerlendirilmesi.....	167
2.2.1.Özel Karşılıklar	168
2.2.2.Genel Karşılıklar	168
SONUÇ VE ÖNERİLER	171
KAYNAKÇA.....	174
EKLER	190
1. Ek-1: Çalışmamızla İlgili 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’nda Yer Alan Madde Metinleri	190
2. Ek-2: Çalışmamızla İlgili 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu’nda Yer Alan Madde Metinleri	196
3. Ek-3: Çalışmamızla İlgili Karşılıklar Yönetmeliğinde Yer Alan Madde Metinleri.....	200
4. Ek-4: Çalışmamızla İlgili TMS 37’de Yer Alan Paragraf Metinleri	226
5. Ek-5: Çalışmamızla İlgili Tekdüzen Hesap Planı Ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ’de Yer Alan Madde Metinleri.....	233
6. Ek-6: Çalışmamızla İlgili Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı Ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ’de Yer Alan Madde Metinleri.	239
7. Ek-7: Çalışmamızla İlgili 1 Seri No’lu MSUGT’de ve Eklerinde Yer Alan Açıklamalar	246
8. Ek-8: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Duyuruları.....	255
9.Ek-9: Çalışmamızla İlgili Anayasa’da Yer Alan Madde Metinleri.....	260
ÖZGEÇMİŞ	261

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Donuk Alacak Tutarından İndirilebilecek Teminat Tutarlarının Teminat Grupları İtibariyle Dikkate Alınma Oranları.....	17
Tablo 2. Karşılık Yönetmeliği'nde Belirtilen Gruplarda Sınıflandırılan Kredi ve Diğer Alacakların Takip Edileceği Hesaplar.....	18
Tablo 3. Günlük Birim Değer Hesaplama Tablosu.....	19
Tablo 4. Karşılıklar ve Koşullu Borçlar Arasındaki Farklar.....	34
Tablo 5. TDHP'ye, VUK'a, TTK'ya, SPK'ya, Bankalar Kanunu ve TMS 37'ye Göre; "Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar"....	36
Tablo 6. Bankacılık THP'de Yer Alan Hesap Gruplarının Aktif-Pasif Nitelikleri.....	39
Tablo 7. Bankacılık THP Numaralarının Hanelere Göre Gösterimi.....	39
Tablo 8. Katılım Bankacılığı THP'de Yer Alan Hesap Gruplarının Aktif-Pasif Nitelikleri.....	40
Tablo 9. Katılım Bankacılığı THP Numaralarının Hanelere Göre Gösterimi.....	41
Tablo 10. Donuk Alacaklar ve Uygulanacak Özel Karşılık Oranları.....	51
Tablo 11. Alacakların Sınıflandırıldığı Grup ve Karşılık Oranı İle Teminat Grubu ve Oranı Arasındaki İlişki.....	51
Tablo 12. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Muhasebe Uygulamaları Yönünden Karşılaştırılması.....	63
Tablo 13. İhtiyaç Kredisi, Diğer Krediler ve Konut Kredileri Stoku (Bakiye ve Kişi Başına Miktar).....	150

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. Karşılık ve Koşullu Borç Ayrımı (IAS 37).....	33
Şekil 2. TTK'ya Göre Finansal Raporlama.....	74
Şekil 3. Kredi ve Alacaklar / Toplam Aktifler (%).....	150
Şekil 4. Takipteki Alacaklar(Özel Karşılık Öncesi)/Toplam Krediler(%)...	151
Şekil 5. Kredi Miktarının Görünümü	152
Şekil 6. Kredilerin Vade Dağılımının Görünümü	153
Şekil 7. Takipteki Alacakların Görünümü ve Karşılık Oranı	154
Şekil 8. Takipteki Alacaklardaki Hareketler	155
Şekil 9. Takipteki Alacaklara İlişkin Oranlar	155
Şekil 10. Yeniden Yapılandırılan ve Yeni İtfa Planına Bağlanan Krediler....	156
Şekil 11. Takipteki Alacakların Teminat Yapısındaki Gelişim	157
Şekil 12. Takibe Dönüşüm Oranının Gelişimi	158
Şekil 13. Yakın İzlemedeki Krediler	158
Şekil 14. TDO'nun Sektörel Görünümü	159
Şekil 15. 2003-Ocak / 2013-Ocak Döneminde Takipteki Alacakların (Brüt) Toplam Nakdi Kredilere Oranı	160
Şekil 16. 2008-Ocak / 2013-Ocak Döneminde Takipteki Alacakların (Brüt) Toplam Nakdi Kredilere Oranı	160
Şekil 17. 2003-Ocak / 2013-Ocak Döneminde Takipteki Alacaklar Karşılığının (Brüt) Takipteki Alacaklara Oranı	161
Şekil 18. 2008-Ocak / 2013-Ocak Döneminde Takipteki Alacaklar Karşılığının (Brüt) Takipteki Alacaklara Oranı	161
Şekil 19. 2008-Ocak / 2013-Ocak Döneminde Takipteki Alacaklar Karşılığının Toplam Nakdi Kredilere Oranı	162
Şekil 20. 2008-Ocak / 2013-Ocak Döneminde Takipteki Alacaklar Karşılığının Toplam Nakdi Kredilere Oranı	163

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
A.Ş.	: Anonim Şirket
AATUK	: 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Bankacılık Kanunu	: 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu
Bankacılık THP	: Tekdüzen Hesap Planı Ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BDK	: Beyanname Düzenleme Kılavuzu
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
BSMV	: Banka Sigorta Muamele Vergisi
E.	: Esas
FASB	: Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (ABD’de)
FPR	: Finansal Piyasalar Raporunu
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
GVK	: 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu
IAS	: International Accounting Standards
IASB	: International Accounting Standards Board
IFAC	: International Federation of Accountants
K.	: Karar

Karşılıklar	Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin
Yönetmeliği	: Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
Katılım	Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve
Bankacılığı	: İzahnamesi Hakkında Tebliğ
THP	
KAYİK	: Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar
KDV	: Katma Değer Vergisi
KDVK	: 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu
KGK	: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KKDF	: Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
Kurul	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
Kurum	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
KVK	: 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu
m.	: Madde
MSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
No	: Numara
p.	: Paragraf
RG	: Resmi Gazete
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
ss.	: Sayfa
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TDHP	: Tek Düzen Hesap Planı
TDO	: Takibe Dönüşüm Oranı
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
THP	: Tekdüzen Hesap Planı
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TMS 37	: Türkiye Muhasebe Standardı 37; Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TMUDESK	: Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
TOA	: Tasfiye Olacak Alacaklar
TP	: Türk Parası
TTK	: 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
UMSK	: Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
US-GAAP	: ABD Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
VUK	: 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
YP	: Yabancı Para

GİRİŞ

Ticari işletmeler nasıl ki alacağı şüpheli hale geldiğinde muhasebenin ihtiyatlılık kavramı gereği karşılık ayırıyorlarsa, bankalar da tahsili şüpheli hale gelen kredi ve diğer alacakları ile değeri düşen aktifleri için karşılık ayırmak durumundadırlar. Bankacılık Kanunu'nun 53'üncü ve 93'üncü maddelerine dayanılarak çıkarılan ve amacı bankaların kredi ve diğer alacaklarının niteliklerine göre sınıflandırılması ve bunlar için ayrılacak karşılıklara ilişkin usul ve esasları Karşılıklar Yönetmeliği düzenlemektedir.

Bankalar karşılığı; hali hazırda portföyündeki kredilerde gerçekleştiği düşünülen ancak henüz tespit edilememiş kayıpları için, portföyünde henüz gerçekleşmemiş ancak gelecek dönemlerde gerçekleşmesi beklenen kayıplar için ve/veya, bunların her ikisi için de ayırabilir. Söz konusu karşılıklar banka mali tablolarında önemli etkilere sebep olacaktır.

Özel karşılıklar bankanın kredi portföyünde sorunlu hale geldiği artık belli olan belirli bir alacak için ya da nitelik ve nicelikleri daha önceden tanımlanarak istatistiki yöntemlerle oluşturmuş birbirine benzer ve görece küçük miktartlı kredilerden oluşan kategoriler (tüketici kredileri, konut kredileri vb.) için ayrılmaktadır.

Genel karşılık kavramı ise daha çok gelecek döneme ait belirsizlikler için ayrılan ve tanımlanamamış aktifler ya da gelişmeler için ayrılan karşılıklar için kullanılmaktadır. Bu yönü ile özel karşılık gelecekte ortaya çıkması muhtemel kredilerden çok hali hazırda ortaya çıkmış ancak henüz tam olarak tespit edilememiş ya da kesinleşmemiş zararlara, genel karşılık ise gelecek dönemlerde ortaya çıkması muhtemel zararlara karşı ayrılmaktadır.

Bankalarca ayrılan kredi karşılıklarına ilişkin diğer bir konu ise, karşılıkların finansal tablolara nasıl yansıtılması gerektiği ile ilgilidir. Bu kapsamda uluslararası muhasebe uygulamalarında ve Türk muhasebe mevzuatında karşılıklara konusuyla ilgili zaman zaman düzenlemeler yapılmaktadır. Türkiye'de de Kamu Gözetimi alanında uluslararası gelişmelerin gereği olarak kurulan Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, finansal tabloların oluşturulmasında dikkate

alınması gereken düzenlemeler yayınlamaktadır. Kurum karşılıklar konusunda yayınlamış olduğu 37 no’lu standart ile; hangi amaçlarla karşılığın ayrılacağını, karşılık ayrılması için ön koşulların neler olduğunu, karşılığa benzer nitelik gösteren gider tahakkuku, koşullu borç ve koşullu varlık kavramlarının farklılıklarını ve nasıl değ erleneceğini, finansal tablo ve eklerinde ve dipnotlarında hangi bilgilerin verileceğini kurala bağ lamaktadır.

Bankaların karşılıkları finansal tablolara yansıtılmasıyla ilgili ise 37 no’lu TMS düzenlemelerinin yanı sıra, BDDK tarafından yayımlanan “Tekdüzen Hesap Planı Ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ” ile “Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ” hükümlerinin dikkate alınma gerekmektedir.

Ticari kar ve mali kar birbirinden farklı kavramlardır. Her iki karın birbirinden farklı olmasının temel nedeni farklı esaslar dikkate alınarak hesaplanmalarıdır. Karşılıklar konusunda ticari karın tespitine ilişkin esasları düzenleyen kurumlar BDDK, SPK ve KGK’dır. Diğer taraftan vergi kanunlarının öngördüğü hükümler çerçevesinde gerekli düzeltmeleri yapmak suretiyle mali bilançolarını düzenlemektedirler.

Karşılıklara ilişkin VUK’un 288’inci maddesi sadece karşılıkları tanımlamakta ve karşılıkların ne şekilde değ erleneceğini ortaya koymaktadır. Vergi uygulaması bakımından salt bu maddeye dayanarak karşılık ayrılması ve ayrılan karşılığın dönem kazancından indirilmesi mümkün değildir. Vergi kanunlarına göre karşılık ayrılabilmesi için kanunlarda karşılık ayırmaya yönelik özel hükümlerin sevk edilmiş olması gerekmektedir.

Kredi karşılıkları bankalar için getirilen bir düzenlemedir. Vergisel açıdan tüm şirketleri ele alarak düşündüğümüzde, VUK’un 323’üncü maddesinde düzenlenen şüpheli alacak karşılıklarının, kredi karşılıklarını da içine alabileceği akla gelmektedir. Bütün şirketlerin müşterilerinden ya da çalıştığı diğer firma veya kişilerden bir takım alacakları olabilmekte ve şartları taşıyan alacaklar için Vergi Usul Kanunun 323’üncü maddesine göre karşılık ayırabilmektedirler. Bu çerçevede Bankalar Kanunu’ndaki karşılıklara ilişkin hükümler olmasaydı bankalar da diğer

şirketler gibi aktifinde şüpheli hale gelen alacakları için VUK'un ilgili maddelerini araştırarak, ancak bu maddelerdeki şartları taşıyan karşılıkları vergi matrahlarından indirebilecekti.

İşletmeler faaliyetleri ile ilgili bütün giderleri hesap planında öngörülen hesaplara kaydedecek ve bunları ticari karın tespitinde dikkate alacaklardır. Ancak, vergi beyannamesi verilirken şayet var ise, vergi kanunları tarafından kabul edilmeyen giderlerini tespit edecek ve bu giderleri beyannamelerinde “Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler” sütununda göstermek yoluyla vergiye tabi kazançlarının hesabında dikkate alacaklardır. Bu kapsamda, bankalar tarafından ayrılan genel karşılık tutarlarının tamamı kanunen kabul edilmeyen gider olarak kurumlar vergisi matrahına ilave edilmesi gerekmektedir.

KVK'da bankalarca ayrılacak özel karşılıkların gider yazılabileceğine yönelik bir düzenleme yer almamaktadır. Fakat Kanun'un 11'inci madde gerekçesinde Bankacılık Kanununa göre ayrılan özel karşılıkların bankalarca gider yazılabileceği tabii olduğu belirtilmiştir. Ayrıca 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 53'üncü maddesinde de bankalarca ayrılacak özel karşılıkların tamamının, ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edileceği hükmü yer almaktadır. Buna göre bankalar, üçüncü, dördüncü ve beşinci gruplarda izlenen kredi ve diğer alacakları (donuk alacaklar) için, varsa teminatların değerlenmiş tutarları ve dikkate alınma oranlarını göz önünde bulundurarak, ayıracakları özel karşılıkların tamamını kurum kazancından indirim konusu yapabileceklerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM
KREDİ KARŞILIKLARINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER İLE
BANKACILIK MEVZUATINDA YER ALAN KANUNİ VE İDARİ
DÜZENLEMELER

1. GENEL BİLGİLER VE TANIMLAR

1.1. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu

Kanunun¹ birinci maddesinde amacına ait ikinci maddesinde ise kapsamına ait hükümler yer almaktadır. Kanunun amacı, finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsamı ise Türkiye’de kurulu mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubeleri, finansal holding şirketleri, Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) ve bunların faaliyetleri bu Kanun hükümlerine tabidir.

1.1.1. Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği

Bankacılık Kanunu’nun dokuzuncu kısmında TBB’nin ve TKBB’nin görev ve yetkileri ile organları ve statüleri belirtilmiştir. Mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları, tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan TBB’ye; katılım bankaları ise aynı nitelikteki TKBB’ye, faaliyet izni aldıkları tarihten itibaren bir ay içinde üye olmak zorundadır. Birliklerin görev ve yetkileri mezkur Kanun’un 80’inci maddesinde hüküm altına alınmış olup çalışmamızın 1 no’lu ekinde² yer almaktadır.

¹19.10.2005 kabul tarihli 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 1.11.2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve 01.01.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/11/20051101m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/11/20051101m1.htm>

(Erişim tarihi:24/02/2015)

² Ek-1: Çalışmamızla İlgili 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’nda Yer Alan Madde Metinleri.

1.1.2. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

Bankacılık Kanunu'nun onuncu kısmında BDDK'ya ilişkin hükümler yer almaktadır. Kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve malî özerkliğe sahip BDDK, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ile Başkanlıktan oluşur. Kurumun görev ve yetkileri Bankacılık Kanunu'nun 93'üncü maddesinde açıklanmıştır.³

1.1.3. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Kurumun karar organıdır. Kurulun görev ve yetkileri Bankacılık Kanunu'nun 88'inci maddesinde açıklanmıştır.⁴

1.1.4. Mevduat Bankacılığı, Katılım Bankacılığı ile Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı

Mevduat bankacılığının, katılım bankacılığının ve kalkınma ve yatırım bankacılığının tanımları, Bankacılık Kanunu'nun 3'üncü maddesinde yapılmıştır.⁵

Bankaların mevduat toplayabilmeleri için özel izin almaları gerekmektedir. Bu bankalar ticari bankalar olarak da adlandırılmaktadırlar. Bu bankaların asıl amacı kısa dönem içinde hızla mevduat toplamak ve bu mevduatları ekonomiye kredi şeklinde dahil ederek gelir elde etmektir. Nitekim Mevduat bankaları işlemlerini diğer bankacılık türlerine nispeten daha kısa vadeli sürdürmektedirler. Ayrıca birçok farklı bankacılık ürününü müşterilere sunarak yelpazeyi sürekli geliştirmektedirler.⁶

Dini inançları dolayısıyla bankalara yatırılmayarak, yurt içinde ve yurt dışında altın, döviz, bina ve arsa şeklinde tutulan, hatta yastık altında gömülenmiş şekilde saklanan tasarrufların, üretim sürecine sokulması amacıyla kurulan ve zarar ortaklığı anlayışıyla faaliyette bulunan kurumlardır.⁷

³ Çalışmamızın 1 no'lu ekinde 93'üncü madde metnine yer verilmiştir.

⁴ Çalışmamızın 1 no'lu ekinde 88'inci madde metnine yer verilmiştir.

⁵ Çalışmamızın 1 no'lu ekinde 3'üncü madde metnine yer verilmiştir.

⁶ http://tr.wikipedia.org/wiki/Mevduat_bankas%C4%B1 (Erişim tarihi: 24/02/2015)

⁷ Abitter Özuluçan, Fevzi Serkan Özdemir, *Katılım Bankacılığı (Muhasebe Organizasyonu, Uygulamalar, Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetim)*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2010, ss.6.

Katılım bankaları, mali piyasada bir yenilik olarak, faiz endişesi sebebiyle bankalara gitmeyen fonları ekonomiye kazandırmak ve sermaye sahiplerinin birikimlerini güvenle saklamalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. Katılım bankası tarafından toplanan fonları değerlendirmek için uygun yöntemler tespit edilmiştir. Bu şekilde elde edilen kazancın faizden farklılık gösterdiği konusunda bir görüş birliği oluşmuştur. Dolayısıyla katılım bankalarında faiz değil, kardan veya zarardan pay alınması esastır.⁸

Mevduat bankalarına benzer nitelikte olan fakat mevduat bankalarındaki sabit getirili mevduat yerine kar ve zarara katılım fonu toplayan banka türüdür. Mevduat bankalarından bir diğer farkı ise mevduat bankaları finansal kiralama işlemi yapamaz iken, katılım bankaları finansal kiralama işlemi yapabilmektedir.⁹

Geleneksel bankacılıkta, oranı önceden belirlenmiş faiz karşılığında fon fazlası olanlardan toplanan mevduatlar, bankanın belirlediği faiz oranı üzerinden fon ihtiyacı olanlara kredi şeklinde kullanılmaktadır. Katılım bankacılığının, geleneksel bankacılıktan farkı, faizsiz bankacılık olarak da bilinmektedir.¹⁰ Amaç; faizli sistemi benimsemeyen kitlelerin, sermaye birikimine, etkin bir şekilde katılmalarını sağlamaktır.¹¹

Yatırım bankaları, mevduat toplama yetkisi olmayan, geniş bir şubenin olmaması sebebiyle bankacılık hizmet ürünlerinin tamamını sunamayan ve ticaret bankalarına kıyasla ticari faaliyetleri kısıtlı olarak yerine getirebilen bankalardır. Kalkınma bankaları ise, mevduat toplama yetkisi olmayan, az gelişmiş bölgelerde üretken yatırımların gelişmesine, teknik yatırım ve orta-uzun vadeli fon teminine yönelik kurulmuş bankalardır.¹²

⁸ <http://www.katilimbankalari.com/> Katılım bankası ne demektir? (Erişim tarihi: 24/02/2015)

⁹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Banka> Banka türleri-katılım bankası. (Erişim tarihi: 24/02/2015)

¹⁰ Mehmet Emin Özcan, Temel Haziroğlu, *Bankacılıkta Yeni Bir Boyut: Katılım Bankacılığı*, Bereket Dergisi, Yıl:3, Sayı: 9, Kış 2000, ss.9.

<http://www.tkbb.org.tr/haber-detay/temel-haziroglu-katilim-bankaciligi-tarihcesi-yaz-2006-bereket-dergisi> (Erişim Tarih:31.03.2015)

¹¹ Ahmet En Naccar, (Tercüme Eden: Ramazan Nazlı), *İslam Ekonomisine Giriş*, İstanbul, ss.310.

¹² <http://tr.wikipedia.org/wiki/Banka> Banka türleri- kalkınma ve yatırım bankaları. (Erişim tarihi: 24/02/2015)

1.2. Krediler

“Kredi, sözlük anlamı itibarıyla saygınlık, güven ve itibarı ifade etmekte olup¹³, ekonomik açıdan, hazır bir satın alma gücünün kullanılmasından, belli bir süreyle, diğer bir kişi lehine vazgeçilmesi veya bu gücün ona terkedilmesi olarak ifade edilmektedir.^{14,15}

Bankacılık literatüründe ise kredi genel bir ifadeyle, herhangi bir kimseye belirli bir vade süresince ve belirli bir faiz ve/veya komisyon karşılığında bir ekonomik varlığı kullandırmayı ifade etmektedir.¹⁶

Kredi ekonomik olarak, hazır bir satın alma gücünün kullanımının bir müddet diğer bir kişi lehine feragat edilmesidir. Başka bir ifadeyle kredi, mal veya para cinsinden bir değer belirlenen bir süre sonunda ve belirli koşullarla geri alınmak üzere verilmesi veya verilmiş bir varlığın ödenmesine garanti sağlanması veya kefil olunması şeklinde tanımlanabilir.¹⁷

Bankacılık Kanunu’nun “*Faaliyet Konuları*” başlıklı 4’üncü maddesinde, bankaların gerçekleştirebileceği faaliyetler sıralanırken, “Nakdî, gayrinakdi her cins ve surette kredi verme işlemleri” denilmek suretiyle kredi tanımının çok geniş bir uygulama alanı olduğu kabul edilmiştir¹⁸.

¹³ Alıntı yapılan makalede 19’uncu dipnot olarak parantez içerisindeki ifade yer almaktadır; (“Latince inanma, itimat etme anlamına gelen kredi, “creditum” sözcüğünden gelmekte, saygınlık ve itibarı ifade etmektedir.”, Alıcı/Yaşar Bankacılık Kanunu Şerhi, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, ss.425.)

¹⁴ Alıntı yapılan makalede 20’inci dipnot olarak parantez içerisindeki ifade yer almaktadır; (Tekinalp/Ünal, *Ünal Tekinalp’in Banka Hukukunun Esasları*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, ss.477.)

¹⁵ Davut Gürses, *Kredi Teminatı Olarak Üst Hakkı İpoteği*, Türkiye Bankalar Birliği Yerel Süreli Yayını: Bankacılar Dergisi, Sayı 76, Mart, 2011, ss.3-17, http://www.tbb.org.tr/dosyalar/dergiler/dokumanlar/bankacilar_76.pdf (Erişim tarihi: 25/02/2015)

¹⁶ Davut Gürses, *Bankacılık Kanunu’na Göre Zimmet Suçu*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009, ss.121

¹⁷ Yaşar Alıcı, Bankacılık Kanunu Şerhi, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, ss.425.

¹⁸ Seza Reisoğlu, Bankacılık Kanunu Şerhi, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2007.

Yukarıda yapılan kredi tanımlamalarının haricinde Bankacılık Kanunu’nun “*Krediler*” başlıklı 48’inci maddesinde de nakdi ve gayrinakdi kredilerin tanımları yapılmıştır.¹⁹

Bankacılık Kanunu’nda yapılan kredi tanımı kredi sayılan işlemler oldukça geniş tutulmuştur. Kanun’un amacı göz önünde bulundurulduğunda, bu şekilde geniş bir kredi tanımı yapılması makul karşılanmaktadır. Öyle ki satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, ters repo işlemlerinden doğan alacaklar ve ortaklık payları dahi kredi olarak nitelendirilmekte ve değerlemeye tabi tutulmaktadır.

1.3. Karşılıklar

Bu bölümde karşılık kavramının farklı kanunlar ve düzenlemeler açısından ne anlama geldiği üzerinde durulacaktır. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde karşılık kavramı özellikle bankacılık ve vergi mevzuatı düzenlemeleri yönleriyle ele alınacak ve detaylandırılacaktır.

1.3.1. Bankalar Kanunu Açısından Karşılık Kavramı

Karşılık kavramının Bankacılık Kanunu’nda ki tanımı 53’üncü maddede yapılmıştır.²⁰

Karşılık kavramı, bankaların varlıklarının ana kalemi olan kredi alacaklarında meydana gelmiş ve/veya gelmesi muhtemel zararlar için ayırdıkları ihtiyatları tanımlamak için kullanılmaktadır. Karşılık uygulaması sayesinde banka yönetimlerinin kredi alacaklarının cari değerlerini bulmaları sağlanmakta, alım satımını yapmadıkları (yapamadıkları) aktiflerinin gerçek değerlerinin tespiti mümkün hale gelmektedir.

Ayrıca, varlığa dayalı menkul kıymetlerin ikincil piyasalarda serbestçe alınıp satılabildiği ülkelerde söz konusu portföylerin piyasa değerinin belirlenebilmesine imkan vermektedir. Bu nedenlerle karşılık uygulamasının yalnız ihtiyatlı yönetim

¹⁹ Çalışmamızın 1 no’lu ekinde 48’inci madde metnine yer verilmiştir.

²⁰ Çalışmamızın 1 no’lu ekinde 53’üncü madde metnine yer verilmiştir.

için değil, aktif-pasif yönetimi ve kamuoyunun bankanın mali yapısından doğru bir şekilde bilgilendirilmesi için de kullanılması gerekmektedir.²¹

1.3.1.1.Özel ve Genel Karşılıklar

Karşılık kavramının tanımdan da anlaşılacağı üzere karşılık kavramının çeşitli uygulamaları olabilmektedir. Bankalar karşılığı;

- ✓ Hali hazırda portföyündeki kredilerde gerekleřitēē düşünülen ancak henüz tespit edilememiş kayıpları için,
- ✓ Portföyünde henüz gerçekleşmemiş ancak gelecek dönemlerde gerçekleşmesi beklenen kayıplar için ve/veya,
- ✓ Bunların her ikisi için de ayırabilir.

Hangi amaçla ayrılırsa ayrılısın karşılım ayırmanın doğurduğu sonuçlar birbirinden farklı da olsa hepsi bir diğerini tamamen dışlamaz. Farklı yaklaşımların bir anlamda uzlaştığı alan özel ve genel karşılık ayırımıdır.

Özel karşılıklar bankanın kredi portföyünde sorunlu hale geldiēē artık belli olan belirli bir alacak için ya da nitelik ve nicelikleri daha önceden tanımlanarak istatistiki yöntemlerle oluşturmuş birbirine benzer ve görece küçük miktarlı kredilerden oluşan kategoriler (tüketiciler kredileri, konut kredileri vb.) için ayrılmaktadır.

Genel karşılık kavramı ise daha çok gelecek döneme ait belirsizlikler için ayrılan ve tanımlanamamış aktifler ya da gelişmeler için ayrılan karşılıklar için kullanılmaktadır.

Kısacası zel karşılık, gelecekte ortaya çıkması muhtemel kredilerden çok hali hazırda ortaya ıkmiş ancak henüz tam olarak tespit edilememiş ya da

²¹ zgr Acar, *Bankalarca Ayrılan Karşılıklar: Teorik Yaklaşım ve Uluslararası Uygulamalar*, Türkiye Bankalar Birliği Yerel Süreli Yayını: Bankacılar Dergisi, Sayı 34, ss.32-33, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:dCXsqXjDaRUJ:www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma+ve+Raporlar/Karsiliklar.doc+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr> (Erişim tarihi: 25.02.2015)

kesinleşmemiş zararlara, genel karşılık ise gelecek dönemlerde ortaya çıkması muhtemel zararlara karşı ayrılmaktadır.²²

1.3.2. Vergi Usul Kanunu Açısından Karşılık Kavramı

Karşılıklar tanımı Vergi Usul Kanunu'nun²³ (VUK) 288'inci maddesinde yapılmıştır. Çalışmamızın 2 no'lu ekinde²⁴ madde metnine yer verilmiştir.

Ancak vergi kanunlarına göre karşılık ayrılabilmesi için VUK'un 288'inci maddesi dışında özel bir hükme de ihtiyaç bulunmaktadır. Yapılan özel düzenlemeler kapsamında ayrılacak karşılıklar, VUK'un 278'inci maddesine dayanılarak değeri düşen mallar karşılığı, 323'üncü maddesine dayanılarak şüpheli alacaklar karşılıklardır.

Karşılık giderleri hesabına yapılan kayıt eğer değer düşüklüğü VUK'un 278'inci maddesi gereğince (Takdir Komisyonu tarafından) tespit edilmişse karşılık giderleri hesabına yapılan kayıt kanunen kabul edilebilir nitelikte bir giderdir. Değeri düşen mallara ilişkin emsal bedel tespiti kesinlikle kanunlarla yetkilendirilen komisyonlar tarafından yapılmalıdır. Aksi halde değeri düşen mallara ilişkin ayrılan karşılıklar kanunen kabul edilmeyen giderler olarak kabul edilir.²⁵

Diğer bir anlatımla vergi mevzuatına göre alacaklarda karşılık ayırmak için; ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile dava veya icra safhası şartı aranırken; stoklarda ise karşılık ayırmak için en az %10 değer düşüklüğü ve takdir komisyonu kararı aranmaktadır.²⁶ Görüldüğü gibi VUK bir yandan işletmeleri karşılık ayırma konusunda zorunlu tutmazken, bir yandan da işletmelerin ayırmabilecekleri karşılıkları sınırlandırmıştır.²⁷

²² Acar, a.g.m., ss.33.

²³ 213 sayılı VUK, 04.01.1961 tarih ve 10703 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

²⁴ Ek-2: Çalışmamızla İlgili 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nda Yer Alan Madde Metinleri

²⁵ Özgür Özkan ve Tuğçe Uzun Kocamış, *Karşılıklar Standardı İle Vergi Usul Kanunu Ve Türk Ticaret Kanunu'na Göre Karşılık Kavramının İncelenmesi Ve Muhasebeleştirilmesi*, Mali Çözüm Dergisi, Sayı:103, Ocak-Şubat 2011, ss. 195).

²⁶ Şeref Demir, *Türk Ticaret Kanunundaki Değişikliklerin Muhasebe ve Vergilendirme Yönüyle Değerlendirilmesi*, Mali Çözüm Dergisi, Sayı: 104, Mart - Nisan 2011, ss. 48.

²⁷ İrfan Sarıkaya, *Ticari Kar - Mali Kar Ayrımında Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ve Ticari Kardan Mali Kara Geçiş*, Vergi Dünyası, Sayı: 158, Ekim 1994, ss. 4.

1.3.3. Sermaye Piyasası Kanunu Açısından Karşılık Kavramı

SPK'nın yayımlamış olduğu Seri: XI ve 1 numaralı Tebliğde yer alan karşılıklar; menkul kıymet değer düşüklüğü karşılığı, stok değer düşüklüğü karşılığı, alacak ve borç senetleri reeskontu, şüpheli alacak karşılığı, iştirakler, bağlı ortaklıklar, bağlı menkul kıymetler değer düşüklüğü karşılıkları, şarta bağlı olaylar nedeniyle ayrılan karşılıklar, kıdem tazminatı karşılığı ve vergi karşılığıdır. Bu tebliğin 20. maddesine göre, değerleme, her varlık, borç ve öz sermaye kalemi itibariyle ayrı ayrı yapılacak, ancak nitelikleri itibariyle bir bütünlük gösteren benzer kalemler toplu olarak değerlendirilebilir.²⁸

1.3.4. Türk Ticaret Kanunu Açısından Karşılık Kavramı

6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu'nun²⁹ 75. maddesinde, gerçekleşmesi şüpheli yükümlülük ve askıdaki işlemlerden doğabilecek muhtemel kayıplar için Türkiye Muhasebe Standartlarında (TMS) öngörülen kurallara göre karşılık ayrılacağı belirtilmiştir.

Böylece şüpheli alacaklar için karşılık ayrılması vergi kanunları dışında TTK'da da öngörülmektedir. Şimdiye kadar ki uygulamalarda şüpheli ticari alacaklar konusu VUK'un 323'üncü maddesinde ele alınmıştır.³⁰

Yeni TTK'da her ne kadar Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'na (TMSK) atıfta bulunulsa da gerçekleşmesi şüpheli yükümlülük ve askıdaki işlemlerden doğabilecek kayıplar için karşılık ayrılması ifadesi ülkemizde yerleşik ya da genel kabul görmüş muhasebe kavramları açısından eksik ve farklı ifadelerdir. Muhtemel yükümlülük ve askıdaki işlem ile ne anlatılmak istendiği belli değildir.³¹

²⁸ Figen Özer, *TMS 37 Kapsamındaki Karşılıklar, Koşullu Borçlar, Koşullu Varlıkların Muhasebeleştirilmesi ve İşletme Performansına Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2012, ss. 12-13

²⁹ 6102 sayılı yeni TTK, 14.02.2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³⁰ Salim Şengel, Yeni Türk Ticaret Kanunun Sermaye Şirketleri İle İlgili Getirdiği Yeniliklerin Değerlendirilmesi, *Zeitschrift für die Welt der Türken (ZfWT) Journal of World of Turks*, Vol. 3, No. 2, 2011, ss. 23.

<http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewFile/246/sengel>
(Erişim tarihi:22.03.2015)

³¹ Nuran Cömert Doyrangöl, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı İle Muhasebeye Getirilen Yenilikler, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, Mayıs 2008, ss. 15

1.3.5. Tek Düzen Hesap Planı (TDHP) Açısından Karşılık Kavramı

Karşılık, işletmenin gerçekleşmiş veya gerçekleşebilecek zararları karşılamak amacıyla aldığı muhasebe önlemidir. Bu önlemler, genellikle varlıkların değerindeki azalmalara karşı ve işletme için yükümlülük doğurabilecek olaylara karşı alınmaktadır.³²

İşletmeler, muhasebenin temel kavramlarından biri olan “ihtiyatlılık” kavramının sonucu olarak karşılık ayırırlar. İhtiyatlılık kavramı, muhasebe olaylarında temkinli davranılması, tarafsız bir muhakeme ile işletmenin karşılaşılabileceği belirsizliklerin ve risklerin göz önünde bulundurulması gereğini açıklar.³³

Karşılık ayrılması, sadece ihtiyatlılık kavramı gereği değil dönemsellik, tam açıklama ve sosyal sorumluluk kavramlarının bir gereği olarak da ortaya çıkar. Bunun nedeni, sosyal sorumluluğu içermeyen ve gerçeği yansıtmayan bir finansal tablonun üçüncü kişiler açısından fazlaca bir anlamının olmamasıdır. Ayrıca karşılık gideri hem içinde bulunulan dönemi ilgilendiren hem de gelecek dönemlerde ortaya çıkması beklenen bir gider olduğu için dönemsellik kavramını da ilgilendirmektedir.³⁴

Ayrıca karşılık kavramının Türk muhasebe literatüründe yerleşmiş şekli ile gerçekte birbirinden farklı olan şu kavramları ayırt etmeksizin kapsadığı görülmektedir.³⁵

- ✓ Değerleme Karşılıkları (indirimler),
- ✓ Gider Karşılıkları (tahmini borçlar),
- ✓ Yedek Niteliğindeki Karşılıklar.

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/muvu/article/download/5000068775/5000063827>

(Erişim tarihi:22.03.2015)

³² <http://muhasebeturk.org/ecopedia/394-k/3055-karsilik-nedir-ne-demek-anlami-tanimi.html>

(Erişim tarihi:21.03.2015)

³³ Orhan, Sevilengül, *Genel Muhasebe*, Ankara, Gazi Kitabevi 2005, ss. 28.

³⁴ Azzem Özkan, *Karşılıklar ve Muhasebe Uygulamaları*, Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı: 16, 2000, ss. 179-180.

³⁵ Özgül Cemalcılar, “*Karşılıklar*” Teriminin Yarattığı “*Karışıklıklar*”, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayı:4, Mayıs-2001, ss. 2.

1.3.6. TMS 37 Açısından Karşılık Kavramı

TMS 37’de karşılık, “Gerçekleşme zamanı veya tutarı belli olmayan yükümlülüktür.” şeklinde tanımlanmıştır.

1.4. Teminatlar

Teminat kelimesinin anlamı Türk Dil Kurumu sözlüğünde “güvence” şeklinde tanımlanmıştır.³⁶ Bu tanımdan hareketle bankacılık sektöründe teminatın ne anlam ifade ettiği sonucuna ulaşabiliriz. Bankaların kredi verirken alacaklarını güven altına almak maksatıyla almış oldukları kıymetler teminat olarak nitelendirilebilir. Teminat olarak alınan kıymetlerin maddi bir değer içermesi gerekmektedir. Zira bankacılık mevzuatında teminat olarak nelerin alınabileceği detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

2. KREDİ KARŞILIKLARINA İLİŞKİN BANKACILIK MEVZUATINDA YER ALAN KANUNİ VE İDARİ DÜZENLEMELER

2.1. Kanun Maddesi

Bankacılık Kanunu’nun “*Karşılıklar ve teminatlar*” başlıklı 53’üncü maddesinde³⁷, kredi karşılıklarına ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu maddenin gerekçesi ise şu şekilde belirtilmiştir:

“Madde, bu Kanun ile yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanunun 11’inci maddesinin 12 numaralı fıkrası esas alınarak düzenlenmiştir. Yapılan düzenleme ile bankalarca verilecek krediler ile diğer alacaklar yanında diğer varlıklardaki muhtemel değer düşüklükleri için de karşılık ayrılması ilkesi kabul edilmiştir. Ayrıca, Basel II de düşünülerek, bankalara, aktiflerinin kalitesine ve sınıflandırılmasına, garantilerin ve teminatların alınmasına, bunların değerinin ve güvenilirliğinin ölçülmesine, takibe alınan kredilerin izlenmesine ve vadesi dolmuş kredilerin geri ödenmesine ilişkin politikaların oluşturma yükümlülüğü getirmiştir.

³⁶http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5513c7dc487fb5.67001489 (Erişim tarihi:26.03.2015)

³⁷ Çalışmamızın 1 no’lu ekinde 53’üncü madde metnine yer verilmiştir.

Ayrıca, karşılıkların muhtemel zararlar için ve ihtiyatlılık prensibi çerçevesinde ayrıldığı ve esasen bu Kanun gereği gider olarak muhasebeleştirildiği göz önünde bulundurularak, tamamının ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edileceği belirtilmek suretiyle, söz konusu tutarlara ilişkin vergisel bir yük oluşturulmaması amaçlanmıştır.”

Yukarıda yer alan açıklamalarda da görüldüğü üzere, bankaların verdikleri krediler ve diğer alacakları için karşılık ayrılacağı hükme bağlanmış, karşılık ayırmanın amacının doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması olduğu belirtilmiş ancak karşılık ayrılmasına ilişkin esaslar açıklanmamıştır. Madde hükmü bu görevi BDDK'ya vermiştir.

Bankacılık Kanunu'nun 93'üncü maddesinde³⁸ BDDK'nın görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Bu maddenin 2'nci fıkrası uyarınca Kurum, tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamakla yükümlü ve yetkilidir. Aynı maddenin 4'üncü fıkrasında ise Kurum'un bu Kanun ve diğer mevzuat hükümleri çerçevesinde kendisine verilen yetkilerini, düzenleyici işlemler tesis ederek veya özel nitelikli kararlara alarak kullanacağı ve Kurum'un, Kurul kararıyla Kanun'un uygulanmasına ilişkin yönetmelikler ve tebliğler çıkarmaya yetkili olduğu belirtilmiştir.

2.2. Bankalarca Kredilerin Ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Kurum, Kanun'un 53'üncü ve 93'üncü maddelerine dayanarak çıkardığı, 01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de (RG) yayımlanmış olan “Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” (Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde “Yönetmelik” veya “Karşılıklar Yönetmeliği” olarak anılacaktır.) ile karşılıklar konusunda ayrıntılı düzenlemeler yapmış, ardından

³⁸ Çalışmamızın 1 no'lu ekinde 93'üncü madde metnine yer verilmiştir.

06.02.2008, 23.01.2009, 06.03.2010, 09.04.2011, 28.05.2011, 18.06.2011, 30.12.2011, 26.12.2012, 21.09.2012, 26.12.2012, 08.10.2013, 12.01.2014, 07.02.2014 ve 14.02.2015 tarihli yönetmelikler ile düzenlemelerde bazı değişikliklere gidilmiştir.³⁹

Karşılıklar Yönetmeliği⁴⁰, beş bölümden oluşmakta olup, toplam 17 madde ve 8 geçici maddeden ibarettir. Yönetmeliğinin madde metinleri çalışmamızın 3 no'lu ekinde⁴¹ yer almakta olup kısaca içeriği aşağıdaki gibidir:

- ✓ 1'inci bölümünde: Amaç, kapsam, dayanak ve tanımlar,⁴²
- ✓ 2'nci bölümünde: Kredilerin ve diğer alacakların sınıflandırılması,
- ✓ 3'üncü bölümünde: Genel karşılıklar, özel karşılıklar ve teminatlar,
- ✓ 4'üncü bölümünde: Kredilerin ve diğer alacakların yeniden yapılandırılması, muhasebeleştirilmesi ve raporlanması,
- ✓ 5'inci bölümünde ise: Çeşitli ve son hükümler düzenlenmiştir.

2.2.1. Kredilerin ve Diğer Alacakların Sınıflandırılması

Kredilerin ve diğer alacakların sınıflandırılmasına ilişkin düzenlemeler, Karşılıklar Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesinde yer almaktadır. Bankalar Karşılıklar yönetmeliğinde belirtilen esasları dikkate alarak kredilerini ve diğer alacaklarını sınıflandırmak zorundadırlar. Yönetmelikte bu sınıflandırma beş grup halinde yapılmış ve gruplandırmada hangi hususların dikkate alınması gerek tek tek belirtilmiştir.

2.2.2. Donuk Alacaklar

Donuk alacaklara ilişkin düzenlemeler, Karşılıklar Yönetmeliği'nin 5'inci maddesinde yer almaktadır. Madde metninde dördüncü maddeye atıf yapılmış ve

³⁹http://www.bddk.org.tr/WebSite/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler.aspx (Erişim tarihi: 28.02.2015)

⁴⁰ Karşılıklar Yönetmeliği'nin 28906 ve 14.2.2015 tarihli ve 29267 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Yönetmelik ile değiştirilmiş şekli çalışmamızda esas alınmaktadır.

⁴¹ Ek-3: Çalışmamızla İlgili Karşılıklar Yönetmeliğinde Yer Alan Madde Metinleri

⁴² Çalışmamızın 3 no'lu ekinde Karşılıklar Yönetmeliğinin birinci bölümünde yer alan madde metinlerine yer verilmiştir.

mezkur maddeye göre beş grup halinde sınıflandırılan kredilerden üç, dört ve beşinci gruplarda yer alan kredilerin donuk alacak olarak nitelendirildiği belirtilmiştir.

2.2.3. Kredilerin ve Diğer Alacakların Sınıflandırılmasında Dikkate Alınacak Hususlar

Kredilerin ve diğer alacakların sınıflandırılmasında dikkate alınacak hususlara ilişkin düzenlemeler, Karşılıklar Yönetmeliği'nin 6'ncı maddesinde yer almaktadır. Kredilerin ve diğer alacakların sınıflandırılmasında kredi değerliliğinin zayıflaması, kredinin zafiyete uğraması ve kredinin kayıtlı değeri kriterleri dikkate alınmaktadır.

2.2.4. Genel Karşılıklar, Özel Karşılıklar

Karşılıklar Yönetmeliği'nin; 7'nci maddesinde Genel karşılıklara ilişkin düzenlemeler, 8'inci maddesinde diğer bir karşılık türü olan özel karşılıklara ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

Genel karşılıklar birinci ve ikinci grupta sınıflandırılan krediler ve diğer alacaklar için ayrılırken; özel karşılıklar ise alacakların tahsilat imkanının sınırlı olduğu hallerde ve yüksek riskin söz konusu olduğu hallerde; üçüncü, dördüncü ve beşinci grup olarak sınıflandırılan krediler (donuk krediler) veya diğer alacaklar için ayrılırlar. Bu yönü ile özel karşılık, gelecekte ortaya çıkması muhtemel zararlardan ziyade, hali hazırda ortaya çıkmış ancak henüz tam olarak tespit edilememiş ya da kesinleşmemiş zararlar için ayrılmaktadır.

Kredi ve diğer alacakların sınıfları gözetilerek genel ve özel karşılıkların hangi oranlara ayrılması gerektiği ve özellikli durumlar yönetmeliğin ilgili maddelerinde ayrıntıları ile açıklanmıştır.

2.2.5. Teminatlar ve Özel Karşılıkların Hesaplanmasında Teminatların Dikkate Alınması

Karşılıklar Yönetmeliği'nin 9'uncu maddesinde ise teminatlara ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Bankaların vermiş olduğu krediler ve diğer alacaklar için almış oldukları teminatların değerlendirilmesi ve karşılık ayrılırken dikkate alınması hususu da Yönetmelikte ayrıca açıklanmıştır. Teminatlar da tıpkı alacaklar

gibi sınıflandırılmış ve her bir sınıftaki teminatların karşılık ayırmada hangi oranda dikkate alınacağı da Yönetmeliğin 10’uncu maddesinde belirtilmiştir. Aşağıda teminat grupları itibariyle dikkate alınma oranlarını gösteren tablo yer almaktadır.

Tablo 1. Donuk Alacak Tutarından İndirilebilecek Teminat Tutarlarının Teminat Grupları İtibariyle Dikkate Alınma Oranları

Teminat Grupları	Teminatların Dikkate Alınma Oranı (%)
Birinci Grup	Yüzde yüz (% 100)
İkinci Grup	Yüzde yetmiş beş (% 75)
Üçüncü Grup	Yüzde elli (% 50)
Dördüncü Grup	Yüzde yirmi beş (% 25)

Örneğin; Avrupa Merkez Bankasıncı ya da bu Bankanın kefaletiyle ihraç edilecek menkul kıymetler ile bu Banka tarafından verilecek garanti ve kefaletleri birinci grup teminatlar içinde yer aldıklarından %100 oranında, altın haricindeki kıymetli madenler ikinci grup teminatlar içinde yer aldıklarından %75 oranında, gerçek ve tüzel kişilerden alınan diğer senetler ise üçüncü grup teminatlar içinde yer aldıklarından %50 oranında dikkate alınırlar.

Karşılıklar Yönetmeliği’nin 10’uncu maddesinin son fıkrasında bankaların ihtiyatlılık ve güvenilirlik esaslarına ilkelerini esas alarak donuk alacak tutarının tamamına kadar özel karşılık ayırabilecekleri belirtilmiştir. Yapılan düzenlemeler, özel karşılık ayırmada her bankaya göre farklı değerlendirilebilecek, objektifliği tartışılır yorumlara dayanmaktadır. Bankalar, hem risk yönetim ilkeleri doğrultusunda kredileri istediği gibi sınıflandırabilmekte, hem de “güvenilirlik ve ihtiyatlılık” varsayımlarını kapsamında donuk alacak tutarlarının tamamına özel karşılık ayırabilmektedir.

2.2.6. Kredilerin ve Diğer Alacakların Yeniden Yapılandırılması

Karşılıklar Yönetmeliği’nin 11’inci maddesinde kredilerin ve diğer alacakların yeniden yapılandırılmasına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Banka müşterilerinin, aldıkları kredileri ve diğer alacaklarını likidite sıkıntısı veya farklı nedenlerle geri ödeyememeleri halinde, yeniden bir ödeme planı çıkarılması ve

kredilerin yapılandırılması olanağı sunulmaktadır. Yapılandırmanın Yönetmelikte hangi usul ve esaslara göre yapılması gerektiği açıklanmıştır.

2.2.7. Değerleme, Muhasebeleştirme ve Raporlama

Karşılıklar Yönetmeliğinde belirtilen gruplarda sınıflandırılan kredilerin nasıl değerlendirileceği, değerlendirme öncesinde ve sonrasında nasıl muhasebeleştirileceği ve bu işlemlerin finansal tablolara nasıl yansıtılacağı Yönetmeliğin 12'nci maddesinde açıklanmıştır.

Bankalar aşağıdaki tabloda A sütununda sınıflandırdıkları kredilerini, B sütunundaki hesaplara aktarmak zorundadır.

Tablo 2. Karşılık Yönetmeliği'nde Belirtilen Gruplarda Sınıflandırılan Kredi ve Diğer Alacakların Takip Edileceği Hesaplar

A (Krediler ve Alacaklar)	B (Hesaplar)
Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar	Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabına
Tahsili Şüpheli Kredileri	
Tahsili Şüpheli Diğer Alacakları	Tahsili Şüpheli Ücret, Komisyon ve Diğer Alacaklar Hesabına
Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacakları	Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar Hesabına

2.2.8. Çeşitli ve Son Hükümler

Karşılıklar Yönetmeliği'nin beşinci bölümü olan kısmında çeşitli ve son hükümler yer almaktadır. Yönetmeliğin 13'üncü maddesinde istisnalar, 14'üncü maddesinde katılım bankalarınca kullandırılan fonlar ve diğer alacaklar ile geçici maddeler yer almaktadır.

Katılım bankalarınca katılma hesaplarında toplanan katılım fonlarının kredi olarak kullandırılması halinde de özel ve genel karşılık ayrılabilir. Katılım fonlarından ayrılabilirlik karşılıkların oranları da Yönetmelikte ayrıca belirtilmiştir. Belirlenen oranlar kadar ayrılmasına izin verilen karşılıkların ise ticari karın

tespitinde gider yazılabileceği ayrıca açıklanmıştır. Söz konusu karşılık günlük birim değer hesaplama tablosunda da yer almaktadır.

Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ⁴³’de yer alan hesaplar dikkate alınarak; katılma hesaplarında toplanan fonlar, katılma hesapları kaynaklı kullandırılan krediler ve bunlardan elde edilen kar payı gelirleri ile katılma hesapları için ayrılan karşılıklar ve giderler üzerinden aşağıdaki tablo ve açıklamasına uygun olarak “*Günlük Birim Değer*” tespit edilir. Katılım bankalarınca ihtiyaç duyulması halinde, tablonun doldurulması için Diğer Bilanço Dışı Hesaplar da kullanılabilir.

Aşağıdaki Günlük Birim Değer Hesaplama Tablosu’nun 8’inci satırında söz konusu karşılık tutarlarına yer verilmektedir. Günlük Birim Değer Hesaplama Tablosu’nun 7’nci satırında ise katılma hesabı kaynaklı kredilerden Karşılıklar Yönetmeliğine göre “Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar ile Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar” arasında izlenenler için ayrılan genel karşılıkların katılma hesaplarına yansıtılan kısmı yer almaktadır.

Tablo 3. Günlük Birim Değer Hesaplama Tablosu

	Para Cinsi	TL			Toplam
	Hesap Sahibinin Kara Katılma Oranı	75,00%	80,00%	90,00%	
	Hesap Sahibinin Zarara Katılma Oranı	87,50%	90,00%	95,00%	
1	Katılma Hesapları Toplam Tutarı	177.025,00	718.780,00	114.201,00	1.010.006,00
2	Kar/Zarardan Pay Almayan Katılma Hesapları Tutarı	2.934,00	2,00	7.070,00	10.006,00
3	Kar/Zarardan Pay Alan Katılma Hesapları Tutarı (1-2)	174.091,00	718.778,00	107.131,00	1.000.000,00
4	Hesap Değerleri	1.707,31	3.234,93	511,76	
5	Birim Değeri	102,3869	223,6054	210,57594	
6	Birim Hesap Değeri (4 * 5)	174.806,61	723.346,84	107.763,76	1.005.917,21
7	Genel Karşılıklar				12.745,00
8	Katılma Hesaplarına Dağıtılacak Karlardan Ayrılan Karşılıklar				8.255,00

⁴³ 26.01.2007 tarih ve 26415 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. 10 Eylül 2007 tarihli ve 26639 sayılı, 11 Aralık 2009 tarihli ve 27429 sayılı, 28 Mayıs 2011 tarihli ve 27947 sayılı, 17 Ekim 2012 tarihli ve 28444 sayılı, 19 Nisan 2013 tarihli 28623 sayılı, 17 Temmuz 2014 tarihli ve 29063 sayılı ve 23.12.2014 tarihli ve 29214 sayılı Resmi Gazetelerde yayımlanan Tebliğler ile değiştirilmiş en son hali çalışmamıza kaynak teşkil etmektedir.

9	Zorunlu Karşılıklar (6 * Zorunlu Karşılık Oranı)				55.325,45
10	Katılma Hesapları Ankes Payı				84.661,00
11	Kullandırılabilir Fon (6 + 7 + 8) - (9 + 10)				886.930,76
12	Kullandırılan Krediler				880.590,00
13	Atıl Fon (11 - 12)				6.340,76
14	Kullandırılan Fon Fazlası (12 - 11)				0,00
15	Katılma Hesabı Gelirleri (a+b+c+d+e)	44,50	194,72	32,29	271,51
a	Kar Payı Gelirlerinin Katılım Payı	36,39	160,25	26,87	223,51
a. 1	<i>Katılma Hesabı Kaynaklı Kullandırılan Kredilerden Elde Edilen Kar Payı Gelirleri</i>				278,69
a. 2	<i>Kullandırılan Fon Fazlasına İsbet Eden Kar</i>				0,00
b	Terkin Edilen Kredilerden Yapılan Tahsilatlar	1,69	7,18	1,13	10,00
c	Özel Karşılıkların İptalleri	2,54	10,77	1,69	15,00
d	Genel Karşılıkların İptalleri	0,85	3,59	0,56	5,00
e	Katılma Hesaplarına Dağıtılacak Karlardan Ayrılan Karşılık İptalleri	3,04	12,92	2,03	18,00
16	Katılma Hesabı Giderleri (a+b+c+d+e)	8,12	34,46	5,42	48,00
a	<i>Özel Karşılık Giderleri</i>	1,69	7,18	1,13	10,00
b	<i>Genel Karşılık Giderleri</i>	1,01	4,31	0,68	6,00
c	<i>TMSF Prim Giderleri</i>	0,34	1,44	0,23	2,00
d	<i>İhtiyati Karşılık Giderleri</i>	5,07	21,54	3,39	30,00
17	Dağıtılacak Kar/Zarar (15 - 16)	36,39	160,25	26,87	223,51
18	Katılma Hesaplarına Dağıtılacak Kardan Ayrılan Tutarlar	1,82	8,01	1,34	11,18
19	Dağıtılan Kar/Zarar (17- 18)	34,57	152,24	25,53	212,34
20	Yeni Birim Hesap Değeri (6 + 19)	174.841,18	723.499,08	107.789,28	1.006.129,54
21	Yeni Birim Değeri (20: 4)	102,4071	223,6525	210,62582	
22	Vadesi Gelmeyen Hesapların Kar Payları (Gider Reeskontları) (20 - 3)	750,18	4.721,08	658,28	6.129,54

Kaynak: Kaynak: https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/1706mevduat_katilim_fonu_ek_28_05_2011.pdf (Erişim tarihi: 21.03.2015)

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE STANDARTLARI VE KREDİ KARŞILIKLARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

1. MUHASEBE STANDARTLARI

Küreselleşen dünyada bilginin önemi büyüktür. Ülkeler arasında sınırların ortadan kalkması ile işletmelerin uluslararası faaliyetleri gün geçtikçe artmakta ve sermaye piyasalarının küreselleşmesi ile birlikte, sermaye hareketleri yoğunlaşmaktadır.⁴⁴ Bu da işletmeler arasında yeterli ve güvenilir finansal bilgi akışının önemini bir kat daha arttırmıştır. Farklı ülkelerdeki farklı yasal düzenlemeler ve farklı muhasebe uygulamaları uluslararası düzeyde finansal tabloların hazırlanmasını zorunlu kılmıştır. Tüm bu gelişmeler muhasebe ve denetim uygulamalarının uluslararası kabul görmüş standartlara dayanılarak hazırlanmasını gerektirmiştir.⁴⁵

1.1. Uluslararası Muhasebe Standartları

Dünyada finansal raporlamaya yön veren kurum Uluslararası Muhasebe Standartları Kuruludur (UMSK-IASB). Kurul tarafından oluşturulan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) dünya genelinde kabul görmekte ve dikkate alınmaktadır. ABD’de Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) tarafından oluşturulan ABD Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri’nin de (US-GAAP), FASB ile IASB arasında 2002 yılında imzalanan anlaşma doğrultusunda UFRS ile uyumlu hale getirilme kararının alınması bu olgunun bir kanıtı olarak gösterilmektedir.⁴⁶

Genel kabul görmüş muhasebe ilke ve standartlarını geliştirilmesinde öncülüğü ABD yapmış ve geliştirilen standartlar, UMS’nin oluşturulmasında etkin bir rol oynamıştır.⁴⁷ ABD’de 2002 yılı Temmuz ayında yürürlüğe konulmuş olan Sarbanes-Oxley Yasası ile yatırımcıların güven duygusunu pekiştirmek üzere halka

⁴⁴ Gürbüz Gökşen, Başak Ataman Akgül, Cemal Çakıcı, *Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları*, 1. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2006, ss. III.

⁴⁵ Necdet Sağlam, Salim Şengel ve Bünyamin Öztürk, *Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması*, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2007, ss. I

⁴⁶ Gökşen, Akgül, Çakıcı, ,a.g.e., ss. III.

⁴⁷ Hüseyin Çiçek, *Türk Muhasebe Hukuku’nda Karşılıklar ve Uluslararası Standartlarla Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Haziran-1998, ss.115.

açık şirketlerin denetiminin gözden geçirilmesi ve denetim firmalarının bağımsızlığının korunması için etkin önlemler alınmış, denetim firmalarını rotasyona tabi tutulmaları benimsenmiş, denetimini üstlendikleri şirketler için bazı önemli danışmanlık hizmetlerini sağlamaları yasaklanmıştır.⁴⁸

Avrupa Birliği'nde (AB), halka açık işletmelerin, 2005 yılından itibaren hisse senetleri, borsalar ve teşkilatlanmış piyasalarda işlem gören işletmelerin konsolide finansal tablolarını UFRS'ye uygun olarak hazırlanmaları kararı da, IASB tarafından oluşturulan standartların tek otorite olma yönünde emin adımla ilerlediği göstermek adına çok önemli bir gelişmedir. Ayrıca üye ülkeler standartları, tüm ülke genelindeki işletmelerde kullanma serbestisine de sahiptirler. UFRS'nin dünya üzerinde yayıldığı en önemli göstergelerinden biri de bankacılık işlemlerini düzenleyici otoriteler tarafından oluşturulan Basel Komitesinin (Basel Committee On Banking Supervision) UFRS üzerinde yürüttüğü çalışmalar sonucunda, 2000 yılında UFRS'yi desteklediğini açıklamasıdır. Bankacılık sektöründe Basel-II kuralları 2008 yılından itibaren uygulanmaya başlayacaktır. İşletmelerin bankalarla çalışabilmesi için de UFRS'yi uygulamaları gerekmektedir.⁴⁹

1.2. Türkiye Muhasebe Standartları

Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMMOB), dünya genelinde oluşan muhasebedeki standartlaşma ihtiyacına binaen Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TMMOB) tarafından 9 Şubat 1994 tarihinde oluşturulmuştur. TMMOB kuruluşundan başlayarak 2001 yılına kadarki dönemde 19 adet Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) yayınlamıştır. Ancak yayınlanan bu standartların uygulanmasına yönelik herhangi bir yasal yaptırım gücünün bulunmaması kurulun etkinliğini azaltmıştır.

SPK'nın çalışmaları ile muhasebe standartları konusundaki önemli bir diğer gelişme 15.12.1999 tarihinde 4487 sayılı kanun ile değişiklik yapılarak, 2499 sayılı

⁴⁸ TMMOB-IFAC, *Uluslararası Denetim Standartları (International Standards on Auditing)*, Türkiye Denetim Standartları Kurulu TMMOB Yayınları-238, ss.III.

⁴⁹ Gökşen, Akgül, Çakıcı, ,a.g.e., ss. III.

Sermaye Piyasası Kanunu⁵⁰ Ek 1'inci maddesi ile muhasebe standartlarını oluşturmak ve yayımlamak üzere idari ve mali özerkliğe sahip, kamu tüzel kişiliğine haiz TMSK'nın kurulmasıdır. Türkiye'de muhasebe ve finansal raporlamaya ilişkin farklı uygulamalara son vermek amacıyla, 15.11.2003 tarihinde 25250 sayılı mükerrer resmi gazetede yayımlanan SPK'nın Seri:XI, No:25 tebliğinde⁵¹ muhasebe standartlarının oluşturulmasında TMSK'nın görüşlerinin alınması gerekliliği vurgulanmış ve o tarihe kadar çıkan tüm standartlar birleştirilmiştir.⁵²

TMSK; UFRS ile uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarını (TMS/TFRS) yayımlamıştır. UFRS'nin Türkçe'ye çevirisi olan bu standartlar, hisse senetleri borsada işlem gören işletmeler tarafından 2005'ten itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) için KOBİ TFRS ise 2010 yılında yayımlanmıştır.⁵³

1.3. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu

2000'li yılların başından itibaren önce ABD'de, daha sonra ise diğer gelişmiş ülke ekonomilerinde arka arkaya ortaya çıkan muhasebe ve bağımsız denetim skandalları ile beraber, bağımsız denetimin kamu gözetimi ve denetimi fikri ön plana çıkmıştır. Avrupa Birliği'nin bağımsız denetime ilişkin 8. Direktifine paralel bir şekilde Türkiye'de de Kamu Gözetimi alanında uluslararası gelişmelerin gereği olarak, yeni TTK uyarınca öngörülen bağımsız denetim alanını düzenlemek üzere, 660 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK)⁵⁴ ile 2 Kasım 2011 tarihinde Kamu

⁵⁰ 2499 sayılı (mülga) Sermaye Piyasası Kanunu 30.07.1981 tarihli ve 17416 sayılı RG'de yayımlanmıştır. 30.12.2012 tarihli ve 28513 sayılı RG'de yayımlanan (yeni) 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 139'uncu maddesi ile yürürlükten kaldırılmış ve mevzuatta 2499 sayılı Kanun hükümlerine yapılan atıflar, bu Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılmaktadır.

⁵¹ Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ

⁵² Tuğba Uçma, *Türk Muhasebe Hukuku'nu Oluşturan Düzenlemeler Ve Türkiye'de Uluslararası Muhasebe Standartlarına Uyum Çalışmaları*, Mevzuat Dergisi, Sayı:89, Mayıs-2005. <http://www.mevzuatdergisi.com/2005/05a/05.htm> (Erişim tarihi:26.03.2015)

⁵³ Özer, a.g.e., ss.1

⁵⁴ 660 sayılı KHK, 02.11.2011 tarihli ve 28103 sayılı RG'de yayımlanmıştır. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun kurulması; 6.4.2011 tarihli ve 6223 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu'na 26.9.2011 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) adında Başbakanlıkla ilişkili, yeni ve özerk bir kamu tüzel kişisi kurulmuştur.⁵⁵

KGK'nın temel amacı; yatırımcıların çıkarlarını ve denetim raporlarının doğru ve bağımsız olarak hazırlanmasına ilişkin kamu yararını korumak, doğru, güvenilir ve karşılaştırılabilir finansal bilginin sunumunu sağlamaktır. Bu doğrultuda başta borsa şirketleri, bankalar, sigorta şirketleri olmak üzere belirlenen büyük ölçekli şirketlerin denetimlerini gözetmek ve izlemek için kurulmuştur. KGK'nın görevleri ise;

- ✓ Bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarını yetkilendirmek,
- ✓ Bağımsız denetim alanında kamu gözetimi yapmak ve böylece bağımsız denetimde uygulama birliğini, gerekli güveni ve kaliteyi sağlamak,
- ✓ Uluslararası Muhasebe Standartlarıyla uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarını (TMS) oluşturmak ve yayımlamak,
- ✓ Uluslararası Denetim Standartlarıyla uyumlu Türkiye Denetim Standartlarını (TDS) oluşturmak ve yayımlamak.⁵⁶

1.3.1. TMS 37: Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar

“TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar” Standardı 31.12.2005 tarihinden sonra başlayan hesap dönemleri için uygulanmak üzere ilk olarak 15.02.2006 tarih ve 26081 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.⁵⁷

⁵⁵ Rauf Karasu, *Yeni Bir Düzenleyici ve Denetleyici Kurum: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu*, Amme İdaresi Dergisi, Cilt:47, Sayı:1, Mart-2014, ss.80 http://www.todaie.gov.tr/resimler/ekler/1c385ffb60b89c3_ek.pdf?dergi=Amme%20%Ddaresi%20Dergisi (Erişim Tarihi: 27.03.2015)

⁵⁶ Kamu Gözetimi Kurumu Tanıtım Broşürü, *Biz Kimiz, Görevlerimiz Nelerdir?*, ss.3 http://www.kgk.gov.tr/contents/files/Pdf/KGK_Brosur.pdf (Erişim tarihi:27.03.2015)

⁵⁷ TMS 37 Standardı, Uluslararası Muhasebe Standartlarında meydana gelen değişikliklere paralellik sağlanması amacıyla;

- 1- 15.07.2007 tarih ve 26583 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 59 sıra no'lu,
- 2- 15.07.2007 tarih ve 26583 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 64 sıra no'lu,
- 3- 13.08.2008 tarih ve 26966 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 71 sıra no'lu,
- 4- 13.08.2008 tarih ve 26966 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 96 sıra no'lu,
- 5- 20.03.2011 tarih ve 27880 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 211 sıra no'lu,
- 6- 18.09.2014 tarih ve 29123 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 22 sıra no'lu Tebliğler aracılığıyla güncellenmiştir.

TMS 37 de amaç, kapsam, tanımlar, muhasebeleştirme, ölçme, tazminatlar, karşılıklardaki değişimler, karşılıkların kullanımı, muhasebeleştirme ve ölçme kurallarının uygulanması, açıklama ve geçiş uygulamaları şeklinde ana başlıklar bulunmakta olup özellik arz eden durumlarda ara başlıklara yer verilmiştir. Diğer taraftan her bir paragraf numaralandırılarak birbirinden ayrılmıştır. Çalışmamızın 4 no'lu ekinde⁵⁸ TMS 37 hükümlerinin konumuzla ilgili olan kısımlarına yer verilmiştir. Çalışmamızda TMS 37'den alıntı yapılan kısımlarda ilgili paragraf numaraları verilerek alınarak alıntı yapılan yer belli edilecektir.

Bu Standardın amacı; uygun muhasebeleştirme kriterleri ve ölçüm esaslarının karşılıklar, koşullu borçlar ve koşullu varlıklara uygulanmasını ve kullanıcıların bunların nitelikleri, zamanlamaları ve tutarlarını anlamalarını sağlamak üzere gerekli bilgilerin finansal tablo eklerinde gösterilmesini sağlamaktır.⁵⁹

İşletmelerin bilançolarının süslenmesinde kullanılabilecek yöntemlerden biriside borçların gizlenmesidir. Normal borçlar işletme dışından her hangi bir kurumla somut bir mal ve hizmet alımına dayanmakta ve bir belge ile kanıtlanabilir nitelikte olmaktadır. Ancak bazı işlemlerde somut bir mal-para-borç trafiği olmamakta, daha önce yapılan herhangi bir işlemin sonucu veya bir sözleşmenin ceza şartlarından birisi doğmakta ve işletmeyi sorumluluk altına sokmaktadır. Somut işlemlerin bir devamı niteliğinde, işlemin gerçekleşmesinden daha sonra işletmeye yükümlülük doğuracak bir şart gerçekleşmekte ve işletmenin zararına durum yaratmaktadır. Garanti satışlarda, inşaat yapım taahhütlerinin cezai şartlarında bunların örneklerine sık rastlanmaktadır. Bu zararlı durum zararın kesinleştiğinde değil, zarara sebebiyet veren işlemin gerçekleştirildiği dönemin bir sonucudur. Bu tür işlemlerden doğan zarar veya giderin kardan indirilmesi, vergi yasaları tarafından işlemin gerçekleşmesi ile birlikte değil de, işlemten çok daha sonra meydana çıkan bir olay sonrasında tanınmaktadır. Bu tip işlemlerde tahakkuk esası yerine nakit esası uygulanmaktadır. Bu da vergi ağırlıklı muhasebe tutmayı adet haline getirmiş işletmelerimizde şarta bağlı borçları ihmal etme gibi bir alışkanlık yaratmaktadır.

⁵⁸ Ek-4: Çalışmamızla İlgili TMS 37'de Yer Alan Paragraf Metinleri

⁵⁹ TMS 37'de Standardın amacı bu şekilde tanımlanmıştır.

Bunun sonucunda da işletmenin yükümlülükleri veya borçları daha az, özkaynakları ise daha yüksek olmaktadır. İşte bu Standart;

- ✓ Hangi amaçlarla karşılığın ayrılacağını,
- ✓ Karşılığa benzer nitelik gösteren gider tahakkuku, koşullu borç ve koşullu varlık kavramlarının farklılıklarını,
- ✓ Her hangi bir karşılık ayrılması için ön koşulların ne olduğunu,
- ✓ Karşılık, koşullu borç ve koşullu aktiflerin nasıl değerlendirileceğini,
- ✓ Finansal tablo ve eklerinde ve dipnotlarında hangi bilgilerin verileceğini kurala bağlamaktadır.⁶⁰

İşletmeler, TMS 37'nin 5'inci ve 6'ncı paragraflarında⁶¹ belirtilen durumlar hariç olmak üzere, karşılıkların, koşullu borçların ve koşullu varlıkların muhasebeleştirilmesinde bu Standart hükümlerini uygulamaktadır.⁶²

Bu standartta yer alan “karşılık” terimi tahmini borcu ifade ettiği için, değerlendirme ve yedek niteliğindeki karşılıklardan ayırmak gerekir. Uygulamada kavram karmaşasını önlemek için “karşılık” terimi yerine “tahmini borç” terimi kullanılmalıdır.⁶³

1.3.1.1. Karşılıklar ve Diğer Yükümlülükler

TMS 37'de karşılık, standart da “gerçekleşme zamanı veya tutarı belli olmayan yükümlülükler” şeklinde tanımlanmıştır.⁶⁴

TMS 37'nin 11'inci paragrafında karşılıklar ve diğer yükümlülüklerle ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Karşılıkların ticari borçlar, tahakkuklar ve diğer yükümlülüklerden nasıl ayırt edilebileceği belirtilmiştir.

Zaman zaman karşılıklar ve tahakkuklar birbirine karıştırılsa da belirsizlik ögesi karşılıklara kıyasla tahakkuklarda oldukça azdır. Ayrıca karşılıklar ayrı olarak

⁶⁰ Remzi Örtten, Hasan Kaval ve Aydın Karapınar, *Türkiye Muhasebe – Finansal Raporlama Standartları (TMS-TFRS)*, Gazi Kitabevi, Ankara, Mart-2007, ss.559-560.

⁶¹ Çalışmamızın 4 no'lu ekinde TMS 37'nin 5 ve 6 numaralı paragraflarına yer verilmiştir.

⁶² Gökçen, Akgül, Çakıcı, a.g.e. ss.325.

⁶³ Sağlam, Şengel ve Bünyamin, a.g.e., ss.973.

⁶⁴ TMS 37, Tanımlar, p.10.

gösterilirken, tahakkuklar ticari veya diğer borçların bir parçası olarak gösterilmektedir.⁶⁵

Karşılıklar, Türk muhasebe literatüründe ikiye ayrılmaktadır. Bunalar;

- a) Aktif Değer Azalış Karşılıkları ve
- b) Borç ve Gider Karşılıklarıdır.

Birinci gruptaki karşılıklar aktifte bulunan varlıkların defterlerde kayıtlı değerini, kanun veya mevzuatın izin verdiği ölçüde, piyasa rayıcı, cari değer, net gerçekleşebilir değer gibi değerlere indirmek için kullanılır. Yani değer düzeltim fonksiyonları vardır. Bu nedenle bunlar uluslararası muhasebe düzenlemelerinde karşılık olarak nitelenmezler. Yine borç ve gider karşılığına yakın bir kavram ise “Koşullu yükümlülük” tür. İkinci gruptaki karşılıklar ki, Standart bu tür karşılıklar düzenlemektedir, işletmenin geçmişte giriştiği bir taahhütten, bağlı olduğu yasal düzenlemelerden ve işletmenin zımni bir kabulünden kaynaklanan, ne tutarda gerçekleşeceği, kesinlikle gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinmeyen bazı taahhütler için kullanılır.⁶⁶

Terim birliği açısından TMS 37’ye bakıldığında borç ve yükümlülük kavramları birbirinin yerine kullanılmıştır. TMS 37’nin 10’uncu paragrafında standartta geçen tanımlar açıklanmıştır. Bu tanımların içerisinde koşullu borçlar yer almamaktadır. Bunun yerine koşullu yükümlülük tanımına yer verilmiştir. Bu standartta yer alan “karşılık” kavramı tahmini borcu ifade ettiği için, Türk Mevzuatında kullanılan karşılık tanımlarından farklıdır. Bu farklılığın sebebi; Türk Mevzuatında kullanılan karşılık kavramının, hem standartta belirtilen şekilde hem de değerlendirme ve yedek niteliğindeki karşılıkları ifade etmek için kullanılmasıdır.⁶⁷

⁶⁵ Okan Netek, *Karşılıklar ve Varlıklarda Değer Düşüklüğünün Vergi Kanunları ve Muhasebe Standartları Çerçevesinde Değerlendirilmesi*, TURMOB Yayınları-418, Ankara, 2011, Sirküler Rapor, Sayı:9, ss.97.

⁶⁶ Örtten, Kaval ve Karapınar, a.g.e., ss.560.

⁶⁷ Ayten Çetin, Ayça Akarçay Ögüz, *Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıkların İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, Cilt XXIX, Sayı: II, 2010, ss. 427.

<http://dosya.marmara.edu.tr/ikf/iib-dergi/2010-2/19-cetin-oguz.pdf> (Erişim tarihi:28.03.2015)

Standarttaki karşılık kavramı; tutarı ve zamanı belli olmayan borçlar için kullanılırken, muhasebe literatüründeki karşılık kavramı ise; değerleme, gider ve yedek niteliğindeki karşılıklar için kullanılır.⁶⁸

1.3.1.2. Karşılıklar ve Koşullu Yükümlülükler Arasındaki İlişki

Karşılıklar ve koşullu borçlar arasındaki ilişki Standardın 12 ve 13'üncü paragrafında açıklanmıştır. Karşılıkların, kesinleşmedikleri için bir nevi koşullu olduklarını ve bu nedenle finansal tablolara yansıtılmayan varlıkları ifade ettiği, diğer taraftan koşullu yükümlülüklerin muhasebe kıstaslarını sağlamadığı için muhasebeleştirilmediği açıklanmıştır.

Koşullu borç ve karşılık arasında en temel fark yükümlülük açısından bakıldığında anlaşılır. Karşılığa yükümlülük gerçekleşmişken, koşullu borçta henüz gerçekleşme meydana gelmemiştir. Bir karşılık ve koşullu borç arasındaki fark raporlama sonuçları açısından oldukça değişik ve önemlidir; karşılıklar bilançoda yer alırken, koşullu borç bilanço ve gelir tablosunda raporlanmayacak ancak sadece dipnotlarda açıklanacaktır.⁶⁹

1.3.1.3. Karşılıkların Finansal Tablolara Yansıtılması (Muhasebeleştirilmesi)

TMS 37'de muhasebeleştirme ana başlığı altında; karşılıklar, mevcut yükümlülük, geçmişteki olay, ekonomik fayda içeren kaynakların olası çıkışları, yükümlülük tutarının güvenilir biçimde tahmini, koşullu borçlar ve koşullu varlıklar şeklinde ara başlıklara yer verilmiştir. Ara başlıklarda herhangi bir varlığın karşılık olarak nitelendirilebilmesi için gerçekleşmesi gereken şartlar sıralanmış ve bu varlıkların nasıl muhasebeleştirileceği açıklanmıştır.

Örneğin, bir karşılık belirli şartları sağlıyorsa yükümlülük olarak muhasebeleştirilir ve bilanço tarihi itibarıyla finansal tablolara yansıtılır. Eğer geçmişten kaynaklanan bir yükümlülüğün gerçekleşme olasılığı düşükse ve tutarı

⁶⁸ Cemalcılar, a.g.m., ss. 9.

⁶⁹ Peter Walton, Walter Aerts, *Global Financial Accounting and Reporting Principles and Analysis*, London:Thomson Learning, 2006, ss.172.

kesin olarak tahmin edilemiyorsa bu yükümlülük koşullu borca dönüştüğü için finansal tablolara yansıtılmaz. Sadece dipnotlarda gösterilir.⁷⁰

Bir yükümlülüğü yerine getirilmesi gereken karşı bir taraf vardır ancak karşı tarafın kimliği bilinemeyebilir. Zira bazı durumlarda yükümlülük genel olarak kamuya karşıdır ve yükümlü olan tarafın tanımlanması mümkün değildir. Diğer bir ifade ile raporlama dönemi sonunda zımni kabule dayalı bir yükümlülüğün varlığı bilanço tarihinden önce söz konusu yükümlülüğün üstlenileceğine ilişkin bilginin yükümlü olunan taraf veya taraflara bildirmesine bağlıdır.

Bazı durumlarda başta herhangi bir yükümlülük doğurmayan bir olay, kanunda meydana gelen bir değişiklik veya işletmenin bir fiilinin (Örneğin; yeterince belirgin kamu açıklamaları) zımni olarak kabulden doğan bir yükümlülük doğurması sebepleriyle, daha sonra bir yükümlülük oluşturabilmektedir. Bu gibi durumlarda da geçmiş olaydan kaynaklı mevcut bir yükümlülüğün varlığını kabul etmektedir. Yeni kanun tasarılarının yasalaşmak üzere olduğu durumlarda oluşan yükümlülükler ise özellikli bir konu olarak karşımızda durmaktadır. Şöyle ki bu gibi durumlarda yalnızca tasarının aynen yasalaşacağının kesin olması halinde yükümlülüğün doğacağı kabul olunmaktadır.⁷¹

1.3.1.4. Karşılıkların Ölçülmesi ve Kayıtlara Alınmasında Özellik Arz Eden Durumlar

TMS 37 Standardında karşılıkların ölçülmesi hususuna özellik arz eden konulara yönelik önemli açıklamalar bulunmaktadır. Standartta yapılan bu açıklamalar, Standardın uygulayıcıları açısından oldukça büyük önem taşımaktadır.

1.3.1.4.1. En Gerçekçi Tahmin

Karşılık olarak muhasebeleştirilen tutar, mevcut bir yükümlülüğü yerine getirmek için raporlama dönemi sonu (bilanço tarihi) itibarıyla yapılması gereken harcamaya ilişkin en gerçekçi tahmin olmalıdır.⁷²

⁷⁰ Sağlam, Şengel ve Bünyamin, a.g.e., ss.958.

⁷¹ Netek, a.g.e., ss.100-101.

⁷² TMS 37, p.36.

1.3.1.4.2. Riskler ve Belirsizlikler

Karşılık tutarına ilişkin en gerçekçi tahmine ulaşılmasında, birçok olay ve durumu kaçınılmaz olarak çevreleyen riskler ve belirsizlikler dikkate alınır.⁷³

Risk ve benzer tanım olan belirsizlik, genellikle birbirinin yerine kullanılmaktadır. Aslında ikisi de farklı kavramlardır. Karar verenler gelecekteki olayların muhtemel sonuçlarının bilmekle birlikte gerçekleşme olasılıkları hakkında herhangi bir nedenle tahminde bulunmazlarsa bu durum belirsizlik olarak nitelendirilir. Risk ise, karar vericinin olayla ilgili muhtemel tüm sonuçlarını bilebilmesi ve bu sonuçların gerçekleşmesi konusunda olasılıkları da tahmin edebilmesidir. Ancak yatırım analizinde bu ayırıma uyulmamaktadır.⁷⁴

1.3.1.4.3. Bugünkü Değer

Paranın zaman değerinin etkisinin önemli olduğu durumlarda karşılık tutarı, yükümlülüğün yerine getirilmesi için gerekeceği tahmin edilen giderlerin bugünkü değeridir.⁷⁵

1.3.1.4.4. Gelecekteki Olaylar

Yükümlülüğün yerine getirilmesi için gerekli olan tutarı etkileyebilecek gelecekteki olaylar, bu olayların gerçekleşeceğine dair yeterli tarafsız kanıt bulunması durumunda ilgili karşılık tutarında yansıtılır.⁷⁶

1.3.1.4.5. Varlıkların Elden Çıkarılmalarının Beklendiği Durumlar

Varlıkların elden çıkarılmalarının beklendiği durumlarda, söz konusu işlem sonucunda oluşacak kazançlar herhangi bir karşılığın ölçülmesinde göz önünde bulundurulmaz.⁷⁷

⁷³ TMS 37, p.42.

⁷⁴ <http://www.genelbilge.com/risk-ve-belirsizlige-giris.html/>

⁷⁵ TMS 37, p.45.

⁷⁶ TMS 37, p.48.

⁷⁷ TMS 37, p.51.

1.3.1.5. Karşılıkların Muhasebeleştirmesine ve Ölçme Kurallarının Uygulanmasına İlişkin Özellik Arz Eden Durumlar

1.3.1.5.1. Gelecekteki Faaliyet Zararları

Gelecekteki faaliyet zararları için karşılık ayrılmaz.⁷⁸ Zira gelecek döneme ilişkin faaliyet zararları, gerek geçmiş olaylardan kaynaklanan ve ifası halinde ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkmasına neden olacak mevcut yükümlülüklerle, gerekse standardın ortaya koyduğu mevcut muhasebeleştirme kriterlerine uymaz.

1.3.1.5.2. Ekonomik Açıdan Dezavantajlı Sözleşmeler

Bir işletme ekonomik açıdan dezavantajlı olan bir sözleşmeye sahip ise, söz konusu sözleşmeye ilişkin mevcut yükümlülük karşılık olarak muhasebeleştirilir ve ölçülür.⁷⁹

1.3.1.5.3. Yeniden Yapılandırma

Bir iş kolunun satışı veya sonlandırılması, iş yerlerinin kapatılması veya farklı bir yere taşınması, işletmede yönetim yapısının değişmesi ve işletme faaliyetlerinin kapsamının veya konusunun değiştirilmesi gibi olaylar yeniden yapılandırma olarak değerlendirilir.

1.3.1.5.4. Değerleme ve Sınıflama

Bilançoda yükümlülükler kısa vadeli/uzun vadeli şeklinde sınıflandırılıyorsa, karşılıkların da uzun ve kısa vadeli olmak üzere sınıflandırılmaları gerekir. Ayrıca her bilanço döneminden önce ayrılmış karşılıkların durumu gözden geçirilmeli, yeterli olup olmadıkları araştırılmalı, fazlalık var ise, iptal edilmesi gerekmektedir. Bunların iptalinde, “Konusu Kalmayan Karşılıklar” hesabı kullanılmamalı, “Önceki Dönem Gelir ve Karlar” hesabı kullanılmalıdır. Uzun vadede ödemeye dönüşeceği düşünüldükçe iskonto tabi tutulanlar varsa, bu işlemlerin net bugünkü değer

⁷⁸ TMS 37, p.63.

⁷⁹ TMS 37, p.66.

hesapları yeniden yapılmalı, doğan farklar ise finansman giderleri içerisinde muhasebeleştirilmelidir.⁸⁰

Karşılıklar konusunda IAS/TMS ile gelen başka bir yenilik, ayrılan karşılığa konu olan yükümlülüğün işletme dışına karşı olması gerektiği, işletmenin kendisine karşı veya kendi ihtiyaçları için karşılık ayırlamayacağıdır. Örneğin; ertelediği ve daha sonraki yıl veya yıllar içinde gerçekleştirmeyi planladığı “büyük tamir ve masraf giderleri veya yatırımları” için karşılık ayırlamaz. Çünkü burada işletmenin kendisinin kendisine karşı bir yükümlülüğü doğmaktadır. Bu nedenle UFRS’ye uygun bilançolarda “Borç Karşılıkları” hesabı kullanılır. “Borç ve Gider Karşılıkları” tanımlaması kullanılmaz.⁸¹

Karşılıklar, her bilanço tarihi itibarıyla gözden geçirilmeli ve en iyi tahmini yansıtabilecek şekilde ayarlanmalıdır. Yükümlülüğün yerine getirilmesi için ekonomik fayda içeren kaynakların transferi artık olası değilse, karşılık iptal edilmelidir.⁸²

1.3.1.6. Koşullu Borçlar

Geçmişteki olaylardan kaynaklanan, işletmenin tamamen kontrolü altında olmayan olası bir yükümlülüktür. Bu nedenle koşullu borçlar istenebilir duruma gelmiş ancak henüz ödenmemiş borçlardan yani karşılıklardan farklı niteliktedir. Ancak koşullu borç zaman içerisinde kesinlik kazanırsa karşılığa dönüşür.⁸³

İşletme birleşmelerinde edinilen koşullu borçlar hariç olmak üzere koşullu borçlar, finansal durum tablosunda muhasebeleştirilmezler. Ancak, belirli durumlarda, dipnotlarda açıklanırlar. Diğer bir deyişle, yükümlülükler iki kategoriye ayrılır; “karşılıklar” ve “koşullu borçlar”. Borcun muhasebeleştirilmesi kriterlerini sağlayanlar karşılık olarak sınıflandırılır. Borcun muhasebeleştirilmesi kriterlerini karşılamayanlar ise koşullu borçlar olarak sınıflandırılır. Koşullu borçlar aynı zamanda muhtemel yükümlülükleri de içerir. Olası yükümlülükler borç tanımına

⁸⁰ Bernhard Pellens, Rolf Uwe Fülber, Joachim Gassen, *Internationale Rechnungslegung*, 5.Auflage, Schaeffer/ Poedel Verlag, 2004, ss.396.

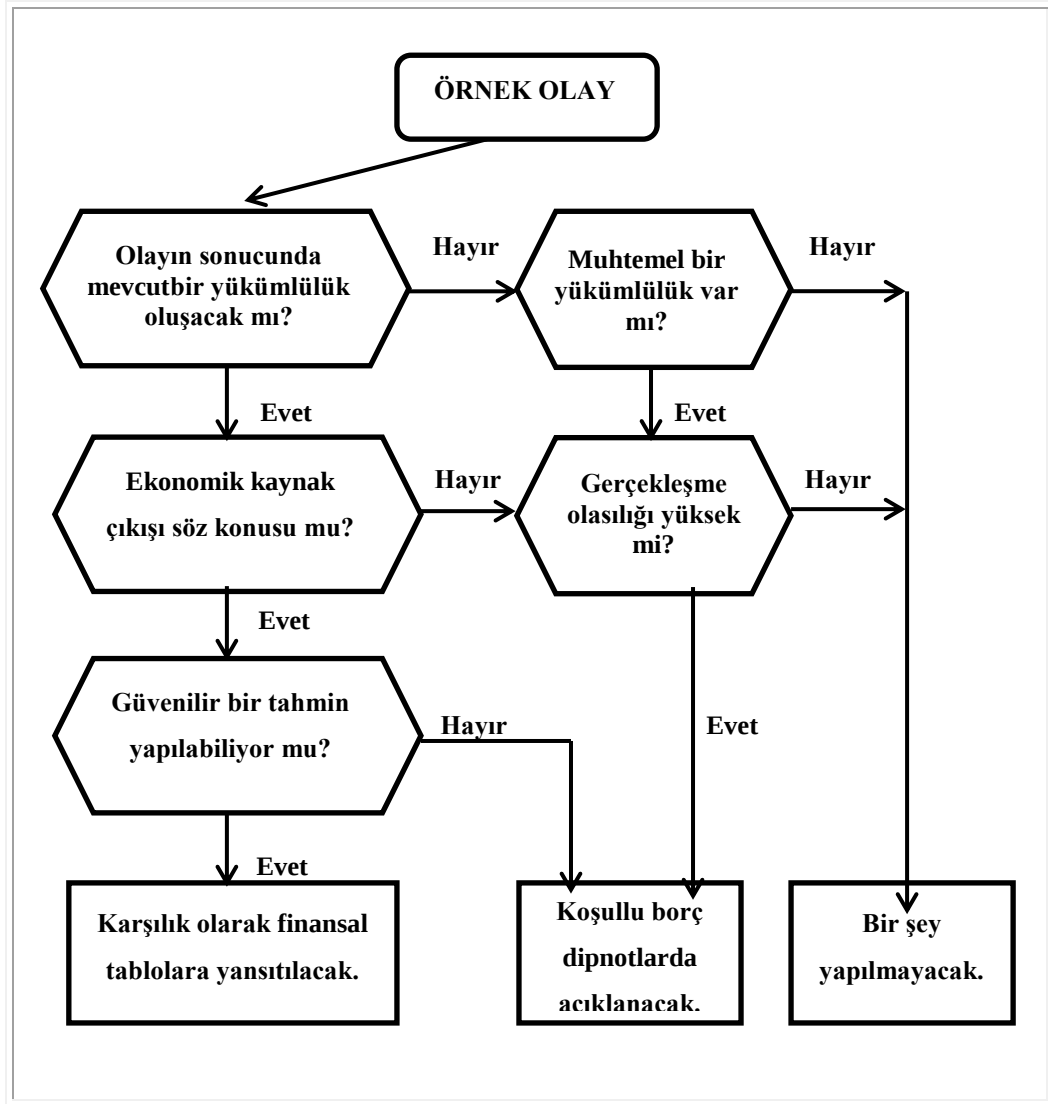
⁸¹ Ökten, Kaval ve Karapınar, a.g.e., ss.567.

⁸² Geoff Black, *Students’ Guide to Accounting and Financial Reporting Standards*, England, 9th Edition, Pearson Education Limited, 2003, ss.208.

⁸³ Sağlam, Şengel ve Bünyamin, a.g.e., ss.956.

uymaz. Yükümlülüklerin sınıflandırılması önemlidir; çünkü karşılıklar, işletmelerin finansal durum tablosunda muhasebeleştirilirken, koşullu borçlar muhasebeleştirilmez.⁸⁴

Aşağıda verilen şekil karşılık ve koşullu borç arasındaki ayırmada hangi adımların izleneceğini göstermektedir.

Şekil 1. Karşılık ve Koşullu Borç Ayrımı (IAS 37)

Kaynak: Sağlam, Şengel ve Bünyamin, a.g.e., ss.956

⁸⁴ IFRS Vakfı: IFRS for SMEs Eğitim Materyali, 2009, ss.3. IASC Foundation: Training Material for the IFRS® for SMEs (version 2010-2) <http://www.ifrs.org/Documents/modul21.pdf> (Erişim tarihi: 28.03.2015)

Aşağıdaki tabloda karşılıklar ve koşullu borçlar arasındaki farklar özet olarak yer almaktadır.

Tablo 4. Karşılıklar ve Koşullu Borçlar Arasındaki Farklar

	KARŞILIKLAR	KOŞULLU BORÇLAR
TANIMI	Zamanı ve tutarı belirsizdir. Geçmiş olaylardan kaynaklanan halihazırdaki yükümlülüktür.	İşletmenin kontrolü altında olmayan gelecekteki olayların meydana gelmesi veya gelmemesi sonucu gerçekleşir. Geçmiş olaylardan kaynaklanan olası bir yükümlülüktür.
KAYNAK ÇIKIŞI	Kaynak çıkışı muhtemeldir.	Kaynak çıkışı muhtemel değildir.
TAHAKKUK	Karşılıklar tahakkuk ettirilir. Güvenilir tahmin yapılabilir. Ölçülebilir	Koşullu borçlar tahakkuk ettirilmez. Güvenilir tahmin yapılamaz. Ölçülemez
AÇIKLAMASI	Hesaplanabiliyorsa bilançoda yer alır. Tahmin olasılığı yoksa finansal tabloların dipnotlarında açıklanır.	Kaynakların işletmeden çıkma olasılığı fazla ise finansal tabloların dipnotlarında açıklanır.

Kaynak: Ayça Akarçay Ögüz, *TMS 37: Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardının İncelenmesi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007, ss.64.

1.3.1.7. Koşullu Varlıklar

İşletmeler, koşullu varlıklarını finansal tablolarına yansıtmaz. Koşullu varlıklar, genellikle, ekonomik yararların işletmeye girişi olasılığını doğuran, planlanmamış veya diğer beklenmeyen olaylardan oluşur.⁸⁵ Koşullu varlıklarda koşullu borçlar gibi işletmenin tamamen kontrolü altında değildir ve gerçekleşmesinde kesinlik yoktur.⁸⁶

1.4. Muhasebe Standartlarının Oluşturulmasına Yönelik BDDK Tarafından Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de UMS’ye uyumlu ulusal muhasebe standartlarını geliştirme çalışmalarının ilk olarak TMUDESK tarafından gerçekleştirildiğine, bu bölüm

⁸⁵ TMS 37, p.31, 32.

⁸⁶ Sağlam, Şengel ve Bünyamin, a.g.e., ss.957.

içerisindeki “1.2. Türkiye Muhasebe Standartları” başlığı altında yer vermiştik. İdari ve mali özerkliğe sahip TMSK ise 2002 yılında faaliyete geçmiş ve TMSK’nin görevlerini yapmış olduğu çalışmalarla birlikte devir almıştır. TMSK’nin çalışmalarından sonra çeşitli resmi kuruluşlarda kendi, faaliyet alanları kapsamında yasal düzenlemeler oluşturmuşlardır. Bu düzenlemeler, bankacılık sektörü ile ilgili olarak BDDK tarafından ve sermaye piyasasında işlem gören işletmeler için de SPK tarafından yapılmıştır. Bu kuruluşların çalışmaları sonucunda, Türkiye’de 2005 yılı başından itibaren bankalar ve halka açık işletmeler finansal tablolarını UFRS’ye uyumlu olarak düzenlemektedirler.

Bankacılık sektöründe, BDDK Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine⁸⁷ ilişkin tebliğleri yayınlayıp uygulamaya koymuştur. Bu tebliğlerde, bankaların düzenleyecekleri ve kamuya açıklayacakları finansal tabloların düzenleme esaslarını belirleyen, UMS/UFRS ile uyumlu muhasebe standartları yer almaktadır. Bu standartların bankacılık sektöründe 2005 yılından itibaren uygulanmasıyla, bankaların faaliyetlerinin sağlıklı ve güvenilir bir şekilde kayıtlara alınması ve finansal tablolara yansıtılması sağlanmıştır.⁸⁸

BDDK tarafından yayınlanan muhasebe standartları içerisinde 8 sayılı Tebliğ; Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Standardıdır. 08.11.2006 tarihinde 26340 sayılı RG’de Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliği yayınlanmıştır. Bu Tebliğin amacı, ana ortaklı bankaların finansal durumu ve faaliyet sonuçları hakkında bir bütün olarak bilgi edinilebilmesini sağlamak amacıyla bankalarca konsolide finansal tabloların düzenlenmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Bu Tebliğin 6’ncı maddesine göre daha önce yayınlanan “Muhasebe Uygulama Yönetmeliği” tebliği yürürlükten kaldırılmış ve TMSK’nın düzenlemelerini kabul ettiği belirtilmiştir.⁸⁹

⁸⁷ “Bankaların Muhasebe Uygulamalarına Ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” 1 Kasım 2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁸⁸ Yüksel Koç Yalkın, Volkan Demir ve Defne Demir, “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Türkiye’de Finansal Raporlama Standartlarının Gelişimi”, Mali Çözüm Dergisi (Özel Sayı), Sayı 76, 2006, (17. Dünya Muhasebe Kongresi /Kasım 2006), ss:300.

⁸⁹ Çetin, Ögüz Akarçay, a.g.m., ss.422-423.

Aşağıdaki tabloda, “Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklara” ilişkin farklı Kanunlar ve Kurumlarca düzenlenen bu uygulamalara, birbiriyle kıyaslanması amacıyla özet olarak yer verilmiştir.

Tablo 5. TDHP’ye, VUK’a, TTK’ya, SPK’ya, Bankalar Kanunu ve TMS 37’ye Göre; “Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar”

	KARŞILIKLAR	KOŞULLU BORÇLAR	KOŞULLU VARLIKLAR
TDHP	Değerleme, gider ve yedek niteliğindeki karşılıkları ifade etmek için kullanılır.	Yok	Yok
VUK	VUK’un 288’inci maddesinde karşılıklar: Ortaya çıkan veya ortaya çıkması beklenen fakat miktarı kesinlikle tahmin edilemeyen ve işletme için borç niteliği taşıyan zararları karşılamak amacıyla ayrılan tutarlara denir. Örneğin, şüpheli alacaklar karşılığı, değeri düşen mallar karşılığı gibi.	Yok	Yok
TTK	Yeni TTK’nın 75. maddesinde karşılıklar; gerçekleşmesi şüpheli yükümlülük ve askıdaki işlemlerden doğabilecek muhtemel kayıplar için TMS’de öngörülen kurallara göre karşılık ayrılır.	Yok	Yok
	Eski TTK’da ise, karşılıklar 465’inci maddede belirtilen olaylara ilişkin doğması muhtemel zararlar karşılık olarak bilanço’ya yedek akçe konur şeklinde ifade edilmiştir.	Eski TTK’nın 75’inci maddesinde; pasifler, hususiyle bütün borçlar şarta bağlı veya vadeli olsa bile, itibari değeri üzerinden hesaba geçirilir şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu düzenleme hem karşılıkları hem de koşullu borçları kapsamaktadır.	Yok
SPK	SPK’da karşılıklar, koşullu borçlar ve koşullu varlıklar standardına ilişkin düzenleme “Seri: XI No: 1 Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ’in 41. maddesinde şarta bağlı olaylar başlığı altında ele alınmıştır. Şarta bağlı olaylar, bilanço tarihinde mevcut ve sonucu (kar veya zarar) gelecekteki bir veya birkaç olayın gerçekleşip gerçekleşmemesine bağlı olan olayları ifade eder şeklinde tanımlanmıştır. Mali tabloların düzenlenmesi sırasında şarta bağlı olayların dikkate alınması zorunludur.		
	Şarta bağlı zararlar olarak ifade edilen karşılıklara ilişkin şu düzenlemeye yer verilmiştir: Şarta bağlı zararların, mali tabloların kesinleşme tarihinden önce makul bir şekilde ve makul bir oranda tahmin edilebilmesi halinde tahakkuk ettirilmesi ve mali tablolara yansıtılması gerekir.	Koşullu borçlar da şarta bağlı zararlar olarak tanımlanmıştır. Koşullu borçlara ilişkin; belli bir öneme sahip olan, ancak, tutarları tahmin edilemeyen şarta bağlı zararlar dipnotlarda açıklanır şeklinde düzenlemeye yer verilmiştir	Şarta bağlı karlar olarak ele alınan koşullu varlıklar ile ilgili, şarta bağlı karların gerçekleşmesinin muhtemel bulunması durumunda yalnızca bilanço dipnotlarında açıklama yapılmakla yetinilir şeklinde düzenleme yapılmıştır
BANKALAR KANUNU	5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 53. maddesi kapsamında; banklar, krediler ile diğer alacaklardan doğmuş veya doğması beklenen fakat miktarı kesin olarak belli olmayan zararları karşılamak amacıyla karşılık ayırmak zorundadırlar	Yok	Yok
TMS 37	Karşılıklar, gerçekleşme zamanı ve tutarı belli olmayan yükümlülüklerdir.	Koşullu borçlar ve varlıklar; geçmişteki olaylardan kaynaklanan, mevcudiyetleri işletmenin kontrolü	

	Karşılıklar standartta belirtilen gerekli kriterleri taşıyorsa finansal tablolara yansıtılır.	dışındaki gelecekteki olayların gerçekleşip gerçekleşmemesine bağlı muhtemel yükümlülük ve varlıklardır. Koşullu borçlar ve varlıklar finansal tablolara yansıtılmayıp sadece dipnotlarda açıklanır.
--	---	--

Kaynak: Özer, a.g.e., ss:57.

2. TEKDÜZEN HESAP PLANI

İşletmelerin finansal işlemlerinin kaydedilmesinde kullandıkları sınıflandırılmış ve kodlanmış hesapların bulunduğu genel hesap listesine, hesap planı denilmektedir.⁹⁰

Maliye Bakanlığı, VUK'un 175 ve mükerrer 257'nci maddelerinden aldığı yetkiye dayanarak Tekdüzen Hesap Planı (THP) ve mali tablolar konularında yapmış olduğu çalışmalarını 1 Seri No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT)⁹¹ ile tamamlamıştır.

Bu düzenleme; bilanço usulünde defter tutan gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali tablolar aracılığı ile ilgililere sunulan bilgilerin tutarlılık ve mukayese edilebilirlik niteliklerini koruyarak gerçek durumu yansıtmalarının sağlanması ve işletmelerde denetimin kolaylaştırılması amacıyla yapılmıştır.

Maliye Bakanlığı mezkur Tebliğ ekini oluşturan THP'yi 01.01.1994 tarihinden itibaren zorunlu olarak uygulamaya sokmuştur. Ancak bilanço esasına göre defter tutmakla beraber faaliyet konuları itibariyle farklı muhasebe tekniğini kullanmak durumunda bulunan "Banka ve Sigorta Şirketleri" gibi kurumları belirlenen "Muhasebenin Temel Kavramlarına", "Muhasebe Politikalarının Açıklanmasına" ve "Mali Tablolar İlkelerine" uymaları kaydıyla bu Tebliğin diğer mecburiyetlerini yerine getirmekle yükümlü değildir.

Buna istinaden BDDK tarafından, Bankacılık Kanununun 37 ve 93'üncü maddeleri ile 1.11.2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan

⁹⁰ A. Tugay Yücel, *Genel Muhasebe (Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulamaları)*, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul, 2010, ss.74.

⁹¹ 26.12.1992 tarih ve 21447 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğe dayanılarak aşağıdaki Tebliğleri Hazırlamıştır:

✓ Türkiye’de faaliyette bulunan mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları için; “*Tekdüzen Hesap Planı Ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ*”, (Bankacılık THP)⁹²

✓ Türkiye’de faaliyette bulunan katılım bankaları için; *Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ* (Katılım Bankacılığı THP).⁹³

2.1. Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ

Bankacılık THP’nin konumuzu ilgilendiren maddelerine çalışmamızın ekinde⁹⁴ yer verilmektedir. Tebliği birinci bölümünde amaç, kapsam, dayanak ve tanımlara, ikinci bölümünde tekdüzen hesap planına; üçüncü bölümünde tekdüzen hesap planı izahnamesine; dördüncü bölümünde ise çeşitli ve son hükümlere yer verilmiştir.

2.1.1. Bankacılık Tekdüzen Hesap Planı Yapısı ve Hesap Numaralama Sistemi

Bankacılık THP’de yer alan hesap grupları Tebliğin 4’üncü maddesinde belirtilmiş olup hesap gruplarının aktif-pasif nitelikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

⁹² 26.01.2007 tarih ve 26415 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. 10 Eylül 2007 tarihli ve 26639 sayılı, 11 Aralık 2009 tarihli ve 27429 sayılı, 17 Temmuz 2014 tarihli ve 29063 sayılı ve 23.12.2014 tarihli ve 29214 sayılı RG’ler de yayımlanan Tebliğler ile değiştirilmiş şekli çalışmamıza kaynak teşkil etmektedir.

⁹³ 26.01.2007 tarih ve 26415 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. 10 Eylül 2007 tarihli ve 26639 sayılı, 11 Aralık 2009 tarihli ve 27429 sayılı, 28 Mayıs 2011 tarihli ve 27947 sayılı, 17 Ekim 2012 tarihli ve 28444 sayılı, 19 Nisan 2013 tarihli 28623 sayılı, 17 Temmuz 2014 tarihli ve 29063 sayılı ve 23.12.2014 tarihli ve 29214 sayılı RG’ler de yayımlanan Tebliğler ile değiştirilmiş şekli çalışmamıza kaynak teşkil etmektedir.

⁹⁴ Ek-5: Çalışmamızla İlgili Tekdüzen Hesap Planı Ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ’de Yer Alan Madde Metinleri

Tablo 6. Bankacılık THP’de Yer Alan Hesap Gruplarının Aktif-Pasif Nitelikleri

AKTİF HESAPLAR	PASİF HESAPLAR
(0) DÖNEN DEĞERLER	(3) MEVDUAT VE DİĞER YABANCI KAYNAKLAR
(1) KREDİLER	(4) ÖZKAYNAKLAR
(2) YATIRIM AMAÇLI DEĞERLER VE DİĞER AKTİFLER	(5) FAİZ GELİRLERİ
(6) FAİZ GİDERLERİ	(7) FAİZ DIŞI GELİRLER
(8) FAİZ DIŞI GİDERLER	
(9) BİLANÇO DIŞI HESAPLAR	(9) BİLANÇO DIŞI HESAPLAR

Kaynak: Mesut Yıldırım, *Banka Muhasebesi*, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No:258, İstanbul, Temmuz-2008, ss.42.

Hesap numaralama sistemi, belirli hesaplar hariç altı haneden oluşmuştur. İstisnai hesaplar ise yedi haneden oluşmaktadır. Hesap numaralarının hanelere göre gösterimi aşağıdaki tabloda belirtildiği şekildedir:⁹⁵

Tablo 7. Bankacılık THP Numaralarının Hanelere Göre Gösterimi

1	2	3	4	5	6
A	B	C	D	E	F
A - Grup numarasını tanımlar,					
BC - Defteri kebir hesap numaralarını tanımlar,					
DE - Yardımcı hesap numaralarını tanımlar,					
F - Alt hesap numaralarını tanımlar.					

2.1.2. Bankacılık Tekdüzen Hesap Planı İzahnamesi

Bankacılık THP’de yer alan hesaplar, gruplar, defteri kebir ve gerekli görüldüğü hallerde yardımcı ve alt hesaplar bazında açıklanır. Türk parası hesapların açıklamaları, yabancı paranın esas alınması kaydıyla yabancı para hesaplar için de geçerlidir. Söz konusu açıklamalar, ilgili hesapların işleyişini daha iyi anlamaya yönelik olup, muhasebe ve finansal tablo ilkeleri ile muhasebe standartlarına aykırılık teşkil etmez.⁹⁶

⁹⁵ Bankacılık THP, m.6.

⁹⁶ Bankacılık THP, m.9.

Karşılıklar Yönetmeliği'ne göre karşılık ayrılırken Bankacılık THP gereği kullanılan hesaplarla ilgili izahnameler çalışmamızın 5 no'lu ekinde belirtildiği şekilde düzenlenmiştir. Ekte ilgili hesaplar grup numaraları ve defteri kebir hesap numaraları ile verilmiş olup gerek duyulması halinde yardımcı ve alt hesap numaraları da verilmiştir.

2.2. Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ

Katılım Bankacılığı THP'nin konumuzu ilgilendiren maddelerine çalışmamızın ekinde⁹⁷ yer verilmektedir. Tebliği birinci bölümünde amaç, kapsam, dayanak ve tanımlara, ikinci bölümünde tekdüzen hesap planına; üçüncü bölümünde tekdüzen hesap planı izahnamesine; dördüncü bölümünde ise çeşitli ve son hükümlere yer verilmiştir.

2.2.1. Katılım Bankacılığı Tekdüzen Hesap Planı Yapısı ve Hesap Numaralama Sistemi

Katılım bankacılığı THP'de yer alan hesap grupları Tebliğin 4'üncü maddesinde belirtilmiş olup hesap gruplarının aktif-pasif nitelikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. Katılım Bankacılığı THP'de Yer Alan Hesap Gruplarının Aktif-Pasif Nitelikleri

AKTİF HESAPLAR	PASİF HESAPLAR
(0) DÖNEN DEĞERLER	(3) KATILIM FONU VE DİĞER YABANCI KAYNAKLAR
(1) KREDİLER	(4) ÖZKAYNAKLAR
(2) YATIRIM AMAÇLI DEĞERLER VE DİĞER AKTİFLER	(5) KAR PAYI GELİRLERİ
(6) KAR PAYI GİDERLERİ	(7) KAR PAYI DIŞI GELİRLER
(8) KAR PAYI DIŞI GİDERLER	
(9) BİLANÇO DIŞI HESAPLAR	(9) BİLANÇO DIŞI HESAPLAR

⁹⁷ Ek-6: Çalışmamızla İlgili Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı Ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ'de Yer Alan Madde Metinleri

Hesap numaralama sistemi, belirli hesaplar hariç altı haneden oluşmuştur. İstisnai hesaplar ise yedi haneden oluşmaktadır. Hesap numaralarının hanelere göre gösterimi aşağıdaki tabloda belirtildiği şekildedir:⁹⁸

Tablo 9. Katılım Bankacılığı THP Numaralarının Hanelere Göre Gösterimi

1	2	3	4	5	6
A	B	C	D	E	F
A - Grup numarasını tanımlar,					
BC - Defteri kebir hesap numaralarını tanımlar,					
DE - Yardımcı hesap numaralarını tanımlar,					
F - Alt hesap numaralarını tanımlar.					

2.2.2. Katılım Bankacılığı Tekdüzen Hesap Planı İzahnamesi

Tekdüzen Hesap Planı'nda yer alan hesaplar, gruplar, defteri kebir ve gerekli görüldüğü hallerde yardımcı ve alt hesaplar bazında açıklanır. Türk parası hesapların açıklamaları, yabancı paranın esas alınması kaydıyla yabancı para hesaplar için de geçerlidir. Söz konusu açıklamalar, ilgili hesapların işleyişini daha iyi anlamaya yönelik olup, muhasebe ve finansal tablolar ilkeleri ile muhasebe standartlarına aykırılık teşkil etmez.⁹⁹

Karşılıklar Yönetmeliği'ne göre karşılık ayrılırken Katılım Bankacılığı THP gereği kullanılan hesaplarla ilgili izahnameler çalışmamızın 6 no'lu ekinde belirtildiği şekilde düzenlenmiştir. Ekte ilgili hesaplar grup numaraları ve defteri kebir hesap numaraları ile verilmiş olup gerek duyulması halinde yardımcı ve alt hesap numaraları da verilmiştir.

3. KREDİ KARŞILIKLARININ BANKA BİLANÇOSUNA ETKİLERİ

Ana faaliyet konusu, mevduat sahiplerinden ve banka kurucu ortaklarından temin ettiği fonları kredi olarak müteşebbislere veya diğer fon talep edenlere aktarmak olan bankaların kullandıkları kredilerden doğan alacakları; ticari işletmelerin ana faaliyet konuları çerçevesinde hak ettikleri alacaklardan farklı değildir. Ticari işletmeler nasıl ki alacağı şüpheli hale geldiğinde muhasebenin

⁹⁸ Katılım bankacılığı THP, m.6.

⁹⁹ Katılım bankacılığı THP, m.9.

ihtiyatlılık kavramı gereği karşılık ayırıyorlarsa, bankalar da tahsili şüpheli hale gelen kredi ve diğer alacakları ile değeri düşen aktifleri için karşılık ayırmak durumundadırlar. Ayrıca bankalar gelecekte doğması muhtemel zararlar için de karşılık ayırırlar. Söz konusu karşılıklar banka mali tablolarında önemli etkilere sebep olacaktır.

Banka işletmelerine ait gerekli bilgilerin kamuoyuna sunulmasında, kuşkusuz en önemli araçlar, söz konusu kuruluşların yayınlamış oldukları finansal tablolar ve raporlardır. Bu tablo ve raporlarda yer alan bilgilerin analizi suretiyle, bu kuruluşların mali ve ekonomik durumları hakkında bilgi edinmek, taşıdıkları risk durumlarını değerlendirebilmek mümkün olabilmektedir.¹⁰⁰

Mali tablo okuyucuları çeşitli amaçlarla bu tabloları kullanmak isleyeceklerdir. Bankanın mevcut durumunu analiz etmek ya da kamu alacağının gerçek boyutuyla tespit edilmesi gibi amaçlar doğrultusunda söz konusu tablolar kullanılmak durumundadır. Mali tablolardan faydalanacak kişilerin verecekleri kararların doğruluğu ve isabeti veya oluşturacakları pozisyonların güvenilirliği, inceledikleri mali tablolardaki bilgilerin açık nitelikte ve şeffaf olup olmaması ile doğrudan ilgilidir. Örneğin; ilgili tablolarda, kullandırılan kredilerin tahsil kabiliyetine ilişkin bir bilgiye ulaşamayacak olan herhangi bir yatırımcı banka hakkında yanılgıya düşmüş olacaktır. Özellikle tahsil kabiliyeti zayıf olan alacak miktarının ayrıca belirtilmeyip toplam alacaklar içerisine dahil edilmesi, bankanın aktif kalitesinin olduğundan daha iyi görünmesine sebep olarak mali tablo kullanıcılarının yanlış kararlar almalarına ya da güvenilir olmayan pozisyonlar tutmalarına sebep olacaktır. Bu bağlamda karşılıklar, mevcut durumun tespitinde olası yanılgıları önleyerek, cari durum hakkında daha net bir bilgi ortaya koyacaktır.

Bankalarda karşılık kavramı, bankaların varlıklarının en önemli kalemi olan kredi alacaklarında meydana gelen veya gelmesi muhtemel zararlar için ayırdıkları ihtiyatı tanımlamak için kullanılmaktadır. Bankalar karşılık ayırmak suretiyle, kredi

¹⁰⁰ Nalan Akdoğan, *Banka Temel Finansal Tabloların Düzenlenmesine İlişkin Öneriler*, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Ekim 2000, Sayı:2, ss.1-21.

portföylerindeki muhtemel riskleri mali tablolara yansıtarak cari kayıpları raporlamaktadır.¹⁰¹

Bankalar açısından karşılıklar, doğması muhtemel zararlar için ayrılan “genel karşılıklar” ve sorunlu hale geldiği belli olan aktif kalemleri için ayrılan “özel karşılıklar” olarak belirlenmiş olduğundan, bunların bilançoda gösterilmesi de farklılık arz etmektedir.

Bankacılık mevzuatı bakımından karşılık ayırmanın yarattığı en önemli sonuç ise kazancın bir kısmının doğması muhtemel zararları karşılamak amacıyla ayrılması ve bu suretle banka ortaklarına dağıtılabilecek kar payı miktarının sınırlandırılmasıdır. Muhasebe uygulamaları bakımından; eğer ayrılan karşılık özel karşılık ise aktifteki ilgili olduğu alacağı azaltan bir unsur olarak kabul edilmekte dolayısıyla amortismanlar gibi düşünülmektedir. Buna karşılık eğer genel karşılık ise ayrılan karşılık öz kaynağın bir unsuru olarak kabul edilmekte sadece olağan üstü yedek akçeler gibi bankanın güven içinde çalışmasını sağlayan bir fon gibi kabul edilmektedir. Özel karşılıklar, ilgili bulunduğu muhtemel zararın gerçekleşmemesi durumunda gelir olarak muhasebeleştirilmek suretiyle ortaklara dağıtılacak bir kar haline gelmektedir. Genel karşılıklar ise, herhangi bir beklenen zararla ilgili olarak ayrılmadıkları için zararın gerçekleşip gerçekleşmemesi gibi bir duruma bağlı olarak ortaklara dağıtılabilecek gelir haline dönüşmemektedir. Her dönem alacak tutarının belirli bir oranı olarak ayrıldığı için alacak tutarının bir önceki döneme nazaran artıp azalmasına göre karşılık tutarı da artıp azalmaktadır.¹⁰²

Kavrama daha çok yatırımcı ve hissedarlar yönünden yaklaşan finansal muhasebe standartları, karşılıkların muhasebeleştirildikleri döneme ait kredi kayıplarını dikkate alarak ve gelecekte olması beklenen kayıpları dışarıda bırakarak ayrılmasını savunmaktadır. Bu yaklaşım bankaların ihtiyatlı yönetilmesini değil,

¹⁰¹ Pelin Ataman ve Özgür Acar, *Kredi Karşılıklarına İlişkin Düzenlemeler ve Vergi Uygulamaları*, Bankacılar Dergisi, Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul, 1996.

¹⁰² Bülent Taş, *Bankaların Kredi ve Diğer Alacakları için Ayıracakları Karşılıkların Vergi Karşısındaki Durumu ve Diğer Ülke Uygulamaları*, Vergi Dünyası, Sayı: 232, Aralık-2000, ss.7.

bankaların hissedarlarına verilecek olan kar paylarını istikrarlı hale getirmeyi amaçlamaktadır.¹⁰³

Aslında muhasebenin temkinli olma ilkesinin bir gereği olarak bankaların kredi portföylerinin değerini belirlerken gelecekte karşılaşılabilecekleri riskleri ve belirsizlikleri göz önünde tutmaları gerekmektedir. Öte yandan, bankaların ömrünün belli dönemlere bölünerek her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak kaydedilmesi gerektiği ifade eden muhasebenin dönemsellik ilkesinin bir gereği olarak karşılıklar, muhasebeleştirildikleri döneme ait kredi kayıplarını dikkate alarak ve gelecekte olması beklenen kayıpları dışarıda bırakarak ayrılmalıdır.

İhtiyatlılık kavramı, mali olayların muhasebeleştirilmesinde temkinli davranılması, işletmelerin karşılaşılabileceği risklerin ve belirsizliklerin göz önünde bulundurulması gerektiğini anlatan bir kavramdır. Bu kavram gereğince, bir gelir ancak gerçekleşikten sonra işletmenin gelirlerine katılırken, gider ve zararlar kesinleşme de ortaya çıktıklarında işletmenin sonuç hesaplarında gider ve zararlar arasına katılırlar. Diğer bir anlatımla ihtiyatlılık kavramı gereği oluşan gider ve zararlar işletmenin karını azaltmaktadır. Bu kuralın uygulanmasının sonucu da net karın ve aktiflerin olduğundan yüksek değil düşük gösterilmesidir.¹⁰⁴

Bankalara karşılık ayrılması aslında ekonomik olarak iyi oldukları dönemlerde sermayenin güçlendirilmesi anlamına da gelmektedir. Bankalar, belli bir muhasebe döneminde ayıracakları kredi karşılıkları vasıtasıyla sermayenin korunması yönünde ihtiyatlı bir yaklaşım sergilemiş olmaktadır. Buna göre, bankaların sadece ileride ortaya çıkması muhtemel kayıplar için değil, bu kayıpların üzerinde beklenmedik zararlar için de karşılık ayırması gerekir. Böyle bir yaklaşım, bankaların beklenmedik kredi kayıplarına karşı da dayanıklı olmalarını sağlayacak ve sermaye erozyonuna karşı önemli bir tedbir olacaktır. Karşılık ayırmayı teşvik eden bu yaklaşımda, ilk bakışta kayıt üzerinde sermayeyi azaltıcı bir etki yarattığı biçiminde yorumlanabilir. Çünkü karşılık bir gider unsurudur ve karı azaltıcı bir

¹⁰³ Acar, a.g.m., ss.36.

¹⁰⁴ Orhan Sevilengül, Banka Muhasebesi, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.

etkisi vardır. Ancak ayrılan karşılıklar temettü dağıtımı ve benzeri şekillerde kardan yapılacak banka dışına çıkışları engelleyecektir.

Sonuç olarak, karşılık ayrılması net kredi tutarını ve dolayısıyla aktif toplamını azaltır, ancak ayrılan karşılık nispetinde kar bünyede kalacağı için mali bünyeyi güçlendirir ve daha güçlü bir sermaye yapısı sağlar. Karşılıklar genel olarak karı azaltıcı etki yapmaktadır. Özel karşılıklarda bu genelleme hem mali kar için hem de ticari kar için geçerli olsa da; genel karşılıklar, kurumlar vergisi matrahının tespitinde kanunen kabul edilmeyen gider kalemi olarak kabul edildiği için mali kara herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.¹⁰⁵

4. KREDİ KARŞILIKLARINA İLİŞKİN MUHASEBE KAYIT ÖRNEKLERİ

Bu bölümde, çalışmamızın “*Kredi Karşılıklarına İlişkin Genel Bilgiler İle Bankacılık Mevzuatında Yer Alan Kanuni Ve İdari Düzenlemeler*” başlıklı birinci bölümü içerisinde yapılan açıklamalar ve 3 no’lu ekte yer alan Karşılıklar Yönetmeliği hükümleri doğrultusunda karşılıklara ilişkin muhasebe kayıt örneklerine yer verilecektir.

Muhasebe kayıt örneklerine geçmeden önce dikkate almamız gereken önemli bir hususta açıklamalar yapılması gerekmektedir. Karşılıklar Yönetmeliğinin “Değerleme, muhasebeleştirme ve raporlama” başlıklı 12’nci maddesinin 5’inci fıkrası 3 yıl içerisinde 2 defa değişikliğe uğramıştır. Maddenin ilk halinde donuk alacaklar için faiz tahakkuku ve reeskont yapılmayacağı belirtilmiş ve daha önceden tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkuklarının da ters kayıtla düzeltileceği belirtilmiştir.

2010-2012 arasında ise sonuçları aynı olmakla birlikte ikili bir ayrıma gidilmiştir; Buna göre ya eski düzenlemedeki gibi tahsil edilmemiş faiz tahakkukları ters kayıtla düzeltilecek VEYA tahakkuk ettirilmiş veya ettirilecek faizler için sınıflandırıldığı grup ve teminatlar dikkate alınmaksızın %100 oranında özel karşılık ayrılacak. Bu düzenleme ile ters kayıtla iptal edilen faiz tahakkukları, reeskont ve

¹⁰⁵ BDDK, Murakıp Eğitim-Seminer Ders Notları, Karşılıklar, 2014, ss.31-34

değerleme farklarının da özel karşılık ayrılması hükmünde olduğu belirtilmiştir. Aslında ters kayıtla iptal edilmiş olan faiz tahakkuklarının özel karşılık hükmünde olduğunu ayrıca belirtmeye gerek yoktur. Çünkü aslının tahsili şüpheli olan ve bunun için özel karşılık ayrılan bir kredi için tahakkuk ettirilen faizlerin de aynı kapsamda değerlendirilerek özel karşılık ayrılacağı eşyanın tabiatı gereğidir. Bir şeyin aslı neye tabi ise fer'i de aynı şeye tabidir. Kurul tartışmalara mahal vermemek için ters kayıt yoluyla iptal edilen faiz tahakkuklarının da özel karşılık hükmünde olduğunu yönetmelikte belirtmiştir.

21.09.2012 tarihinde yapılan son değişiklik ile ilk düzenlemeye benzer bir düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre; donuk alacaklar için faiz tahakkuk ettirilmez ve değerlemeye tabi tutulmaz. Daha önceden tahakkuk ettirilen faizler ters kayıt yoluyla iptal edilir. (2010-2012 arasındaki donuk alacaklara faiz tahakkuk ettirilmesi ve bunun için %100 oranında özel karşılık ayrılması uygulamasına son verilmiştir.) Son düzenlemede yine “faiz tahakkukları, reeskontları ve değerleme farklarının iptal edilmek suretiyle kapatılması özel karşılık ayrılması hükmünde” olduğu belirtilerek tartışmaların önüne geçilmiştir.

4.1. Genel Karşılıkların Muhasebeleştirilmesi

Banka tarafından kullanılan kredilere, kredinin türü ve sınıflandırıldığı gruba göre Karşılıklar Yönetmeliği gereği, ay sonlarında genel karşılık ayrılır. Kredinin, “Birinci Grup-İkinci Grup” nakdi kredi ya da gayrinakdi kredi olması ayrılacak karşılık miktarı ve alt muhasebe skontları bazında birbirinden ayrılmaktadır. Karşılıklar Yönetmeliğinde bankaların genel karşılık ayıracakları krediler (a) ve (b) şeklinde iki grup olarak ayrılmıştır.

Karşılık ayırmada izlenecek hesaplar;

- ✓ Standart nitelikli nakdî krediler ve yakın izlemedeki nakdî krediler,
- ✓ Tasfiye Olunacak Alacaklar,
- ✓ Tahsili Şüpheli Ücret, Komisyon ve Diğer Alacaklar ve
- ✓ Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar dışındaki kredi

mevzuatı çerçevesinde nakdî kredi sayılan alacakları kapsar.

Bankanın tüm kredilerini hedef alan bu karşılık uygulaması, teminatı ne olursa olsun her kredinin bir risk taşıdığı varsayımına dayanmaktadır. Bu tür karşılıklar belirli bir kredinin değerinde meydana gelmiş bir azalmayı temsil etmez. Bu nedenle özel karşılıkların aksine, kredilerden indirim biçiminde gösterilemez. Aktifteki bir değerle doğrudan ilgili olmayan bu tür karşılıklar Öz Kaynaklar bölümünde yer alan “350 KARŞILIKLAR” hesabına alacak kaydedilir.

350 KARŞILIKLAR hesabının alt hesapları şunlardır:

- ✓ 350.00 Genel Karşılıklar
- ✓ 350.01 Kıdem Tazminatı Karşılığı
- ✓ 350.02 Banka Sosyal Yardım Sandığı Varlık Açıkları Karşılığı
- ✓ 350.04 Vergi Karşılıkları
- ✓ 350.05 Dövizle Endeksli Krediler Kur Farkı Karşılıkları
- ✓ 350.06 Teslim Tarihine Göre Muhasebeleştirme Değer Düşüş Karşılığı
- ✓ 350.09 Tazmin Edilmemiş ve Nakde Dönüşmemiş Gayrinakdi Krediler Özel Karşılığı
- ✓ 350.20 Yeniden Yapılanma Karşılığı
- ✓ 350.99 Diğer Karşılıklar¹⁰⁶

Genel karşılık ayrılmasına ilişkin örnek muhasebe kaydı şu şekildedir:

X bankasının, 30.06.2015 tarihli genel karşılık ayrılmasına esas nakdi kredileri toplamı 6.000.000,00 TL’dir ve gayrinakdi kredileri toplamı 7.500.000,00 TL’dir. Bankanın 30.06.2015 tarihinde ayıracağı genel karşılık tutarı şöyle hesaplanacaktır:

- **Nakdi Krediler** 6.000.000,00 X 0,01 = 60.000,00 TL
- **Gayri Nakdi Krediler** 7.500.000,00 X 0,002 = 15.000,00 TL
- **Toplam** = 75.000,00 TL

¹⁰⁶ <http://muhasebedefteri.net/kredilerde-karsilik-ayrilmasi-ve-muhasebe-kaydi.html> Genel Karşılık Uygulaması, (Erişim tarihi: 02.04.2015)

		BORÇ	ALACAK
820 820034	KARŞILIK VE DEĞER DÜŞÜŞ GİDERLERİ Genel Karşılık Giderleri	75.000	
350 35000	KARŞILIKLAR Genel Karşılık		75.000
Krediler için genel karşılık ayrılması açılış kaydı.			

Ayrılan karşılıkların iptal edilmesi durumunda ise karşımıza iki farklı durum çıkmaktadır. Aynı yıl içerisinde yapılacak iptallerde yukarıdaki kaydın tersi yapılarak iptal gerçekleştirilirken, önceki yıllardan iptal edilecek karşılıklar için aşağıdaki kayıt yapılır:

		BORÇ	ALACAK
350 35000	KARŞILIKLAR Genel Karşılık		
790 790072	DİĞER FAİZ DIŞI GELİRLER Öz. Kar. Dışı Kar. ve Değ. Düş. İpt. Gel.		
Krediler için genel karşılık iptal kaydı. (Aynı yıl.)			

Burada unutulmaması gereken diğer bir husus ise, bankaların mevcut nakdi-gayrinakdi kredilerine ay sonlarında genel karşılık ayırırken bir önceki ay sonuna göre gerçekleşen artışla alakalı aradaki fark üzerinden genel karşılık ayırdıklarıdır.

4.2. Donuk Alacakların ve Özel Karşılıkların Muhasebeleştirilmesi

Bankaların kullandırdıkları kredi ve bunlara bağlı diğer alacakların izleyen dönemlerde başlangıçta öngörülen çerçeve dahilinde geri ödenmemesi durumunda bu alacakların temel muhasebe prensipleri dahilinde ilgili mevzuat hükümleri de dikkate alınarak uygun şekilde sınıflandırılması ve tahsilatın gerçekleşmemesi nedeniyle ortaya çıkan zafiyetin kayıtlara yansıtılması gerekir. Karşılıklar yönetmeliğinin, kredilerin ve diğer alacakların sınıflandırılmasına ilişkin 4'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre bu tür aktifler;

- Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar- Birinci Grup
- Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar- İkinci Grup
- Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar- Üçüncü Grup
- Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar- Dördüncü Grup

e) Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar- Beşinci Grup

olmak üzere beş grupta sınıflandırılmıştır.¹⁰⁷

Ayrılacak özel karşılık miktarı hesaplanırken alacağın bulunduğu grup göz önüne alınır. Karşılık ayrılmasına kredinin tahsili imkanı sınırlı alacak (Donuk Alacak) haline geldiği aşamada başlanır. Zarar dönüşme durumunda tamamı karşılık yoluyla zarar yazılmış olur.¹⁰⁸

4.2.1. Teminatların Dikkate Alınması

Çalışmamızda birinci bölüm içerisindeki “4.4. Özel Karşılıkların Hesaplanmasında Teminatların Dikkate Alınması” başlıklı alt bölümde ayrıntılarıyla yapılan açıklamalarda da görüleceği üzere, donuk alacaklar için özel karşılıkların hesaplanmasında teminatların da dikkate alınması gerekmektedir.

Karşılıkların hesaplanmasında, teminatların değerlendirilmiş tutarları, üçüncü, dördüncü ve beşinci grupta izlenen donuk alacak tutarından, önceden belirlenmiş dikkate alınma oranları vasıtası ile tespit edilen miktarda indirilerek özel karşılığa tabi alacak tutarı belirlenir. Bu hesaplar yapılırken her bir borçlu için bankanın alacağı ve o borçlunun teminatlarının değerlendirilmiş tutarları esas alınarak yapılır.

- ❖ Birinci grup teminatların dikkate alınma oranı : %100
- ❖ İkinci grup teminatların dikkate alınma oranı : %75
- ❖ Üçüncü grup teminatların dikkate alınma oranı : %50
- ❖ Dördüncü grup teminatların dikkate alınma oranı : % 25

Sorunlu hale gelen yani donuk alacak olarak nitelendirilen kredilere karşılık ayrılmadan önce söz konusu karşılık tutarından düşülecek teminatların dikkate alınması ile ilgili bazı hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir:

- ✓ Teminatların bankanın tasarrufunda bulunmayan kısmı dikkate alınmaz.

¹⁰⁷ Yıldırım, a.g.e., ss.105-106.

¹⁰⁸ <http://muhasebedeferi.net/kredilerde-karsilik-ayrilmasi-ve-muhasebe-kaydi.html> Özel Karşılık Uygulaması, (Erişim tarihi: 02.04.2015)

✓ Kredinin teminatında gayrimenkul ipoteği varsa ve ipotek değeri rayiç değerin altında ise rayiç değeri esas alınır.

✓ Kredinin teminatında emtia rehni var ve ikinci el değeri veya sigorta bedeli rehin tutarından az ise düşük tutar esas alınır.

✓ Kredi değerliliği bulunmayan kişilerin kefalet ve garantileri, bunlarca keşide edilen senet, çek vs. teminat olarak kabul edilmez.

✓ Özel karşılıkların hesaplanmasında dikkate alınacak değerlenmiş teminat tutarı donuk alacak miktarını aşamaz. Değerlenmiş teminat tutarının donuk alacak tutarını aşması durumunda, bunun sadece donuk alacak tutarına karşılık gelen kısmına yukarıda belirtilen dikkate alınma oranlarının uygulanması sonucu bulunacak tutar, indirilecek tutar olarak dikkate alınır.

✓ Bir donuk alacak tutarı birden fazla grupta izlenen türde teminatla teminatlandırılmış ise;

a) Özel karşılığa tabi olan alacak tutarının belirlenmesinde dikkate alınacak teminatların hesaplanmasına, grup sıralamasına göre en likit kabul edilen birinci gruptan başlanır.

b) Her bir teminat türünün ayrı ayrı değerlenmiş tutarlarının, donuk alacak tutarını aşıp aşmadığı kontrol edilir.

c) Hesaplama birinci olarak ele alınan teminat türünün değerlenmiş tutarının, en fazla, donuk alacak tutarına eşit olan kısmı, bu teminata ait dikkate alınma oranı ile çarpılarak donuk alacak için özel karşılığın uygulanmayacağı kısım bulunur. Varsa aynı teminat türünden olmaması kaydıyla, önce aynı gruptaki, müteakiben diğer gruptaki teminat türleri için de aynı işlem ayrı ayrı ve sırasıyla tekrarlanır.

d) Bu işlemlerin sonucunda, donuk alacağa ilişkin olarak özel karşılık uygulanacak bir tutar kalırsa, bu kalan tutar üzerinden özel karşılık ayrılır.

4.2.2. Uygulanacak Oranlar

Ayrılacak karşılık miktarının hesaplanmasında aşağıdaki tabloda yer alan oranlar uygulanır.

Tablo 10. Donuk Alacaklar ve Uygulanacak Özel Karşılık Oranları

AŞAMA	KARŞILIK ORANI
Tahsil imkanı sınırlı olma (3. Grup)	% 20
Tahsili Şüpheli hale gelme (4. Grup)	%50
Zarar niteliğine ulaşma (5. Grup)	%100

Alacakların sınıflandırıldığı grup ve karşılık oranı ile teminat grubu ve oranı arasındaki ilişki (örneğin, teminatı 700.000,00 TL olan 500.000,00 TL’lik bir kredi için) aşağıdaki gibi olacaktır.

Tablo 11. Alacakların Sınıflandırıldığı Grup ve Karşılık Oranı İle Teminat Grubu ve Oranı Arasındaki İlişki

Teminat Grupları ve Miktarları (TL)					Karşılık Grupları ve Miktarları (TL)		
Teminat Grubu	Teminat Tutarı	Teminat Oranı	Dikkate Alınacak Teminat	Karşılık Ayrılacak Alacak	3.Grup Alacak	4.Grup Alacak	5.Grup Alacak
A	B	C	D=B*C	D - 500.000	D*%20	D*%50	D*%100
I	700.000	% 100	700.000	-	0	0	0
II	700.000	% 75	525.000	-	0	0	0
III	700.000	% 50	350.000	150.000	30.000	75.000	150.000
IV	700.000	% 25	175.000	350.000	70.000	175.000	350.000

Not: I. ve II. gruptaki teminat miktarı alacak miktarından yüksek olduğu için karşılık ayrılmasına gerek kalmayacaktır. Bu nedenle “D” sütunu boş bırakılmıştır. Bu tablo genel bir bilgi vermesi amacıyla basit bir şekilde hazırlanmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde dikkate alınacak teminat tutarları için detaylı örnekler yer almaktadır.

4.2.3. Özel Karşılığın Muhasebeleştirilmesi

Hesaplanan karşılık miktarı aşağıdaki gibi bir kayıtlarla ayrılır. Ayrılan karşılığın yarattığı gider, karşılığın teminatlı ve teminatsız alacaklar için ayrılmasına göre alt bölümlemeye tabi tutulur. Karşılık hesabı ise tasfiye olunacak alacağın teminat gruplarına göre bölümlenir.

		BORÇ	ALACAK
820	KARŞILIK VE DEĞER DÜŞME GİDERLERİ		
180	ÖZEL KARŞILIKLAR		
180.00	TOA/Teminatsız Olanlar İçin Ayrılanlar		
180.01	TOA/I.Grup Teminata Sahip Olanlar İçin Ayrılanlar		
180.02	TOA/II.Grup Teminata Sahip Olanlar İçin Ayrılanlar		

180.03	TOA/III.Grup Teminata Sahip Olanlar İçin Ayrılanlar		
180.04	TOA/IV.Grup Teminata Sahip Olanlar İçin Ayrılanlar		
Krediler için özel karşılık ayrılması			

Bankalar tarafından donuk alacak olarak nitelendirilen kredilere ayrılacak özel karşılık hesaplamaları ve yapılacak muhasebe kayıtlarına ait örnekler aşağıda yer almaktadır.

Örnek 1. X Kolektif Şirketi'ne emtia karşılığı verilen 50.000,00 TL'lik kredinin anapara geri ödemesi 90 günü geçtiği halde firma tarafından ödeme gerçekleştirilmemiştir. Şirket krediyi alırken, Y A.Ş. ile ticari ilişkileri nedeniyle almış olduğu 65.000,00 TL değerinde kambiyo senetlerini teminat olarak vermiştir.

Çözüm 1. Kredinin anapara geri ödenmesi geçime süresi 90 ile 180 gün arasına olduğu için Karşılıklar Yönetmeliğinin 4'üncü maddesine göre "tahsil imkanı sınırlı kredi" (3. Grup) olarak dikkate alınacaktır. Bu nedenle karşılık oranı %20'dir.

Teminat olarak alınan kambiyo senetleri, Yönetmeliğin 9'uncu maddesindeki II. grup teminatlar içerisinde yer aldığından, teminatın dikkate alınma oranı %75 olacaktır. Karşılıklar Yönetmeliğinin 10'uncu maddesinin 6'ncı fıkrası¹⁰⁹ gereği dikkate alınma oranının uygulanacağı teminat tutarı 50.000 TL'dir.

- ✓ **Teminat Grubu** : II
- ✓ **Dikkate Alma Oranı** : %75
- ✓ **Dikkate Alınacak Teminat** : $50.000,00 \times 0,75 = 37.500,00$ TL
- ✓ **Karşılığa Esas Tutar** : $50.000,00 - 37.500,00 = 12.500,00$ TL
- ✓ **Karşılık Oranı** : % 20
- ✓ **Karşılık Tutarı** : $12.500,00 \times 0,20 = 2.500,00$ TL

¹⁰⁹ Özel karşılıkların hesaplanmasında dikkate alınacak değerlenmiş teminat tutarı donuk alacak miktarını aşamaz. Değerlenmiş teminat tutarının donuk alacak tutarını aşması durumunda, bunun sadece donuk alacak tutarına karşılık gelen kısmına yukarıda belirtilen dikkate alınma oranlarının uygulanması sonucu bulunacak tutar, indirilecek tutar olarak dikkate alınır.

		BORÇ	ALACAK
170	TASFİYE OLACAK ALACAKLAR Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler (III. Grup)	50.000	
118 118.11	KISA VADELİ TEMİNATLI KREDİLER Diğer Müşteriler (Özel) X Kolektif Şirketi		50.000
Vadesinde geri ödenmeyen kredinin TOA hesabına aktarılması.			

		BORÇ	ALACAK
820	KARŞILIK VE DEĞER DÜŞÜŞ GİDERLERİ	2500	
180	ÖZEL KARŞILIKLAR		2500
III. Grup TOA hesabına aktarılan kredi için özel karşılık kaydı.			

Örnek 2. Bir kişiye kullandırılan kısa vadeli kredi tutarı 200.000 TL’dir. Kredinin geri ödemesinde 140 gün gecikme bulunmaktadır. Kredinin teminatları ise aşağıdaki gibidir;

- Kredibilitesi borçlununkinden yüksek bir kişinin 300.000 TL tutarında kefaleti
- 150.000 TL tutarında gayrimenkul ipoteği

Çözüm 2. Öncelikle teminatların likidite durumuna bakılması gerekir. İpotek ikinci derece, kefalet ise üçüncü derece teminatlardandır. Bu durumda öncelikle ipoteği dikkate almamız gerekir (ikinci derece teminatların dikkate alınma oranı % 75’tir);

- ✓ $150.000 \text{ TL} * \% 75 = 112.500 \text{ TL}$
- ✓ $200.000 - 112.500 = 87.500 \text{ TL}$ ilk teminat düşüldükten sonra kalan donuk alacak tutarını verir.

Daha sonra diğer teminat dikkate alınır. Ancak teminat tutarının donuk kredi tutarını aşan kısmı dikkate alınmayacağı için 300.000 TL’lik kefaletin yalnızca 87.500 TL’si dikkate alınır. Kefalet üçüncü derece bir teminat olduğu için % 50 oranında dikkate alınır;

- ✓ $87.500 \text{ TL} * \% 50 = 43.750 \text{ TL}$
- ✓ $87.500 - 43.750 = 43.750 \text{ TL}$ karşılığa tabi tutar.

Kredi geri ödemelerinde gecikme gün sayısı 140 olduğu için kredilerin “Üçüncü Grup - Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler” hesabına aktarılması gerekir, bu durumda ayrılması gereken karşılık oranı % 20 olacaktır;

✓ $43.750 * \% 20 = 8.750$ TL özel karşılık ayrılması gerekir:

		BORÇ	ALACAK
170	TASFİYE OLACAK ALACAKLAR Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler (III. Grup)	200.000	
118	KISA VADELİ TEMİNATLI KREDİLER		200.000
Vadesinde geri ödenmeyen kredinin TOA hesabına aktarılması.			

		BORÇ	ALACAK
820	KARŞILIK VE DEĞER DÜŞÜŞ GİDERLERİ	8.750	
180	ÖZEL KARŞILIKLAR		8.750
III. Grup TOA hesabına aktarılan kredi için özel karşılık kaydı.			

TOA hesaplarına aktarılan kredinin geri ödenmesi 180 günden fazla süre geçmiş olmasına rağmen hala gerçekleşmemişse, kredi “Dördüncü Grup - Tahsili Şüpheli Krediler” hesabına aktarılacak, dolayısıyla ayrılacak karşılık oranı da % 50 olacaktır. Ancak kredi ilk kez donuk alacak haline geldiği zaman % 20 oranında özel karşılık ayrıldığı için bu tutarın % 50’ye tamamlanması gerekecektir. Bu durumda karşılığa tabi tutarın % 30’u kadar daha özel karşılık ayrılması gerekir:

✓ $43.750 * \% 50 = 21.875$ TL

✓ $21.875 - 8.750 = 13.125$ TL

		BORÇ	ALACAK
172	TASFİYE OLACAK ALACAKLAR Tahsili Şüpheli Krediler (IV. Grup)	200.000	
170	TASFİYE OLACAK ALACAKLAR Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler (III. Grup)		200.000
III. Grup TOA hesabındaki kredinin, IV. Grup TOA hesabına aktarılması kaydı.			

		BORÇ	ALACAK
820	KARŞILIK VE DEĞER DÜŞÜŞ GİDERLERİ	13.125	
180	ÖZEL KARŞILIKLAR		13.125
IV. Grup TOA hesabına aktarılan kredi için özel karşılık kaydı.			

4.2.4. Ayrılan Özel Karşılıkların İptali

TOA hesaplarında takip edilen alacaklar için ayrılan karşılıklardan herhangi bir nedenle (alacağın tahsili, bankaca alacaktan vazgeçilmesi vs.) yapılacak iptallere ilişkin muhasebe kayıtları şu şekildedir:

- Aynı yıl içerisinde yapılacak iptalde;

		BORÇ	ALACAK
180	ÖZEL KARŞILIKLAR		
820	KARŞILIK VE DEĞER DÜŞÜŞ GİDERLERİ		
Krediler için özel karşılık iptal kaydı. (Aynı yıl.)			

- İzleyen yıl iptal edilmesi halinde;

		BORÇ	ALACAK
180	ÖZEL KARŞILIKLAR		
790	DİĞER FAİZ DIŞI GELİRLER		
79007	Geçmiş Yıl Giderlerine Ait Düzeltme Hesabı		
Krediler için özel karşılık iptal kaydı. (Bir sonraki yıl.)			

Yukarıdaki örnekte TOA hesaplara aktarılmış kredi için müşteriden ilave 10.000 TL tutarında ticari işletme rehni alındığı varsayıldığında;

Teminatın, donuk alacak tutarını aşan kısmı dikkate alınmayacağından ve söz konusu teminat üçüncü grupta yer aldığından, $8.750 * \% 50 = 4.375$ TL özel karşılığa tabi tutar kalacaktır. Teminatın kayıtlara alınması ile yeni alınan teminat nedeniyle iptal edilecek karşılığa ilişkin şu şekilde muhasebe kayıtları yapılacaktır:

		BORÇ	ALACAK
982	EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER	10.000	
984	EMANET VE REHİNLİ KIY. VER/BİR		10.000
İlave teminat alınması kaydı.			

		BORÇ	ALACAK
180	ÖZEL KARŞILIKLAR	4.375	
820	KARŞILIK VE DEĞER DÜŞÜŞ GİDERLERİ		4.375
Krediler için özel karşılık iptal kaydı. (Aynı yıl.)			

Yukarıda yer alan karşılık iptali kaydı, yeni teminatın karşılığın ayrıldığı yıl alınması halinde geçerlidir. Söz konusu teminat karşılık ayrıldıktan sonraki bir yılda alınırse yapılacak kayıt şu şekilde olacaktır:

		BORÇ	ALACAK
180	ÖZEL KARŞILIKLAR	4.375	
790	DİĞER FAİZ DIŞI GELİRLER		4.375
790xx	Geçmiş Yıl Gid. İpt. Gelirleri		
Krediler için özel karşılık iptal kaydı. (Bir sonraki yıl.)			

Bahis konusu kredinin gecikmesi bir yıldan fazla olursa bu durumda kredi “Beşinci Grup- Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar” hesabına borç, “Dördüncü Grup- Tahsili Şüpheli Krediler hesabına alacak kaydı” yapıldıktan sonra karşılığa tabi tutarın tamamı için karşılık ayrılır. Ayrıca daha önce karşılığa tabi tutarın % 50’sine karşılık ayrıldığı için kalan % 50’si için karşılık ayrılması gerekir.

Teminatlar dikkate alınırken dikkat çeken diğer bir husus ise, aynı teminat grubunda rakamları farklı birden fazla teminat olması durumunda nasıl bir yol izleneceği hususudur. Çünkü aynı grupta yer alan teminatlar donuk alacak tutarından indirilirken miktarı fazla olan ya da az olanın öncelikle dikkate alınması durumunda karşılığa tabi tutar rakamları değişkenlik göstermektedir. Mevzuatta bu durumda ne yapılması gerektiği ile ilgili herhangi bir husus bulunmadığı için bankaların ihtiyarına bırakılmıştır. Ayrılan özel karşılık tutarı kurumlar vergisi matrahından indirim kalemi olduğu için fazla karşılık ayrılırsa ödenecek vergi miktarı daha az olacaktır. Ancak bu halde bankanın karlılığı azalacağından, vergiyi az ödeme ya da karını düşük gösterme seçeneklerinden hangisi banka politikalarına uygunsa o doğrultuda hareket edeceği düşünülecektir.

4.2.5. Donuk Alacaklarla İlişkin Kayıtlar

Donuk alacakların değerlendirilmesinde ve muhasebeleştirilmesinde Yönetmelikte yapılan değişiklikler nedeniyle dikkat edilmesi gereken hususlara çalışmamızın önceki bölümlerinde yer verilmişti. Buna göre donuk alacak haline dönüşen alacaklar için yapılacak kayıtlar aşağıdaki gibi olacaktır;

		BORÇ	ALACAK
514	KISA VADELİ KREDİLERDEN ALINAN FAİZLER		
220	KREDİ FAİZ VE GELİR TAH. VE REES.		
Tahsil edilmediği halde gelir yazılan tahakkuk ve reeskontların iptal edilmesi.			

		BORÇ	ALACAK
996 996xx	DİĞER NAZIM HESAPLARDAN ALACAKLAR-TP İptal Edilen Gelirler		
998	DİĞER NAZIM HES. BORÇLAR		
İptal edilen tahakkuk ve reeskontların nazım hesaplarda izlenmesi.			

Donuk alacak olarak kayıtlarda bulunan krediler için yapılacak masraflar da donuk alacak hesabının borcuna kaydedilir:

		BORÇ	ALACAK
170	TASFİYE OLACAK ALACAKLAR Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler		
010	KASA veya İLGİLİ HESAP		
Donuk alacaklar için yapılan masraf kaydı.			

Donuk alacaklardan yapılacak tahsilatlar ise, aşağıdaki gibi kaydedilerek donuk alacak tutarı azaltılır:

		BORÇ	ALACAK
010	KASA veya İLGİLİ HESAP		
170	TASFİYE OLACAK ALACAKLAR Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler		
Donuk alacaklardan yapılan tahsilat kaydı.			

Aynı zamanda donuk alacak tutarının yüzde kaçını tahsil edilmişse aynı oranda özel karşılık ters kayıtla iptal edilir.

Donuk alacaklar hesabından canlı krediler hesabına aktarım yapılması durumunda söz konusu alacağa binaen ayrılan özel karşılık da yine ters kayıtla iptal edilir:

		BORÇ	ALACAK
1XX	İLGİLİ KREDİ HESABI		
170 172	TASFİYE OLACAK ALACAKLAR Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler (III. Grup) Tahsili Şüpheli Krediler (IV. Grup)		
176	ZARAR NİTELİĞİNDEKİ KREDİLER VE DİĞER ALACAKLAR		
Donuk alacaklar hesabından canlı krediler hesabına aktarım yapılması kaydı.			

		BORÇ	ALACAK
180	ÖZEL KARŞILIKLAR		
820	KARŞILIK VE DEĞER DÜŞÜŞ GİDERLERİ		
Donuk alacaklardan canlı krediler hesabına aktarım yapılan krediye ait özel karşılığın ters kayıtla iptali.			

4.2.6. Yabancı Para Kredilerin Takip Hesaplarına Aktarılması

Örneğin; 90.000 USD tutarındaki kredinin ödemelerinde 90 günün üzerinde gecikme olmuştur. İlgili krediye tahakkuk etmesine rağmen tahsil edilememiş 15.000 USD tutarında faiz (faiz gelirlerinin kaydedildiği günün kurlarına göre TP karşılığı 19.500 TL’dir.) ve bu faizlere ait 750 USD tutarında BSMV bulunmaktadır. Kredinin teminatında ise 30.000 TL tutarında rehin sözleşmesi yapılmış nakit blokesi, 70.000 TL ekspertiz değerli gayrimenkul ipoteği ve 50.000 TL tutarında kredibilitesi borçlunununkinden yüksek bir kişiye ait kefalet bulunmaktadır. (Takibe intikal tarihinde 1 USD= 1,3 TL)

$90\ 000 * 1,3 = 117.000$ TL kredi, takip hesaplarına aktarılacaktır.

		BORÇ	ALACAK
170	TOA	117.000TL	
294	DÖVİZ ALIM HESABI		117.000TL
Kredinin takip hesaba aktarılması kaydı.			

		BORÇ	ALACAK
295	DÖVİZ VAZİYETİ	90.000\$	
1XX	Kredi Hesabı		90.000\$

Tahakkuk etmekle birlikte, tahsil edilememiş faiz BSMV'si için aşağıdaki gibi kayıt düzenlenecektir.

		BORÇ	ALACAK
170	TOA	975TL	
294	DÖVİZ ALIM HESABI		975TL

		BORÇ	ALACAK
295	DÖVİZ VAZİYETİ	750\$	
221	FAİZ TAHAKKUKLARI		750\$

Ayrıca takibe atılan döviz kredisi nazım hesaplarda izlenmeye devam edilecektir:

		BORÇ	ALACAK
997xx	TAKİPTEKİ DÖVİZ ALACAKLARI	90.750\$	
999	DiĞER BİL. DIŞI HES. BORÇ.		90.750\$

Tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilememiş faizler ters kayıtlarla iptal edilir ve bilanço dışı hesaplarda izlenir:

		BORÇ	ALACAK
514	KREDİ FAİZ GELİRLERİ	19.500TL	
294	DÖVİZ ALIM HESABI		19.500TL

		BORÇ	ALACAK
295	DÖVİZ VAZİYETİ	15.000\$	
221	FAİZ TAHAKKUKLARI		15.000\$

		BORÇ	ALACAK
996	İPTAL EDİLEN GELİRLER	19.500TL	
998	DİĞER BİL. DIŞI HES. BORÇ.		19.500TL

Daha sonra takibe intikal ettirilen toplam 117.975 TL alacak için karşılık hesaplaması yapılacaktır:

$$117.975\text{TL} - (30.000\text{TL} * \%100) = 87.975\text{TL}$$

$$87.975\text{TL} - (70.000\text{TL} * \%75) = 35.475\text{TL}$$

$$35.475\text{TL} - (35.475\text{TL} * \%50) = 17.737,50\text{TL donuk alacak kalacaktır.}$$

Kredi Üçüncü Grup Krediler de sınıflandırılacağı için % 20 oranında özel karşılık hesaplanacaktır. $17\ 737,5 * \% 20 = 3\ 547,5$ TL.

Muhasebe kaydı ise şu şekilde olacaktır:

		BORÇ	ALACAK
820	DEĞER DÜŞÜŞ GİDERLERİ	3.547,50TL	
180	ÖZEL KARŞILIKLAR		3.547,50TL

4.3. Tazmin Edilen veya Nakde Dönüşen Gayrinakdi Kredilere İlişkin Kayıtlar

Tazmin olunan gayrinakdi kredilerle ilgili Karşılıklar Yönetmeliğinde detaylı açıklamalar yapılmıştır. Söz konusu açıklamalara istinaden aşağıdaki muhasebe kayıtları yapılacaktır:

Tazmin edilen ya da nakde dönüşen gayrinakdi kredilerden, doğrudan “Tasfiye Olunacak Alacaklar” hesaplarına alınmayacak olanlar aşağıdaki gibi kaydedilir;

		BORÇ	ALACAK
158 158XX	TAZ. EDİ. G.NAK. KRE. BED.		
010	KASA veya İLGİLİ HESAP		

Ayrıca söz konusu gayrinakdi kredinin izlendiği nazım hesap ters kayıtlarla kapatılır. “158- Tazmin Edilen Gayrinakdi Kredi Bedelleri” hesabında izlenen tutarın ve bu tutara ilişkin faiz ve BSMV’nin tahsil edilmesi durumunda aşağıdaki kayıt yapılarak 158 hesap tasfiye edilir;

		BORÇ	ALACAK
010	KASA veya İLGİLİ HESAP		
158 158XX	TAZ. EDİ. G.NAK. KRE. BED		
514 514XX	KISA VADELİ DİĞ. KRD. ALI. FAİZ		
380	ÖD. VERGİ RES. HAR. VE PRİM.		

4.4. Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan Kredilerin Muhasebeleştirilmesi

Örneğin, 3. grup krediler içinde izlenen bir takip müşterisinin 110.000 TL tutarında 3 yıl vadeli risk bakiyesi bulunmaktadır. Müşteri ile yapılan protokol gereği müşterinin borcu toplam 120.000 TL olarak belirlenmiş ve yapılan 1 yıllık protokol kapsamında her ay yıllık %10 faiz oranından faiz alınması kararlaştırılmıştır. Müşterinin riskleri 6 ay boyunca takip hesaplarında izlendikten ve bu süreçteki taksitler tahsil edildikten sonra kredisi itfa planına bağlanan krediler hesabına intikal ettirilmiştir.

Her ay müşteriden tahsil edilen anaparalar aşağıdaki gibi muhasebeleştirilecektir:

		BORÇ	ALACAK
3xx	Mevduat Hesabı	10.000	
170	TOA		10.000

Donuk alacak olarak sınıflandırılan kredilere faiz tahakkuk ve reeskont kaydı yapılmayacak ancak sözleşme gereği kararlaştırılan faiz gelirleri ve buna bağlı BSMV tutarları tahsil edildiğinde şu şekilde kayıtlar yapılacaktır:

		BORÇ	ALACAK
3xx	Mevduat Hesabı	1.050	
548	Donuk Alacaklar Faiz Gelirleri		1.000
380	BSMV		50

Altıncı ayın sonunda TOA hesaptan itfa planına bağlanan krediler hesabına aktarım yapılacaktır.

		BORÇ	ALACAK
156	YENİDEN YAP. VE İTFA PL. BAĞ. KRED.	50.000	
170	TOA		50.000

Kredi artık takip hesaplarından çıkarıldığı için reeskont hesaplaması yapılmaya başlanacaktır.

5. KATILIM BANKALARI İLE GELENEKSEL BANKALARIN MUHASEBE UYGULAMALARI YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

Katılım bankaları ile geleneksel bankaların muhasebe yönünden birbirine benzer ve farklı uygulamalarını aşağıdaki tablo üzerinde göstermek mümkündür.

Tablo 12. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Muhasebe Uygulamaları Yönünden Karşılaştırılması

NİTELİK	KATILIM BANKALARI	GELENEKSEL BANKALAR
Tekdüzen Hesap Planı	- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 29.11.2004 tarih ve 25655 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ”, 26.01.2007 tarih ve 26415 sayılı RG’de aynı isimle yayınlanan tebliğ ile yürürlükten kaldırılmıştır. -Bu tebliğin amacı; tüm katılım bankaları için muhasebeleştirme ve finansal raporlama açısından tekdüzeni sağlama, tek tip bilanço ve gelir tablosunun doğrudan elde edilmesi, denetim ve gözetim için gerekli olan bilgilerin doğrulanabilir ve denetlenebilir bir şekilde doğrudan ve sağlıklı olarak elde edilmesi, ekonominin izlenmesi ve yönlendirilmesi için yetkili mercilerin ihtiyaç duyduğu bilgilerle, diğer istatistiki bilgilere doğrudan ulaşılması, finansal analiz, risk analizi, verimlilik analizi gibi çeşitli analiz ve yorumlar için ihtiyaç duyulan bilgilerin standart bir şekilde elde edilmesini sağlamaktır.	-Geleneksel bankalar, 22.06.2002 tarihli ve 24793 mükerrer sayılı RG’de yayımlanan “Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ” hükümlerine tabi iken BDDK tarafından 26.01.2007 tarih ve 26415 sayılı RG’de aynı isimle yayınlanan tebliğ ile önceki tebliğ yürürlükten kaldırılmıştır. -Bu tebliğin amacı bakımından tek farklılık; tebliğ metninde “katılım bankaları” ifadesi yerine “bankalar” ifadesinin kullanılmış olmasıdır. - Tekdüzen hesap planının içeriği bakımından farklılık; işleyiş prensiplerindeki farklılığın bir sonucu olarak ifade edilebilir. Katılım bankaları için kar payı ve kar payı dışındaki gelir ve giderler ayrımı yapılırken, geleneksel bankalar için faiz ve faiz dışı gelir ve giderler ayrımı yapılmıştır.
Mali Tablolar	-Mali tabloların sunuluşu bakımından; Katılım Bankaları 01.11.2005 tarihinde yayımlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu hükümlerine tabi olup adı geçen kanunun 37.	Mali tabloların sunuluşu bakımından; geleneksel bankalar (yatırım ve kalkınma bankaları ile mevduat bankaları), katılım bankalarından farklı değildir.

	maddesine göre; “kuruluş birliklerinin ve TMSK’nın görüşü alınmak suretiyle Kurul tarafından uluslararası standartlar esas alınarak belirlenecek usul ve esaslara uygun olarak muhasebe sistemlerinde tekdüzeni uygulamak; tüm işlemlerini gerçek mahiyetlerine uygun surette muhasebeleştirmek; finansal raporlarını bilgi edinme ihtiyacını karşılayabilecek biçim ve içerikte, anlaşılır, güvenilir ve karşılaştırılabilir, denetime, analize ve yorumlamaya elverişli, zamanında ve doğru şekilde düzenlemek zorundadır.” - “Bankalar, kanuni ve yardımcı defter ve kayıtlarını, şubeleri, yurt içi ve yurt dışındaki muhabirleri ile hesap mutabakatı sağlamadan bilançolarını kapatamazlar.” - “Yayımlanan finansal tabloların gerçeğe aykırı olduğunun tespiti halinde Kurul gerekli tedbirleri almaya yetkilidir.”	
Muhasebe Kayıtlarında Sürat	-Kar payının hesaplanması ve K/Z durumunun ortaya konması, daha etkin ve seri defter tutma ihtiyacını ortaya koymaktadır.	- Faizin en büyük avantajı pratik ve külfetsiz hesaplama imkanı vermesidir.
Fon Toplamada Kullanılan Hesap Çeşitliliği	- Özel Cari Hesap ve Kar ve Zarara Katılma Hesabı - Katılım bankaları Özel Cari Hesap için çalışma sistemleri gereği herhangi bir ödeme yapmazlar.	- Geleneksel bankacılıktaki vadeli mevduat, katılım bankacılığındaki katılma fonuna, vadesiz mevduat ise özel cari hesaplara benzemektedir. - Hesapların isimlerindeki

	-Katılım bankalarının mevduat yoluyla fon toplamaları söz konusu değildir.	farklılık, geleneksel bankacılığın faiz temeline dayanmasından kaynaklanmaktadır.
Yedek Akçe Ayırma Açısından	- Katılım bankaları 5411 sayılı Kanun öncesi, sadece TTK ve ana sözleşmede ayrılması zorunlu olan yedek akçeyi ayırmakla yükümlü iken bu kanun kapsamına alınması ile birlikte 6102 sayılı TTK ve ilgili kanunlar ile ana sözleşme hükümlerine göre ayrılmaktadır.	- Bankalar 5411 sayılı Kanun'un 44. maddesi uyarınca "6102 sayılı TTK ve ilgili kanunlar ile ana sözleşme hükümlerine göre yedek akçe ayırmak zorundadırlar.
Alacak ve Borçların Reeskontu Açısından	- Aynen bankalarda olduğu gibi alacak ve borçlarını reeskonta tabi tutmak zorundadırlar.	- Bankalar senetli ve senetsiz alacak ve borçlarını değerlendirme günü kıymetine irca etmek zorundadırlar.
Ticari Defterlerin Muhafaza Edilmesi Açısından	- Katılım bankalarının ticari defterlerini muhafaza etme biçimleri, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu m. 42'de düzenlenmiştir. Buna göre; "alınan yazılar ve faaliyetler ile ilgili belgelerin asılları veya bunun mümkün olmadığı hallerde sıhhatlerinden şüpheye mahal vermeyecek kopyaları ve yazılan yazıların makine ile alınmış, tarih ve numara sırası verilerek düzenlenecek suretleri, usulleri çerçevesinde ilgili banka nezdinde 10 yıl süreyle saklanır." - Bu belgelerin mikrofilm, mikrofiş şeklinde veya elektronik, manyetik veya benzeri ortamlarda saklanmaları mümkündür. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar BDDK tarafından ayrıca düzenlenmektedir.	Geleneksel bankaların ticari defterlerini mikro film biçiminde muhafaza etmeleri 5411 sayılı Bankacılık Kanunu öncesinde mümkün değilken, adı geçen Kanunun yürürlüğe girmesi ile mümkün hale gelmiştir. - Ticari defterlerin muhafazası bakımından geleneksel bankalar ile katılım bankaları arasında herhangi bir farklılık kalmamıştır.
Katma	-Kuruluş amaçlarına uygun	-Bankaların KDV açısından

Değer Vergisi Mükellefiyeti Açısından	her türlü varlık alım-satımında bulunabilen katılım bankaları, yapmış oldukları bazı işlemler nedeniyle örneğin; finansal kiralama, ipotekleri altında olan ve satmak durumunda kaldıkları gayrimenkuller için KDV mükellefidirler.	böyle bir yükümlülükleri yoktur.
BSMV Mükellefiyeti Açısından	-BSMV Kanunu m.28/2’de belirtildiği gibi, menkul kıymet alıp-satma, alım satıma aracılık etme gibi faaliyetlerde bulunan katılım bankalarının BSMV mükellefiyetleri bulunmaktadır. Örneğin; havale ve transfer işlemleri yapmak, teminat ve kefalet mektubu vermek, kasa kiralamak, akreditif açmak, ticari senetleri tahsil etmek, seyahat çekleri işlemleri, sigortalama işlemlerine aracılık etmek vb. Ayrıca BSMV açısından özellikli bir durum da şudur: TL cinsinden kullandırılan kredilerde BSMV söz konusu iken döviz cinsinden krediler de BSMV söz konusu değildir. Fakat kredi döviz endeksli olduğunda BSMV doğmaktadır.	-Geleneksel bankaların finansal kiralama dışında kalan ve her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün işlemler nedeniyle kendi lehlerine nakden veya hesaben aldıkları paralar BSMV’yi doğurmaktadır.

Kaynak: Abitter Özulucan ve Ali Deran, *Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2009, Cilt:6, Sayı: 11, ss.99-102. http://www.mku.edu.tr/files/25_dosya_1337930036.pdf (Erişim tarihi:02.04.2015)

Yukarıda, katılım bankaları ile geleneksel bankalar muhasebe uygulamaları açısından karşılaştırılmış, benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmuştur. Katılım bankaları ile geleneksel bankalar arasındaki farklılıklar, çalışma prensiplerinden kaynaklanırken, benzerliklerin bu denli fazla olmasının nedeni, her iki bankacılık modelinin de aynı bankacılık mevzuatına tabi tutulmaya başlanmış olmasından kaynaklandığı ifade edilebilir. Benzerlikler; her iki kurumun da aynı (finansal) sektör

içinde faaliyet göstermesinden, farklılıklar ise her iki kurumun farklı çalışma sistemlerinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, farklı çalışma sistemleri, farklı bankacılık hizmetlerini ve sonuçta da farklı muhasebe uygulamalarını beraberinde getirmektedir. Örneğin; bankalar faizi esas alarak faaliyetlerini sürdürdükleri için devlet tahvili, hazine bonosu, repo ve Interbank işlemleri gibi alım – satım işlemlerini yapabilirlerken; katılım bankaları çalışma prensipleri gereği, bu işlemleri ve bu işlemlerden kaynaklanan kimi yasal yükümlülükleri (örneğin; BSMV) yerine getirmemektedirler.¹¹⁰

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KREDİ KARŞILIKLARINA İLİŞKİN VERGİ MEVZUATI HÜKÜMLERİ VE TİCARİ KARDAN MALİ KARA GEÇİŞ

1. TİCARİ KARIN HESAPLANMASINDA KARŞILIKLARIN ETKİSİ VE KONUYA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

1.1. Ticari Kar ve Mali Kar Kavramları

Ticari kar ve mali kar birbirinden farklı kavramlardır. Her iki karın birbirinden farklı olmasının temel nedeni farklı esaslar dikkate alınarak hesaplanmalarıdır.¹¹¹

Mali kar, vergi kanunlarında ve vergi kanunlarına atıf yapan diğer kanunlarda¹¹² yer alan düzenlemeler sonucunda tespit edilen kardır ve genelde verginin matrahını teşkil eder.

Ticari kar, TTK ve THP esasları içinde hazırlanan bilançolarda yer alan kardır. Ticari kar vergi kanunlarında yer alan; değerlendirme hükümleri, kazanç tespitine

¹¹⁰ Özulucan ve Deran, a.g.m., ss.102.

¹¹¹ <http://www.muhasebevergi.com/content.aspx?id=233> (Erişim tarihi:07.04.2015)

¹¹² Bankacılık Kanunu'nun 53'üncü maddesine yer alan “*Bu madde uyarınca krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak ayrılan özel karşılıkların tamamı, ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.*” şeklindeki hüküm, mali kara ilişkin diğer kanunlarda yer alan düzenlemelere örnektir.

ilişkin hükümler, istisna uygulamaları ve zarar mahsubu gibi esaslara göre düzeltilerek mali kar oluşturulur.¹¹³

Ticari kazancın tespitinde, Gelir Vergisi Kanunu'nun (GVK) 40'ıncı maddesinde indirilebilecek giderlere, 41'inci maddesinde ise indirimi kabul edilmeyen giderlere yer verilmiştir. GVK'nın 40'ıncı maddesinde indirilebilecek giderler bir kısıtlama hükmüdür. Bu maddede yer almayan giderler özsermayede azalma meydana getirse bile gider olarak dikkate alınmayacaktır. Bu yaklaşım tarzından hareketle gider yazılabileceği belirtilen hükümler dışında kalan tüm giderler "kanunen kabul edilmeyen gider" (KKEG) olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁴

Mali kar ile ticari kar arasındaki en önemli farklılık, ticari karın tespitinde indirim konusu yapılabilen bazı giderler, vergi uygulaması açısından KKEG niteliğine sahiptir ve mali karın tespitinde dikkate alınmaz. Mali kar ile ticari kar arasındaki farklılık gider yönünden olduğu kadar gelir yönünden de mevcuttur. Vergi uygulaması açısından bazı kazanç ve iratlar vergiden istisna tutulmuştur. Dolayısıyla mali karın tespitinde bu kazançlar vergi matrahına dahil edilmeyecektir. Oysa bu kazançlar ticari karın içinde yer alabilecektir.¹¹⁵

Yukarıda ticari kar ve mali kar kavramlarının genel olarak tanımlarına yer verilmiştir. Esasında çalışmamızın ikinci bölümüne yer alan konular, kredi karşılıklarının ticari kara olan etkileri ile ilgiliydi. Karşılıkların uygulamasına yönelik, mevzuat hükümlerine yani karşılıklar konusunda ticari kara dayanak teşkil eden mevzuatlara çalışmamızın ikinci bölümünde yer verilmişti. Bu bölümde, ticari kar-mali kar ayrımının benzerliklerine ve farklılıklarına değinilecek, her iki mevzuatın karşılıklar konusunu nasıl ele aldığı tespit edilecek ve bu doğrultuda kredi karşılıkları için ticari kardan mali kara geçiş işlemlerine yer verilecektir.

¹¹³ Mustafa Çamlıca, *Kurumlar Vergisi Matrahının Saptanması*, http://archive.ismmmo.org.tr/docs/seminer/03042012KurumlarVergisi/YMM_Mustafa_Camlıca.pdf (Erişim tarihi:07.04.2015)

¹¹⁴ Hasan Yalçın, *Ticari Kazanç ve Kurum Kazancının Tespitinde Giderler*, (3.Baskı) Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul, Kasım-2006, ss.64.

¹¹⁵ Mali kar ile ticari kar arasındaki fark nedir? <http://www.malisozluk.com/mali-kar-ile-ticari-kar-arasindaki-fark-nedir/> (Erişim tarihi:07.04.2015)

1.2. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğleri

Maliye Bakanlığı, VUK'un 175 ve mükerrer 257'nci maddelerinin kendisine verdiği yetkiye dayanarak bu güne kadar, muhasebe standartları, tek düzen hesap planı ve mali tabloların düzenlenme ilkelerini kapsayan ve Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) adını taşıyan 15 adet genel tebliğ yayımlamıştır. Bu tebliğlerden 1 seri numaralı olanı muhasebe usul ve esasları açıklamak amacıyla;

- a) Muhasebenin Temel Kavramları,
- b) Muhasebe Politikalarının Açıklanması,
- c) Mali Tablolar İlkeleri,
- d) Mali Tabloların Düzenlenmesi ve Sunulması
- e) Tekdüzen Hesap Çerçevesi Hesap Planı ve İşleyişi,

konularında düzenlemeler yapılmış ve bu düzenlemeler Tebliğin ekini oluşturmuştur. Diğer Tebliğler ise, 1 seri no'lu tebliğde yapılan düzenlemelerin uygulanmasına yönelik açıklamalar ve Tebliğdeki yeniden değerlendirilen tutarlarla ilgilidir.

1 Seri No'lu MSUGT ile getirilen düzenlemelerin amacı, niteliği, kapsamı, vergi mevzuatı ile ilişkisi ve yaptırımı tebliğ içerisinde açıklanmıştır. Söz konusu açıklamalar çalışmamızın 7 no'lu ekinde¹¹⁶ yer almaktadır.

MSUGT'nin uygulanmaya başlandığı 1994 yılına kadar, işletmeler aynı hesap dönemi için farklı bilanço düzenlemek zorundaydılar. Bunlar “Ticari Bilanço” ve “Mali Bilanço” idi.

Ticari bilanço; işletmelerin, ticaret hukuku ve sermaye piyasasında faaliyet gösteren anonim ortaklıklar ve yardımcı kuruluşların sermaye piyasası mevzuatı hükümlerini de göz önüne alarak düzenledikleri bilançodur. Mali bilanço ise; işletmelerin, vergi hukuku kurallarını göz önüne alarak düzenledikleri bilançodur.

Bir işletmenin aynı yıl için farklı bilanço düzenlemesi bir zorunluluktan kaynaklanmaktaydı. Çünkü işletme karı, ticaret hukuku ve sermaye piyasası

¹¹⁶ Ek-7: Çalışmamızla İlgili 1 Seri No'lu MSUGT'de ve Eklerinde Yer Alan Açıklamalar

mevzuatında kar dağıtımı açısından, vergi kanunlarında ise vergilemenin bazı yönünden ele alınmıştır. MSUGT’de ise dönem karının tanımı; “Gelir tablosunda vergi ve yasal yükümlülüklerden önceki kardır.” şeklinde yapılmıştır.

Bundan ötürüdür ki işletmeler, öncelikle ticaret hukuku prensipleri doğrultusunda hazırladıkları bilançolarda vergi ve benzeri yükümlülükler öncesi karı saptamakta, daha sonra vergi kanunlarının öngördüğü hükümler çerçevesinde gerekli düzeltmeleri yapmak suretiyle mali bilançolarını düzenlemekteydiler. Nitekim GVK’nın 38’inci maddesinde ticari kazancın, dönem başı ve dönem sonu özsermayeler arasındaki olumlu fark olduğu, ancak vergiye tabi ticari kazancın saptanması sırasında VUK’un değerlemeye ait hükümleri ile GVK’nın 40. ve 41. maddelerinin de esas alınacağı belirtilmek suretiyle ticari bilanço-mali bilanço ayrımı açık bir şekilde ortaya konulmuştur.

1.3. MSUGT’nin (V) No’lu Ekindeki Hesap Planında Yer Alan Karşılıklara İlişkin Açıklamalar

Karşılıkların, Türk muhasebe literatüründe, “Aktif Değer Azalış Karşılıkları” ve “Borç ve Gider Karşılıkları” şeklinde iki gruba ayrıldığından daha önce bahsetmiştik.

Birinci gruptaki karşılıkların aktifte bulunan varlıkların defterlerde kayıtlı değerini, kanun veya mevzuatın izin verdiği ölçüde, piyasa rayici, cari değer, net gerçekleşebilir değer gibi değerlere indirmek için kullanılmakta, yani değer düzeltim fonksiyonları bulunmaktadır.

İkinci gruptaki karşılıkların ise işletmenin geçmişte giriştiği bir taahhütten, bağlı olduğu yasal düzenlemelerden ve işletmenin zımni bir kabulünden kaynaklanan, ne tutarda gerçekleşeceği, kesinlikle gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinmeyen bazı taahhütler için kullanılmaktadır.

MSUGT’de yer alan karşılıkları, THP içerisinde kullanılan hesap numaraları ile birlikte her iki grup için yapılan açıklamalara çalışmamızın 7 no’lu ekinde yer verilmiştir.

1.3.1. Varlıklarda Meydana Gelen Değer Düşüklüğü Anlamında Karşılıklar

Aktifleri değerlerken bazı temel muhasebe kavramları gereği ortaya çıkan değer azalmaları veya zararlarını kayda alırken farklı kayıt yöntemleri kullanılır. Uygulanan kayıt yönteminde bazı yaklaşımlar ya da teknik zorunluluklar gereği ilgili aktiften direkt olarak indirim yapmaktan kaçınıldığı durumlarda azalma, sadece bu azalma büyüklüğünü gösteren bir hesaba alacak yazılır ve ilgili aktifin net durumu böyle bir fonksiyon yüklenmiş olan bu hesap ile birlikte ele alınır. Bilançonun aktifinde hesap grubunun altında eksi (-) olarak, diğer bir deyişle indirim olarak gösterilen düzenleyici nitelikte hesaplardır.¹¹⁷

TDHP’ de aktif kıymetlerde meydana gelen değer azalışlarına ilişkin karşılık hesapları aşağıdaki gibi olup hesapların tebliğde yapılan açıklamaları ise çalışmamızın 7 no’lu ekinde yer almaktadır.

- ✓ 119 Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)
- ✓ 129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı (-)
- ✓ 139 Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)
- ✓ 158 Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)
- ✓ 199 Diğer Dönen Varlıklar Karşılığı (-)
- ✓ 229 Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)
- ✓ 239 Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)
- ✓ 241 Bağlı Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)
- ✓ 244 İştirakler Sermaye Payları Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)
- ✓ 247 Bağlı Ortaklıklar Sermaye Payları Düşüklüğü Karşılığı (-)
- ✓ 249 Diğer Mali Duran Varlıklar Karşılığı (-)
- ✓ 298 Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)

1.3.2. Borç ve Gider Karşılıkları Anlamında Karşılıklar

Tutarları kesin olmadığı için tahmini gerektiren borçları ifade içinde karşılık terimi kullanılmaktadır. Bu duruma örnek olarak işletmelerin sattıkları mallar

¹¹⁷ Ögüz, a.g.e., ss.61.

karşılığında bir ya da daha fazla dönem için yenileme ve tamir garantisi vermeleri halinde kullanılacak hesaplar ya da gerekli şartlar varsa işten ayrılmaları sırasında ödeyecekleri kıdem tazminatı için kullanılacak hesaplar gösterilebilir.¹¹⁸

Bilanço tarihinde belirgin olarak ortaya çıkan ancak tutarının ne olacağı kesin olarak bilinemeyen veya tutarı bilinmekle birlikte ne zaman tahakkuk edeceği bilinemeyen kısa vadeli borçlar veya giderler için ayrılan karşılıkların izlendiği hesap grubudur. Bu grupta yer alan karşılık hesapları aktif düzenleyici nitelikte değildir.

TDHP’ de yer alan gider ve yükümlülük karşılık hesapları aşağıdaki gibi olup hesapların tebliğde yapılan açıklamaları ise çalışmamızın 7 no’lu ekinde yer almaktadır.

- ✓ 370 Dönem Karı Vergi Ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları
- ✓ 371 Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi Ve Diğer Yükümlülükleri (-)
- ✓ 372 Kıdem Tazminatı Karşılığı
- ✓ 373 Maliyet Giderleri Karşılığı
- ✓ 379 Diğer Borç Ve Gider Karşılıkları
- ✓ 472 Kıdem Tazminatı Karşılığı
- ✓ 479 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları

1.4. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Duyuruları

Çalışmamızın ikinci bölümünde; Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) adında, yatırımcıların çıkarlarını ve denetim raporlarının doğru ve bağımsız olarak hazırlanmasına ilişkin kamu yararını korumak, doğru, güvenilir ve karşılaştırılabilir finansal bilginin sunumunu sağlamak amacıyla kurulan yeni ve özerk bir kamu tüzel kişisi kurulduğundan bahsetmiştik. Bununla birlikte, UMS ile uyumlu TMS’leri oluşturmak ve yayımlamak görev ve yetkisi de KGK’ye ait olduğunu da belirtmiştik.

Diğer taraftan BDDK da “Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliği” ile “Muhasebe Uygulama Yönetmeliği” tebliğini

¹¹⁸ Ögüz, a.g.e., ss.61.

yürürlükten kaldırılmış ve KGK'nın düzenlemelerini kabul ettiği belirtilmiştir. Bu durumda, finansal tablolara yönelik güncel uygulamaları yayımlamakla yetkili olması hasebiyle çalışmamızda dayanak olarak KGK'nın konumuzla ilgili duyurularını ve yayınlarını vermemiz yerinde olacaktır. Duyuruların içeriğinde ticari kar ve mali kar kavramlarına ilişkin açıklamalar yer almaktadır. Bu açıklamalar konunun daha net bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

1.4.1. Geçerli Finansal Raporlama Çerçevesi Hakkına Duyuru (05.11.2014)¹¹⁹

Söz konusu duyuruda finansal tabloların hazırlanmasında TMS'lerin uygulanması ile ilgili karar verilmiştir. Hangi şirketleri kapsam dışı kalacağı ve 1 seri no'lu MSUGT'nin uygulanıp uygulanmayacağı belirtilmiştir. Duyurunun tamamına çalışmamızın 8 no'lu ekinde¹²⁰ yer verilmiştir.

1.4.2. TMS Uygulama Kapsamı Dışında Kalanlar için Finansal Raporlama Duyurusu (14.11.2014)¹²¹

KGK'nın bu duyurusunda “Geçerli Finansal Raporlama Çerçevesi” hakkındaki duyuruda yapılan açıklamalara sonrasında oluşan tereddütlerin giderilmesini amaçlamıştır. Konumuzla ilgili ticari kar ve mali kar ayrımına değinilmiş, özellikle 1seri no'lu MSUGT de tebliğde yer alan açıklamalar hatırlatılmıştır. Tebliğin amacının vergi mevzuatına uygun mali tablolar üretilmesini sağlamak olmadığını, aksine işletmelerin faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesini ve finansal tablolara sağlıklı bir şekilde yansıtılmasının amaçlandığı belirtilmiştir.

Çalışmamızın bu bölümünde ticari kar ve mali kar kavramlarının farklılığı ve bu farklılığın nereden kaynaklandığına ilişkin detaylı açıklamalar yapılmıştı. Mezkur duyuruda özellikle olarak bu konuya değinilmiş olması, çalışmamızı için resmi bir kurum tarafından yapılan duyurunun önemini artırmaktadır. Dolayısıyla KGK'nın

¹¹⁹ [http://www.kgk.gov.tr/content_detail-191-1027-gecerli-finansal-raporlama-cercevesi-hakkinda-duyuru-\(05112014\).html](http://www.kgk.gov.tr/content_detail-191-1027-gecerli-finansal-raporlama-cercevesi-hakkinda-duyuru-(05112014).html) (Erişim tarihi:07.04.2015)

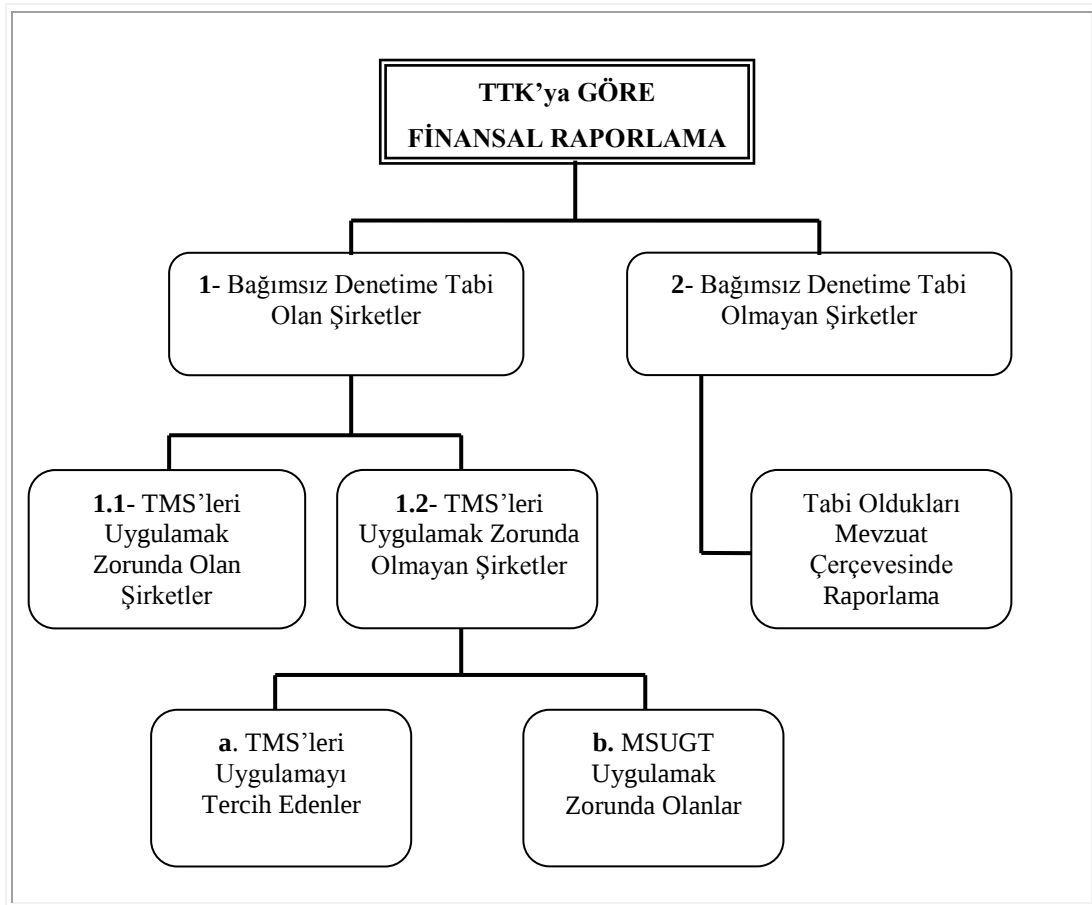
¹²⁰ Ek-8: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Duyuruları

¹²¹ http://www.kgk.gov.tr/contents/files/Pdf/duyuru14kas%C4%B1m_TMS_Uygulama_Kapsam%C4%B1_Disinda_Kalanlar.pdf (Erişim tarihi:07.04.2015)

konumuzla ilgili duyurularının tam metnine çalışma ekinde yer verilmekte ve duyurunun çalışmamız için önemi vurgulanmaktadır.

1.4.3. Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Finansal Raporlama Basın Duyurusu¹²²

Yeni Türk Ticaret Kanunu (TTK) uyarınca, finansal tabloların hazırlanması ve sunumuyla ilgili düzenlemeler KGK tarafından yapılmaktadır. Finansal raporlamaya ilişkin hususlar “bağımsız denetime tabi olanlar” ve “bağımsız denetime tabi olmayanlar” için ayrı ayrı düzenlenmektedir. KGK bu duyuru ile bağımsız denetime tabi olan ve olmayan işletmelerin finansal raporlamalarını nasıl yapacağına ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Duyuruda yer verilen açıklamalar aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

Şekil 2. TTK'ya Göre Finansal Raporlama

¹²² KGK Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği'nin 30.03.2015 tarihli basın duyurusudur. http://www.kgk.gov.tr/contents/files/Pdf/Bas%C4%B1n%20Duyurusu_2015.pdf (Erişim tarihi:07.04.2015)

2. VERGİ KANUNLARINDA KARŞILIKLAR VE DEĞERLEME İŞLEMLERİ

Değerleme kelime anlamı ile belirli bir varlığa değer belirlemeyi ifade eder. Vergi hukuku yönünden ise değerleme veri matrahının hesaplanması ile ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespitidir.¹²³ Yani işletmenin envanterine dahil iktisadi kıymetlerin belirli bir tarihteki (değerleme günündeki) değerlerinin TL olarak belirlenmesi işlemidir.¹²⁴ Bazı vergiler yönünden vergiye konu olan varlığın değeri doğrudan doğruya verginin matrahını oluşturur. Bazı vergilerde ise iktisadi varlıkların değerleri vergi matrahını doğrudan doğruya etkiler.¹²⁵

VUK'da değerleme tanımının içeriğine bakıldığında iki unsur ortaya çıkmaktadır. Birinci unsura göre değerleme vergi matrahlarının hesaplanmasına yöneliktir; ikinci unsura göre ise bu hedefe ulaşmak yani vergi matrahlarını ortaya çıkarabilmek için işletmelere dahil iktisadi kıymetlerin değerlerinin takdir ve tespitidir.¹²⁶

Bir ticari işletme yönünden ise değerlemeyi işletmenin varlığını meydana getiren aktif ve pasif elemanların belli bir tarihteki değerine saptama olarak tanımlayabiliriz.¹²⁷

2.1. Vergi Usul Kanununda Karşılıklar ve Değerleme İşlemleri

VUK'un 288'inci maddesinde karşılıklar; *“Hasıl olan veya husulü beklenen, fakat miktarı katiyetle kestirilemeyen ve teşebbüs için bir borç mahiyetini arz eden belli bazı zararları karşılamak maksadıyla hesaben ayrılan meblağlar”* şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca madde mezkur hükmüne göre amortisman kayıtlarına ilişkin hükümler mahfuz olmak kaydıyla karşılıklar mukayyet değerleriyle pasifleştirilmek suretiyle değerlendirilmektedir.

¹²³ Değerlemenin tanımı VUK'un 258'inci maddesinde bu şekilde yapılmıştır.

¹²⁴ Erkan Gürboğa, Tuncel Atabey, İrfan Vural, *Vergi Rehberi*, Gelirler Kontrolörleri Derneği Yayını, Ankara, Ağustos-2014, ss.180.

¹²⁵ Bünyamin Öztürk, *Vergi ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Dönemsonu Envanter ve Değerleme İşlemleri*, (4.Baskı), Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, Kasım-2006, ss.7.

¹²⁶ Şeref Demir, *Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları TMS/TFRS (VUK Değerleme Yaklaşımı)*, (Birinci Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara, Nisan-2012, ss.28-29.

¹²⁷ Ömer Faruk Batırel, *Teoride ve Türk Vergi Hukukunda Değerleme*, İstanbul, 1976, ss.5.

Yukarıda yer alan yasal düzenlemede karşılıkların genel bir tanımı yapılmış olup, günümüze kadar uygulanma imkanı bulamamıştır. Bunun nedeni vergi matrahının tespitinde karşılık ayrılabilcek hallerin VUK’da ayrıca sayılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Maliye Bakanlığı’nca VUK’da sabit kıymetler, alacak ve sermaye için özel hükümler yer aldığı ifade edilerek 288’inci maddeye istinaden karşılık ayrılmasına olumsuz yaklaşmıştır.¹²⁸

Karşılıklara ilişkin VUK’un 288’inci maddesi sadece karşılıkları tanımlamakta ve karşılıkların ne şekilde değerlendirileceğini ortaya koymaktadır. Vergi uygulaması bakımından salt bu maddeye dayanarak karşılık ayrılması ve ayrılan karşılığın dönem kazancından indirilmesi mümkün değildir. Vergi kanunlarına göre karşılık ayrılabilmesi için kanunlarda karşılık ayırmaya yönelik özel hükümlerin sevk edilmiş olması gerekmektedir. Nitekim VUK’un stokların ve ticari alacakların değerlemesi hususunda bahsedilen nitelikte özel düzenlemeleri içermektedir. Dolayısıyla mevcut düzenlemelere göre stoklar, ticari alacaklar ve menkul kıymetlerin bir bölümü dışındaki varlık grupları için karşılık ayırabilme olanağı bulunmadığını belirtmeliyiz.¹²⁹ VUK’un 288’inci maddesinde yapılan tanımdan ve bu tanıma dayanarak Kanunun belirli maddelerinde yer alan özel düzenlemelerden hareket edildiğinde halihazırda VUK’a göre ayrılmasına olanak tanınan karşılıklar ve bunların kanuni dayanakları aşağıdaki gibidir:¹³⁰

- ✓ Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (VUK m.274-278)
- ✓ Menkul Kıymet Değer Düşüklüğü Karşılığı (VUK m.279)
- ✓ Şüpheli Alacak Karşılığı (VUK m.323)

¹²⁸ Demir, a.g.e., ss.456, “Maliye Bakanlığının 30.03.1998 tarih ve 11811 sayılı özelgesine atfen bu yorum yapılmıştır.”

¹²⁹ Bir görüşe göre VUK’un 288’inci maddesini dayanak yapmak suretiyle herhangi bir özel düzenleme olmaksızın karşılık ayrılması mümkündür. Bu görüş sahiplerinin bu kapsamda öne sürdükleri konulardan birisi de garanti kapsamında yapılan satışlara ilişkin karşılık ayrılması ve karşılık giderinin mali karın tespitinde gider olarak dikkate alınması konusudur. Bununla birlikte Danıştay’ın müstekar haline gelmiş kararlarında da görüleceği üzere bahsedilen satışlara bağlı olarak ne zaman yapılacağı veya yapıp yapılmayacağı belli olmayan garanti kapsamındaki teslim ve hizmetlere ilişkin borçlar için VUK’un 288’inci maddesine dayanarak karşılık ayrılması olanaklı değildir.

¹³⁰ Netek, a.g.e., ss.14-15.

2.1.1. Stoklarda Değerleme ve Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı

Ticari işletmelerde stoklar, ticari mallar adı altında sınıflandırılırken, üretim işletmelerinde stoklar başlığı altında; üretimi tamamlanan ve satılmak üzere ambara alınan mamul stokları, üretim safhasında bulunan direkt işçilik ve genel üretim giderlerinden belli oranda pay almış ancak henüz üretimi tamamlanmamış olan yarı mamul stokları ve üretim sürecine henüz başlanmamış, üretimde veya diğer faaliyetlerde kullanılmak üzere işletmede bulundurulmuş hammadde, yardımcı madde, işletme malzemesi ve diğer malzemelerden oluşan ilk madde ve malzeme stokları olarak tarif edilebilir.¹³¹

İşletmelerin stoklarında bulunan mallar veya sabit kıymetler hesabında bulunan amortisman tabii iktisadi kıymetlerin (duran varlıklar) değerlerinde fiziki, iktisadi, teknolojik veya moda gibi nedenlerle parasal değerlerinde veya kullanım amaçlarında önemli değişiklikler olabilmektedir. Ticari malların değerlerinde meydana gelen düşüklükler ile amortisman tabii iktisadi kıymetlerin işlevlerini yerine getiremeyecek durumdaki değer ve fonksiyonlarındaki düşüklüklerin bulunması halinde, bunların daha önceki bulundukları hesaplardan çıkartılarak işletmenin gerçek durumunun raporlanması gerekir. İktisadi kıymetleri önemli ölçüde değer kaybeden bir işletmede, bu durumun dönem sonlarında dikkate alınmaması halinde, düzenlenecek bilanço gerçek durumu yansıtmayacak ve işletme yöneticileri ve üçüncü şahıslar ilerde bundan zarar görebilecektir.¹³²

VUK iktisadi işletmelerin stoklarında bulunan malların değerinde ekonomik veya fiziksel nedenlere bağlı olarak değer düşüklüğü oluşabileceğini açık bir şekilde öngörmektedir. Vergi uygulamasında stok değer düşüklüğü olarak tanımlanan bu duruma ilişkin olarak VUK'un 274 ile 278'inci maddelerinde yer alan ayrı ayrı düzenlemelerin varlığı dikkati çekmektedir.¹³³ Aşağıda konuyu örneklendirmek amacıyla emtiaya ilişkin madde hükümleri ile kıymeti düşen mallara ilişkin madde hükümlerine yer verilecektir.

¹³¹ Demir, a.g.e., ss.223.

¹³² Sakıp Şeker, *Değeri Düşen İktisadi Kıymetlerin Kayıtlardan Düşülmesi*, ss.1. <http://www.kanitiymm.com.tr/makale/1996-02%20YAKLASIM%20-%20DEGERI%20DUSEN%20IKTISADI%20KIYMETLERIN%20KAYITLARDAN%20DUSULM%20ESI-I.pdf> (Erişim tarihi:08.04.2015)

¹³³ Netek, a.g.e., ss.15.

2.1.1.1. VUK Madde-274: Emtianın Değerlemesi

Emtianın maliyet bedeli ile değerlendirileceği VUK'un 274'üncü maddesinde yer almaktadır. Mezkur madde hükmü ve bu maddede atıf yapılan madde hükümlerine çalışmamızın 2 no'lu ekinde yer verilmiştir.

İşletmecilik açısından emtianın maliyetinin değişik şekillerde tespit edilmesi mümkün olup bu kapsamda spesifik (fiili) maliyet, ortalama maliyet, ilk giren ilk çıkar, son giren ilk çıkar yöntemleri kullanılabilir. Ancak vergi matrahının tespiti aşamasında, emtia değerlemesinin prensip olarak spesifik (fiili) maliyet yöntemi ile yapılması gerekmektedir. Nitekim bu husus, 176 seri numaralı VUK genel tebliğinde belirtilmiştir. İstisnai olarak, özellikle misliyle muayyen emtiada ortalama maliyet usulünün kullanılması mümkündür.¹³⁴

Dönem sonu stoklarının değerlemesi ile ilgili 238 sıra no'lu VUK genel tebliğinde¹³⁵ yapılan düzenlemeler aşağıdaki gibidir:

“..., emtianın satın alınıp işletme stoklarına girdiği tarihe kadar oluşan kur farklarının maliyete intikal ettirilmesi zorunludur. Stokta kalan emtia ile ilgili olarak daha sonra ortaya çıkacak kur farklarının ise, ilgili bulundukları yıllarda gider yazılması veya maliyete intikal ettirilmesi mümkün bulunmaktadır.

İşletmelerin finansman temini maksadıyla bankalardan veya benzeri kredi müesseselerinden aldıkları krediler için ödedikleri faiz ve komisyon giderlerinden dönem sonu stoklarına pay vermeleri zorunlu bulunmamaktadır. Buna göre mükellefler söz konusu ödemelerini doğrudan gider olarak kaydedebilecekleri gibi, diledikleri takdirde stokta bulunan emtiaya isabet eden kısmı maliyete dahil edebileceklerdir.”

2.1.1.2. VUK Madde-275: İmal Edilen Emtia

İmal edilen emtianın, “emtia” değerlemesinden farkı mamul ve yarı mamullerin imalat aşaması ile ilgilidir. VUK'un 275'inci maddesinde imalat

¹³⁴ Yılmaz Özbacı, *Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları*, Oluş Yayıncılık, Ankara, Nisan-2007, ss.643-644.

¹³⁵ 02.02.1995 tarihli ve 22218 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

aşamasında ortaya çıkan maliyetlerin hangilerinin mamul maliyetine dahil edilmesi gerektiği ile ilgilidir. Madde metni çalışmamızın ekinde yer almakta olup gayet açık ve anlaşılır hükümler içermektedir.

2.1.1.3.VUK Madde-278: Kıymeti Düşen Mallar

Bu maddede hangi haller neticesinde oluşabilecek değer düşüklüğünün sebepleri örneklendirilerek açıklanmış ve emsal bedel ile değerlemeye konu edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Emsal bedelin nasıl tespit edileceğine ilişkin hükümler VUK 267’ de yer almaktadır ve oldukça teferruatlı şartları bulunmaktadır. Stok değer düşüklüğüne ilişkin tereddüt oluşturan husus bulunmakla birlikte asıl konumuzun kredi karşılıkları (Alacaklara ilişkin karşılıklar) olması hasebiyle çalışmamızda bu hususa daha fazla yer verilmeyecektir.

2.1.2. Menkul kıymet Değerlemesi ve Menkul Kıymet Değer Düşüklüğü Karşılığı

Menkul kıymet tanımı esas itibariyle Sermaye Piyasası Kanunu’nda yer almaktadır. Sermaye Piyasası Kanunu’nda sermaye piyasası araçları; menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçları olarak belirlenmiştir. Sermaye Piyasası Kanunu’nun 3’üncü maddesinde menkul kıymetler; ortaklık veya alacaklılık hakkı sağlayan belli bir meblağı temsil eden yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, seri halinde çıkarılan, ibareleri aynı olan ve şartları SPK tarafından belirlenen kıymetli evraklar olarak tanımlanmıştır.

Vergi mevzuatında ise menkul kıymetin tanımı yapılmamıştır. Ancak menkul kıymetlerin değerlemesine ilişkin usul ve esaslar, VUK’un 279’uncu maddesinde hüküm altına alınmıştır. Madde hükmü çalışmamızın ekinde yer almakta olup, menkul kıymet değerlemesi ile ilgili üç adet değerlendirme ölçüsünden bahsetmiştir. Bunlar alış bedeli, borsa rayici ve kıst getiri ölçüleridir.

2.1.2.1. Alış Bedeli

Alış bedeli, VUK’da tanımlanmamıştır. Ancak maliyet bedeline giren bir takım ödemeler ve borçlanmaların alış bedeline dahil olmadığı kesindir. Bu yüzden

alış bedelini bir iktisadi kıymeti iktisap etmek için yapılan giderler veya borçlanılan tutarlar olarak anlamak gerekmektedir.¹³⁶ Alış bedeliyle değeriyecek menkul kıymetlerde, değerieme günü itibariyle bir değeri artış veya azalışının ortaya çıkması mümkün olmayacağı için bu menkul kıymetler için menkul kıymet değeri düşüklüğü karşılığı ayrılması söz konusu olmayacaktır.

2.1.2.2. Borsa Rayici

VUK'un 263'üncü maddesinde borsa rayicine ilişkin hükümler yer almaktadır. Menkul kıymetlerin değeriemesinde borsa rayicine ilişkin 369 Sıra No'lu VUK Genel Tebliğı ile yapılan düzenleme ise aşğıdaki gibidir:

“VUK'un 263'üncü maddesinde, borsa rayicinin oluşumunda normal temevvüçler (dalgalanma) dışında bariz kararsızlıklar görülen hallerde değerilemeye takaddüm eden 30 gün içindeki ortalama rayici, borsa rayici olarak esas aldılmaya Maliye Bakanlığının yetkili olduğı hükümü bulunmaktadır.

Buna göre Maliye Bakanlığınca aksi yönde bir düzenleme yapılmadığı sürece, borsada son muamele gününde oluşan rayiç esas alınmak suretiyle değerieme yapılacaktır. Ancak daha sonra yapılacak vergi incelemeleri ile borsada oluşturulan rayicin muvazaalı olduğı anlaşılırsa Vergi Usul Kanunu hükümleri çerçevesinde gerekli tarhiyatların yapılacağı açıktır.”

2.1.2.3. Kıst Getiri

VUK'un 279'uncu maddesine göre kıst getiri aşğıdaki gibi tanımlanabilir:

Menkul kıymetin alış bedeline, vadesinde elde edilecek gelirin (kur farkları dahil) iktisap tarihinden değerieme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmının eklenmesi sonucu değerilemeye esas bedelin bulunmasına kıst getiri ölçüsü denir.

Kıst getiri ölçüsünün değerieme işleminde kullanılabilmesi için menkul kıymetin;

¹³⁶ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.197.

✓ Hisse senedi ve fon portföyünün en az %51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri dışında bir kıymet olması,

✓ Borsada işlem gören bir kıymet olması durumunda, borsa rayicinin olmaması veya borsa rayicinin muvazaalı bir şekilde oluşmuş olması ve bunların beraberinde de söz konusu menkul kıymetin getirisinin sabit olması,

✓ Borsada işlem görmeyen bir kıymet olması durumunda da getirisinin sabit olması, gerekmektedir.¹³⁷

Kıst getiri ölçüsü ile değerlendirilecek menkul kıymetlere borsada işlem görmeyen tahvilleri örnek vermek mümkündür. Bunun yanı sıra finansman bonoları, banka bonoları, banka garantili bonolar, varlığa dayalı menkul kıymetler ve eurobondlar da sabit getirili menkul kıymetler oldukları için değerlendirme günü itibarıyla kıst getiriye göre değerlemeye konu edileceklerdir.

2.1.2.4. Değer Düşüklüğü Karşılığı Ayrılabilir Menkul Kıymetler

Bu değerlendirmeler çerçevesinde bakıldığında, halihazırdaki uygulamada menkul kıymet değer düşüklüğü karşılığı ayrılabilir olan menkul kıymetler aşağıdakilerden ibaret olacaktır:

- ✓ Aracı kuruluş varantları,
- ✓ Borsa yatırım fonu katılma belgeleri,
- ✓ Borsa İstanbul'da işlem gören tahvil ve bonolar.¹³⁸

2.1.3. Alacakların Değerlemesi

VUK'un 19. maddesinde, vergi alacağının doğumu vergiyi doğuran olayın vukuu veya hukuki durumun tekemmülüne bağlanmıştır. Diğer taraftan kurum kazancının tespitinde iki temel ilke söz konusudur. Bunlardan birincisi "tahakkuk" esası, ikincisi ise "dönemsellik" esasıdır. Tahakkuk esasına göre, kazancın tespitinde ödeme veya tahsilat dikkate alınmaz. Bir hasılat unsurunun doğuşu (tahakkuku)

¹³⁷ Erkan Bozkurt, *Menkul Kıymetlerin Değerlemesi*, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:267, Aralık-2010.

¹³⁸ Netek, a.g.e., ss.45.

yeterli olup tahsil edilmiş olması şart değildir. Burada tahakkuktan kasıt hasılat veya giderin mahiyet ve tutar olarak kesinleşmesidir. GVK'nın 39. maddesinde; “*Elde edilen hasılatı, tahsil olunan paralarla, tahakkuk eden alacakları, giderleri ise tediye olunan ve borçlanılan meblağları ifade eder.*” hükmü yer almaktadır. Kanunun bu maddesinden, her hangi bir hasılatın müspet unsur olarak dikkate alınabilmesi için tahsil edilmiş olmasına ihtiyaç bulunmadığı, alacak olarak tahakkuk etmesinin gerekli ve yeterli olduğu, diğer taraftan bir giderin menfi unsur olarak dikkate alınabilmesi için de ödenmiş olmasının gerekmediği, borç olarak tahakkuk etmesinin gerekli ve yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ticari kazancın tespitinde tahakkuk esası geçerlidir.¹³⁹

Tahakkuk esası, vergi kanunlarımızda tanımlanmamış olmakla birlikte, genel kabul görmüş tanımlama şekli ile gelirin mahiyet ve tutar itibariyle kesinleşmesi şeklinde ifade edilebilir.¹⁴⁰

Vergi uygulaması açısından önem arz eden diğer bir kavram da “dönemsellik” ilkesi olup, genellikle tahakkuk esası ve dönemsellik ilkesinin paralellik arz ettiği ifade edilebilir. MSUGT’de¹⁴¹ dönemsellik kavramı; “*İşletmenin sürekliliği kavramı uyarınca sınırsız kabul edilen ömrünün, belirli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanmasıdır. Gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi, hasılat, gelir ve karların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması bu kavramın gereğidir.*” şeklinde tanımlanmıştır.

Yukarıda yer alan Tebliğ düzenlemelerinden de anlaşılacağı üzere, “dönemsellik” kavramı aşağıdaki unsurları içermektedir:

- ✓ İşletmelerin sınırsız faaliyet süreleri belli dönemlere bölünmelidir.
- ✓ Her dönemin faaliyet sonuçları diğer dönemlerden bağımsız olarak tespit edilmelidir.

¹³⁹ Bilal Polat, Cengiz Güney, *Dönemsellik ve Tahakkuk İlkelerinin Vergi Ziyat Cezası Açısından Değerlendirilmesi ve Özellikli Durumlar*, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:303, Aralık-2013, ss.44.

¹⁴⁰ Yılmaz Özbacı, *Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları*, Oluş Yayıncılık, Ankara, 1988, ss.77.

¹⁴¹ 26.12.1992 tarih ve 21447 mükerrer sayılı RG’de yayımlanan 1 seri no’lu MSUGT.

- ✓ Gelir ve giderler tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmelidir.
- ✓ Hasılat, gelir ve karlar aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlar ile karşılaştırılmalıdır.

VUK'un 281'inci maddesinde alacakların değerlemesi ile ilgili hüküm bulunmaktadır. Madde hükmüne göre alacaklar mukayyet değerle değerlendirilir. Ancak bankaların, kredi sözleşmelerine dayanan alacakları mukayyet değerle değerlendirilmez. Bankaların, değerlendirme günü itibariyle, vadesi müteakip döneme sarkan krediler için hesaplanan cari döneme isabet eden faiz tutarlarını kazancın tespitinde gelir olarak dikkate almaları, yani söz konusu tutarları tahakkuk ettirmeleri gerekmektedir.

Öte yandan, bankalar açısından, senetsiz alacaklar gibi senetli alacakların da mukayyet değerle değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu kurumlar, her türlü alacaklarını reeskonta tabi tutmakla mükelleftirler.

2.1.4. Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

VUK'da sorunlu alacaklar (değersiz alacaklar, şüpheli alacaklar ve vazgeçilen alacaklar) alacaklarda amortisman başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre söz konusu alacaklar dönemsellik ilkesi ve tahakkuk esası ve ilgili maddelerde belirtilen şartların sağlanması halinde itfa edilmek suretiyle dönem kar-zararının tespitinde dikkate alınmak durumundadır.¹⁴²

Alacağın hiçbir şekilde tahsiline imkan kalmadığına kanaat getirilmesi halinde değersiz alacak sayılarak zarar yazılması, tahsili şüpheli hale gelen alacaklar nedeniyle vergi yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır. Oysa ticari hayatın bir icabı olarak alacaklı ve borçlu arasında alacağın miktarı, vadesi ve borçlusu gibi noktalarda ihtilaf çıkabilmektedir. Bazen da borçlunun zamanında ödemediği alacağın yargı yoluyla takibi, takip edilecek alacak tutarından daha fazla zaman ve para harcamasını gerektirmektedir. Öyle ki perakende olarak satılan mal veya hizmetin bedelinin tahsil edilememesi nedeniyle bunların dava ve icra konusu yapılması halinde yapılacak posta, avukatlık ve noter masrafı ödenecek yargı harcı gibi giderlerin toplamının bu tür alacakların miktarını aşması mümkündür.

¹⁴² Demir, a.g.e., ss.456.

Kanun koyucu, tahsil imkanı tamamen ortadan kalkmamakla birlikte, hasılatı vergi matrahına dahil edilmesi nedeniyle mükellefi zor durumda bırakacak alacakları şüpheli alacak sayarak pasifte karşılık ayırmak suretiyle gider yazılmasına imkan tanımıştır. Şüpheli alacaklarla değersiz alacaklar arasındaki temel ayrım tahsil imkanı noktasındadır. Değersiz alacaklar için hiçbir şekilde tahsil imkanı bulunmamasına rağmen şüpheli alacaklarda küçük de olsa tahsil ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle de değersiz¹⁴³ alacaklar doğrudan zarar yazılırken şüpheli alacakların daha sonra tahsil edildiğine gelir yazılabilmesini takip amacıyla karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazılması gerekmektedir. Karşılık ayrılması şartı işletme hesabında defter tutanların şüpheli alacak karşılığı ayırmak suretiyle zarar yazmalarına da engel olmaktadır.¹⁴⁴

Vergi Usul Kanununun 322'nci maddesi uyarınca kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkan kalmayan alacaklar değersiz alacak olarak kabul edilir. Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet kıymetleriyle zarara geçirilerek yok edilirler.

VUK'un 323'üncü maddesinde hüküm altına alınan şüpheli alacakların madde metni çalışmamızın ekinde yer almaktadır.

VUK'un 323'üncü maddesi hükmünden anlaşılabileceği üzere bir alacağın şüpheli alacak sayılabilmesi ve dolayısıyla değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilmesi için alacağın aşağıdaki şartları sağlaması gerekmektedir;

1. Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olması,
2. Bilanço esasına göre defter tutulması,
3. Teminatlı olmaması (teminatlı ise teminatlı kısımdan geriye kalan kısım olması)

¹⁴³ Taş, a.g.m., ss.8.

¹⁴⁴ Mehmet Ali Özyer, *Açıklama ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması*, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, (4. Baskı) İstanbul, Mart-2008, ss. 772-773.

4. Dava veya icra safhasında bulunması veya yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük olması,

2.1.4.1. Alacak Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdame Ettirilmesi İle İlgili Olma Şartı

Bir alacağın şüpheli alacak kabul edilmesi ve karşılık ayrılabilmesi için söz konusu alacağın ticari veya zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi yani devam ettirilmesi, sürdürülmesi ile ilgili olması şart olmakla birlikte, burada açıklanması gereken husus ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesinin ne anlama geldiğidir.¹⁴⁵

Konu ile ilgili olarak VUK'un 323'üncü maddesi, 2365 sayılı Kanunun 55. maddesiyle değiştirilmiştir. Değişikliğe ilişkin olarak 143 Seri Numaralı VUK Genel Tebliğinde¹⁴⁶ şu açıklama yapılmıştır; *“VUK'un 323'üncü maddesinde değişiklik yapılmadan önceki uygulamada da karşılık ayrılmak suretiyle zarara intikal ettirilecek olan alacağın, ticari ve zirai kazancın elde edilmesi veya idame ettirilmesi ile ilgili olması gerektiği ön şart olarak aranmışsa da bu nitelikte olmamakla birlikte madde metninde açıklanan diğer şartları taşıyan alacaklar için de karşılık ayrılabilceği iddialarının önlenmesi için anılan maddenin birinci fıkrasında yapılan değişiklikle bu şart madde metninde açık olarak belirtilmiştir.”*

143 seri numaralı VUK Genel Tebliğinde de belirtildiği üzere madde metninde *“alacağın, ticari ve zirai kazancın elde edilmesi veya idame ettirilmesi ilgili olması”* açık bir şekilde ön şart olarak kabul edilmiştir. Ön şartın anlamı, 323'üncü maddeyi değiştiren 2365 sayılı Kanunun 55. maddesinin gerekçesinde açık ve yol gösterici bir şekilde ifade edilmiştir. 2365 sayılı Kanunun 55. maddesinin gerekçesi; *“Karşılık ayrılmak suretiyle zarara intikal ettirilecek alacağın ticari ve zirai faaliyetin elde edilmesi veya idamesi ile ilgili olması, diğer bir ifade ile alacağın daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş bulunması gerekmektedir. Buna rağmen özel alacaklarını tahsil edemeyen bazı tacirlerin bunları ticari*

¹⁴⁵ Demir, a.g.e., ss.457.

¹⁴⁶ 14.07.1981 tarihli ve 17402 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

defterlerine ithal edip sonradan karşılık ayırmak suretiyle matrahlarını düşürdükleri görülmektedir. Bu konudaki vergi kaybını ve ihtilaflarını önlemek için karşılık ayrılacak alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi veya idamesi ile ilgili olma şartının madde metninde sarıh bir şekilde belirtilmesi uygun görülmüştür.” şeklindedir. Bu durum esas itibariyle ticari ve zirai kazancın belirlenmesinde tahakkuk esasının geçerli olmasından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, ticari ve zirai işletmelerde satılan mal ve hizmetlerin bedeli, henüz tahsil edilmeden bir başka deyişle daha alacak safhasında iken hasılatı intikal ettirilmekte ve karın oluşumunu etkilemektedir. Tahakkuk esası çerçevesinde satış bedeli veya hasılatın henüz alacak safhasında iken kazancın hesabında göz önünde bulundurulması neticesinde, daha sonra bu alacakların tahsil edilip işletmeye girmesinin imkansız veya şüpheli hale geldiği anda telafisi, ancak daha önce kazanca dahil edilen bu tutarların zarar yazılması suretiyle mümkün olmaktadır.¹⁴⁷

2.1.4.2. Bilanço Esasına Göre Defter Tutulma Şartı

Şüpheli alacak karşılığı, sadece bilanço esasında defter tutan tüccar ve çiftçiler tarafından ayrılabilir. İşletme hesabı esasında defter tutan tüccar ve çiftçilerin, şüpheli alacaklar için karşılık ayırmaları veya bunları başka şekilde gider yazmaları mümkün değildir.¹⁴⁸

Konuya ilişkin Danıştay kararları da bu doğrultudadır. Şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi pasifte karşılık ayrılması ile mümkündür. İşletme hesabı esasına göre defter tutanların bu haktan yararlanamayacağı açıktır. Kanun koyucunun buradaki amacı, tahsili şüpheli olmakla birlikte tamamen imkansız bulunmayan alacakların şüpheli alacak yoluyla gider kaydetmek suretiyle noksan vergi ödeyenlerin, daha sonra alacaklarını tahsil ettikçe beyanlarına dahil ettiklerine beyannamelerin eki olan bilançolar üzerinden kontrol edebilmektedir.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.216.

¹⁴⁸ Özbacı, a.g.e., ss.839.

¹⁴⁹ Danıştay Dördüncü Dairenin 11.04.1974 tarih, E.1973/4688 ve K.N. 1974/1473 sayılı kararı.

2.1.4.3.Alacağın Teminatsız Olma Şartı

Bir alacağın, şüpheli hale gelmesi durumunda bu alacağın şüpheli alacak sayılıp karşılık ayrılabilmesi için, söz konusu alacağın daha önce teminata bağlanmamış olması gerekir. Eğer şüpheli alacak haline gelen alacak için menkul mal rehni, gayrimenkul ipoteği, kefalet ve benzeri şekillerde daha önce alınmış bulunan bir teminat varsa, bu alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz. Ancak, teminatın alacağın sadece bir kısmını karşılamaya yettiği durumlarda alacağın teminatsız kalan kısmı için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir. Alacağın tamamını karşılayan miktarda haciz konulması alacağın teminatlı olduğunu ifade eder ve bu alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz.¹⁵⁰

Alacağın tamamını karşılayan miktarda haciz konulmasının alacağın teminatlı hale getirmiş olması ve daha önce ayrılan karşılıkların iptal edilmesi gerektiği görüşünün aksine bu hallerde alacağın şüphelilik vasfının değişmediği dolayısıyla şüpheli alacak uygulamasının devamı gerektiği yönünde görüşler de mevcuttur.¹⁵¹ Zira bu görüşe göre şüpheli alacak uygulamasında esas olan alacağın tahsil olanağının kaybolması değil, tahsilin mükellefin iradesi dışında gecikmesidir. Dolayısıyla alacak fiilen tahsil edilmedikçe şüphelilik vasfı değişmez. Çünkü bu görüşe göre kanun koyucu şüpheli alacakların teminata bağlandığı dönemde değil, ancak tahsil edildikleri dönemde gelir yazılacağını hükme bağlamıştır.¹⁵² Konuya ilişkin Danıştay kararları istikrar kazanmamıştır. Haciz suretiyle teminata bağlanan alacaklar için daha önce ayrılmış olan karşılığın iptali yönünde verilmiş kararların yanında, aksi yönde verilmiş kararlar da bulunmaktadır.¹⁵³

¹⁵⁰ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.217.

¹⁵¹ Hasan Doğan, *Bir Danıştay Kararı*, Mükellefin Dergisi, Sayı:94, Ekim-2000.

¹⁵² Suat Taş, *Borçlunun Bazı Mallarının Haczedilmesinin Şüpheli Alacak Karşılığı Ayrılmasına Etkisi*, Diyalog, Sayı:157, Mayıs-2001.

¹⁵³ Haczedilen malların alacağı karşılayacak değere sahip bulunması ve alacağın teminata bağlanması halinde, şüpheli alacaktan söz edilemeyeceği gibi, ortaklığın izalesi yolunda verilen karar üzerine satış işlemi 1986 yılında yapılmış olduğundan 1982 yılında alacağın ne kadarının tahsil edilebileceği bilinmeden, teminatlı durumda bulunan alacak için peşin karşılık ayrılamaz ve yükümlünün vergi kaybına neden olan eylemi kusur cezası kesilmesini gerekli kılar.(02.02.1989 tarih ve E.No:1988/1273, K.No:1988/262)

Teminat altına alınmış alacaklar için karşılık ayrılamaz. Ortak murisleri olan yükümlünün 1970 takvim yılı işlemlerinin incelenmesi sonucu saptanan matrah farkı üzerinden ikmalen salınan gelir vergisini ve kesilen kaçakçılık cezasını; yükümlünün 1969 takvim yılında uğradığını iddia ettiği zararın haciz yoluyla teminat altına alınmış olan bir alacaktan doğduğu, bu durumda 213 sayılı

Teminat, borcun ödenmesinin temini veya ödenmemesi halinde alacaklının uğrayacağı zararın karşılanması amacıyla alacaklıya verilen bir çeşit garantidir. VUK'un 323'üncü maddesinde şüpheli alacak uygulamasında teminatın tanımı yer almamakla birlikte, nelerin teminat olarak kabul edileceği 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun¹⁵⁴(AATUK) 10'uncu ve 11'inci maddelerine göre değerlendirilebilmektedir. Söz konusu maddelerde yer alan teminatlar; para, banka teminat mektubu, hazine tahvil ve bonoları, esham ve tahvilat, menkul hacizler, gayrimenkul ipotekleri ve şahsi kefalettir. Ancak, AATUK'da yer almadığı halde alacağın tahsilini garanti eden teminatlar da söz konusu olabilir. Bu nedenle VUK'un 323'üncü maddesinin metni dikkate alındığında teminat kavramının ve sınırlarının ne olduğu belirtilmediği için her olayı kendine özgü değerlendirerek, alacağın tahsilinin gerçekten şüpheli olup olmadığının tespit edilmesi sonucu karşılık ayrılmalıdır.¹⁵⁵ Nitekim Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonunun 09.03.1955 tarih 67 genel sıra numaralı kararında da şu ifade yer almaktadır:

“Vergi Usul Kanununun şüpheli alacaklar için karşılık ayrılmasını öngören hükmünde yer alan “teminat” kavramı geniş anlamıyla ifade edildiği gibi hukuk dilinde aynı ve şahsi olarak sınıflandırılan teminatın her şeklini kapsar. “

Kefaletle bağlanan alacaklarda karşılık ayrılabilmesi için, asıl borçludan sonra kefil hakkında da takibat yapılmış ve buna rağmen alacağın tahsil edilememiş olması gerekir. Senetli alacaklarda, senedin asıl borçlusu dışında bir başkası tarafından ciro edilmesi durumunda, cirantalar da borcun ödenmesinden müteselsilen sorumlu

Kanun'un 323. maddesi hükmüne uygun şüpheli bir alaktan bahsedilemeyeceği gerekçesi ile vergi aslını onayıp kaçakçılık cezasını yükümlünün ölümü nedeniyle yine 213 sayılı Kanun'un 372. maddesi hükmüne göre terkin eden İtiraz Komisyonu kararının; bahse konu alacağın haciz yoluyla teminat altına alınmış olmasına rağmen tahsilinin mümkün olmadığı, bu durumda 213 sayılı Kanunun 323. Maddesi hükmüne uygun şüpheli bir alacak olduğu ileri sürülerek bozulması istemiyle açılan davanın reddine oybirliğiyle karar verildi. (Danıştay 4. Daire, 17.01.1984 tarih ve E.No:1983/679, K.No:1984/204)

Danıştay üçüncü dairesince sadır olunan bir kararda borçlunun mal varlığına ihtiyati veya normal haciz konulması alacağı teminatlı kılmayacağından dava ve icra safhasında bulunan bu alacağın şüpheli alacak sayılması hükmünü taşımaktadır. (Danıştay. 3.D.22.05.1990 T.E. 1989/45R0, K. I 990/ 1491)

¹⁵⁴ 28.07.1953 tarihli ve 8469 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

¹⁵⁵ Ertan Aslan, *Şüpheli Alacaklarda Teminat Kavramı*, Vergi Dünyası, Ekim, 2003, Sayı: 266.

olduklarından bu tür alacaklarda karşılık ayırabilmek için cirantalar hakkında da takibat yapılmış ve alacağın tahsil edilememiş olması gerekir.

Alacağın ne kadarının teminatsız olduğunun kesin olarak bilinmemesi halinde ise, kısmen de olsa karşılık ayırlamayacaktır. Eğer teminat alacağın tamamını kapsamıyorsa bu takdirde alacağın teminatsız kalan kısmının kesin olarak belirlenmesi zorunludur. Aksi takdirde mevcut teminatın alacağın tümünü kapsadığı kabul edilir. Kanun koyucunun aksi bir uygulamayı öngörüyor olması, teminat tutarının nasıl belirleneceğine dair hükümler getirmesini de zaruri kılar. Şu andaki düzenlemeler çerçevesinde, böyle bir uygulamaya gidilmesi hem karışıklıklara yol açacak hem de tahmini değerler üzerinden vergi matrahının belirlenmesi sonucunu doğuracaktır. Vergi kanunlarımız bu nevi bir keyfiyete izin vermemektedir.¹⁵⁶

Nitekim Danıştay Dördüncü Dairesi 29.12.1972 tarihli bir kararında, değerlendirme gününde değerlendirme konusu alacaklardan ne kadarının teminatlı, ne kadarının teminatsız olduğunun kesin olarak bilinmemesi hallerinde karşılık ayrılmasının mümkün olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Benzer şekilde, Danıştay Üçüncü Dairesi 02.02.1989 tarihli ve 1989/262 sayılı kararında, aşağıdaki hükme yer vermiştir:

“... alacağın tahsilinin mümkün olup olmadığı ya da ne kadarının tahsil edilebileceği ilgili yılda teminatlı durumda bulunan bir alacak için peşinen karşılık ayrılmasında 323’üncü maddede tanınan hakkın kötüye kullanılması niteliğindedir.”

2.1.4.4. Alacağın Şüpheli Hale Gelmiş Olma Şartı (Dava ve İcra Safhasında Bulunması)

VUK’un 323’ünücü maddesi hükmüne göre; ticari veya zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla, bir alacağın şüpheli alacak haline gelmiş sayılması için; aşağıda belirtilen iki sebepten birinin bulunması gerekir.

¹⁵⁶ Sani Ak, M. Mert Saraçöz, *Teminat Olarak Gayrimenkul İpoteğinin Mahiyeti ve Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması Açısından Değerlendirilmesi*, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:331, Mart-2009.

2.1.4.4.1. Dava ve İcra Aşamasında Bulunan Alacaklar

Borçluya karşı dava açılması ilk aşamada şüpheli alacak karşılığı ayrılması için yeterli olsa da, davanın ciddi anlamda takibi, mahkeme kararına istinaden icra işleminin başlatılması, ödeme emrinin çıkartılması gerekmektedir. İcra dairesinde çeşitli sebeplerle icra işlemi hemen başlatılmazsa ya da yine çeşitli nedenlerle icra işlemi sonuçlanamazsa mutlaka olarak dosya takip edilmeli, gerekirse gerekli harcı yatırılmak suretiyle haciz istemi yenilenmeli borçlu bulunamıyorsa ya da hacze yeterli mal varlığı yoksa aciz vesikası temin edilmeli temin edilmelidir.¹⁵⁷

Dava icra dairelerine sadece şeklen başvurmak alacağın şüpheli hale geldiğini ifade etmez. Başvurunun gerçek bir şekilde yapılması ve sonuçlanana kadar ciddi bir şekilde takip edilmesi gerekir. Bu konu suiistimale açık bir konu olması nedeniyle madde hükmünü zorlayan uygulamalar yaşanmaktadır. Yılın son gününde icraya başvurarak şüpheli alacak karşılığı ayırmak, daha sonraki yılda ise; ciddi bir takip ve izleme yapmamak, hesap döneminin son günü olan değerlendirme gününde önce alacaklı ve borçlu anlaşarak taksit yapmak, vade uzatmak gibi alacağa ilişkin ödeme şeklini yeniden belirlemelerine rağmen, şeklen hesap döneminin son günlerinde alacaklarını hukuki takibata geçerek şüpheli alacak karşılığı ayırdığı, ancak izleyen dönemde takipten vazgeçtiği durumlar; alacaklının iyi niyetli olunmadığını, vergiden kaçınmak istendiğini, sonuç olarak alacağın şüpheli hale gelmediğini gösterir.¹⁵⁸

2.1.4.4.2. Yapılan Protestoya veya Yazı ile Bir Defadan Fazla İstenilmesine Rağmen Borçlu Tarafından Ödenmemiş Bulunan Dava Ve İcra Takibine Değmeyecek Derecede Küçük Alacaklar

Senetli alacaklarda protestoya, senetsiz alacaklarda ise yazı ile bir defadan fazla (en az iki) istenilmesine rağmen ödenmeyen, dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar, başka koşul aranmadan karşılık ayrılmak suretiyle zarar

¹⁵⁷ Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı Ayrılması Gereken Dönem, Alacağın Hasılat Yaratan Bir İşlemden Kaynaklanması Zorunluluğu, Karşılık Ayrılması Sonrası Alacağın Takip Edilmesi Gerekliliği Ve İflas Ertelemesi Hükümleri Açısından Şüpheli Alacak Karşılığı Hakkında Özellik Arz Eden Durumlar, <http://www.dengeakademi.com/Files/Article/Guray2013SupheliAla.pdf> (Erişim tarihi:09.04.2015)

¹⁵⁸Yunus Doğru, “Alacaklarda Amortisman”, ss.3, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/63MaliCozum/22-63%20YUNUS%20DO%20C4%9ERU%20.doc> (Erişim tarihi: 09.04.2015)

yazılabileceklerdir. Burada “dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük” ibaresi kullanılmıştır. Bu ibareden, dava takip masrafları veya icra takip masraflarının, alacaktan fazla olması halinin anlaşılması gerekmektedir.¹⁵⁹

Yapılan protestoya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen ödenmemiş alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir. Bu durum daha çok kalabalık müşteri kitlesine sahip olan perakende satış yapan büyük şirketlerde söz konusu olabilir. Dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar için yapılan düzenlemenin uygulama alanı oldukça dardır ve hukuki sistemin mantığına aykırıdır.¹⁶⁰

2.1.4.5. Şüpheli Alacaklarda Karşılığı Uygulamasında Özellik Arz Eden Durumlar

2.1.4.5.1. Şüpheli Alacaklarda Karşılığının Ayrılacağı Dönem

Şüpheli alacak karşılığı değerlendirme işleminin bir sonucu olarak değerlemenin yapıldığı yılın (hesap döneminin) sonunda ayrılması gerekir. Karşılık ayrılması konusunda mükelleflere seçimlik hak verilmesi, seçimlik hakkın istenildiği dönemde kullanılması olanağı tanımamaktadır. Zira vergi uygulamalarında yer alan seçimlik haklar vergilendirme dönemleri itibarıyla kullanılabilmektedir. Vergi kanunlarında ilgili oldukları dönemlerde kullanılmayan hakların sonraki dönemlerde kullanılması şeklinde uygulanan bir seçimlik hak bulunmamaktadır.

Alacağın şüpheli hale geldiği yılsonunda karşılık ayrılmayan alacak için şüphelilik hali devam ediyorsa sonraki yıllarda karşılık ayrılabilir mi konusu gündeme gelmektedir.

Vergi idaresi, uygulamasını, alacağın değersiz ve şüpheli hale geldiği yılda zarar yazılmayan alacakların izleyen yıllarda sonuç hesapları ile ilgilendirilemeyeceği esasında yapmaktadır. Gerekçesi, karşılığın amortismanı ifade ettiği, amortisman ayırmanın ise mükellefin ihtiyarında olduğu, ilgili yılında ayrılmayan amortismanın sonraki yılların değerlemesinde dikkate alınmayacağıdır.

¹⁵⁹ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.217.

¹⁶⁰ Doğru, a.g.m., ss.4.

VUK'un 320'nci maddesinde açıkça hükme bağlanmış olduğu; buna göre amortisman niteliğindeki şüpheli alacak karşılığının da alacağın şüpheli hale geldiği yılda zarar yazılmadığında sonraki yıllarda nazara alınmasının mümkün olmayacağıdır.¹⁶¹

“Karşılık ayırma zamanı” hususunda Danıştay'ın birbirinden farklı kararları bulunmakla birlikte, Danıştay 4. Dairesi'nin 14.02.1973 tarih ve E. 1970/3842 ve K. 1973/584 sayılı kararında karşılığın mutlaka alacağın şüpheli hale geldiği dönemde ayrılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu kararın gerekçesinde, “*Karşılık ayırma, dolayısıyla yıl kazancından düşme tarihinin yükümlünün ihtiyarına bırakılmasının; onları en çok kar sağladıkları yılda karşılık ayırma yoluna iteceği bunun ise, kanun koyucunun amacına aykırı düşeceği açıktır.*” ifadelerine yer verilerek karşılığın, alacağın şüpheli hale geldiği hesap dönemi içinde ayrılması gerektiği vurgulanmaktadır. Nitekim Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu, şüpheli hale geldiği yıl karşılık ayrılmayan alacak için izleyen yıllarda karşılık ayırlamayacağı yönünde karar vermiştir.¹⁶²

Diğer taraftan VUK 323'üncü maddesinde alacağın şüpheli hale geldiği tarihte karşılık ayrılmasını zorunlu kılan bir hükme yer verilmediğinden şüpheli alacak durumunun izleyen dönemlerde devam ettiği alacaklarda karşılık ayırma imkanının mükelleflerin elinden alınmaması gerekir. Bu yönde bir görüşe göre, tahsili şüpheli hale gelmiş bir alacağa alacağın şüpheli hale geldiği yılda karşılık ayrılmamış ise daha sonraki yıllarda da tasarruf değerini koruyacağı için karşılık ayrılması mümkündür.¹⁶³

Alacağın şüpheli hale geldiği dönemden sonraki dönemlerde karşılık ayrılması şayet mükellef lehine sonuç yaratmıyor (vergi matrahını aşındırmıyor ve verginin ödenmesinde gecikmeye neden olmuyor) ise kabul edilmesini mümkün görmek gerekir. Örneğin 2009 yılında hasıllata intikal ettirilen bir alacak için dava veya icra safhasına 2009 yılında gidilmesine rağmen 2010 yılında karşılık ayrılması mükellefin vergi matrahını 2009 yılı için yüksek, 2010 yılı için ise düşük

¹⁶¹ Öztürk, a.g.e., ss.149.

¹⁶² Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 12.11.1999 tarih ve E. No.1999/102, K. No.1999/480 sayılı kararı.

¹⁶³ Sakıp Şeker, *Dönem Sonu İşlemleri*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 1999, ss.1463.

göstermekte olduğundan vergi matrahının toplamda aşındırılması ve ödenmesi gereken verginin geciktirilmesi sonucunu doğurmamaktadır.¹⁶⁴

2.1.4.5.2. Borcun Yeniden Yapılandırılması Halinde Karşılık Ayrılması

İcra takibine başlandıktan sonra borcun yeniden yapılandırılması halinde alacak, şüphelilik vasfını kaybedeceğinden karşılık ayrılamaması ve daha önce karşılık ayrılmışsa bunun karşılık iptal gelirlerine alınması gerekir. İcra takibi durdurulup yeni senede bağlanan alacak şüphelilik niteliğini kaybeder.¹⁶⁵

Takibe başlandıktan sonra alacağın ödenmesine ilişkin uzatma, taksitlendirme gibi anlaşmalar olması halinde değerlendirme gününde alacak şüpheli sayılamaz. Taraflar arasında yapılan protokol gereğince uzun sürelerle taksitlendirilen alacaklarda taksitlerden birinin vadesinde ödenmemesi halinde alacağın tümünün muaccel hale gelmesine istinaden dava açılması halinde karşılığın alacağın tamamı için mi, ödeme vadesi geçen taksitler için mi ayrılması gerektiği tartışmalı olabilecek konular arasında gösterilebilir. Herhangi bir taksitin ödenmemesinin işletmelere vergi avantajı yaratmaması gerekir. Bu nedenle işletmenin hasılatına henüz yansıtılmamış olan taksitlerin tahsil edilememesi halinde karşılık ayrılmaması gerekir.¹⁶⁶

2.1.4.5.3. Verilen Avanslarda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

Herhangi bir malın tesliminden veya hizmetin ifasından önce satış bedeline mahsuben yapılan ödemeler olarak tanımlayabileceğimiz avanslar için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmamaktadır. Herhangi bir alacağın şüpheli hale geldiğinin kabulü ile karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazılabilmesi için, söz konusu alacağın mutlak surette daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş bulunması gerekmektedir. Bu nedenledir ki, daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmemiş ve dönem kazancının oluşumunu etkilememiş bir alacağın, şüpheli sayılmak suretiyle karşılık uygulamasına konu edilmesi mümkün değildir.

¹⁶⁴ Demir, a.g.e., ss.471-472.

¹⁶⁵ Danıştay Dördüncü Dairenin 28.02.1972 tarih, E.1970/9190, K.1973/927 sayılı kararı.

¹⁶⁶ Demir, a.g.e., ss.473.

Şüpheli alacak uygulaması ile alacağın kendisine gider yazılma imkanı tanınmamakta, daha önce tahakkuk esası gereğince tahsil edilmeden hasılat yazılan alacağın tahsil olanağı kalmadığı için hasılat hesaplarından çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, mal teminine yönelik olarak verilen avanslar, ticari faaliyetle ilişkili bulunmakla birlikte, daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmediği için karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazılamayacaktır. Avansın ticari iş kapsamında verilmiş olması zarar yazılması için yeterli olmamaktadır.¹⁶⁷

2.1.4.5.4. Kamu Kurumlardan Olan Alacaklarda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

Bilindiği üzere teminatlı alacaklar için karşılık ayrılmaz. Kamu kurum ve kuruluşları devlete ait müesseselerdir ve devlet güvencesi altındadırlar. Bu itibarla bir kamu kuruluşunun özel sektöre ait bir teşebbüse borcu varsa ve bu borç hukuken kesin bir borç ise bunun eninde sonunda ödeneceği tabiidir. Bu durumda alacağın tahsili şüpheli hale gelmeyecek sadece gecikecektir. Alacağın tahsilinin gecikmesi ise karşılık ayrılması için bu yeterli değildir. Gecikmelide olsa borç ödeneceği için teminat altındadır. Gecikmeden kaynaklanan süreç için ise gecikme faizi telafisi söz konusudur. Özet olarak tahsil edileceği mutlak olan hiçbir alacak için vadesinde ödenmediği gerekçesi ile şüpheli alacak nitelendirmesi yapmak ve karşılık ayırmak mümkün değildir.¹⁶⁸

Kamu iarelerinden olan alacaklar için karşılık ayrılamaz. Zira prensip olarak kamu iarelerinden olan alacağın tahsil edilmemesi söz konusu olamaz. Bu şekilde olan alacaklar Devletin bir tür teminatı altındadır.¹⁶⁹

Konuya ilişkin Hesap Uzmanları Danışma Komisyonu kararına göre; kamu idarelerine karşı yapılan inşaat taahhütlerinden doğan istihkaklara ait alacaklar için

¹⁶⁷ *Beyanname Düzenleme Kılavuzu (BDK)*, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul, 2009, ss.1125.

¹⁶⁸ Demir, a.g.e., ss.473-473.

¹⁶⁹ Gürol Ürel, *Güncel Vergi Usul Kanunu Uygulaması*, (2. Baskı), Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, Mart-2007, ss.791.

VUK 323'üncü maddesindeki şartların taşınması halinde şüpheli alacak karşılığı ayrılmasının mümkün olduğuna karar verilmiştir.¹⁷⁰

Öte yandan Bakanlıkça verilen biç görüş de, alacağın kamu idaresi tarafından gecikmeyle ödenecek olması, alacağın tahsilinin şüpheli hale gelmesini gerektirmediği belirtilerek kamu kumrularından olan alacaklar için karşılık ayrılmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir.¹⁷¹

2.1.4.5.5. Yurt Dışındaki Alacaklarda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

Yurt dışındaki alacaklar içinde şüpheli alacak karşılığı ayrılır. Yurt dışından olan alacakların şüpheli hale gelmesi için dava açılmış olması ve bu belgelerin dış temsilciliklerimizde onaylatılması veya La-hey Devletler Özel Hukuku Konferansı çerçevesinde hazırlanan Yabancı Resmi Belgelerin Tasdik Mecburiyetinin Kaldırılması sözleşmesi hükümlerine göre onaylanmış olması gerekir.¹⁷²

Bunun dışında şüpheli alacak karşılığı uygulaması açısından alacağın yabancı bir devletten olmasının bir özelliği yoktur. Ancak yurt dışındaki müşteriden olan alacakların ülkesinde dava veya icra safhasına getirmeden Türkiye'de icraya başvurarak karşılık ayrılması mümkün değildir.¹⁷³

Satış sözleşmesinde ihtilaf durumunda Türkiye mahkemelerinin yetkili olacağı belirlenmiş ise Türkiye'de dava ve icra sürecinin başlatılması halinde alacağın yurt dışı alacak olması karşılık ayrılmasına engel teşkil etmez.¹⁷⁴

Ancak vadesi gelmiş olan alacaklar için kanuni takip yollarına başvurulmasının o ülkede faaliyetleri ve dostane ilişkileri olumsuz yönde etkileyeceğinden bahisle, kanuni takibe başlanılmadığının öne sürülmesi de vergi

¹⁷⁰ Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu'nun 28.05.1962 tarih ve 116 sıra no'lu kararı.

¹⁷¹ Maliye Bakanlığı'nın 09.11.1994 tarih ve 74778 sayılı yazısı.

¹⁷² 32 Sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Karara ilişkin 91-32/5 sayılı Tebliğ

¹⁷³ Maliye Bakanlığı'nın 23.02.1999 tarih ve 6359 sayılı yazısı.

¹⁷⁴ Demir, a.g.e., ss.478.

mevzuatı bakımından kabul edilebilir gerekçe olmadığından söz konusu alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılmasına kanunen imkan bulunmamaktadır.¹⁷⁵

2.1.4.5.6. Hatır Senetlerinde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

Hatır senedi veya çeklerinin gerçek amacı, işletmelerin finansman ihtiyacını karşılamaktır. Bunlar işletmenin ticari faaliyetleri sonucu doğmazlar. Bu senet veya çekler işletmenin muhasebe kayıtlarında görünse de işletmenin ticari ve zirai kazancının elde edilmesi için yapılan bir mal satışı veya hizmet ifası sonucu doğmamıştır. Bundan dolayı hatır senedi veya çeki nedeniyle doğan alacaklara şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir.¹⁷⁶

2.1.4.5.7. Mevduat ve Repoda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

İşletme için vade sonunda bir gelir getirmesi beklenen veya saklama amacıyla da olsa bankaya yatırılan mevduatların tahsilinde güçlük bulunması durumunda karşılık ayrılması söz konusu olamaz. Bakanlar Kurulu Kararı ile bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılan bankalarda bulunan mevduat, repo için yatırılan para için, önceden hasılat yazılmamış olması nedeniyle karşılık ayrılması veya zarar yazılması mümkün değildir.¹⁷⁷

2.1.4.5.8. İflas Halinde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

İflas halinde borçlunun, haczi mümkün olan tüm malları, alacaklılarının tamamı için iflasın konusunu oluşturur, icra ve iflas Kanununa göre iflas takibi, “küllî icra” takibidir. İflas halinde alacaklıların borçluyu dava etmeleri veya icra yoluyla takip yoluna gitmeleri yasal olarak mümkün değildir. Alacaklıların bu durumda yapabilecekleri tek şey iflas masasına kaydolmaktır. Çünkü iflasın açılması ile haciz, rehin, paraya çevrilme ve teminat gösterilmesine ilişkin takipler durur. İflas kararının kesinleşmesi ile takipler düşer. VUK’un 323’üncü maddesinde bir ayırım yapılmaksızın dava ve icra safhasında bulunan alacaklar için karşılık ayrılabilceği hüküm altına alınmıştır. Mükelleflerin iflas halinde, alacaklarını iflas masasına

¹⁷⁵ Maliye Bakanlığı’nın 18.03..1999 tarih ve 10863 sayılı yazısı.

¹⁷⁶ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.218.

¹⁷⁷ BDK, e.g.e., ss.1126.

kaydettirmek koşuluyla, bu alacakları için karşılık ayırmaları mümkündür. Ancak, bu durumda da karşılığın, alacağın iflas masasına kaydının yapıldığı dönemde ayrılması gerekir.¹⁷⁸

2.1.4.5.9. Şahıs Şirketlerinden Olan Alacaklarda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

Kolektif şirketler ve adi komandit şirketler tüzel kişilikleri olan şahıs şirketleridir. Şirket borçları ve taahhütlerinden dolayı kolektif şirketlerde bütün ortaklar, adi komandit şirketlerde ise sınırsız sorumlu sayılmaları nedeniyle komandite ortaklar müteselsilen ve bütün şahsi mal varlıklarıyla sorumludurlar. Bu nedenle kolektif şirketler ve adi komandit şirketlerden olan alacaklara karşılık ayırabilmek için şirket tüzel kişiliği ve şirket ortakları nezdinde hukuki sürecin başlatılması gerekmektedir. Adi ortaklıklarda ise ortaklar, ortaklığın tüzel kişiliği olmaması nedeniyle ortaklığın borçlarından dolayı müteselsilen ve bütün şahsi mal varlıklarıyla sorumludurlar. Adi ortaklıktan olan alacaklara karşılık ayrılabilmesi için ortakların her birisi hakkında hukuki süreç başlatılması gerekir.¹⁷⁹

2.1.4.5.10. Tahsil Edilemeyen Katma Değer Vergisinde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

VUK 334 Sıra No.lu Genel Tebliğinde¹⁸⁰, katma değer vergisinin (KDV) ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıktığını, işletmenin alışları sırasında ödendiğini, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden doğrudan doğruya mal (veya hizmet) teslimi (veya ifasından) kaynaklanan bir alacak olduğunu, VUK'un 323'üncü maddesinde belirtilen şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve KDV beyannamelerinde beyan edilmesi halinde karşılık ayrılabilceği belirtilmiştir.

Bu nedenle, VUK'un 323'üncü maddesinde belirtilen şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve KDV beyannamelerinde beyan

¹⁷⁸ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.218.

¹⁷⁹ Demir, a.g.e., 478

¹⁸⁰ 05.05.2004 tarih ve 25453 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

edilmesi halinde tahsili şüpheli hale gelen katma değer vergisi için karşılık ayrılabilir.

2.1.4.5.11. Vadesi Gelen Alacağın Vadesinin Uzatılması Halinde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

Alacağın vadesi gelmesine rağmen yasal takibata geçilmemesi, borçlu ile anlaşarak yeni bir ödeme planı yapılması veya alacakların ertelenmesi ya da alacak için yasal takibata geçilse dahi, değerlendirme gününden önce borçlu ile anlaşarak yeni bir ödeme planı yapılması durumlarında bu alacaklar için şüpheli alacaklar karşılığı ayrılamaz.¹⁸¹

2.1.4.5.12. İştiraklerden Olan Alacaklarda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

Holdinglerin üçüncü şahıs ve şirketlerden olan alacakları ile iştirakleri ve kendisine bağlı şirketlerinden olan alacakları arasında bir fark yoktur. Hukuken, her iki alacak türü de aynı nitelikteki alacaklardır. Bu bakımdan öngörülen şartları taşımaları koşuluyla, holdingler bağlı kuruluşları ve iştiraklerinden doğan alacakları için de şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayırmak suretiyle zarar yazabilirler. Ancak, bu durum değerlendirilirken, birbirleri arasında sermaye ilişkisi olan şirketlerin muvazaalı işlem yapmadıklarının tespit edilmesi gerekmektedir. İşletmelerin ana kuruluş ve/veya iştirakleri ile esas faaliyet konusu dışındaki işlemlerden (ödünç verme, kefalet vb.) doğan alacakları ise yukarıda belirtilen genel prensip uyarınca (karşılık ayrılacak alacağın daha önce hasılat yazılmış bir alacak olması prensibi) karşılık uygulamasına konu edilemeyecektir. Çünkü bu nitelikteki alacakların hasılat hesaplama ile ilişkisi bulunmamaktadır.¹⁸²

¹⁸¹ BDK, a.g.e., ss.1127.

¹⁸² Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.219.

2.1.4.5.13. Karşılık Ayrılan Alacaklara Dair Mahkeme Dava Dosyalarının İncelenmesi

İşletmelerin bilançolarında öteden beri süre gelen şüpheli alacaklar ve bunlara ait karşılıkların muhasebesi ve vergisel denetimi için mahkeme dava dosyalarının incelenmesi önem taşımaktadır. Karşılık ayrılan alacaklar için;

- ✓ Ciddi takibat yapıp yapılmadığı,
- ✓ Tahsilat yapılmış ise ne kadar tahsilat yapıldığı,
- ✓ Haciz işlemlerinin ve bunların sonuçlarının neler olduğu,
- ✓ Yeniden taksitlendirme yapıp yapılmadığı, gibi tespitlere ulaşılması

mümkün olabileceğinden gerek vergi inceleme elemanları tarafından vergi incelemelerinde, gerekse tam tasdik denetimlerinde yeminli mali müşavirler tarafından dava dosyalarının incelenmesinde fayda bulunmaktadır.¹⁸³

2.1.4.5.14. Aciz Vesikasına Bağlanan Alacaklarda Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

Borçlunun haczedilebilecek malının olmadığına ilişkin olarak icra İflas Kanunu'nun 143'üncü maddesi uyarınca verilen aciz vesikası; borçlunun ödeme gücünün olmadığını gösteren bir belgedir. Yani, aciz vesikası borcun ortadan kalktığına dair delil teşkil etmez, alacağı ileride tahsil etme hakkı devam etmektedir. Dolayısıyla şüpheli alacak ayrılabilir.¹⁸⁴

2.1.4.6. Şüpheli Alacak Karşılıklarının Kayıtlarda Gösterilmesi

Bir gerçek kişiye ait ticari işletmenin yıl içinde dava konusu yapılmış biri 1.800-TL diğeri de 200-TL olmak üzere toplam 2.000.-TL senetli alacağı vardır. Değerleme gününde (dönem sonunda) söz konusu senetlerin tahsilinin tamamen şüpheli hale geldiği yani işletme için tasarruf değerlerinin olmadığı anlaşılmış ve karşılık ayrılmasına karar verilmiştir.¹⁸⁵

¹⁸³ Demir, a.g.e., 484.

¹⁸⁴ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.219.

¹⁸⁵ BDK, a.g.e., ss.1124.

		BORÇ	ALACAK
128	Şüpheli Ticari Alacaklar	2000	
121	Alacak Senetleri		2000
Şüpheli ticari alacak için karşılık ayrılması.			
654	Karşılık Giderleri	2000	
129	Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı		2000
129.01	 Şirketine ait vadeli alacak senedimiz		
129.02	 Şirketine ait vadeli alacak senedimiz		
Ayrılan karşılığın gider hesaplarına yansıtılması.			
690	Dönem Kar Veya Zararı	2000	
654	Karşılık Giderleri		2000
Karşılığın Kar-Zarar hesabına intikali.			

İşletmenin şüpheli hale gelmiş alacakları için alacağın şüpheli hale geldiği yılın gayrisafi karından karşılık ayrılmış olmaktadır.

2.1.4.7. Karşılık Ayrılan Şüpheli Alacağın Sonradan Tahsil Edilmesi

VUK'un 323'üncü maddesinde, şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarlarının, tahsil edildikleri dönemde kar-zarar hesabına intikal ettirilecekleri belirtilmiştir. Daha önce karşılık ayırmak suretiyle zarar yazılan bir alacağın sonradan tahsili halinde kar yazılması gerektiği tabiidir. Yukarıdaki örnekte karşılık ayrılan şüpheli alacağın sonraki dönemde tahsil edildiğini kabul edelim. Yevmiye defterine yapılacak kayıt şöyle olur:¹⁸⁶

		BORÇ	ALACAK
100	Kasa	2000	
129	Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	2000	
644	Konusu Kalmayan Karşılıklar		2000
128	Şüpheli Ticari Alacaklar		2000
644	Konusu Kalmayan Karşılıklar	2000	
690 (671)	Dönem Kar Veya Zararı (Önceki Dönem Gelir Ve Karları)		2000

Tahsili şüpheli alacağın bir süre sonra tahsil imkanı tamamen ortadan kalkarsa, yani tahsili şüpheli alacak değersiz alacak haline gelirse, tahsil olunamayan

¹⁸⁶ BDK, a.g.e., ss.1125.

alacak tutarı şüpheli alacaklar ve şüpheli alacaklar karşılığı hesapları ile karşılaştırılarak kapatılır. Ancak bu hesapların kapatılmasında hesapların tamamen sıfırlanması yerine, bu tür alacakların kayıtlarda görünmesini temin etmek amacıyla iz bedeli bırakılması daha doğru olur. Diğer taraftan, daha önce zarar kaydı yapıldığı için, değersiz hale gelen şüpheli alacağın yeniden zarara geçirilmesi söz konusu olamaz.

2.1.4.8. Şüpheli Alacak Karşılıklarının Kredi Karşılıklarını Kapsaması

Kredi karşılıkları bankalar için getirilen bir düzenlemedir. Vergisel açıdan tüm şirketleri ele alarak düşündüğümüzde, VUK'un 323'üncü maddesinde düzenlenen şüpheli alacak karşılıklarının, kredi karşılıklarını da içine alabileceği akla gelmektedir. Bütün şirketlerin müşterilerinden ya da çalıştığı diğer firma veya kişilerden bir takım alacakları olabilmekte ve şartları taşıyan alacaklar için Vergi Usul Kanunun 323'üncü maddesine göre karşılık ayırabilmektedirler. Bu çerçevede Bankalar Kanunu'ndaki karşılıklara ilişkin hükümler olmasaydı bankalar da diğer şirketler gibi aktifinde şüpheli hale gelen alacakları için VUK'un ilgili maddelerini araştırarak, ancak bu maddelerdeki şartları taşıyan karşılıkları vergi matrahlarından indirebilecekti. Şartları taşımayan karşılıkları ise ancak ticari bilançolarında gösterebilecekti. Bankalar için genel ve özel karşılık ayırma esas ve usulleri, VUK'un 323'üncü maddesindeki şartları ekseriyetle karşılamamaktadır. Bankalar bu maddeye göre sadece, ayırdıkları özel kredi karşılıklarının ufak bir kısmını şüpheli alacak karşılığı kapsamına alabileceklerdir. Genel kredi karşılıklarının şüpheli alacak karşılığı kapsamında değerlendirilmesi ise söz konusu olmayacaktır.¹⁸⁷

2.2. Kurumlar Vergisi Kanunda Karşılıklar

KVK "Kabul edilmeyen indirimler" başlığını taşıyan 11'inci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendinde; *"Her ne şekilde ve ne isimle olursa olsun ayrılan yedek akçeler. (Türk Ticaret Kanununa, kurumların kuruluş kanunlarına, tüzüklerine, ana statülerine veya sözleşmelerine göre safi kazançlardan ayırdıkları tüm yedek akçeler ile Bankacılık Kanununa göre bankaların ayırdıkları genel*

¹⁸⁷ Ferhat Sayım, *Karşılık Ve Kredi Karşılığı Kavramları*, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:223, Nisan-2007.

karşılıklar dahil).” hükmü yer almaktadır. Bu bent içerisindeki parantez içi hüküm ile “Bankacılık Kanununa göre bankaların ayırdıkları genel karşılıklar dahil” denilmek suretiyle genel karşılıklar, kanunen kabul edilmeyen indirimler arasında sayılmıştır. Yani zımni olarak bankaların ayırdıkları özel karşılıkların kurumlar vergisi matrahının hesabında, matrahı azaltıcı bir unsur olarak dikkate alınması kabul edilmiştir.

Madde hükmü ile ilgili 1 Seri Numaralı KVK Genel Tebliğinin¹⁸⁸ 11.4 bölümünde yapılan açıklamalar ile kredi karşılıklarına ilişkin konuya açıklık getirilmiştir:

“Kabul edilmeyen indirimler arasında sayılan yedek akçeler, gider niteliğinde değildir ve bunlar işletme bünyesinde elde edilen kazancın, dağıtılmayıp işletmede alıkonulan kısımlarıdır. Her ne şekilde ve isimle ayrılmış olursa olsun ayrılan yedek akçelerin kurum kazancının tespitinde indirim konusu yapılması mümkün değildir.

Türk Ticaret Kanununa, kurumların kuruluş kanunlarına, tüzüklerine, ana statülerine veya sözleşmelerine göre safi kazançtan ayırdıkları tüm yedek akçeler ile 5411 sayılı Bankacılık Kanununa göre ayrılan genel karşılıkların indirimi mümkün bulunmamaktadır. Öte yandan, 5411 sayılı Kanuna göre ayrılan özel karşılıklar, kurum kazancının tespitinde indirilecek gider olarak dikkate alınabilecektir.”

Yedek akçeler, TTK’da, kurumların kuruluş kanunlarına tüzüklerine, ana statülerine veya sözleşmelerine göre, muhtelif adlarla zorunlu ya da ihtiyari olarak kardan ayrılan meblağlardır. Bankalarca, Bankacılık Kanunu’na göre ayrılan genel karşılıklar da bu niteliktedir. Ancak, söz konusu Kanuna göre ayrılan özel karşılıklar, kurum kazancının tespitinde indirilecek gider olarak dikkate alınabilecektir. Ayrıca kurumlar karşılık, fon ve sair adlarla veya düşük değerleme ve yüksek oranda amortisman uygulamak suretiyle gizli ihtiyatlar da ayırabilmektedirler. İhtiyat niteliğinde olup, kanun ve ana sözleşme hükümlerine veya ortak ve hissedarların kararlarına göre kanuni, fevkalade, ihtiyari, zarar karşılıkları ve sair adlarla ayrılan

¹⁸⁸ 03.04.2007 tarih ve 26482 sayılı RG’de yayımlanmıştır.

her türlü yedek akçenin kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınması mümkün değildir.¹⁸⁹

3. MSUGT’NİN VERGİ MEVZUATI İLE PARALELLİK TAŞIMAYAN HÜKÜMLERİ VE MALİ KARA GEÇİŞ İŞLEMLERİ

MSUGT’ye ilişkin yapılan açıklamalardan da hatırlanacağı üzere, THP’nin düzenleniş biçimi, bilanço usulünde defter tutan gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin faaliyet ve sonuçlarını sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirerek ticari kazancın tespitini amaçlamaktadır. Her ne kadar Maliye Bakanlığınca yayınlanmış olsa da MSUGT’nin vergiye konu kazancı tespit etmek gibi bir amacı yoktur. Bu nedenle, MSUGT uyarınca hazırlanmış olan temel mali tablolara göre hesaplanan ticari karın tespitinden sonra ticari kardan mali kara geçmek amacıyla bir takım muhasebe dışı işlemler uygulanmakta ve mali kar tespit edilmektedir. Hesap dönemi sonunda yapılan bu işlemlere, çalışmamızın “Vergi Kanunlarında Karşılık ve Değerleme İşlemleri” başlıklı bölümünde genel hatları ile belirtilmişti. Bu doğrultuda, hesap dönemi sonunda revize edilmesi gereken başlıca işlemlere aşağıda yer verilecektir.

3.1. Karşılıklar İçin Hesap Dönemi Sonunda Revize Edilmesi Gereken Başlıca İşlemler

3.1.1. Menkul Kıymetler, İştirakler, Bağlı Ortaklıklar, Sermaye Payları ve Diğer Mali Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılıkları

MSUGT’nin karşılıklar konusundaki yaklaşımı VUK’dan ziyade ticaret hukuku prensipleri yönündedir. Nitekim tebliğ ile gerçekleşmiş veya gerçekleşmesi muhtemel kazanç azalışları ve zararların tümü için karşılık ayrılması zorunlu kılınmıştır. Oysa VUK, bir yandan karşılık ayrılması konusunda bir zorunluluk getirmez iken, bir yandan da ayrılabilen karşılıklar konusunda sınırlamalar getirmektedir.¹⁹⁰

¹⁸⁹ BDK, a.g.e., ss.574.

¹⁹⁰ Sarıkaya, a.g.m., ss.4.

MSUGT uyarınca, alış bedelleri üzerinden kayıtlara geçirilen anılan kıymet ve varlıkların, bilanço günündeki borsa veya piyasa değerlerinde önemli ölçüde ya da sürekli olarak değer düşüklüğünün olması halinde, ortaya çıkacak zararların karşılanması amacıyla karşılık ayrılmasının zorunlu olduğu belirtilmişti. Diğer taraftan, VUK'un 279'uncu maddesine göre hisse senedi ve tahviller değerlendirme gününde alış bedeli ile değerlendirilmekte ve söz konusu menkul kıymetler için gerçekleşmiş veya gerçekleşmesi muhtemel zarar ve değer düşüklükleri için karşılık ayrılması ve mali karın tespitinde gider olarak dikkate alınması mümkün olmamaktadır.

Sonuç itibariyle, işletmeler ellerinde bulundurdıkları hisse senedi ve tahvil gibi menkul kıymetler için MSUGT uyarınca karşılık ayıracaklar ve bu karşılıkları ticari karın tespitinde gider olarak dikkate alacaklar, ancak mali karın tespitinde gider olarak dikkate alamayacaklardır. Anılan karşılıklar ilgili dönem beyannamelerinde "Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler" olarak MSUGT hükümlerine göre hesaplanan dönem karına ilave edilecektir.

3.1.2. Şüpheli Alacaklar Karşılığı ve Dönem Sonu İşlemleri

MSUGT uyarınca, bilanço varlıklarındaki değer düşüklükleri ve muhtemel zararlar için karşılık ayrılması zorunludur ve ticari bilanço prensipleri doğrultusundadır. VUK'a göre ise şüpheli alacaklar karşılığı ayrılmasında bir zorunluluk değil aksine ihtiyarilik söz konusudur.

VUK uyarınca şüpheli bir alacak için karşılık ayrılabilmesi için, alacağın daha önce sonuç hesaplarına (hasılatlara) yansımış olması gerekir. Kazancın elde edilmesi ve faaliyetin idame ettirilmesi ile ilgili olmayan alacaklar için karşılık ayrılamaz. MSUGT ise Şüpheli alacaklar kavramını, daha önce sonuç hesaplarına yansımış alacaklar ile sınırlamamıştır. Hesap planında yer alan "139 Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı" bunun bir göstergesidir.

Örneğin mal teminine yönelik olarak verilen avanslardan doğan alacaklar her ne kadar ticari faaliyet kapsamında verilmiş ise de henüz hasılat olarak sonuç hesaplarına yansımadığından VUK'a göre şüpheli alacaklar yoluyla zarar yazılması

mümkün değildir. Oysa anlaşıldığı kadarı ile MSUGT'ye göre bu tür alacaklar için dahi karşılık ayrılması mümkün görünmektedir.¹⁹¹

Kısacası yukarıdaki açıklamalarda örneklendirdiğimiz üzere işletmelerin MSUGT ilkeleri uyarınca ayıracakları şüpheli alacak karşılıklarından VUK tarafından kabul edilmeyen kısmı kanunen kabul edilmeyen giderler olarak mali karın tespitinde dikkate alınmak zorundadır.

3.1.3. Stok Değer Düşük Karşılığı ve Dönem Sonu İşlemleri

Satın alınan veya imal edilen emtianın maliyet bedeli ile değerlendirilmesi gerektiği hem VUK hem de MSUGT hükümlerinde belirtilmiştir. MSUGT bilanço günündeki stokların; doğal afetler ve bozulmak, çürümek, kırılmak, teknolojik gelişmeler, moda ve benzeri nedenlerle fiziki ve ekonomik değerlerinde önemli azalışlar olması veya piyasa fiyatlarındaki düşmeler sonucu oluşacak muhtemel zararların karşılanması amacıyla karşılık ayrılmasını zorunlu kılmıştır.

MSUGT ile getirilen stok değer düşük karşılığı müessesesine karşılık olarak VUK'da yer alan düzenlemeler ise 274 ve 278'inci maddelerinde yer almaktadır.

Söz konusu maddeler için VUK değerlendirme hükümlerinde yer alan hususlara önceki bölümde bahsedilmişti. Hatırlayacak olursak; stoklardaki fiziki ve ekonomik değer kayıpları ve piyasa fiyatlarındaki azalış için karşılık ayrılması yerine, bunların emsal bedel ile değerlendirilmesini öngörülmekte, diğer taraftan emtiaların değerlendirme günündeki satış bedellerinin maliyet bedeline nazaran % 10 ve daha fazla düşüklük göstermesi durumunda emtianın maliyet bedeli veya emsal bedel ile değerlendirilmesi konusunda işletmeye seçimlik hak tanınmakta ve doğal afetler veya bozulma, çürüme, kırılma ve benzeri haller sonucunda iktisadi kıymetlerinde önemli azalışlar olan emtiaların emsal bedel ile değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Buna göre, stokların değerlendirme günündeki fiziki ve ekonomik değerleri ile piyasa fiyatlarındaki düşüşlerin dönem kazancı ile ilişkilendirilmesi konusunda MSUGT ve VUK arasında benzerlikler ve farklılıklar söz konusudur.

¹⁹¹ Erdoğan Sağlam, *Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması ve Birkaç Sorun*, Vergi Dünyası, Sayı:155, Temmuz-1994, ss.40.

✓ Doğal afetler ve bozulma, kırılma, çürüme gibi haller neticesinde stokların fiziki ve buna bağlı olarak ekonomik değerlerindeki azalışların MSUGT’de karşılık yoluyla, VUK’da ise emsal bedel ile değerlendirme yoluyla dönem kazancı ile ilişkilendirilmesi zorunludur. Fiziki ve ekonomik değer kaybı için belli bir alt sınır belirlenmemiştir.

✓ Stokların satış bedellerindeki düşüklüklerin dönem kazancı ile ilişkilendirilmesi MSUGT’de karşılık yoluyla zorunludur VUK’da ise bu konuda işletmelere seçimlik hak tanımıştır. Piyasa fiyatlarındaki düşüklüğün oranı konusunda MSUGT’de bir sınır söz konusu değilken, VUK’da maliyet bedeline nazaran % 10 ve daha fazla bir düşüklük alt sınır olarak belirlenmiştir.

Bu durumda işletmelerin stoklarındaki fiziki ve ekonomik değer kayıplarını ve piyasa fiyatlarındaki düşüklükleri karşılamak açısından MSUGT uyarınca ayırmak zorunda oldukları karşılıkları, mali karlarını tespit ederken VUK’un 274 ve 278. maddelerini göz önüne alarak revize etmeleri ve VUK’un kabul etmediği karşılıkları dönem kazançlarına eklemeleri gerekmektedir.¹⁹²

3.2. Reeskontlar İçin Hesap Dönemi Sonunda Revize Edilmesi Gereken Başlıca İşlemler

Reeskont alacak ve borçlardan senede bağlı olanların tasarruf değerinin bulunması ile ilgili bir yöntemdir.¹⁹³ Yani gelecekteki bir değer, belli bir iskonto oranı ile değerlemenin yapıldığı gün için ifade ettiği değere indirgenmesidir. Vergi idaresi ve Danıştay’ın görüşüne göre bu indirgeme iç iskonto formülü ile yapılmaktadır.¹⁹⁴

MSUGT ile hüküm altına alınan “Temel Mali Tabloların Düzenlenme İlkeleri” uyarınca, dönen ve duran varlıklar veya kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar grubunda yer alan alacak ve borç senetlerinin bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleri ile gösterilebilmesi için reeskont işlemleri yapılması zorunludur.

¹⁹² Sarıkaya, a.g.m., ss.6.

¹⁹³ Öztürk, a.g.e., ss.127.

¹⁹⁴ Reeskont hesaplamasında iç iskonto formülü kullanılacağı 238 no’lu VUK Genel tebliğinde belirtilmiştir.

Alacak ve borçlar VUK 281 ve 285'inci maddelerine göre mukayyet, yani deftere kayıtlı değerleriyle değerlendirilir. Aynı Kanunun 264'üncü maddesine göre tasarruf değeri, bir iktisadi kıymetin değerlendirme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değeridir. Alacak ve borç senetleri asıl olarak üzerinde yazılı olan değerleriyle değerlendirilir. İşletmelerin reeskont müessesesini kullanmaları ihtiyaridir. Ancak bu ihtiyarilik banka, banker ve sigorta şirketleri için geçerli değildir. Öte yandan alacak senetlerini reeskonta tabi tutan işletmeler, borç senetlerini de reeskonta tabi tutmak zorundadırlar.

✓ Teminata veya tahsile verilen senetler de anılan şartları taşımak kaydıyla reeskont işlemine tabi tutulabilirler.

✓ Şüpheli alacaklar genel olarak vadesi geçmiş olan alacaklardır. Vadesi geçmemiş olsa dahi şüphelilik halinin kesinleşmesi ile birlikte sent muaccel hale geleceğinden bu tür senetler için dönem sonunda reeskont hesaplanmaz. Şartları taşınması halinde şüpheli alacak karşılığı ayrılır.

✓ Avans niteliğindeki alacak senetlerinde yani ticari kazancının tespitinde dikkate alınmayan (hasılat yazılmayan) senetlere dönem sonu itibarıyla reeskont hesaplanmayacaktır. Hatır senedi de bu kapsamdadır.

✓ Senede bağlanmamış alacaklar için mali kanunlar açısından reeskont hesaplanmayacaktır. Bu tür alacaklar için hesaplanan reeskont giderleri KKEG olarak değerlendirilmelidir.

✓ Vade içermeyen senetler reeskonta tabi tutulmayacaktır.

✓ KDV, tahsil eden işletme için bir hasılat veya gelir unsuru değildir. İşletmenin fonksiyonu burada vergi tahsiline aracılıktır. Bu nedenle işletmelerin müşterilerinden olan senede bağlı KDV alacağı için reeskont hesaplanmayacaktır.¹⁹⁵

VUK reeskont işlemlerinde prensip olarak işletmelere seçimlik hakkı tanırken; MSUGT, tebliğ kapsamına giren bütün işletmeleri alacak ve borç senetlerini reeskonta tabi tutma konusunda zorunlu tutmaktadır. Dolayısıyla işletmeler, mali karlarını saptarken bu vergi erteleme veya vergilendirmeyi öne alma

¹⁹⁵ Dönem Sonu Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, http://www.muhasabenet.net/07_donem%20sonu%20yevmiye%20kayitlarinda%20ince%20noktalar.html (Erişim tarihi:10.04.2015)

müessesesi olan reeskont işlemlerini kullanmamayı tercih etmeleri durumunda ticari kardan, mali kara geçerken gerekli düzeltmeleri yapmak zorundadırlar.

3.3. Mali Karın Tespitinde İndirimi Kabul Edilmeyen Giderler (Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler)

Çalışmamızın yukarıdaki bölümlerinde konuyla ilgili yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, MSUGT ile düzenlenen hesap planında KKEG hesabının yer alması mümkün değildir. Hesap planı ile mali kar değil, ticari kar tespit edilmektedir. Dolayısıyla, ticari kar açısından her türlü gider, kazancın saptanması dikkate alınmak zorundadır. KKEG mali karın tespitinde söz konusu olan bir durumdur. Tebliğ ile öngörülen muhasebe sistemi mali karın tespitine yönelik olmadığından hesap planında doğal olarak KKEG hesabına yer verilmemiştir. Bu nedenle işletmeler faaliyetleri ile ilgili bütün giderleri hesap planında öngörülen hesaplara kaydedecekler ve bunları ticari karın tespitinde dikkate alacaklardır. Ancak, vergi beyannamesi verilirken şayet var ise, vergi kanunları tarafından kabul edilmeyen giderlerini tespit edecekler ve bu giderleri beyannamelerinde “Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler” sütununda göstermek yoluyla vergiye tabi kazançlarının hesabında dikkate alacaklardır. İşletmeler yasal kayıtlarında ve bu kayıtlara göre oluşacak mali tablolarında kesinlikle kanunen kabul edilmeyen giderler gibi bir hesaba yer vermeyeceklerdir.¹⁹⁶

Örneğin, bir işletme alış bedeli üzerinden kayıtlara geçirdiği menkul kıymet için borsa veya piyasa değerlerinde önemli ölçüde ya da sürekli olarak değer azalması olduğu takdirde, hesap dönemi sonunda, “119 Menkul Kıymetler Değer Düşük Karşılığı” hesabına bilanço gününde tespit ettiği zararını karşılık olarak kaydedecek ve dönem ticari kazancının tespitinde bu giderleri de dikkate alacaktır. Değerleme günü itibariyle menkul kıymetlerin değerinde meydana gelen bu nitelikteki değer düşüklükleri için karşılık ayrılabilir. Ancak vergi kanunlarımızda, menkul kıymetlerin değerinde meydana gelen düşüklük için karşılık ayrılmasına ilişkin açık hüküm bulunmadığından, ticari karın tespitinde dikkate alınan bu

¹⁹⁶ Sarıkaya, a.g.m., ss.7-8.

karşılığın mali karın tespitinde kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınması gerekmektedir.

Örneğin, avanslar için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir. Ayrıldığı takdirde ticari karın tespitinde dikkate alınan bu karşılığın mali karın tespitinde kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınması gerekmektedir.

Örneğin, bir işletme bilançosuna kayıtlı taşıt araçları için yıl içinde ödemiş olduğu motorlu taşıtlar vergisini yasal kayıtlarında “632-Genel Yönetim Giderleri Hesabına” kaydedecek ve dönem ticari kazancının tespitinde bu giderleri de dikkate alacaktır. Ancak MTV mali kar açısından kanunen kabul edilmeyen gider niteliğinde olduğundan vergi beyannamesi verilirken söz konusu işletme, bu giderleri muhasebe dışı işlemlerle saptayıp beyannamede “Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler” sütununda gösterecek ve mali karına ekleyecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ MEVZUATI VE BANKACILIK MEVZUATININ KARŞILAŞTIRILMASI VE DEĞERLENDİRME

1. HER İKİ MEVZUATIN KARŞILAŞTIRILMASI

Vergi ve bankacılık mevzuatı arasındaki, özellikle karşılıklarla ilgili, başlıca farklılıkları irdelemeye başlamadan önce her iki mevzuatın farklı amaçlarla yürürlükte olduğunu bir kez daha hatırlamakta fayda bulunmaktadır.

1.1. Kredi Tanımının Kıyaslanması

Bankacılık Kanununda, Kanun’un amacı da göz önünde bulundurularak, kredi sayılan işlemler oldukça geniş tutulmuştur. Öyle ki satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, ters repo işlemlerinden alacaklar ve ortaklık payları dahi kredi olarak nitelendirilmekte ve değerlemeye tabi tutulmaktadır.

Vergi mevzuatında kredi tanımına açıkça yer verilmemiş olmakla birlikte, TMS ve THP çerçevesinde yapılan tanımlar vergi uygulaması açısından kabul görmektedir. Öte yandan, VUK’un üçüncü kitabında yer alan değerlendirme hükümleri

göz önünde bulundurularak kredi kavramından ne anlaşılması gerektiğine dair bir çıkarım yapmak da mümkündür. Bu kapsamda vergi uygulaması bakımından kredi kavramı, daha ziyade nakdi ve gayrinakdi kredileri, yani bilinen anlamda bankacılığın temel enstrümanlarını barındırmaktadır. Satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçlarının, varlıkların vadeli satışından doğan alacakların, ters repo işlemlerinden alacakların ve ortaklık paylarının vergi mevzuatı bakımından kredi olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Bu husus alacakların ve kredilerin hangi değerlendirme ölçüsü ile değerlendirileceğinin düzenlendiği VUK'un 281'inci maddesinden ve bu maddenin VUK'da yer alan diğer değerlendirme hükümleriyle kıyaslanmasından da anlaşılmaktadır. Bu konuya ileride daha ayrıntılı biçimde yer verilecektir.

1.2. Karşılıkların Amaç Yönünden Kıyaslanması

Bankacılık mevzuatında karşılık ayrılmasıyla ilgili ilk düzenleme 70 sayılı KHK'nin Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmesi sırasında verilen bir önerge ile eklenmiştir. Önergenin gerekçesinde, *“Bilindiği gibi, Bankalar Kanununun amacı halkın tasarruflarını korumak ve bunların yatırıma kanalize edilmesini sağlamaktır. Bunun gerçekleşmesi, bankaların emin ve malî bünyelerinin sağlıklı bir şekilde çalışmasına bağlıdır. Bankaların malî bünyesi ise kredilendirmede ana prensiplerden biri olan seyyaliyet¹⁹⁷ ilkesine sıkı sıkı bağlıdır.*

Bu itibarla seyyaliyetini yitiren ve donuklaşmaya doğru giden kredilerin zamanında teşhisi ve bunların tahsiline çalışılması; bunun mümkün olmadığı hallerde bu tür krediler için zarara dönüşmesi beklenmeden kısa bir süre içerisinde karşılık ayrılmasına başlanması banka malî bünyesi açısından önemli ve zorunlu olmaktadır. Böylece, tahsili gecikmiş krediler için karşılık ayrılmak suretiyle, bankaların gerçek malî yapılarının muhasebeye ve neticede malî tablolara yansımaları da sağlanacaktır.” ifadesi yer almaktadır.

Bankacılık mevzuatı bakımından karşılıkların en önde gelen amacı bankacılık sisteminin istikrarlı bir şekilde güven içinde çalışmasını temin etmek ve bankaların sabit varlıkları gibi algılanan kredi ve alacakların gerçek tutarları ile değerlendirilmesine

¹⁹⁷ Bir kişinin ya da bir işletmenin, borçlarını vadesinde ödeyebilme yeteneğidir. <http://www.uludagsozluk.com/k/seyyaliyet/> (Erişim tarihi: 10.04.2015)

imkan vermektir. Bu suretle, değerde herhangi bir aşınma olmuş ise bu durum ortaya konularak sistem katılımcılarına doğru bilgi akışı temin edilecek ve katılımcıların sistemi denetlemesine yardımcı olunacaktır. Bu sistemde, karşılık ayırmanın yarattığı en önemli sonuç ise kazancın bir kısmının doğması muhtemel zararları karşılamak amacıyla ayrılması ve bu suretle banka ortaklarına dağıtılabilecek kar payı miktarının sınırlandırmasıdır.¹⁹⁸

Vergi mevzuatı bakımından alacaklar ile ilgili olarak ayrılan karşılıkların amacı ise bir tür amortisman yöntemi ile teşebbüslerin alacaklarının gerçek değerlerini belirlemek, tıpkı duran varlıklarda olduğu gibi alacağın değerinde meydana gelen aşınmaları teşebbüsün kazancının elde edilmesinde katlanılan bir gider olarak dikkate almak suretiyle gerçek kazancın vergilendirilmesini sağlamaktır. Zira şüpheli alacak karşılığını düzenleyen VUK'un 323'üncü maddesi, VUK'un 3'üncü kitabının "Amortismanlar" başlıklı 3'üncü bölümünün "Alacaklarda ve Sermayede Amortisman" başlıklı 2'nci kısmında yer almaktadır. Bu bakımdan sadece bir takım objektif ölçütlere göre doğma ihtimali yüksek olan zararlar için karşılık ayrılmasına imkan verilmektedir.¹⁹⁹

Şüpheli alacak karşılığı ayırmanın temel mantığı dönemsellik ilkesi ve tahakkuk esasına dayanmaktadır. Ticari ve zirai işletmelerde, henüz tahsil edilmeden dönem kazancının tespitinde dikkate alınan mal veya hizmet satış bedelinin tahsilinin şüpheli hale gelmesi durumunda, dönem karının fazla hesaplanmaması için şüpheli hale gelmiş alacaklara karşılık ayrılmaktadır.

Bankalarda ise şüpheli alacak karşılığı uygulamasının ikamesi, özel karşılık uygulamasıdır. Ancak bankalarda şüpheli hale gelmiş alacaklar için karşılık ayrılmasının (özel karşılık ayrılmasının) altında yatan neden daha geniştir. Bankalar açısından, ayrılan karşılıkların vergisel boyutunun yanında bir de güvenlik ve risk boyutu mevcuttur. Tahsil ihtimali zayıf alacaklara karşılık ayırmak suretiyle, ihtiyatlılık kavramı çerçevesinde üstlenilen riskleri minimize etmek ve bilançoyu sağlamlaştırmak mümkündür ki BDDK'nın bankalara telkinleri de bu yöndedir.

¹⁹⁸ Taş, a.g.e., ss.7.

¹⁹⁹ Taş, a.g.m., ss.9.

Yüksek oranda karşılık ayrılması, alınan riski azaltırken vergi matrahının azalmasına da yol açmaktadır.

1.3. Karşılık Ayırmanın Şartları Yönünden Kıyaslanması

VUK uyarınca şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi için alacak dava veya icra safhasında bulunmalı ya da yapılan protesto veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş, dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük bir alacak olmalıdır. Bunun yanında alacağı güvence altına alan bir teminatın bulunması halinde şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir. Bu şartlar her bir alacak için ayrı ayrı sağlanmalıdır. Mükellefin aynı kişiden birden fazla alacağı olması halinde, alacaklarından bir tanesinin şüpheli hale gelmesi diğer alacakların da şüpheli hale geldiğini göstermez.

Bankacılık mevzuatında ise alacağın dava veya icra safhasına gelmesi beklenmeden, alacaklara ilişkin ödemelerin tahsilindeki gecikme ilgili gruplarda belirtilen süreleri geçmemiş olsa dahi, yönetmeliğin 4'üncü maddesine belirtilen kriterleri ve risk yönetim ilkelerini dikkate almak suretiyle, kredilerini ve diğer alacaklarının donuk alacak olarak sınıflandırılması ve özel karşılık ayrılması mümkündür. Hatta Yönetmeliğin 8'inci maddesi uyarınca, donuk kredisi bulunan müşterilere verilmiş bulunmakla birlikte veriliş tarihinden itibaren beş yıllık süre geçmiş bulunan çek defterlerinin her bir çek yaprağına ilişkin belirli oranda karşılık ayrılması gerekmektedir.

Öte yandan bankalar, “güvenilirlik ve ihtiyatlılık” varsayımlarını esas alarak, teminat tutarı dikkate alınmaksızın donuk alacağın sınıflandırıldığı grup için geçerli olan özel karşılık oranlarından az olmamak kaydıyla, donuk alacak tutarının tamamına kadar özel karşılık ayırabilmektedirler.²⁰⁰

Ayrıca kredi müşterisinin birden fazla kredisi mevcutsa ve bunlardan biri donuk alacak olarak sınıflandırılırsa, diğer krediler de donuk alacak olarak sınıflandırılmakta, dolayısıyla geri dönmeme riski düşük diğer bazı kredilere de özel

²⁰⁰ Karşılıklar Yönetmeliğinin 10'uncu maddesinin 8'inci fıkrası.

karşılık ayrılabilmesi sonucu doğmaktadır.²⁰¹ Müşteriye kullandırılan bir kredinin donuk alacak olarak sınıflandırılmasıyla bu müşteriye ait tüm kredilerin bu sınıfa dahil edilmesi, bankacılık mevzuatındaki kredi tanımının genişliğiyle birlikte düşünüldüğünde farklı sonuçları da beraberinde getirmektedir.

Örneğin, daha önce de değinildiği üzere, ortaklık payları bankacılık mevzuatında kredi tanımı içerisinde yer almaktadır. Ancak teknik anlamda kredi değildir. İştirak edilen şirkete rücu veya şirketten alacak tahsili de söz konusu değildir. Ortaklık paylarındaki değer kaybı ihtimalinin “bir risk” oluşturacağı kuşkusuz ise de; ortaklık paylarını karşılıklar açısından nakdi veya gayri nakdi krediler gibi işleme tabi tutmak haksız sonuçlar doğurmaktadır. Zira bir bankanın düşük oranda iştirak ettiği şirket zor duruma düşse, sırf bu yüzden o gruba açılan tüm kredileri donuk kredi saymak ve karşılık ayırmak gerekecektir.²⁰²

VUK’da alacaklar için karşılık müessesesi iki durum için düzenlenmiştir. Bunlar VUK’un 278’inci maddesi uyarınca kıymeti düşen mallar için ayrılacak karşılıklar ve VUK’un 323’üncü maddesi uyarınca şüpheli hale gelen alacaklar için ayrılacak karşılıklardır. Bu haller dışında, menkul kıymet değer düşüklüğü karşılığı gibi, karşılık ayrılması mümkün değildir.

Bankacılık mevzuatında ise menkul kıymet değer düşüklüğü karşılığı müessesesi öngörülmüş ve bu kapsamda ayrılacak değer düşüş karşılığının özel karşılıklar ile kıyaslanması ve özel karşılığın yüksek olan tutar üzerinden ayrılması, Yönetmeliğin 8’inci maddesi ile hükme bağlanmıştır. Yani özel karşılık, değer düşüş karşılığıyla birleştirilmekte ve normalde hesaplanan tutarın da üzerinde ayrılabilir.

1.4. Karşılıklara İlişkin Teminatların Kıyaslanması

VUK’da teminatlara ilişkin olarak özel bir değerlendirme hükmü bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra teminatların sınıflandırılması da öngörülmemiştir.

²⁰¹ Karşılıklar Yönetmeliğinin 5’inci maddesinin 2’nci fıkrası.

²⁰² Seza Reisoğlu, *Bankalar Kanunu’nda 4491 Sayılı Yasa ile Yapılan Başlıca Değişiklikler*, Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılar Dergisi, Sayı:32, Yıl:2000, ss.103. https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/bankalar_kanunundan.doc (Erişim tarihi: 10.04.2015)

Alacağın ne kadarının teminatsız olduğunun kesin olarak bilinmemesi halinde ise, kısmen de olsa karşılık ayrılması mümkün değildir. Teminat tutarının diğer alacaklıların durumlarına, yapılacak diğer işlemlere veya zamana bağlı olarak değişmesi halinde ise herhangi bir kesinlikten bahsedilemeyeceği için bu durumlarda karşılık ayrılması mümkün değildir. Örneğin, ipotek ile teminat altına alınmış bir alacakta, teminatın alacağı karşılayıp karşılamayacağı ancak ipotekli gayrimenkullerin satışı sonunda belli olacaktır. Her ne kadar gayrimenkullerin yaklaşık değerleri bilirkişi raporları veya sair suretlerle tespit edilebilecek olsa dahi, farklı zamanlarda yapılacak bilirkişi incelemelerinin enflasyon ve piyasa koşullarındaki oynaklıklar dolayısıyla farklı sonuçlar verebileceği gözden kaçırılmamalıdır. Bunun yanında, ipotekli gayrimenkul üzerinde hak sahibi olan diğer kişilerin alacak tutarları ve bunların sahip oldukları diğer teminatlar kesin tespit yapılabilmesinin önüne geçmektedir.²⁰³

Bankacılık mevzuatı uyarınca ise teminatların sınıflandırılması ve dahil olduğu sınıfa ait oranda dikkate alınması gerekmektedir. Ayrıca teminatlar için farklı değerlendirme hükümleri öngörülmüştür. Örneğin, Yönetmeliğin 10'uncu maddesi uyarınca, gayrimenkul ipoteği cinsinden teminatların değerlemesinde;

✓ İpotek değerinin varlığın gerçek değerini yansıtıp yansıtmadığının gayrimenkulün rayiç değeri (aynı yerde, benzer vasıflı gayrimenkullerin satış fiyatının tespiti ve belgelendirilmesi) veya söz konusu gayrimenkul sigortalı ise sigortaya esas bedel ile karşılaştırılarak tespit edilmesi,

✓ Rayiç değerin ipotek değerinin altında kalması halinde, kredinin teminatını oluşturan tutarın hesabında ipotek tutarı yerine rayiç değerin esas alınması,

✓ Krediler ve diğer alacaklar toplamının yüzde bir (% 1) ve üstünü teşkil eden kredi ve diğer alacakların teminatı olan gayrimenkuller ve herhalde ipotek tutarı iki milyon Yeni Türk Lirasının üzerinde olan gayrimenkullerin rayiç bedel tespitinin ise “Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte” belirlenen usul ve esaslara göre yapılması, yapılacak tespitte, bedelin ipotek değerinden düşük çıkması halinde teminatların

²⁰³ Ak ve Saraçöz, a.g.m.,

düşük çıkan bedel üzerinden özel karşılık hesaplamasında dikkate alınması, gerekmektedir.

Öte yandan, VUK uygulamasında şahsi kefalet ile teminat altına alınmış alacakların şüpheli alacak olarak addedilip bu alacaklara karşılık ayrılabilmesi için kefil hakkında da takibat yapılmış ve takibatın sonuçsuz kalmış olması gerekmektedir.

Bankacılık mevzuatı uyarınca ise kefil hakkında takibata gidilmesi zorunluluğunun bulunmamasının da ötesinde kredi değerliliği bulunmayan gerçek ve tüzel kişilerden alınan kefalet ve garantiler ile bu kişilerce keşide edilen senet ve çek niteliğindeki kıymetler teminat olarak değerlendirilmemektedir.²⁰⁴ Kaldı ki bankaların teminat tutarını dikkate almaksızın özel karşılık ayırması mümkündür.

Teminat tutarının dikkate alınmasında bankacılık mevzuatının vergi mevzuatından ayrıştığı bir başka nokta da Yönetmeliğin 10'uncu maddesinin 6'ncı fıkrası hükmünde ortaya çıkmaktadır. Mezkur hüküm uyarınca, özel karşılıkların hesaplanmasında dikkate alınacak değerlenmiş teminat tutarı donuk alacak miktarını aşamaz. Değerlenmiş teminat tutarının donuk alacak tutarını aşması durumunda, bunun sadece donuk alacak tutarına karşılık gelen kısmına dikkate alınma oranlarının uygulanması sonucu bulunacak tutar, indirilecek tutar olarak dikkate alınır. Oysaki VUK uyarınca teminat tutarı alacak tutarını aşıyorsa karşılık ayrılması mümkün olmamaktadır.

Örneğin; bir banka 150.000-TL değerinde ticari işletme rehni²⁰⁵ ile teminat altına aldığı 5'inci grupta²⁰⁶ sınıflandırılan 100.000-TL tutarındaki alacağı için özel karşılık ayırırken teminat tutarını 100.000-TLmin %50'si olarak, yani 50.000-TL olarak dikkate alacaktır. Dolayısıyla her ne kadar da teminat olarak gösterilen ticari işletme rehminin değeri 150.000-TL olsa da, ayrılacak özel karşılık tutarı 50.000-TL

²⁰⁴ Karşılıklar Yönetmeliğinin 10'uncu maddesinin 3'üncü fıkrası.

²⁰⁵ Ticari işletme rehni, Karşılıklar Yönetmeliğinin 9'uncu maddesi uyarınca 3'üncü grup teminatlar içinde sınıflandırılmaktadır. 3'üncü grup teminatların dikkate alınma oranı ise Yönetmeliğin 10'uncu maddesi uyarınca %50'dir.

²⁰⁶ Karşılıklar Yönetmeliğinin 4'üncü maddesi uyarınca zarar niteliğindeki krediler ve diğer alacaklar 5'inci grupta sınıflandırılırlar. Bu gruptaki krediler ve diğer alacaklar için ayrılacak özel karşılık oranı %100'dür.

olacaktır. VUK uyarınca, bu nitelikteki bir alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir.

1.5. Alacakların Yapılandırılması Kapsamında Kıyaslama

VUK uyarınca, borçlu ile anlaşarak yeni bir ödeme planı yapılması veya alacakların ertelenmesi ya da alacak için yasal takibata geçilse dahi, değerlendirme gününden önce borçlu ile anlaşarak yeni bir ödeme planı yapılması durumlarında bu alacaklar için şüpheli alacaklar karşılığı ayrılamaz.

Karşılıklar Yönetmeliğinin 11’inci maddesi uyarınca, kredi ve diğer alacakların yeni bir itfa planına bağlanabilmesi mümkündür. Yeniden yapılandırılan krediler, o tarihe kadar sınıflandırılarak izlendikleri 3’üncü, 4’üncü ve 5’inci grup krediler ve diğer alacaklar içinde en az altı ay süreyle takip edilmeye devam olunur. Bu süre içinde söz konusu alacaklar için, izlendikleri gruba uygulanan özel karşılık oranlarında karşılık ayrılmasına devam edilir.

1.6. Değerleme Hükümlerinin Kıyaslanması

1.6.1. Alacakların Değerlemesi

VUK’un Değerleme başlıklı üçüncü kitabının “İktisadi İşletmelere Dahil Kıymetleri Değerleme” başlıklı ikinci bölümünde; menkul kıymetlerin, yabancı paraların, alacakların, borçların, tahvillerin ve işletme bünyesinde yer alacak diğer birçok kıymetin nasıl değerlendirilmesi gerektiği ayrıntılı olarak hüküm altına alınmıştır. Örneğin alacakların mukayyet değerle, tahvillerin borsa rayici ile borsa rayici yoksa kıst getiri hesaplanması suretiyle değerlendirilmesi gerekmektedir.

VUK’un 281’inci maddesinde; alacakların mukayyet değerleriyle değerlendirileceği, mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit alacakların değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınacağı, vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacakların değerlendirme gününün kıymetine icra olunabileceği ve bankaların alacaklarını ya Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddi veya muamelelerinde uyguladıkları faiz haddi ile değerlendirme günü kıymetine icra edecekleri hüküm altına alınmıştır. Yani bankaların kullandıkları krediler için

değerleme günü itibariyle faiz hesaplaması ve tahakkuk ettirmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Bankacılık mevzuatı açısından ise kredi (alacak) kavramı geniş tutulmuş, VUK uyarınca kredi sayılmayacak kıymetler (satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, ortaklık payları, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri gibi) kredi kapsamına alınmış, dolayısıyla VUK’a göre farklı değerlendirilecek kıymetlerin kredi olarak değerlendirilmesi öngörülmüştür.

Karşılıklar Yönetmeliğinin “Değerleme, muhasebeleştirme ve raporlama” başlıklı 12’nci maddesinin 5’inci fıkrasının 2010-2012 yılları arasında 3 defa değişikliğe uğradığını daha önce belirtmiştik. Değerleme hükümlerini kıyaslamak amacıyla yapılan değişiklikleri aşağıda tekrarlayacağız;

Alacakların değerlendirme ölçüsüne ilişkin 06.03.2010 tarihinden önceki düzenleme:

“5 inci maddeye göre donuk alacak haline gelen tutarlar için döneme ilişkin faiz tahakkuku ve reeskontu yapılmaz. Donuk alacak haline dönüşen tutarlar için daha önce yapılmış bulunan ve tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları ve reeskontları, ilgili faiz geliri hesabı aynı tutarda borçlandırılarak muhasebe kayıtları üzerinde ters kayıtla düzeltilir veya iptal edilmek suretiyle kapatılır. Tahakkuk ettirilen faizler borçludan nakden tahsil edilmiş ise bu tutarlar iptal edilmez. Yapılan faiz tahakkuk ve reeskontları dahil olmak üzere kayıtlı donuk kredi tutarı tamamen birinci grup teminatlar ile karşılanabilmekte ise ve donuk alacak haline dönüşen tutar için nakden tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları ve reeskontları mevcutsa, bankalar bu gelir tutarını gelir hesaplarından çıkararak doğrudan diğer pasifler altında izlenecek “Kredi ve Diğer Alacaklar Değerleme Fonu” hesabına aktarmak zorundadır. Anılan Fona aktarılarak gelir yazılmayan söz konusu tutarlara ilişkin faiz tahakkukları ve reeskontları iptal edilmez.”

Alacakların değerlendirme ölçüsüne ilişkin 06.03.2010 ile 21.09.2012 tarihleri arasındaki düzenleme:

“5 inci maddeye göre donuk alacak haline dönüşen tutarlar için daha önce yapılmış bulunan ve tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları, reeskontları ve değerleme farkları, ilgili gelir hesabı aynı tutarda borçlandırılarak muhasebe kayıtları üzerinde iptal edilmek suretiyle kapatılır veya bunlara ilişkin tutarlar üzerinden, ilgili kredi ve diğer alacakların sınıflandırıldığı gruba bakılmaksızın ve teminatlar dikkate alınmaksızın yüzde yüz oranında özel karşılık ayrılır. Donuk alacak olarak sınıflandırılan ve özel karşılığa tabi tutulan krediler ve diğer alacaklar için sınıflandırma sonrasındaki dönemlere ilişkin olarak faiz tahakkuku ve reeskontu ve/veya değerleme yapılması uygulamasına devam edilmesi halinde, ilgili kredi ve diğer alacakların sınıflandırıldığı gruba bakılmaksızın ve teminatlar dikkate alınmaksızın bunlar için yüzde yüz oranında özel karşılık ayrılması uygulamasına da devam olunur. Faiz tahakkukları, reeskontları ve değerleme farklarının iptal edilmek suretiyle kapatılması özel karşılık ayrılması hükmündedir. Tahakkuk ettirilen faizler veya değerleme farkları borçludan nakden tahsil edilmiş ise bu tutarlar iptal edilmez. Bununla birlikte, yapılan faiz tahakkuk ve reeskontları veya değerleme farkları dahil olmak üzere kayıtlı donuk alacak tutarı tamamen birinci grup teminatlar ile karşılanabilmekte ise bankalar, donuk alacak haline dönüşen tutar için nakden tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları ve reeskontlarını veya değerleme farklarını gelir hesaplarından çıkararak doğrudan diğer pasifler altında izlenecek “Kredi ve Diğer Alacaklar Değerleme Fonu” hesabına aktarmak zorundadırlar. Bankalarca, anılan Fona aktarılarak gelir yazılmayan söz konusu tutarlara ilişkin faiz tahakkukları ve reeskontları ile değerleme farkları iptal edilmez ve bunlar için özel karşılık ayrılmaz.”

Alacakların değerleme ölçüsüne ilişkin 21.09.2012 tarihinden itibaren son hali ise aşağıdaki gibidir:

“5 inci maddeye göre donuk alacak olarak kabul edilen kredi ve diğer alacaklar değerlemeye tabi tutulmaz ve bunlar için faiz tahakkuku ve reeskontu yapılmaz. Donuk alacak haline dönüşen alacaklar için daha önce yapılmış bulunan faiz tahakkukları, reeskontları ve değerleme farkları ilgili gelir hesabı aynı tutarda borçlandırılarak muhasebe kayıtları üzerinde iptal edilmek suretiyle kapatılır.

Katılım bankalarınca yabancı para katılma hesaplarından kullandırılan yabancı para kredilerin riski katılma hesaplarına ait olan kısmı cari kurlarla değerienebilir. Faiz tahakkukları, reeskontları ve değerieme farklarının iptal edilmek suretiyle kapatılması özel karşılık ayrılması hükmündedir.”

1.6.2. Değerieme Farklılıkları ve Sonuçlarının Karşılaştırılması

Daha önceki bölümlerde açıklandığı üzere, ticari kazançta tahakkuk esas geçerlidir. Bu kapsamda, mahiyet ve tutar itibariyle kesinleşen gelir unsurlarının ticari kazançta eklenmesi gerekmektedir. Nitekim şüpheli alacak karşılığı uygulamasının temelinde yatan mantık da tahakkuk esas dolayısıyla gelir olarak kaydedilmiş ancak tahsil imkanı sınırlı hale gelmiş olan tutarların, işletme açısından gelir yaratma imkanının kalmamış olmasıdır. Yani, tahakkuk etmemiş ve gelir kaydedilmemiş alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir. Bu husus, şüpheli alacak karşılığının düzenlendiği VUK un 323’üncü maddesinin gerekçesinde de belirtilmiştir.

Karşılık Yönetmeliğinin 12’nci maddesinin ilk halinde donuk alacaklar için faiz tahakkuku ve reeskont yapılmayacağı belirtilmiş ve daha önceden tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkuklarının da ters kayıtla düzeltileceği belirtilmiştir. Buna göre ya eski düzenlemedeki gibi tahsil edilmemiş faiz tahakkukları ters kayıtla düzeltilecek ya da tahakkuk ettirilmiş veya ettirilecek faizler için sınıflandırıldığı grup ve teminatlar dikkate alınmaksızın %100 oranında özel karşılık ayrılacak. Bu düzenleme ile ters kayıtla iptal edilen faiz tahakkukları, reeskont ve değerieme farklarının da özel karşılık ayrılması hükmünde olduğu belirtilmiştir.

21.09.2012 tarihinde yapılan son değışiklik ile ilk düzenlemeye benzer bir düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre; donuk alacaklar için faiz tahakkuk ettirilmez ve değeriemeye tabi tutulmaz. Daha önceden tahakkuk ettirilen faizler ters kayıt yoluyla iptal edilir. (2010-2012 arasındaki donuk alacaklara faiz tahakkuk ettirilmesi ve bunun için %100 oranında özel karşılık ayrılması uygulamasına son verilmiştir.)

Bankacılık mevzuatı ve vergi mevzuatında alacakların değeriemesi ve karşılık ayırması ile ilgili yukarıda yer verdiğimiz hususlar birçok kez tartışılmış konuya ilişkin farklı yorumlar yapılmıştır. Bu yorumlar ve sıkıntılar üzerine, kanunlarda ve yönetmeliklerde birçok kez düzenleme yapılma ihtiyacı hasıl olmuştur. Bu kapsamda değışiklik tarihleri de dikkate alınarak Karşılıklar Yönetmeliğı'nin değerieme hükümleri ile VUK değerieme hükümlerinin kıyaslanmasıyla ortaya çıkan tartışmalı hususlar ve farklı görüşlere aşağıda yer vereceğiz.

1.6.3. Konuya İlişkin Farklı Görüşler

Birinci Görüş:²⁰⁷

Yönetmeliğın 12'nci maddesinin 06.03.2010 tarihi öncesindeki hali uyarınca, donuk alacak haline gelmiş tutarlar için faiz tahakkuku ve reeskontu yapılmaması, daha önceden yapılmış bulunan ve tahsil edilmediğı halde gelir kaydedilmiş olan faiz tahakkukları ve reeskontları düzeltilmesi veya iptal edilmesi gerekmektedir.

06.03.2010 sonrasında ise ikili bir uygulamaya gidilmiş ve bankalara seçimlik hak tanınmıştır. Buna göre, donuk alacak haline dönüşen tutarlar için daha önce yapılan faiz tahakkukları, reeskontları ve değerieme farkları, muhasebe kayıtları üzerinde iptal edilmek suretiyle kapatılabilir ve bu özel karşılık ayrılması hükmündedir. Veya herhangi bir iptal yapılmaz, faiz tahakkuku ve reeskont uygulamasına devam edilir ancak bu yöntemin seçilmesi halinde, alacağın sınıflandırıldığı gruba bakılmaksızın ve teminatlar dikkate alınmaksızın yüzde yüz oranında özel karşılık ayrılır ve ilerleyen dönemlerde de özel karşılık ayrılması uygulamasına devam edilir.

06.03.2010 tarihi öncesindeki düzenleme VUK'un bankaların faiz tahakkukunu ve reeskont uygulamasını zorunlu tutan 281'inci maddesine açıkça aykırıdır. Öte yandan, Yönetmelik uygulaması ile gelir kaydedilmemiş olan anapara üzerinden karşılık ayrılmaktadır.

²⁰⁷ Maliye Bakanlığı, Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı, 09.08.2012 tarih ve 2012-B-536/4 sayılı *Görüş ve Öneri Raporu*, ss.33-34.

Mezkur uygulama BSMV açısından da sonuç doğurmaktadır. Şöyle ki 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun²⁰⁸ 28’inci maddesi uyarınca, banka ve sigorta şirketlerinin 10.06.1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar BSMV’ye tabidir.

VUK’un 281’inci maddesi ile Gider Vergileri Kanununun 28’inci maddesi birlikte değerlendirildiğinde, bankaların kullandırdıkları krediler için değerlendirme günü itibarıyla faiz hesaplaması ve tahakkuk ettirmesi, sonra da tahakkuk ettirdikleri faizler için BSMV hesaplamaları gerektiği açıkça görülmektedir. Oysa ki bankacılık mevzuatı uyarınca donuk alacak haline gelmiş tutarlar için (VUK’a aykırı biçimde) faiz tahakkuku yapılmadığından BSMV de hesaplanmamakta, dolayısıyla söz konusu vergi açısından hazine kaybı ortaya çıkmaktadır.

06.03.2010 tarihli değişiklik ile yukarda bahsedilen sorunlara “basit” bir çözüm getirilmiş, iptal işlemi özel karşılık ayırma sayılarak veya iptal işleminin yapılmadığı durumda yüzde yüz oranında özel karşılık ayrılması yoluna gidilerek Kurumlar Vergisi açısından sorun giderilmiştir. (BSMV açısından sorun devam etmektedir). Ancak bu düzenlemenin her iki hali de vergilendirme, vergi hukuku ve anayasal kavramlar açısından ciddi sıkıntılar barındırmaktadır.

İkinci Görüş:²⁰⁹

2010-2012 arasında ise sonuçları aynı olmakla birlikte ikili bir ayırma gidilmiştir. Bu düzenleme ile ters kayıtla iptal edilen faiz tahakkukları, reeskont ve değerlendirme farklarının da özel karşılık ayrılması hükmünde olduğu belirtilmiştir. Aslında ters kayıtla iptal edilmiş olan faiz tahakkuklarının özel karşılık hükmünde olduğunu belirtmeye ayrıca gerek yoktur. Çünkü aslının tahsili şüpheli olan ve bunun için özel karşılık ayrılan bir kredi için tahakkuk ettirilen faizlerin de aynı kapsamda değerlendirilerek özel karşılık ayrılacağı eşyanın tabiatı gereğidir. Bir şeyin aslı hangi esasa tabiyse fer’i de aynı esasa tabidir. Kurul tartışmalara mahal vermemek

²⁰⁸ 23.07.1956 tarih ve 9362 sayılı RG’de yayımlanmıştır.

²⁰⁹ Maliye Bakanlığı, Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı, 31.05.2013 tarih ve 2013-B-409/6 sayılı *Görüş ve Öneri Raporu*, ss.27-30.

için ters kayıt yoluyla iptal edilen faiz tahakkuklarının da özel karşılık hükmünde olduğunu yönetmelikte belirtilmiştir.

Dolayısıyla, 06.03.2010 tarihinden önceki düzenlemede “iptal edilen faiz tahakkuklarının özel karşılık olarak değerlendirileceği” hükmüne yer verilmediği için bir inceleme başlatılıp matrah farkı aramak yersizdir.

Örneğin; 100 milyon TL kredi için 3 yılda yıllık %10’dan yılda 10 milyon TL, toplam 30 milyon TL faiz tahakkuk ettirilip, banka tarafından gelir olarak beyan edilmiş ve vergilenmiştir. Bankanın verdiği kredinin tahsilinin imkansız olduğu durumda 100 milyon TL anapara için şartlar gerçekleştiği için %100 oranında özel karşılık ayrılacaktır. Yani banka 100 milyon TL’yi gider olarak dikkate alacaktır. Ancak bankanın tahakkuk ettirdiği 30 milyon TL faizi de tahsil etmesi mümkün değildir. Dolayısıyla, tahsili imkansız olan 30 milyon TL için de özel karşılık ayrılabilir, ya da aynı sonucu doğuran faiz tahakkukunun ters kayıtla iptali gerçekleştirilir. Her iki halde de 30 milyon TL dönem gideri olarak dikkate alınır.

21.09.2012 tarihinde yapılan son değişiklik ile ilk düzenlemeye benzer bir düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre; donuk alacaklar için faiz tahakkuk ettirilmez ve değerlemeye tabi tutulmaz. Daha önceden tahakkuk ettirilen faizler ters kayıt yoluyla iptal edilir. (2010-2012 arasındaki donuk alacaklara faiz tahakkuk ettirilmesi ve bunun için %100 oranında özel karşılık ayrılması uygulamasına son verilmiştir.) Son düzenlemede yine “faiz tahakkukları, reeskontları ve değerlendirme farklarının iptal edilmek suretiyle kapatılması özel karşılık ayrılması hükmünde” olduğu belirtilerek tartışmaların önüne geçilmiştir.

BSMV açısından ise; Gider Vergileri Kanununun 28’inci maddesindeki, bankaların kullandırdıkları krediler için değerlendirme günü itibariyle faiz hesaplaması ve tahakkuk ettirmesi, sonra da tahakkuk ettirdikleri faizler için BSMV hesaplamaları gerektiği yönündeki hükmün bir güvenlik müessesesi olarak düşünüldüğü sonucu çıkarılmaktadır. (Örneğin kredi faizinin nakden tahsil edilmeyerek yenilenen bir kredi tutarına eklenmesi gibi. Burada verginin ötelenmemesi için hesaben alınan para ilgili dönemde vergilendirilmektedir.)

Tahsili mümkün olmayan bir kredi için faiz tahakkuk ettirilmesi ve sonrasında ayrılacak özel karşılıklarla dönem karından indirilmesi ya da hiç faiz tahakkuk ettirilmemesi Kurumlar Vergisi matrahını etkilememektedir.

Ancak, kredi ve faizleri (büyük ihtimalle) tahsil edilemeyeceği için, bu faizlerin tahakkuk ettirilip BSMV hesaplanmasını istemek, bankanın aldığı (veya alacağı/alabileceği) herhangi bir para olmadığı halde BSMV ödemesi sonucunu doğuracaktır ki, yersiz bir vergileme doğmaktadır.

Şu kadar ki, eğer banka kendi lehine herhangi bir tahsilat yapmayı başırırsa (kredi anaparasını aşan kısım) her halükarda BSMV konusu olacaktır.

Burada tahakkuk ettirilmeyen BSMV nedeniyle bankanın bir vergi ertelemesine gittiğini söylemek yanlış olur. Çünkü bankanın kendi lehine bir alacağının doğup doğmayacağı henüz kesin değildir, bunu borçlunun mali durumu belirleyecektir.

2. VERGİ HUKUKUNUN KAYNAKLARI

Vergi hukukunun kaynaklarının bir kısmı bağlayıcı (uyulması zorunlu) bir kısmı ise yardımcı (bağlayıcı olmayan) niteliktedir. Uyulması zorunlu olan kaynaklar yukarıdan aşağıya doğru, en üstte Anayasa olmak üzere, Kanunlar, Kanun Hükmünde Kararnameler, Tüzükler, Yönetmelikler olarak sıralanır. Uluslararası Anlaşmalar ise kanun gücünde olup, bu sıralamada Kanun Hükmünde Kararname, Tüzük ve Yönetmeliklerin üzerinde yer alır. Buna göre, hiçbir kural, kendi üstünde bulunan kurala aykırı olamaz, örneğin, yönetmelik ile getirilen bir kural, bir kanun hükmüne aykırı olamaz.

Diğer taraftan, tüzük, yönetmelik ve tebliğler idarenin düzenleyici işlemleri olarak adlandırılmaktadır. Bu düzenleyici işlemler, hem kişileri hem de bu düzenleyici işlemi yapan idareyi bağlar. Bu düzenleyici işlemlerin üst hukuk kurallarına (Anayasa ve kanunlara) aykırı olması durumunda iptalleri gerekir ve yargı yerlerince iptal edilirler.²¹⁰

²¹⁰ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.73.

2.1. Normlar Hiyerarşisi

Normlar hiyerarşisi hukuk kurallarının derece ve kuvvetini belirtir. Normlar hiyerarşisinde bireysel ve somut hukuki düzenlemelerin daha soyut düzenlemelere uygun olması, üst normların daha alt normlar için bağlayıcı olması, yani alt normların üst normlara uygun olması gerekir. Üst normlar alt normların kaynağını oluşturur. Normların gücü alt basamaklara doğru azalır, yukarı doğru artar. Üst normların alt normlara kaynak oluşturmalarının yapısı gereği, alt norm üst norma aykırı olamaz. İki hukuk metninde aynı konuya ilişkin hükümler arasında bir çatışma varsa, uygulanacak olan üst kuralların yer aldığı hukuk metnidir.²¹¹

Ayrıca belirtilmelidir ki, normlar hiyerarşisi hukuki normların yargısal denetimine de olanak sağlamaktadır. Çünkü her norm üstünde yer alan diğer normlara uygun olmak zorunda olduğundan, böylece alttaki normun üsttekine aykırı olması halinde yargısal denetim devreye girmektedir.

Hukuk sitemimizde normlar hiyerarşisi kaynağını Anayasamızda bulmaktadır. Şöyle ki; Anayasamızın 11’inci maddesine göre, “*Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.*” hükmü yer almaktadır. Konumuzla ilgili Anayasa’da yer alan madde metinlerine çalışmamızın 9 no’lu ekinde²¹² yer verilmiştir.

2.2. Asli Kaynaklar

2.2.1. Anayasa

Devletin, bireyleri vergilendirme yetkisi esas itibarıyla Anayasadan kaynaklanmaktadır. 1982 Anayasası’nın “Vergi ödevi” başlıklı 73’üncü maddesinde, herkesin kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Günümüzde devletler, vergilendirme yetkisini hukuk

²¹¹ Ahmet Ak, *Vergi Kanunlarında Yer Alan Muafiyet, İndirim ve İstisnaların Sınırına İlişkin Hükümlerin Hukuki Geçerliliği ve Normlar Hiyerarşisindeki Yeri*, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 332, Nisan-2009.

²¹² Ek-9: Çalışmamızla İlgili Anayasa’da Yer Alan Madde Metinleri.

kuralları çerçevesinde kullanmakta, vergilendirme yetkisini esas olarak anayasadan almaktadır.²¹³

2.2.2. Kanunlar

Anayasanın 73'üncü maddesi uyarınca, vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Buna göre, Kanun Hükmünde Kararname, Bakanlar Kurulu Kararı, Tüzük veya Yönetmelik ile kişilere vergi ödeme yükümlülüğü getirilemez. Ayrıca, her yıl Bütçe Kanunu ile kamu gelirlerinin toplanmasına ve kamu harcamalarının yapılmasına izin verilmesi gerekmektedir. Bütçe Kanunu ile bu iznin verilmemesi, vergi kanunlarının yürürlükten kaldırmaz ancak, o yıl için uygulamasını durdurur.

Cumhurbaşkanı, TBMM'ce kabul edilen kanunları 15 gün içinde yayımlar. Cumhurbaşkanı yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere aynı süre içinde TBMM'ye gönderebilir. Kanunların yayımlanması RG'de yapılır. Kanunlar RG'de yayımlanmadıkça kimse için bağlayıcı değildir. Kanunların hangi tarihte yürürlüğe gireceği yine kanunun kendinde belirlenir. Kanunlarda bu tarih genellikle RG'de yayınlandığı tarih olarak belirlenir.²¹⁴

2.2.3. Uluslararası Anlaşmalar

Anayasanın 90'ıncı maddesine göre, usulü çerçevesinde yürürlüğe konulan milletlerarası anlaşmalar da kanun hükmündedir. Dolayısıyla, ülkemizin yabancı ülke ve kuruluşlarla imzaladığı anlaşmalarda yer alan vergiye ilişkin hükümler vergi kanunu hükmü niteliğindedir. Bu anlaşmaların yürürlüğe girebilmesi için TBMM'nin anlaşmayı bir kanun ile uygun bulması gerekmektedir. Çifte vergilemeyi önleme anlaşmaları buna örnek gösterilebilir Uluslararası anlaşmalar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz.²¹⁵

²¹³ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.73.

²¹⁴ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.73-74.

²¹⁵ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.74.

2.2.4. Kanun Hükmünde Kararnameler

Yasama (kanun yapma) yetkisi TBMM’de olmakla birlikte, TBMM, kanun ile Bakanlar Kurulu’na kanun hükmünde kararname (KHK), çıkarma yetkisi verebilir. Bu düzenleme, Anayasanın 7’nci maddesinde yer alan yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesinin istisnalarından biridir.

Hükümetin, KHK çıkarabilmesi için bir yetki kanununa ihtiyacı vardır. Yetki kanunu, çıkarılacak KHK’nın amacını, kapsamını, ilkelerini ve süresini gösterir. KHK’lar Resmi Gazete’de yayımlandıkları gün yürürlüğe girer ve aynı gün TBMM’ye sunulur TBMM, kanun hükmünde kararnameyi benimseyebilir, değiştirebilir veya kaldırabilir.

Diğer taraftan Anayasanın 91’inci maddesi uyarınca; sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere Anayasada yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile siyasi haklar ve ödevler KHK ile düzenlenemez. Buna göre vergi ödevi Anayasanın dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevlerde yer aldığı için vergi ödevi KHK’nın konusu yapılamaz. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde vergi ödevi ile ilgili kanun hükmünde kararname çıkarılabilir.²¹⁶

2.2.5. Bakanlar Kurulu Kararları

Vergi Kanunlarında yer alan muaflık, istisnalar ve indirimlerle vergi oranlarına ilişkin hükümlerde, kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir. Bu durumda Bakanlar Kurulu bu yetkisini BKK ile kullanır. Örneğin GVK’nın 94’üncü maddesi uyarınca yapılacak tevkifat (stopaj) oranı %25 olarak belirlenmiştir. Bakanlar Kurulu bu maddede yer alan tevkifat oranlarını sıfıra kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmaya yetkilidir.²¹⁷

²¹⁶ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.74.

²¹⁷ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.75.

2.2.6. Tüzükler

Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştay'ın incelemesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir. Dolayısıyla, tüzükler yasalardaki boşlukları doldurmak üzere çıkarılamaz. Danıştay'ın incelemesinden geçmemiş tüzük tasarısı, tüzük olarak çıkarılamaz. Ancak, Danıştay incelemesi Bakanlar Kurulunu bağlayıcı nitelikte değildir. Tüzükler, Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi yayımlanır.²¹⁸

2.2.7. Yönetmelikler

Başbakanlık, bakanlıklar ve diğer kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulamasını sağlamak üzere, bunlara aykırı olmamak şartıyla yönetmelik çıkarabilirler. Hangi yönetmeliklerin RG'de yayımlanacağı kanunla belirlenir. Bu nitelikleriyle, yönetmelikler tüzüklere oldukça benzer. Ancak, yönetmelikler tüzüklerden farklı olarak Danıştay incelemesinden geçmezler. Fakat mali konulara ilişkin yönetmelikler için Sayıştay'ın görüşünün alınması gerekir. Vergi kanunlarının uygulamasıyla ilgili olarak çıkarılmış yönetmelik tere “Uzlaşma Yönetmeliği” örnek olarak gösterilebilir.²¹⁹

2.2.8. Anayasa Mahkemesi Kararları

Kanunların, KHK'ların ve TBMM İçtüzüğü'nün Anayasaya uygunluğunun denetimi Anayasa Mahkemesi tarafından gerçekleştirilir. Dolayısıyla, vergi kanunlarında yer alan hükümler, anayasal denetime tabidir. Buna göre Anayasa mahkemesi, kanunların veya kanunlarda yer alan bazı hükümlerin anayasaya aykırılığı dolayısıyla açılan iptal davalarını inceler ve karara bağlar. Anayasa mahkemesi kararları kesin olup, yasama, yürütme ve yargı organlarını bağlayıcı niteliktedir. Anayasa mahkemesi kararları RG'de yayınlandığı gün yürürlüğe girer ve

²¹⁸ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.75.

²¹⁹ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.75.

yayın tarihinden itibaren hüküm ifade eder Bu şekildeki Anayasa Mahkemesi kararlarına örnek olarak, iptal edilen ek motorlu taşıtlar vergisi gösterilebilir.²²⁰

2.2.9. Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararları

Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu tarafından alınan içtihatların birleştirilmesi veya değiştirilmesi hakkındaki kararlar, bir ay içinde RG’de yayınlanır. Kurulun kararlarına idari makamlar, Danıştay dava daireleri ve kurulları ile idari mahkemelerce uyulması zorunludur.²²¹

2.2.10. Maliye Bakanlığının Tebliğleri

Vergi kanunlarının açıkça verdiği yetkiye dayanılarak, Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılan tebliğler, vergi hukukunun uyulması zorunlu kaynakları arasında yer alır. Örneğin, KDVK’nın vergi sorumlusunu düzenleyen 9’uncu maddesine göre Maliye Bakanlığı, vergi alacağının emniyet altına alınması amacıyla, vergiye tabi işlemlere taraf olanları verginin ödenmesinden sorumlu tutabilir. Bakanlık bu yetkisini kullanarak, 117 seri no’lu KDV Genel Tebliğini çıkarmış olup, bu tebliğ ile yapılan düzenlemelere mükelleflerce uyulması zorunludur.²²²

2.3. Yardımcı Kaynaklar

Vergi hukukunun yardımcı kaynakları, asli kaynaklar gibi vergisel yönden uyulması zorunlu hukuk kuralları içermezler. Yardımcı kaynaklar var olan vergisel kuralların, açıklanmasına yardımcı olur.²²³

2.3.1. Mahkeme Kararları

Mahkemeler soyut hukuk kurallarını somut olaylara uygulamak ve davayı karara bağlamak zorundadırlar. Bu bakımdan mahkeme kararları, kanun hükümlerinin yorumlanması ve içerdiği anlamın anlaşılması bakımından vergi hukukunun gelişimine katkıda bulunurlar. Mahkeme kararları (yargı içtihatları), olaylarına münhasır olup, benzer olaylarda mükelleflerin ve idarenin bu mahkeme

²²⁰ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.75.

²²¹ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.75.

²²² Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.76.

²²³ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.76.

kararlarına uyma mecburiyeti yoktur. Ancak mahkeme kararları olaylara taraf olanlar için bağlayıcıdır. Ülkemiz uygulamasında, içtihadı birleştirme kararları “bağlayıcı”, diğer yargı kararları ise “yardımcı” kaynak niteliğindedir.²²⁴

2.3.2. Doktrin

Üniversiteler, dernek ve vakıflar ve vergi alanında görev yapan özel ve kamu görevlileri tarafından, yasal ve idari düzenlemelerin yorumlanması ile ortaya çıkan görüşler vergi hukukunun yardımcı kaynaklarındandır. Herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.²²⁵

2.3.3. Bağlayıcı Olmayan Genel Tebliğler

Bu gruba giren genel tebliğler, Maliye Bakanlığı’nın vergi kanunlarının uygulanmasını göstermek üzere kendi örgütüne yönelik olarak yorumlayıcı ve açıklayıcı mahiyetteki metinleridir. Vergi idaresi için bağlayıcı nitelikte olan bu tebliğlerin mükellefler açısından bağlayıcılığı yoktur. Uygulamada, vergi mahkemelerinin tebliğe uymayan mükellefleri haklı gördüğü birçok kararı mevcuttur.²²⁶

2.3.4. Genelgeler

Maliye Bakanlığı’nın uygulama birliği sağlamak amacıyla teşkilatına gönderdiği yazılardır. Teşkilat için bağlayıcı iken mükellefler ve yargı organları açısından bağlayıcılığı yoktur.²²⁷

2.3.5. Sirküler

Vergi uygulamaları kapsamında belirli bir durumla ilgili olarak çok sayıda mükellefin tereddüde düştüğü durumlarda, başvurusu üzerine Gelir İdaresi

²²⁴ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.76.

²²⁵ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.76.

²²⁶ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.76.

²²⁷ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.76.

Başkanlığı (GİB) ve/veya yetkili kıldığı makamlar tarafından yayımlanan yazılardır.²²⁸

2.3.6. Özelgeler (Muktezalar)

VUK'un 413'üncü maddesi uyarınca, mükelleflerin vergi uygulamaları bakımından tereddüde düştükleri hususlar için GİB ve/veya yetkili kıldığı makamlardan aldıkları yazılı açıklamalardır. Özelgeler, GİB bünyesinde, Gelir İdaresi Başkanı veya tevkil edeceği bir başkan yardımcısının başkanlığında en az üç daire başkanından müteşekkil bir komisyon marifetiyle oluşturulur. Vergi mahremiyetine ilişkin hükümler göz önünde bulundurulmak şartıyla özelgeler, Gelir İdaresi Başkanlığınca internet ortamında yayımlanır. Özelgeler, sadece özgelgeyi alan mükellefleri ilgilendirir. Diğer mükellefler için ise yardımcı kaynak niteliğindedir.²²⁹

3. VERGİLENDİRMENİN ANYASAL İLKELERİ

Vergilendirmenin anayasal ilkeleri, kaynağını Anayasanın 10'uncu ve 73'üncü maddelerinden almaktadır. Vergide genellik, adalet ve kanunilik ilkeleri anayasanın 73'üncü maddesine, vergide eşitlik ilkesi ise anayasanın 10'uncu maddesine dayanmaktadır.²³⁰

Genellik, eşitlik ve adalet ilkelerini içine alan, sosyal adaletin gerçekleştirilmesinde Anayasal anlamda önem verilmiş olan aynı zamanda çağdaş devletlerin vergi sistemlerinde uygulama alanı bulan sosyal vergileme ilkeleri, etkin bir şekilde uygulanmadığında gelir dağılımındaki eşitsizlikleri tetikleyerek vergi sistemlerini olumsuz etkileyebilmektedir.²³¹

3.1. Vergilendirmenin Temel İlkeleri

Anayasamızın “Vergi Ödevi” başlıklı 73'üncü maddesinde vergilendirmenin temel ilkeleri belirtilmiştir. Maddede geçen “herkes” kelimesiyle vergilemede

²²⁸ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.77.

²²⁹ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.77.

²³⁰ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.77.

²³¹ A. Savaş Demircan, *Anayasal Vergileme İlkeleri Işığında Ücret Gelirlerinin Vergilendirilmesi*, ss.261. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-116-1448> (Erişim tarihi:13.04.2015)

genellik ilkesi; “Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.” fıkrasıyla, vergilemede adalet ilkesi; “Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır” fıkrasıyla vergilemede kanunilik (yasallık) ilkesi; “malî gücüne göre” ifadesiyle vergilemede eşitlik ve ödeme gücü ilkeleri belirtilmiştir. Ayrıca, vergileme ilkelerinin oluşumunda, Anayasa’nın sadece doğrudan vergi ile ilgili hükümlerinin değil, tümünün nazara alınması gerekir. Anayasa’nın ceza hukukuna ilişkin suç ve cezaların yasallığı, suç ve cezaların önceden belli olması vb. ilkeleri, vergi ceza hukukunun temel ilkeleri olmak durumundadır.²³²

Bir vergi sisteminde genel manada çeşitli vergilendirme ilkelerinden yararlanılarak, verginin mali, iktisadi, sosyal ve siyasi fonksiyonlarının gerçekleşmesi beklenir. Genel vergilendirme ilkeleri,²³³ vergiden beklenen fonksiyonların gerçekleşebilmesi için, çeşidi vergilerin gerek kapsamı, gerekse yapılarının belirlenmesi bakımından uyulması gereken normlardır.²³⁴ Normatif nitelikteki bu ilkeler, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik, kültürel, teknik ve sosyal koşullar ile halkın dünya görüşü ve zihniyeti, sahip olunan hukuk bilinci ve kamu hukukuyla ilintili bir şekilde zamana ve mekana göre değişikliklere uğramaktadırlar.²³⁵

Vergileme ilkeleri, başarılı bir vergi uygulamasının sağlanabilmesi için vergilemede uyulması gereken kuralları göstermektedir.²³⁶

Vergileme ilkeleri, vergilerden beklenen fonksiyonların gerçekleşmesi için bir vergi sisteminde yer alan çeşitli vergilerin seçiminde ve uygulanmasında göz önünde bulundurulması gereken hususları ifade eder. Vergileme ilkelerini, vergileme

²³² Bumin Doğrusöz, *Vergilemede İlkeler*, Dünya Gazetesi, 02.06.2005. <http://senaymm.com.tr/makale/20050616102326.doc> (Erişim tarihi: 13.04.2015)

²³³ Vergilendirme ilkeleri çeşitli kesimler tarafından farklı sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla mali, iktisadi, sosyal ve idari birçok vergilendirme ilkesi bulunmaktadır. Örneğin vergilendirmede yeterlilik ve esneklik ilkeleri mali vergilendirme ilkeleri sınıfında yer alırken, vergilendirmede genellik ve adalet ilkesi sosyal vergilendirme ökeleri sınıfında yer almaktadır.

²³⁴ Salih Turhan, *Vergi Teorisi ve Politikası*, (5. Baskı), Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 190.

²³⁵ Erdal Sönmez ve Garip Ayaz, *Vergi Yargısı*, Oluş Yayıncılık, Ankara, 1999, s.50.

²³⁶ Emine Orhaner, *Kamu Maliyesi*, (4.Baskı), Siyasal Kitabevi, Ankara, 2007, ss.148.

ile güdülen amaçların gerçekleştirilebilmesi için uyulması gereken prensipler şeklinde tanımlamak mümkündür.²³⁷

Vergileme ilkeleri bir vergi uygulamasının gerek mevzuat ve gerekse uygulama açısından başarılı bir şekilde yürütülebilmesi bakımından geliştirilmiştir. Bu ilkeler geçmişte ve günümüzde; varlığına dikkat edilerek ya da bir kısmının farkına dahi varılmadan gerçekleştirilmekte veya gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Toplum içerisinde bir verginin uygulanış biçimi ve başarısı ile ilgili olarak ileri sürülen yargı ve değerlendirmelere dikkat edildiğinde bahsi geçen ilkelerden söz edildiği görülür.²³⁸

3.1.1. Vergide Genellik İlkesi

Bu ilke, vergi ödeme gücü bulunan gerçek ve tüzel kişiler arasında herhangi bir ayırım yapılmaksızın herkesin vergi ödemekle yükümlü olmasını ifade eder.²³⁹ Vergi ödeme güçleri oranında herkesin vergi ödemesi, vergide genellik ilkesinin özünü oluşturmaktadır.²⁴⁰

T.C. Anayasası'nın 73'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında, "Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür." denilmektedir. Dolayısıyla hiçbir toplumsal katmanın ya da bireyin mali araçlar ile desteklenmesi ve/veya zarar verilmesinin söz konusu olmaması Anayasal anlamda garanti altına alınmıştır.²⁴¹

3.1.2. Vergide Adalet İlkesi

Vergi ödeme gücü bulunan kişilerin mali güçlerine göre vergiye tabi tutulmasını ifade eder. Bu ilkenin sonucu olarak farklı mali güce sahip olanların farklı miktarda vergi ödemeleri gerekmektedir.²⁴²

²³⁷ Osman Pehlivan, *Kamu Maliyesi*, Trabzon, Derya Kitabevi, 2004, ss. 155.

²³⁸ Abdurrahman Akdoğan, *Kamu Maliyesi*, (13. Baskı), Gazi Kitabevi, Ankara, 2000, ss.192-193.

²³⁹ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.77.

²⁴⁰ Pehlivan, a.g.e., ss.162.

²⁴¹ Demircan, a.g.m., ss.262.

²⁴² Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.77.

Vergilemede adalet için vergilerin mükellefler arasında adil ölçülere göre dağılımının sağlanması gerekir. Vergi yükünün adaletli bir biçimde dağıtılmasını amaçlayan bir vergi sisteminde; kimden ne kadar vergi alınacağını, yükümlülerin kişisel ve mali durumlarına göre ölçüsünün ne olacağını saptanması büyük bir önem taşımaktadır.²⁴³

3.1.3. Vergide Kanunilik İlkesi

Anayasa'nın 73'üncü maddesinde yer alan "Vergi resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır hükmü, vergilerin kanuniliği ilkesini ifade etmektedir. Vergide kanunilik ilkesi kısaca, "kanunsuz vergi olmaz" şeklinde özetlenebilir. Bu ilke gereğince, bütün vergilerin bir kanuna dayanması ve sadece vergi kanununda öngörülen kişilerin ve işlemlerin vergilendirilmesi gerekir.²⁴⁴ Bu ilkeyi; "vergi için kanun çıkartmak gerekir" şeklinde, yani dar anlamda değil, "verginin kanunla konulması" ve "vergiye vücut veren temel unsurların kanunda yer alması" gerektiği şekilde anlamak ve uygulamak gerekmektedir.²⁴⁵

Kanun koyucunun yalnız konusunu belli ederek ya da tüzükle belli ettirerek bir mali yükümün ilgililere yükletilmesine izin vermesi, bunun kanunla konulmuş sayılabilmesi için yeter neden olamaz. Mali yükümlerin, matrah ve oranları, tarh ve tahakkuku, tahsil usulleri, yatırımları ve zamanaşımı gibi çeşitli yönleri vardır. Bir mali yüküm bu yönleri dolayısıyla, kanunla yeterince çerçevelenmemişse, kişilerin sosyal ve ekonomik durumlarını, hatta temel haklarını etkileyecek keyfi uygulamalara yol açılabilmesi olasıdır. Bu bakımdan yükümler belli başlı öğeleri de açıklayarak ve çerçeveleri kesin çizgilerle belirtilerek kesinlikle kanunlarla düzenlenmelidir.²⁴⁶

Gerek öğreti, gerekse de Anayasa Mahkemesi içtihadı, vergiden indirim yapma ya da bağışık tutma işinin de vergi koyma kadar önemli bir iş olduğundan

²⁴³ İbrahim Halil Sugözü, Hüseyin Yıldırım ve Halil İbrahim Aydın, *Vergi Adaleti Açısından Motorlu Taşıtlar Vergisinin Analizi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 32, 2014, ss.121. http://www.sugozu.com/img/files/makale_mtv_sosbil.pdf (Erişim tarihi: 13.04.2015)

²⁴⁴ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.77.

²⁴⁵ Akdoğan a.g.e. ss.201-202.

²⁴⁶ Anayasa Mahkemesinin 29.11.1977 gün, E. 1977/109, K. 1977/131 sayılı kararı.

hareketle bunun, vergi koyma gibi, yasa ile yapılma zorunluluğu olduğunu vurgulamaktadır. Bu vurgu ve bu çerçevedeki yasa yapma gerekliliği birlikte düşünüldüğünde, vergi muaflık, istisna ve indirimlerinin oransal düzenlemelerinin de bir yasaya dayanma ve yasanın amaç ve ruhuna uygunluk gereği karşımıza çıkmaktadır.²⁴⁷

“...vergiden indirim yapma ya da bağışık tutma işi en az vergi koyma işi ölçüsünde büyük bir önem taşımaktadır. Anayasamın eşit önemde bulunan iki konudan birisi için yasa hükmünü zorunlu sayarken öteki için zorunlu saymamış olması düşünülemez.”²⁴⁸

“Yasama organı, vergi alanına giren konuları ayrıntılarıyla düzenlemesinin olanaklı bulunmadığı hallerde, vergilendirmenin temel öğelerini belirleyerek, uygulamaya, tekniğe ve uzmanlığa ilişkin konularda yürütme organına düzenleyici idari işlemlerde bulunma yetkisi verebilir. Yürütme organına verilen yetki, vergilendirmenin temel öğelerine ilişkin olmayıp yasayla getirilen düzenlemeyi açıklayıcı ve tamamlayıcı niteliktedir. Yürütme organı, vergilendirme tekniğine ve ayrıntılara ilişkin konuları düzenlerken vergi yasalarının sınırları içinde kalmak zorundadır.”²⁴⁹

3.1.4. Vergide Eşitlik İlkesi

Vergide eşitlik ilkesi, vergi ödeme yükümlülüğü bakımından aynı durumda bulunan kişilerin aynı miktarda vergiye tabi tutulmasını ifade eder.²⁵⁰ Aynı durumda olanların aynı vergilendirme şartlarına tabi olması, vergilemede “yatay eşitlik”, farklı durumda olanların farklı vergileme şartlarına tabi tutulması ise, vergilemede “dikey eşitlik” diye nitelendirilir.²⁵¹

Anayasa Mahkemesi ve Danıştay çeşitli kararlarında kanun önünde eşitlik ilkesine vurgu yaparak, Anayasa’da öngörülen eşitliğin “yasa önünde eşitlik” olduğunu, herkesin aynı hak ve yükümlülüklerle sahip olması anlamında olmayıp

²⁴⁷ Sayım, a.g.m., ss.263.

²⁴⁸ Anayasa Mahkemesi 25.10.1969 tarih ve E.1967/41, K. 1969/57 sayılı kararı.

²⁴⁹ Anayasa Mahkemesi 11.12.1996 tarih ve E. 1996/49, K. 1996/46 sayılı kararı.

²⁵⁰ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.77.

²⁵¹ Pehlivan, a.g.e., ss.162.

hukuken eşitlerin eşitliğinden bahsedilebileceğini ve “eşit olmayanların eşitsizliğinin” kanun önünde eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmayacağını ifade etmektedirler.²⁵²

Anayasa Mahkemesi eşitlik ilkesine ilişkin olarak aşağıdaki gibi tanımlamalar yapmıştır:

“Vergide eşitlik ilkesi, yükümlülerin vergi ödeme güçleri dikkate alınmak suretiyle vergilendirmenin yapılmasını öngörür. Bir başka deyişle, kişilerin genel vergi yüküne kendi ödeme güçlerine göre katılmalarıdır.”²⁵³

“Mali gücü aynı olanların aynı vergiyi ödemeleri, mali gücü farklı olanların ise ayrı oranda vergilendirilmesidir.”²⁵⁴

3.1.5. Vergilemede Belirlilik İlkesi

“Kesinlik” adı da verilen bu ilkeye göre, her vatandaşın ödemek zorunda olduğu vergi; tutar, çeşit, ödeme zamanı, şekli, vb. bakımından keyfi değil kesin, açık ve belirli olmalıdır.²⁵⁵

Bu kural ödenecek vergi miktarının, zamanının ve biçiminin kesin ve açık olarak yükümlüce bilinmesi gereğini ortaya koymaktadır. Vergi yasalarında verginin matrahının, tarifesinin, ödeme zamanının ve biçiminin saptanması ile söz konusu kurala uyulmuş olunacaktır.²⁵⁶

²⁵² Ersan Öz, *Vergilendirmede Kanunilik ve Türk Vergi Sistemi*, Gazi Kitabevi, Ankara, Aralık-2004, ss.68-69.

²⁵³ Anayasa Mahkemesinin 06.07.1995 tarih, E. 1995/4, K. 1995/28 sayılı kararı.

²⁵⁴ Anayasa Mahkemesinin 06.07.1995 tarih, E. 1995/6, K. 1995/29 sayılı kararı.

²⁵⁵ Abdullah Savaş, *İktisadi, Sosyal ve İdari Açısından Vergileme İlkeleri*, Eskişehir Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Müdürü Afyon Kocatepe Üniversitesi S.B.E. Maliye Tezli Yüksek Lisan Öğrencisi, Eskişehir, Aralık-2008, ss.15.
http://www.muhasabenet.net/makale_abdullah%20savas_iktisadi%20sosyal%20ve%20idari%20acidan%20vergileme%20ilkeleri-1.doc (Erişim tarih:13.04.2015)

²⁵⁶ Aykut Herekmean, *Kamu Maliyesi Cilt II Genel Vergi Kuramı*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1989, ss.25-26.

3.2. Karşılıklar Yönetmeliğinin Normlar Hiyerarşisi Kapsamında Değerlendirilmesi

Anayasamızın 124'üncü maddesine göre, Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri yönetmelik çıkarma yetkisine sahiptir. Fakat yönetmelikleri çıkarma yetkisine sahip olan kurumlar, ancak kendi görev alanları ile ilgili yönetmelik çıkarabileceklerdir. Birbirleri ile çelişen hükümleri içeren yönetmelikler mevcut ise kanunda o konuyu düzenleme yetkisinin hangi yönetmeliğe verildiğine bakılmalı ve böylece düzenleme yetkisini kanundan alan yönetmeliğe ilişkin hükümler dikkate alınmalıdır.

Ülkemizde uygulanan kanun sistematigi gereği her ayrıntıya kanunlarda yer verilmemekte, ayrıntılı düzenlemelerin tüzük, yönetmelik, tebliğ ve hatta artık sirkülerle yapılmasına olanak verilmektedir. Dolayısıyla “Özel Karşılıkların” ayrılma usul ve esaslarına da Bankacılık Kanununda yer verilmemiş ve BDDK'nın çıkardığı yönetmelikte düzenlenmiştir.

Bankacılık Kanunu'nun “Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna İlişkin Hükümler” başlıklı 10'uncu kısmının dördüncü bölümü “Görev, Yetki ve Sorumluluk” başlıklıdır. Kurumun görev ve yetkilerinin neler olduğuna çalışmamızın önceki bölümlerinde yer vermiştik. Buna göre Bankacılık Kanunun 93'üncü maddesinde “... Kurum, bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat hükümleri çerçevesinde kendisine verilen yetkilerini, Kurulca tesis edilecek düzenleyici işlemler veya alınacak özel nitelikli kararlar ile kullanır. Kurum, Kurul kararıyla bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikler ve tebliğler çıkarmaya yetkilidir. ...” diyerek Kurum BDDK'ya yönetmelik ve tebliğ çıkarma yetkisi vermiştir.

Dolayısıyla Kanundaki yetkiye dayanarak BDDK tarafından çıkarılan yönetmelik ve tebliğler de kanun hükümlerinin uygulamasına ışık tutacaktır ve kanuni bir dayanak oluşturacaktır.

BDDK tarafından çıkarılan yönetmelikle “özel karşılıkların” nasıl belirleneceğinin düzenlenmesi doğrudan vergilemeyi etkileyen bir düzenleme değildir. Çünkü BDDK özel karşılıkların kurum kazancının tespitinde gider olarak

dikkate alınıp alınamayacağına karar vermemektedir. Özel karşılıkların gider olarak dikkate alınacağı Meclis tarafından yapılan Bankacılık Kanununda yer almaktadır.

Karşılıklar Yönetmeliği ile yapılabilecek düzenlemenin sınırı, 1'inci maddesinde yer alan amacından da anlaşılacağı üzere; kredi ve diğer alacakların sınıflandırılması ve bunlar için ayrılacak karşılıklara ilişkin usul ve esaslardır.

3.3. Karşılıklar Yönetmeliğinin Vergilendirmenin Temel İlkeleri Kapsamında Değerlendirilmesi

Bankacılık Kanunu ve bu Kanuna dayanılarak çıkartılan yönetmelikler sektörel faaliyetleri düzenlemektedir. Söz konusu mevzuatta yer alan hükümler ile getirilen matrah indirimi, bu Kanun her ne kadar vergi kanunu olarak adlandırılmasa da, getirdiği hükme uygun genel ilkeleri sağlamak durumundadır. Böyle bir düzenlemenin vergi düzenlemelerinin taşıması gereken özelliklerin ne kadarını taşıdığını tespiti yönelik olarak verginin temel ilkelerinin irdelenmesi gerekmektedir.²⁵⁷

3.3.1. Vergilemede Eşitlik İlkesi Açısından Değerlendirme

Vergilemede eşitlik önemli bir ilkedir. Ancak eşitlik göreceli bir kavram olup mutlak eşitliği bulmak mümkün değildir. Karşılıklar Yönetmeliği ile bankacılık sektörüne özel olarak birtakım vergisel düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin bankacılık sektörü dışında faaliyet gösteren ancak aynı ödeme gücüne sahip diğer mükelleflerle bankalar arasında eşitsizlik yarattığı düşünülebilir. Ancak, bankalar için paranın diğer mükelleflerle aynı kapsamda olmadığı ve aslında banka için paranın mal olduğu unutulmamalıdır. Banka para ticareti yapar. Dolayısıyla mal kapsamında değerlendirilebilecek bir unsurun da diğer mükelleflerde olduğu gibi dikkate alınması yanlış sonuçlara varabilir.

Mevcut vergi uygulamalarımızda farklı mükellef türlerine farklı uygulamaların yer aldığı aşıkardır. Örneğin KDV Kanunu'nun 30'uncu maddesi hükmü gereği; “b) Faaliyetleri kısmen veya tamamen binek otomobillerinin

²⁵⁷ Ferhat Sayım, *Bankalarda Kredi Karşılıkları Sistemi ve Vergisel İncelemesi*, Türkiye Bankalar Birliği Yayın No: 244, 2006, ss.259.

kiralanması veya çeşitli şekillerde işletilmesi olanların bu amaçla kullandıkları hariç olmak üzere işletmelere ait binek otomobillerinin alış vesikalarında gösterilen katma değer vergisi,” indirim olarak dikkate alınamaz. Burada, faaliyetleri kısmen veya tamamen binek otomobillerin kiralanması ve çeşitli şekillerde işletilmesi olanların bu amaçla kullandıkları araçların yüklenilen KDV indirim konusu yapılabilirken diğer mükellefler indirim konusu yapamaz.

Benzer bir şekilde Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunun²⁵⁸ 14’üncü maddesinde; *“Bu Kanuna bağlı (I) ve (IV) sayılı tarifelerde yer alan taşıtlardan (Ticari maksatla kullanılan uçak ve helikopterler ile taşıt kiralama faaliyeti ile uğraşan işletmelerin bu amaçla kiraya verdikleri taşıtlar hariç) alınan vergi ve cezalar ile gecikme zamları gelir ve kurumlar vergilerinin matrahlarının tespitinde gider olarak kabul edilmez.”* denilerek mükellefler arasında farklılığa yol açmıştır.

Yine vergi kanunlarımızda sektörel ve bölgesel vergi teşvikleri de yer almakta olup, bunlar farklı gerekçelerle mükellefler arasında eşitlikten ayrılmaya yol açmaktadır. Dolayısıyla, bankalar için özel bir düzenleme olması vergi kanunlarımızın tek istisnası değildir. Pek çok mükellef grubuna farklı düzenlemeler uygulanmakta olup önemli olan eşitlerin eşitliğidir. Bankalar için getirilen bir düzenleme kamu ve özel bankalar için ayrı vergi uygulamaları doğurması halinde eşitliğin bozulduğundan bahsedilebilir. Ancak hepsi aynı uygulamaya tabi bankaların diğer mükelleflerden farklı bir düzenlemeye tabi olması eşitlik ilkesine aykırı değildir.²⁵⁹

3.3.2. Vergilemede Belirlilik İlkesi Açısından Değerlendirme

Belirlilik ilkesine göre farklı değerlendirmeler mevcuttur.

Birinci Görüş:²⁶⁰

Vergilemede belirlilik ilkesine göre, yasama organının yürütme organına devrettiği vergilendirme yetkisinin çerçevesinin, anayasal kurallar doğrultusunda

²⁵⁸ 18.02.1963 tarih ve 11342 sayılı RG’de yayımlanmıştır.

²⁵⁹ VDK, 31.05.2013 tarih ve 2013-B-409/6 sayılı *Görüş ve Öneri Raporu*, ss.30-31.

²⁶⁰ VDK, 09.08.2012 tarih ve 2012-B-536/4 sayılı *Görüş ve Öneri Raporu*, ss.41-43.

çizilmiş olması gerekir. Vergiyi doğuran olay konusunda idareye takdir yetkisi bırakılmamalıdır.

Oysa ki Karşılıklar Yönetmeliği ile iki bankanın benzer nitelikteki krediler için, farklı oranlarda özel karşılık ayırabilmelerine imkan sağlanmıştır. Karşılıklar Yönetmeliği ile yapılan düzenlemeler, özel karşılık ayırmada her bankaya göre farklı değerlendirilebilecek, objektifliği tartışılır kavramlara dayanmaktadır. Ayrıca, yapılan düzenlemeler alt sınırı çizmekte, ancak herhangi bir üst sınır belirlememektedir. Bu husus vergilemede belirlilik ilkesi ile çelişmektedir.

Bankalar, hem “risk yönetim ilkeleri” doğrultusunda kredilerini istedikleri gibi sınıflandırabilmekte, hem de “güvenilirlik ve ihtiyatlılık” varsayımlarını esas alarak alacağın tamamına kadar özel karşılık ayırabilmektedirler. Esasında, vergisel kaygısı olmayan bu düzenlemeler bankacılık sektörü açısından son derece önemli ve anlaşılabilir düzenlemelerdir ancak, vergilemede belirlilik ilkesine aykırıdır.

Vergilemede belirsizlik, çeşitli vergi yükümlülerini değişik ölçülerde etkileyeceği için, eşitlik ilkesi açısından da sakıncalar oluşturur.²⁶¹ Zira aynı derecede vergi ödeme gücüne sahip iki bankanın (kendi belirleyecekleri) farklı kriterlere göre özel karşılık ayırması durumunda vergi yükleri de farklı olacaktır. Vergilendirmenin temel ilkeleri bakımından kabul edilemeyecek bu sonuç Karşılıklar Yönetmeliği ile mümkün hale gelmektedir.

Bankaların tümü karşılık ayrılmasında aynı duyarlılık ve görüş birliği içerisinde bulunmayabilirler. Bir banka, karşılıkların banka karlılığı ve hissedarlara dağıtılan temettüleri üzerindeki olumsuz etkisi nedeniyle, meydana gelen zararın tümünü hesaplamakta isteksiz davranabilirken, diğer bir banka ödenecek vergi miktarını azaltmak amacıyla, karşılıkları olduğundan fazla göstermek suretiyle kar oranları üzerinde avantaj sağlamaya çalışabilir.²⁶² Bu durumda karşılık uygulaması bankalara verilen bir tür sübvansiyon halini almaktadır. Böylece bankalar diğer

²⁶¹ Nami Çağan, *Vergilendirme Yetkisi*, Kazanç Hukuk Yayınları, İstanbul, 1992, ss.174

²⁶² Dünya Bankası, “*Bank Loan Classification and Provisining Practices in Selected Developed and Emerging Countries*”, Working Paper, No: 1, 2003 (Aktaran: Bankacılar Dergisi, Sayı: 48, 2004, Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Seçilmiş Ülkelerde Kredi Sınıflandırması ve Karşılık Ayırma Uygulamaları)

şirketlerin aksine önemli bir finansman yolu elde etmekte üstelik bunun maliyetini vergi gelirlerini düşürerek kamuya mal etmektedir.²⁶³

Kredilerin donuk hale gelmesi, ekonomide yaşanan olumsuzluklardan kaynaklanabileceği gibi bankaların kredi yönetiminde yaptıkları hatalardan ve kredi sürecini iyi yönetememelerinden de kaynaklanabilmektedir. Donuk alacaklar için olması gerekenden fazla özel karşılık ayrılması demek, kredi yönetiminde yapılan hataların ve aksaklıkların faturasının daha az vergi ödemek suretiyle tüm topluma çıkartılmış olması demektir.

Birbirine zıt amaçlar güden vergi mevzuatı hükümleri ile bankacılık mevzuatı hükümleri arasındaki çekişme ve belirsizlik nedeniyle mükelleflerin kendi belirleyecekleri ölçütler doğrultusunda, VUK uyarınca şüpheli hale gelmemiş alacaklarına özel karşılık ayırmak suretiyle, vergi matrahlarını ayarlayabilmeleri ve diledikleri şekilde vergi planlaması yapabilmeleri imkanı doğmaktadır ki bu imkan, kullanılsa da kullanılmasa da vergilemenin temel prensipleri ile uyuşmamaktadır.

İkinci Görüş:²⁶⁴

Her ne kadar bankaların benzer nitelikteki krediler için farklı oranda karşılık ayırabilmelerine imkan sağladığı ifade edilmekte ise de, benzer bir düzenleme “Şüpheli Alacak Karşılıkları” için de mevcuttur.

Vergi Usul Kanunu’nun 323’üncü maddesinde “.... şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir.” ifadesine yer verilmiştir.

Vergi Usul Kanunu’nun 264’üncü maddesinde de “*Tasarruf değeri, bir iktisadi kıymetin değerlendirme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değerdir.*” ifadesiyle tanımlanmıştır.

Dolayısıyla görüldüğü üzere öncelikle mükellefler şüpheli alacaklar için karşılık ayırıp ayırmamakta serbesttirler, karşılık ayırmak bir zorunluluk değildir.

²⁶³ Acar, a.g.m., ss.36.

²⁶⁴ VDK, 31.05.2013 tarih ve 2013-B-409/6 sayılı *Görüş ve Öneri Raporu*, ss.27-30.

Şüpheli alacakları için karşılık ayırmak isteyen mükellefler ise karşılığı kendileri için arz eden gerçek değer üzerinden ayıracaklardır. Bir örnekle anlatmak gerekirse; mükellef tahsili şüpheli hale gelen ve kanundaki şartları taşıyan 100.000-TL alacağı için hiç karşılık ayırmayacağı gibi, 100.000-TL de karşılık ayırabilir. Ya da tasarruf değerine göre 20.000-TL, 50.000-TL veya 80.000-TL gibi mükellefin kendisinin belirleyeceği bir tutarda karşılık ayrılabilir.

Sonuç olarak, VUK'un şüpheli alacaklar için ayrılacak karşılıkları isteğe göre ve sübjektif unsurlara bağladığı bir ortamda, bankaların ayırdığı özel karşılıkların vergilemede belirlilik ilkesine uymadığı gerekçesiyle eleştiri konusu yapılması usul kanununa aykırılık teşkil eder.

Ayrıca, özel karşılıkların kredinin grubuna göre en az %20, %50 veya %100 oranında olması gerektiği alt sınırlar belirtilmiştir. Üst sınır doğal olarak %100'dür. Dolayısıyla üst sınır belirtilmediği eleştirisi gerçekçi değildir. VUK'a göre de şüpheli hale gelen alacağın tamamı için %100 oranında karşılık ayrılması mümkündür.

3.3.3. Vergilemede Kanunilik İlkesi Açısından Değerlendirme

Karşılıklar Yönetmeliği ile yapılan düzenlemelerle, VUK ile belirlenen şartların sağlanmamasına rağmen, üstelik de sübjektif kriterlerle alacağın tamamına kadar özel karşılık ayrılabilmesine imkan tanınmaktadır. Bankaların ekonomi ve ticari hayat içindeki yerinin farklı olduğu kuşkusuzdur. Bu gerekçe ile temel işlevi borç alıp vermek olan bankalar için “özel karşılık” adı altında farklı bir “şüpheli alacak karşılığı” müessesesi düzenlenmesi esas itibariyle gereklidir.

Mevcut durumda olduğu gibi, bazen farklı kanunların maddeleri birbirleriyle farklı uygulamalara olanak vermektedir. Her ikisi de yasama yetkisine haiz meclis tarafından yapılan kanunlar arasında yetkinlik tartışması yapmak yersizdir. Böyle bir durumda kanunların uygulamadaki öncelik sıraları önem arz eder.

Kanunların uygulamadaki öncelik sırasının tespitinde genel-özel kanun yapısı ve kanunların yapılış sırası dikkate alınması gerekmektedir. Genel hukuk kuralları gereği;

- ✓ Özel kanun hükümleri genel kanun hükümlerinden önce uygulanır.
- ✓ Sonra yapılan kanunun hükümleri önce yapılan kanunun hükümlerinden önce uygulanır.

Dolayısıyla; 2005 yılında yapılan “Bankacılık Kanunu” hükümleri özel bir kanun olduğu için, genel kanunlar olan 1961 yılında yapılan VUK’daki ve 2006 yılında yapılan KVK’daki hükümlerden önce uygulanır.

Özel karşılıkların KVK ve VUK’da belirtilmediği için gider olarak dikkate alınamayacağı eleştirisi TBMM’nin kanun yapma yetkisinin de göz ardı edilmesine neden olacaktır. Nitekim, 2005 yılında “Bankacılık Kanunu”nu çıkaran, kanun yapma gücünü elinde bulunduran Meclis, aynı zamanda KVK ve VUK’u da değiştirmeye yetkindir. Nihai kararını bankalar tarafından ayrılan özel karşılıkların kurumlar vergisinin hesaplanmasında gider olarak dikkate alınabileceği yönünde kullanan Meclisin iradesini kabul etmek gerekmektedir.

Her ne kadar kanun maddesi metninde özel karşılıkların tanımı ve ayrılma şartları belirtilmemiş olsa da Kurul’a bu konudaki usul ve esasları belirleme yetki ve görevi verilmiştir. Dolayısıyla kanundaki yetkiye dayanarak Kurul tarafından yapılan düzenlemelerin kanuni olmadığını iddia etmek doğru değildir. Benzer yetkiler vergi kanunları tarafından Maliye Bakanlığı’na da verilmiştir (amortisman oranlarının belirlenmesi, borsa rayicinin belirlenmesindeki yetki, vergi levhasına ilişkin yetki, zirai ürünlerde tevkifat safhasını ve oranlarını belirlenmesi, mücbir sebep ilan etme yetkisi, vergi beyannamesinin posta veya elektronik ortamda gönderilmesi, beyanname verme ve ödeme sürelerinde yetki, ziraat birimlerin tespiti, takdir komisyonlarının çalışma usul ve esaslarını belirleme, vb.) ve hiçbir zaman tartışma konusu edilmemiştir.

Devletin bir kurumu olan Maliye Bakanlığı’nın kullandığı yetkiler hiç tartışılmaz iken, devletin başka bir kurumu olan BDDK tarafından kullanılan yetkilerin geçersiz/yetkisiz kabul edilmesi doğru değildir. Kanunların verdiği yetkiye dayanarak her hangi bir kamu kurumu tarafından kullanılan tüm yetkiler aynı ölçüde kanuni ve geçerlidir.

Kanunlar tarafından verilen yetkilerin, vergilerin kanuniliği ilkesiyle ters düştüğünün iddia edileceği yer ise Anayasa Mahkemesi'dir. Bu iddiada bulunan kişi ya da kurum Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak ilgili kanunun ilgili maddesinin iptalini isteyebilir. İlgili yetki maddesinin Anayasaya aykırılık nedeniyle iptaline karar verilmesi halinde yetkinin yasal dayanağı ortadan kalkmış olur, herhangi bir iptal olmadığı durumda yetki ilgili kurum tarafından her halükarda kullanılır ve yapılan işlem kanunidir.

13. Dairenin 16.03.2005 gün, E. 2005/213, K. 2005/1558 sayılı ve 24.01.2006 gün, E. 2005/75, K. 2006/474 sayılı kararları:

“Anayasanın 124'üncü maddesi gereği Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişilerinin, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak koşuluyla yönetmelikler çıkarabileceği açıktır. Yönetmelikler, yasa tekniğine uygun olmaması ve güçlükler bulunması nedeniyle yasal düzenlemelerde yer almayan ancak idarenin işleyişi ve kamu yararı için önceden belirlenmesi zorunlu bulunan teknik konu ve ayrıntıları yasal çerçeve içerisinde kalmak koşuluyla düzenleyebilir. Kamu idaresi tarafından görev alanına giren konularda yönetmelikler yapılırken dayanağı yasanın bütününe bağlı kalınması zorunlu olduğu gibi yasayı ve yasanın amacını aşar veya yasa konusu alanlara girer nitelikte düzenleme yapma olanağı da bulunmamaktadır.”

3.3.4. Vergi Tedbirlerinin Tutarlılığı ve Sistemik Bütünlüğü İlkesi

Vergisel düzenlemelerin vergi kanunlarında yer alması vergi sisteminin bütünlük ve tutarlılığı için gereklidir. Düzenlemelerin tamamının vergi kanunlarında yer alması karışıklık, çelişki ve yetki kargaşalarını önleyecektir. Ancak, bankacılık veya sigortacılık gibi özellik arz eden sektörlerin özel hükümlere tabi olması gerekliliktir. Bankalar ve sigortacılık şirketlerinin vergilendirilmesi için yapılacak özel düzenlemelere VUK veya KVK içinde yer vermek, bu kanunları hacim olarak genişleteceği gibi, mükelleflerin %99.9'unu bile ilgilendirmeyen özellikli hususların genel kanunlarda yer alması sonucunu doğuracaktır.

Ayrıca yukarıdaki bölümlerde belirtildiği üzere, yasama yetkisine haiz Meclis tarafından çıkarılan her kanun eşit güçtedir ve Meclis istediği kanun düzenlemesini de değiştirmeye yetkindir. Bu nedenle vergi kanunlarında yer verilmeyen, ancak başka bir kanunda yer verilen her türlü istisna, muafiyet ve düzenleme de geçerlidir. Olaya sadece Maliye Bakanlığı açısından bakarak, düzenlemeleri engellemek devletin işleyişini sekteye uğratacaktır.

Kaldı ki, kanun tasarıları Maliye Bakanı'nın da yer aldığı Bakanlar Kurulu'nun imzası ile sunulmaktadır. Maliye Bakanı'nın imzasının yer aldığı bir Kanun tasarısı hakkında Maliye Bakanlığı'nın bilgisi ve görüşünün alınmadığını söylemek doğru olmayacaktır. Kanunun yapım aşamasındaki değişiklikler de her zaman hükümetin ve dolayısıyla Maliye Bakanı'nın bilgisi dahilinde yapılmaktadır.

Sonuç olarak, Maliye Bakanlığı'nın en yetkin kişisi olan Maliye Bakanı tarafından açık veya zımni olarak kabul edilen bir yasal düzenlemenin vergi kanunlarında yer almadığı için uygulanamaz olduğunu söylemek yersiz olacaktır.

Bu konudaki tartışmaları azaltmak için vergisel düzenleme içeren herhangi bir kanun yapılması aşamasında Maliye Bakanlığı'nın da görüşlerini ifade edebilmesi ve tasarının hazırlanması aşamasına dahil olması gerekmektedir. Bunun mümkün olmadığı bir durumda Maliye Bakanı gerekli şekilde bilgilendirilerek, yapılmakta olan düzenlemelerin sakıncaları konusunda aydınlatılmalıdır. Fakat düzenleme konusunda Maliye Bakanlığı ve Maliye Bakanı'nın değil, nihai karar mercii olan yasama organı Meclisin düzenlemeleri geçerli olacaktır.

4. KREDİ KARŞILIKLARININ GİDERLEŞTİRİLMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yasa koyucu bu karşılıkların indirimini sağlarken ticari hayatın gereklerinden yola çıkmaktadır. Tahakkuk esasına göre kişi veya kurum henüz uhdesine geçmese de tahakkuk etmiş bir alacaktan dolayı gelir elde etmiş sayılmaktadır. Teoride bu şekilde kabul edilse de ticari hayatta tahakkuk eden her alacak mükellefin kasasına tam olarak girmemektedir. Vergisel olarak tahakkuk esası kabul edilmiş olsa da gelir

esasına dayalı vergilerde bu durum göz ardı edilmemeli ve mükellef reel olarak kazanamadığı gelirin vergisini vermek zorunda bırakılmamalıdır.

Bankalar için ise bu nokta çok daha fazla önem arz etmektedir. Ayrılan karşılıkların vergi matrahından indirilmesi ise diğer şirketlerle birlikte bankaların da ihtiyaç duyduğu ve arzu ettiği bir uygulama olmaktadır. Bankalar da diğer kişi ve kurumlarla benzer şekilde, vergi mevzuatına uygun olarak ayırdığı karşılıkların vergi matrahından indirilmesi sayesinde henüz kazanmadıkları gelirin vergisini vermekten kurtulacaktır. Ancak bankalar faaliyet alanları gereği kredi veren kurumlar oldukları için bankaların karşılık ayırmak zorunda olduğu alacaklarının boyutları diğer sektör şirketlerine göre çok daha büyük boyutta olmaktadır. Ayrıca diğer şirketlerin karşılık ayırmaları çoğunlukla ihtiyari iken bankaların kendi kanunları gereği belirlenen usul ve esaslara göre karşılık ayırma mecburiyetleri bulunmaktadır.²⁶⁵

4.1. Genel Karşılıkların Kurumlar Vergisi Matrahının Tespitinde Gider Olarak Yazılmasının Değerlendirilmesi

Genel karşılıklar, bir anlamda ticaret şirketlerince karın belirlenen oranlarında ayrılan ihtiyat akçelerine benzemektedir. Bankalar tahsilinde henüz sorun olmayan veya geri ödenmesi ihtimali kuvvetle muhtemel bulunan kredi ve diğer alacaklarının cüzi bir kısmını karşılık olarak ayırmaktadırlar. O halde genel karşılıkların doğmuş veya doğması beklenen, ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararları karşılamak amacıyla ayrıldığını söylemek mümkün değildir. Bu doğrultuda genel karşılıkların vergiye tabi kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınması mümkün bulunmamaktadır.²⁶⁶

KVK'nın "Kabul Edilmeyen İndirimler" başlıklı 11'inci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendinde yedek akçelerin indirimi kabul edilmeyen giderler arasında sayılmıştır. Yedek akçelerin bir kısmı kanuni zorunluluğa dayanarak, bir kısmı da isteğe bağlı olarak ayrılır. Ayrılan yedek akçeler ister kanuni yedek akçe, isterse

²⁶⁵ Sayım, a.g.m., 5-6/11.

²⁶⁶ Gündoğan Durak, *Bankaların Kredi ve Diğer Alacakları İçin Ayıracağı Karşılıklar ve Giderleştirilmesi*, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:307, Mart-2007, ss.7/8.

ihtiyari yedek akçe olsunlar vergi matrahından indirilemez. Bir başka deyişle, yedek akçeler vergilendirilecek kurum kazancına dahildirler.²⁶⁷

Bankacılık Kanunu'nda da genel karşılıkların kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edileceğine yönelik bir hüküm bulunmamaktadır. Zira KVK'nın 11'inci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendinin parantez içi hükmü ile de Bankacılık Kanunu'na göre ayrılan genel karşılıkların bu bent kapsamında olduğu açıkça belirtilmiştir²⁶⁸ ve bunların safi kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınmasının mümkün olmadığı hüküm altına alınmıştır.²⁶⁹

Sonuç olarak, bankaların Bankacılık Kanunu gereğince ayırarak gider yazdıkları genel kredi karşılığının tamamı, teminatlı/teminatsız ayrımı yapılmaksızın, kurumlar vergisi matrahının tespitinde kanunen kabul edilmeyen gider yapılarak matraha eklenecektir.²⁷⁰

4.2. Özel Karşılıkların Kurumlar Vergisi Matrahının Tespitinde Gider Olarak Yazılması Değerlendirilmesi

3182 sayılı Kanunun²⁷¹ 32/3'üncü maddesinde yer alan “*Karşılıkların teminatsız kalan kredilere tekabül eden kısımları ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.*” şeklindeki hüküm, teminatsız kalan kredinin, bankacılık mevzuatına göre mi, vergi mevzuatına göre mi tespit edileceği konusunda tereddüt yaratmakta idi.

4389 sayılı Kanunun²⁷² 11/12'nci maddesinde “*Bu karşılıklardan, Bakanlar Kurulu'nun belirlediği esaslar çerçevesinde teminatsız kalan kredilere tekabül eden kısmı, ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.*” denilmek suretiyle teminatsız kalan kredilerin bankacılık mevzuatına göre

²⁶⁷ İrfan Vural, *Yorum ve Açıklamalarla Kurumlar Vergisi Kanunu*, (1. Baskı), Gelirler Kontrolörleri Derneği Yayını, Ankara, Ocak-2009, ss.542.

²⁶⁸ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.714.

²⁶⁹ Cem Tekin, Emre Kartaloğlu, *Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları*, (2. Baskı), Denetim Turkey, Ömür Matbaacılık, İstanbul, 2010, ss.411.

²⁷⁰ Mehmet Bingöl, *Bankalarda Vergi Uygulaması*, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul, Ocak-2010, ss.56-57.

²⁷¹ 02.05.1985 tarih ve 18742 sayılı RG'de yayımlanan Mülga Bankalar Kanunu.

²⁷² 23.06.1999 tarih ve 23734 sayılı RG'de yayımlanan Mülga Bankalar Kanunu.

belirleneceğine açıklık getirilmiştir. Hüküm 4672 sayılı Kanunla²⁷³ “*Bankaların, bu fıkra uyarınca ayırdıkları özel karşılıkların tamamı, ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.*” şeklinde değiştirilmiş ve bu düzenleme 5411 sayılı Kanun’un 53’üncü maddesinde de muhafaza edilmiştir.

Yukarıdaki açıklamalardan da görüleceği üzere, bankalar üçüncü, dördüncü ve beşinci gruplarda izledikleri kredi ve diğer alacakları (donuk alacaklar) için, varsa teminatların değerlenmiş tutarları ve dikkate alınma oranlarını göz önünde bulundurarak, ayıracakları özel karşılıkların tamamını kurum kazancından indirim konusu yapabileceklerdir.²⁷⁴

Bununla birlikte 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nun²⁷⁵ 15/4’üncü maddesinde bankaların ayıracakları kredilere gider yazamayacakları sonucunu doğuran şu hüküm yer almaktaydı: “*Her ne şekilde ve ne isimle olursa olsun ayrılan ihtiyat akçeleri (TTK’ya, kurumların özel kanunlarına veya esas mukavele ve nizamnamelerine göre safi kazançlardan ayırdıkları bilumum yedekler ile Bankalar Kanununa müsteniden bankaların ayırdıkları karşılıklar dahil).*” Bu hüküm 5422 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran 5520 sayılı KVK’da “*Her ne şekilde ve ne isimle olursa olsun ayrılan yedek akçeler (Türk Ticaret Kanununa, kurumların kuruluş kanunlarına, tüzüklerine, ana statülerine veya sözleşmelerine göre safi kazançlardan ayırdıkları tüm yedek akçeler ile Bankacılık Kanununa göre bankaların ayırdıkları genel karşılıklar dahil).*” şeklini almıştır.

Görüldüğü gibi KVK’da bankalarca ayrılacak özel karşılıkların gider yazılabileceğine yönelik açık bir düzenleme yer almamaktadır. Fakat mezkur 11’inci madde gerekçesinde şu ifadelere yer verilmiştir: “*...Bankacılık Kanununa göre ayrılan genel karşılıkların bu bent kapsamında olduğu açıkça belirtilmiş ve bunların gider olarak indirimi kabul edilmemiştir. Bankacılık Kanununa göre ayrılan özel karşılıkların ise bankalarca gider yazılabileceği tabiidir.*” 5520 sayılı Kanun gerekçesinde yer alan bu ifade ile bankalarca ayrılacak özel karşılıkların gider olarak

²⁷³ 29.05.2001 tarih ve 24416 sayılı RG’de yayımlanmıştır.

²⁷⁴ Durak, a.g.m., ss.8/8.

²⁷⁵ 10.06.1949 tarih ve 7229 sayılı RG’de yayımlanan Mülga Kurumlar Vergisi Kanunu. (01.01.2006 tarihinde yürürlükten kalkmıştır.)

kabul edileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.²⁷⁶ Bu suretle KVK ile Bankacılık Kanunu hükümleri paralel hale gelmiştir. Buna göre bankaların Karşılıklar Yönetmeliği hükümleri gereğince ayıracakları özel karşılıkların tamamı ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilecektir. Bankaların ihtiyari olarak ayırdıkları özel karşılıklar ile zorunlu olarak ayrılması gereken miktarı aşan özel karşılıklar ise gider yazılmayacaktır.²⁷⁷

Özel karşılıkların kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilip edilmeyeceği ile ilgili farklı görüşler sadece vergilendirmenin temel ilkeleri ve normlar hiyerarşisi ile ilgilidir. Gerekçe olarak Karşılık Yönetmeliği ile bankaların vergisel uygulamalarına ilişkin geniş kapsamlı düzenlemeler yapıldığı, bu düzenlemelerin birçok konuda VUK değerlendirme hükümleri ve temel vergileme ilkeleri ile çelişmekte olduğu şeklindedir.²⁷⁸ Ancak çalışmamızda söz konusu farklılıklara ilişkin bu tartışmalara önceki bölümlerde yer verildiği için burada tekrarlanmayacaktır. Zira, Özel karşılıkların kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edileceğine dair birçok görüş bulunmaktadır. Bu görüşlere aşağıda yer verilecektir.

Bankacılık Kanunu'na göre ayrılan özel karşılıklar bankalarca gider yazılabilecektir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 53'üncü maddesine göre; bankalar, krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak, doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması ve bunlar dışında kalan varlıkların değer azalışları için yeterli düzeyde karşılık ayrılması mecburiyetindedir. Bu madde uyarınca, krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak ayrılan özel karşılıkların tamamı, ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.^{279 280}

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun "Karşılıklar ve teminatlar" başlıklı 53'üncü maddesinde, bankaların, krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak, doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması ve bunlar dışında kalan varlıkların değer azalışları için yeterli düzeyde karşılık ayrılmasına, aktiflerin kalitesine ve

²⁷⁶ Durak, a.g.m., ss.8/8.

²⁷⁷ Alıcı, a.g.e., ss.588-589.

²⁷⁸ Maliye Bakanlığı, Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı, 09.08.2012 tarih ve 2012-B-536/4 sayılı *Görüş ve Öneri Raporu*.

²⁷⁹ Gürboğa, Atabey, Vural, a.g.e., ss.714.

²⁸⁰ Vural, a.g.e., ss.542.

sınıflandırılmasına, garantilerin ve teminatların alınmasına, bunların değerinin ve güvenilirliğinin ölçülmesine, takibe alınan kredilerin izlenmesine ve vadesi dolmuş kredilerin geri ödenmesine ilişkin politikaları oluşturmak ve uygulamak, bunları düzenli olarak gözden geçirmek, tüm bu hususları icra edebilecek gerekli yapıları tesis etmek ve işletmek zorunda oldukları belirtilmiştir. Aynı maddede, krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak ayrılan özel karşılıkların tamamının ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edileceği belirtilmiştir.²⁸¹

Özel karşılıklar 5411 sayılı Kanunu uyarınca gider yazılmaktadır. Bilindiği üzere hukukun temel prensiplerine göre; bir konuda hem özel kanun hem de genel kanun maddeleri varsa uygulama için özel kanun hükümlerinin önceliği vardır. Bankaların özel karşılık uygulamasına VUK'daki “şüpheli alacaklar veya değersiz alacaklar” hükümlerinin uygulanması ve gider yazılabilmesi için bu hükümlerde yer alan şartların aranması söz konusu değildir. Buna göre bankaların, Bankacılık Kanunu gereğince ayırarak gider yazdıkları özel kredi karşılığının tamamı teminatlı/teminatsız ayrımı yapılmaksızın kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider yazılacak, matraha bir ekleme yapılmayacaktır.²⁸²

BEŞİNCİ BÖLÜM

KREDİ KARŞILIKLARINA YÖNELİK OLARAK BANKALARIN UYGULAMALARI NEZDİNDE YAPILAN ARAŞTIRMALAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1. BANKACILIK SİSTEMİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Türkiye de Bankacılık sektöründe Aralık 2014 itibariyle 32 adet mevduat, 13 adet kalkınma ve yatırım, 4 adet katılım bankası olmak üzere toplam 49 banka bulunmaktadır. Söz konusu bankalara ilişkin istatistiki bilgilere aşağıda yer verilecektir.²⁸³

²⁸¹ Tekin ve Kartaloğlu, a.g.e., ss.411.

²⁸² Bingöl, a.g.e., ss.47-48.

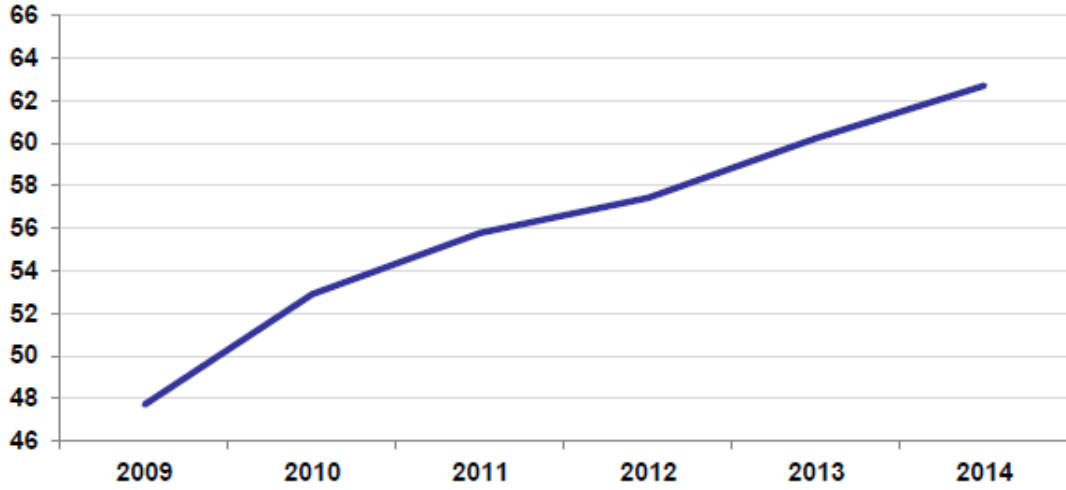
²⁸³ Türkiye Bankalar Birliği-Araştırmalar ve Sunumlar, *Türkiye’de Bankacılık Sektörü 2009-2014*, ss.5, http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2182/Turkiye'de_Bankacilik_Sektoru_2009-2014_Aralik.pdf (Erişim tarihi: 14.04.2015)

**Tablo 13. İhtiyaç Kredisi, Diğer Krediler ve Konut Kredileri Stoku
(Bakiye ve Kişi Başına Miktar)**

İhtiyaç* Kredisi ve Diğer** Krediler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	9/2014
Toplam (Milyon TL)	36.110	41.365	59.275	82.537	94.971	115.803	135.316
Kişi Başı (Bin TL)	4,5	4,8	6,0	7,7	8,3	9,5	10,1
Konut Kredisi	2008	2009	2010	2011	2012	2013	9/2014
Toplam (Milyon TL)	37.347	42.733	57.584	69.755	79.552	97.550	109.854
Kişi Başı (Bin TL)	49,0	43,9	53,2	54,5	55,4	59,4	61

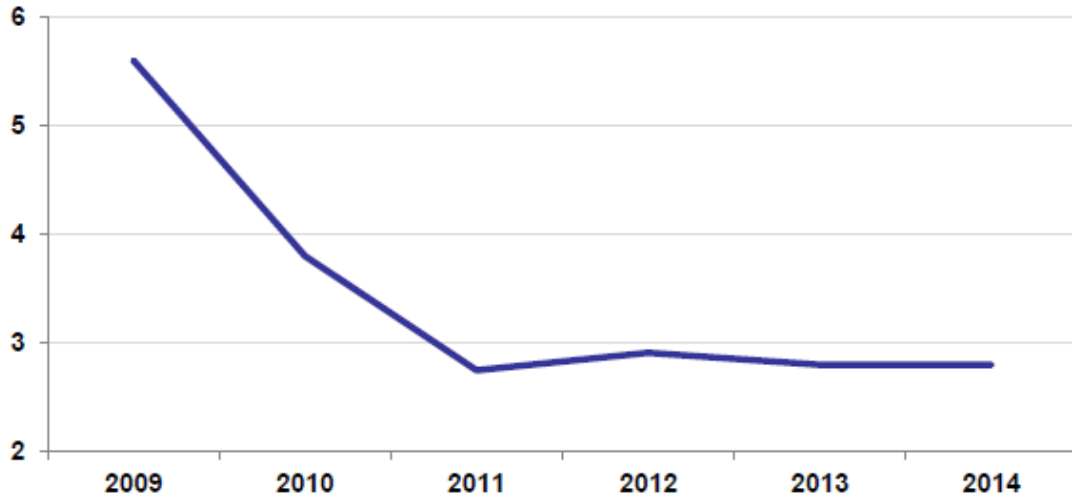
*İhtiyaç kredileri: Dayanıklı tüketim malları, yarı dayanıklı tüketim malları ile evlilik, eğitim ve sağlık için kullanılan kredilerdir.

**Diğer krediler: İhtiyaç, konut ve taşıt kredileri kategorisinde sınıflandırılmayan kredilerdir.

Şekil 3. Kredi ve Alacaklar / Toplam Aktifler (%)

Kaynak: Türkiye'de Bankacılık Sektörü 2009-2014, ss.34. yayınından alınmıştır.
[http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2182/Turkiye'de Bankacilik Sektoru 2009-2014_Aralik.pdf](http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2182/Turkiye'de_Bankacilik_Sektoru_2009-2014_Aralik.pdf) (Erişim tarihi:14.04.2015)

Şekil 4. Takipteki Alacaklar (Özel Karşılık Öncesi) / Toplam Krediler (%)

Kaynak: Türkiye’de Bankacılık Sektörü 2009-2014, ss.39. yayınından alınmıştır. [http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2182/Turkiye'de Bankacilik Sektoru 2009-2014_Aralik.pdf](http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2182/Turkiye'de_Bankacilik_Sektoru_2009-2014_Aralik.pdf) (Erişim tarihi:14.04.2015)

1.1. Finansal Piyasalar Raporu

BDDK, finansal sektörde yaşanan önemli gelişmelere, bankalar ve finansal holding şirketleri ile finansal kiralama, Faktoring, finansman ve varlık yönetim şirketlerinin performanslarına dair değerlendirmeleri içeren ve belirli süreli “Finansal Piyasalar Raporunu”, (FPR) Bankacılık Kanunu’nun 97’nci maddesinin 3’üncü fıkrasına göre yayımlamaktadır.²⁸⁴

Toplam kredilerin %33,5’ini bireysel, %25’ini KOBİ kredileri, %41,6’sını ise kurumsal ve ticari krediler oluşturmaktadır. Bankacılık sektörünün kullandığı büyük kredilerin toplam kredi tutarı içerisindeki payı azalmaktadır. Bu durum kredi yoğunlaşmasından kaynaklanabilecek risklerin azalması bakımından olumludur. Bankaların aktiften sildikleri tutarın artması takibe dönüşüm oranı (TDO)’daki artışı sınırlandırmıştır. 2012 yılında sektörün tahsili gecikmiş alacakları %23,4 oranında artarak 23,4 milyar TL’ye yükselmiştir. Kredilerin TDO Aralık 2012 itibarıyla %2,86’dır. Canlı kredi stokundan izleyen çeyrekte takibe düşenlerin oranı ile tahsil imkanı sınırlı alacakların tahsili şüpheli alacağa dönüşme oranının artması kredi

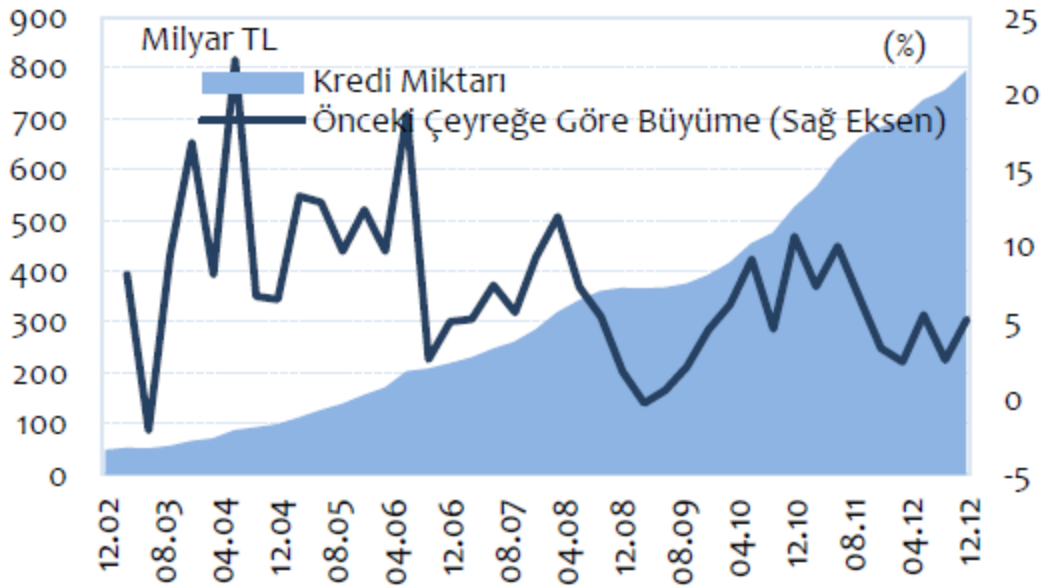
²⁸⁴ BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, Sayı:28, Aralık-2012. [http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal Piyasalar Raporlari/11902fpr_aralik2012_29032013bb.pdf](http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/11902fpr_aralik2012_29032013bb.pdf) (Erişim tarihi:14.04.2015)

kalitesinde bir miktar bozulma yaşandığını işaret etmektedir. Bununla birlikte, takipteki alacaklardan izleyen çeyrekte tahsil edilenlerin oranının 2012 yılının ilk çeyreğinden sonraki artış eğilimi nedeniyle bozulmanın geçici olma durumu söz konusudur. Yıllık bazda ihtiyaç kredileri dışındaki bireysel kredilerde TDO azalmıştır. Bireysel kredi türleri içinde en yüksek TDO hala kredi kartlarındadır.²⁸⁵

1.2. Bankacılık Sektörünün Risk Görünümü

1.2.1. Kredi Miktarının Görünümü

Bankacılık sektörünün toplam kredileri 2012 yılının son çeyreğinde %5,2 artarak 795 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kredilerde yıllık büyüme oranı ise %16,4 olmuştur. Kur etkisinden arındırılmış yıllık büyüme %18,3, enflasyondan arındırılmış yıllık büyüme ise %13,6 olmuştur. Küresel finansal kriz sonrasında 2010 (%33,9) ve 2011 (%29,9) yıllarındaki hızlı kredi büyümesinin ardından BDDK ve TCMB'nin aldığı tedbirler, kredi büyümesini yavaşlatmıştır.

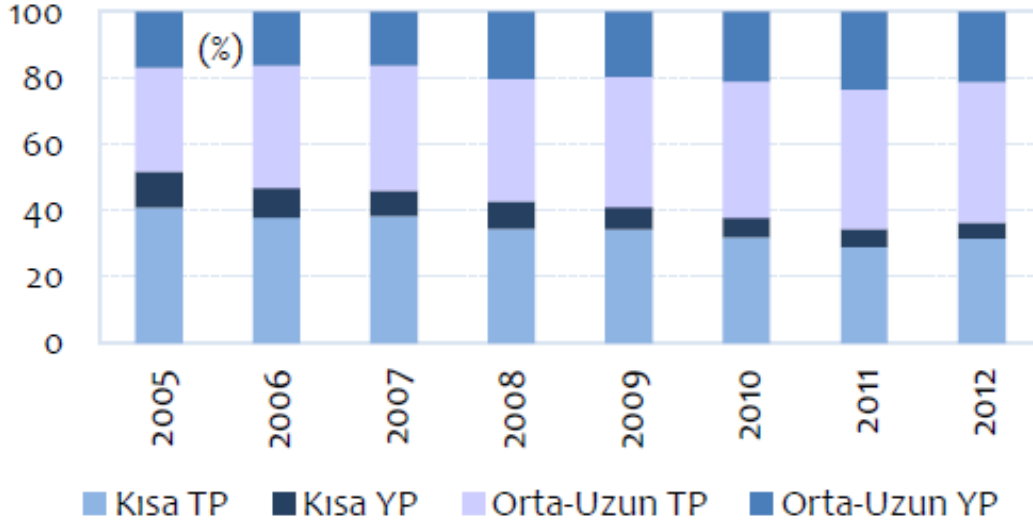
Şekil 5. Kredi Miktarının Görünümü

Kaynak: Finansal Piyasalar Raporu, Aralık-2012, ss.32.

²⁸⁵ Finansal Piyasalar Raporu, Aralık-2012, ss.ii-iii.

1.2.2. Kredilerin Vade Dağılımının Görünümü

Aralık 2012 itibarıyla toplam kredilerin %74,1'i TP, %25,9'u YP cinsindendir. YP cinsi kredilerin payı bir önceki yıla göre azalmıştır. Son yıllarda azalış eğiliminde olan kısa vadeli kredilerin toplam içindeki payı, 2012 yılında 1,8 puan artarak %36,2'ye yükselmiştir.

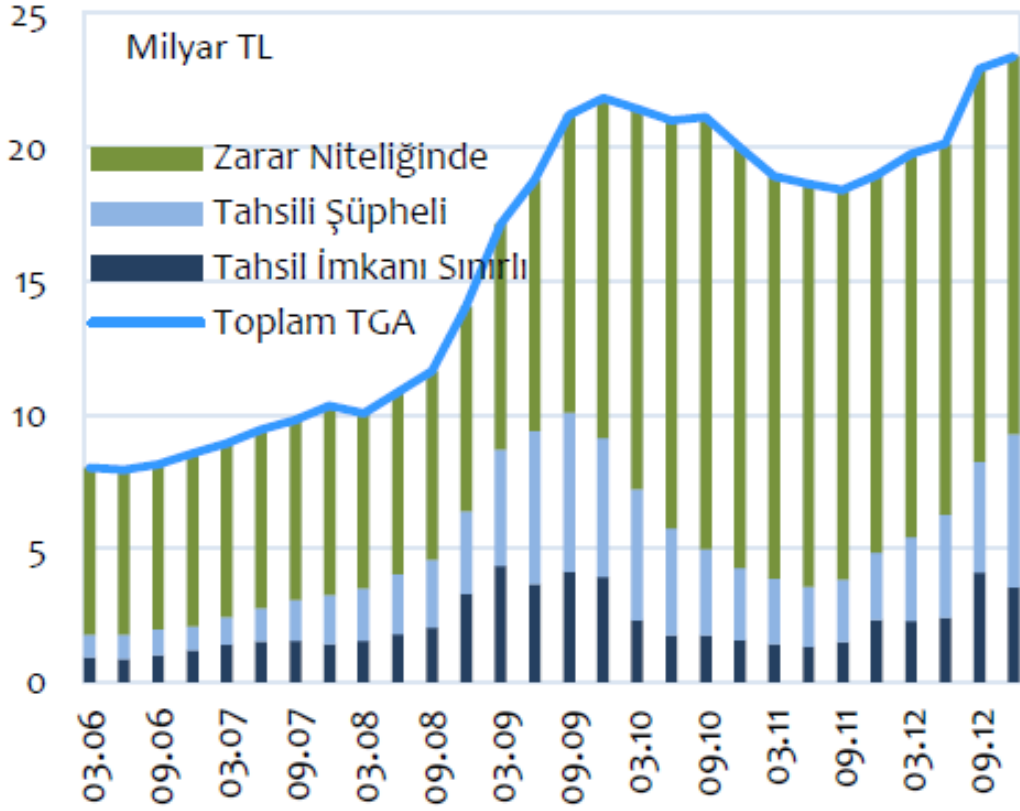

Şekil 6. Kredilerin Vade Dağılımının Görünümü

Kaynak: Finansal Piyasalar Raporu, Aralık-2012, ss.32.

1.2.3. Takipteki Alacakların Görünümü ve Karşılık Oranı

Yılın son çeyreğinde sektörün TGA'sı %2 oranında artarak 23,4 milyar TL'ye yükselmiştir. Tahsil imkanı sınırlı alacakların tahsili şüpheli alacağa dönüşme oranı artmaktadır. Bankaların aktiften silme uygulamalarının da etkisiyle toplam TGA içinde zarar niteliğinde olan alacakların oranı düşmüş ve karşılıklar/takipteki alacaklar rasyosu %75 seviyesine gerilemiştir. Bankacılık sektörü kredi riskinden kaynaklanabilecek zararlara karşı güçlü sermaye yapısını korumaktadır. 2011 yılının ikinci yarısından itibaren artmakta olan net TGA'nın özkaynaklara oranı 2012 yılı son çeyreğinde 0,2 puan azalarak %3'e gerilemiştir.

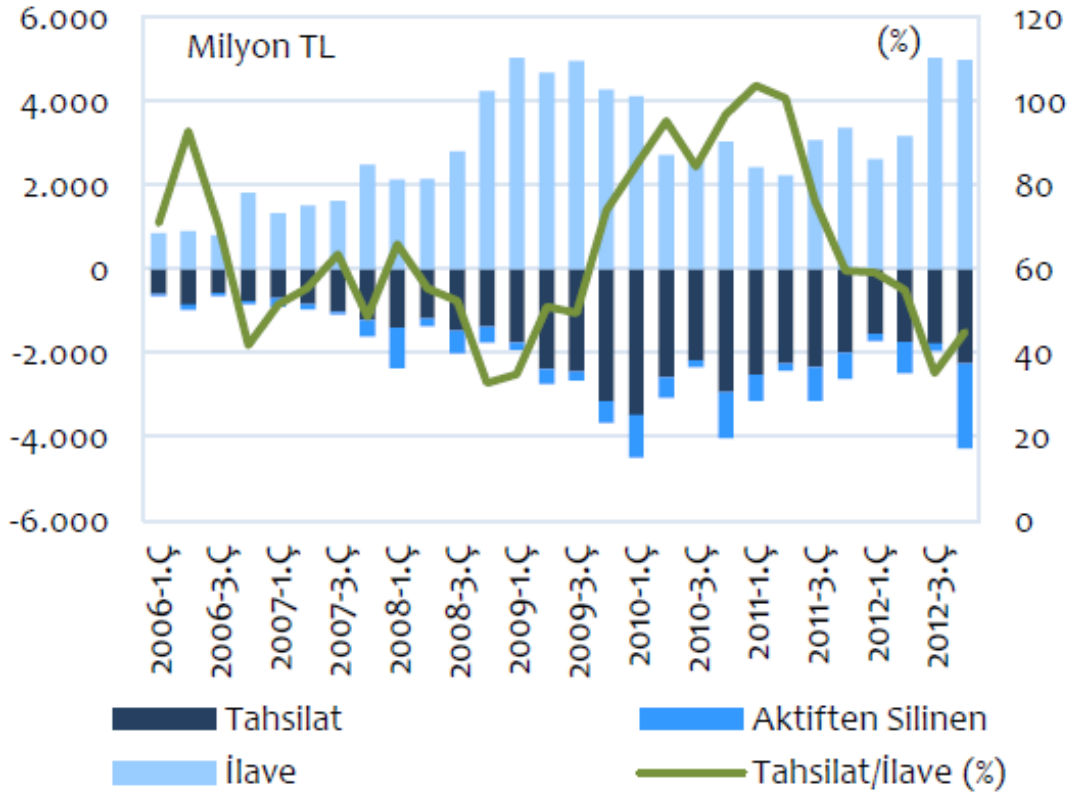

Şekil 7. Takipteki Alacakların Görünümü ve Karşılık Oranı

Kaynak: Finansal Piyasalar Raporu, Aralık-2012, ss.33.

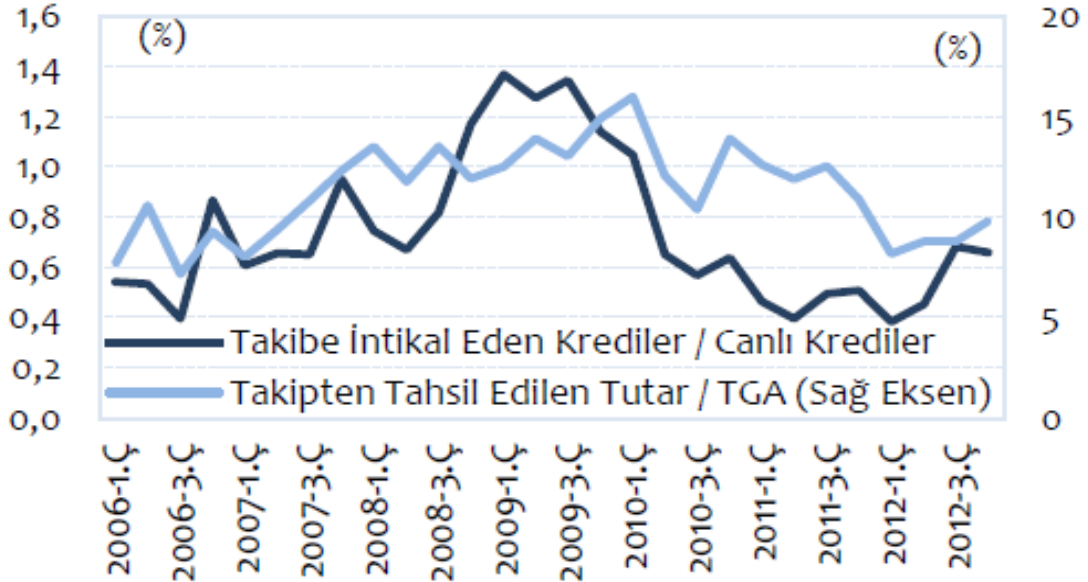
1.2.4. Takipteki Alacaklardaki Hareketler ve Oranlar

2012 yılında TGA artış oranı %23,4'tür. Bankaların aktiflerinden sildikleri tutarlar da dikkate alındığında TGA %39,7 oranında artmıştır. Takibe intikal eden tutarın yanı sıra takipteki alacaklardan yapılan tahsilatların azalması, yıl genelinde TGA artış oranının yüksek olmasına neden olmuştur. Canlı kredi stokundan izleyen çeyrekte takibe düşenlerin oranı 2011 yılında %0,51 iken 2012 yılında %0,66'ya yükselmiştir.

Şekil 8. Takipteki Alacaklardaki Hareketler

Kaynak: Finansal Piyasalar Raporu, Aralık-2012, ss.33.

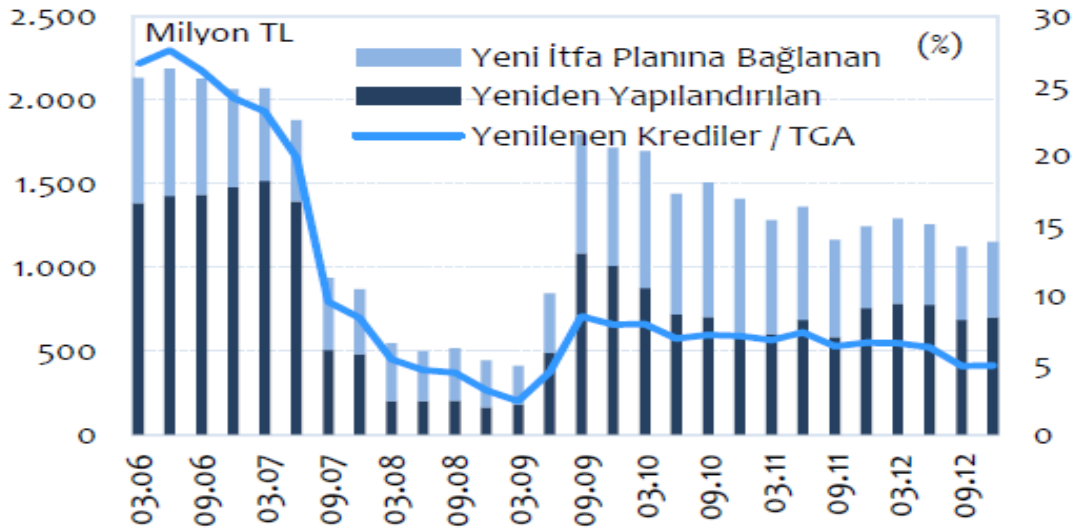

Şekil 9. Takipteki Alacaklara İlişkin Oranlar

Kaynak: Finansal Piyasalar Raporu, Aralık-2012, ss.34.

1.2.5. Yeniden Yapılandırılan ve Yeni İtfa Planına Bağlanan Krediler

Bankaların takipteki alacakları içinde yeniden yapılandırılan veya yeni itfa planına bağlanan kredilerin oranı 2011 yılına göre azalmıştır. 2012 yılına kıyasla 2013 yılında yaşanacak olası hızlı ekonomik büyümenin, geçici likidite sıkıntısı yaşayan kredi müşterilerinin kredilerini yeniden yapılandırmasına imkan sağlayabileceği tahmin edilmektedir.

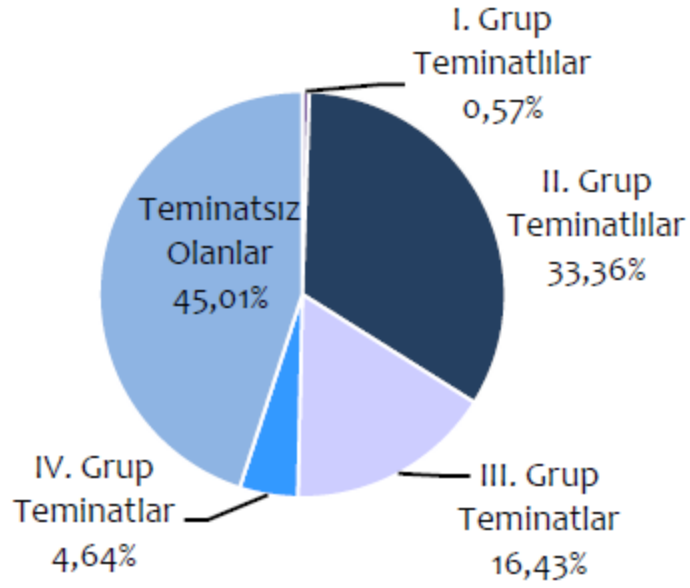
Şekil 10. Yeniden Yapılandırılan ve Yeni İtfa Planına Bağlanan Krediler

Kaynak: Finansal Piyasalar Raporu, Aralık-2012, ss.34.

1.2.6. Takipteki Alacakların Teminat Yapısındaki Gelişim

2012 yıl sonu itibarıyla takipteki alacakların teminat dağılımı 2011 yılına göre daha olumlu bir görünüm sergilemektedir. Herhangi bir teminatı olmayan takipteki alacakların toplam içindeki payı %49,1'den %45'e gerilemiştir. İkinci grup teminata sahip olan takipteki alacakların payı bir önceki yıla göre azalırken diğer teminatlı alacakların payları artmıştır.

Aralık 2012

Şekil 11. Takipteki Alacakların Teminat Yapısındaki Gelişim

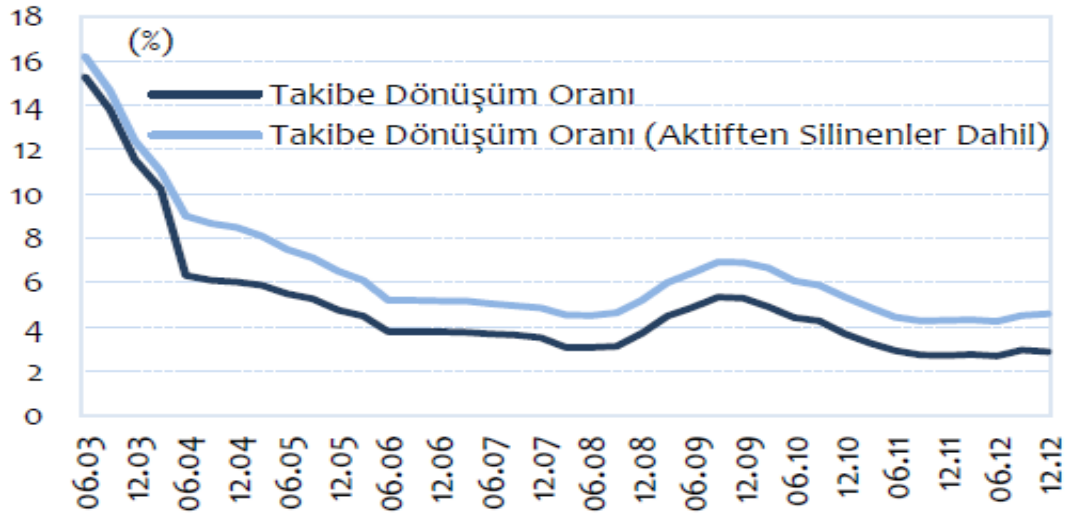
Kaynak: Finansal Piyasalar Raporu, Aralık-2012, ss.34.

1.2.7. Takibe Dönüşüm Oranının Gelişimi

Kredilerin takibe dönüşüm oranı 2011 yılı ikinci çeyreğinden itibaren %2,5-%3 bandında hareket etmektedir. 2012 yılının üçüncü çeyreğinde %2,95'e yükselen TDO, dördüncü çeyrekte aktiften silinen tutarın artması neticesinde %2,86'ya gerilemiştir. Yılın son çeyreğinde aktiften silinen tutarlar dikkate alındığında TDO %3,2 seviyesine çıkmaktadır. Son 10 yılda aktiften silinen alacaklar dahil olmak üzere hesaplanan TDO Aralık 2012 itibarıyla %4,57'dir. Bankaların zarar yazmak suretiyle aktiften sildikleri tutarlar, sektörün toplam karını azaltmış ve TDO

yükselişini

sınırlandırmıştır.

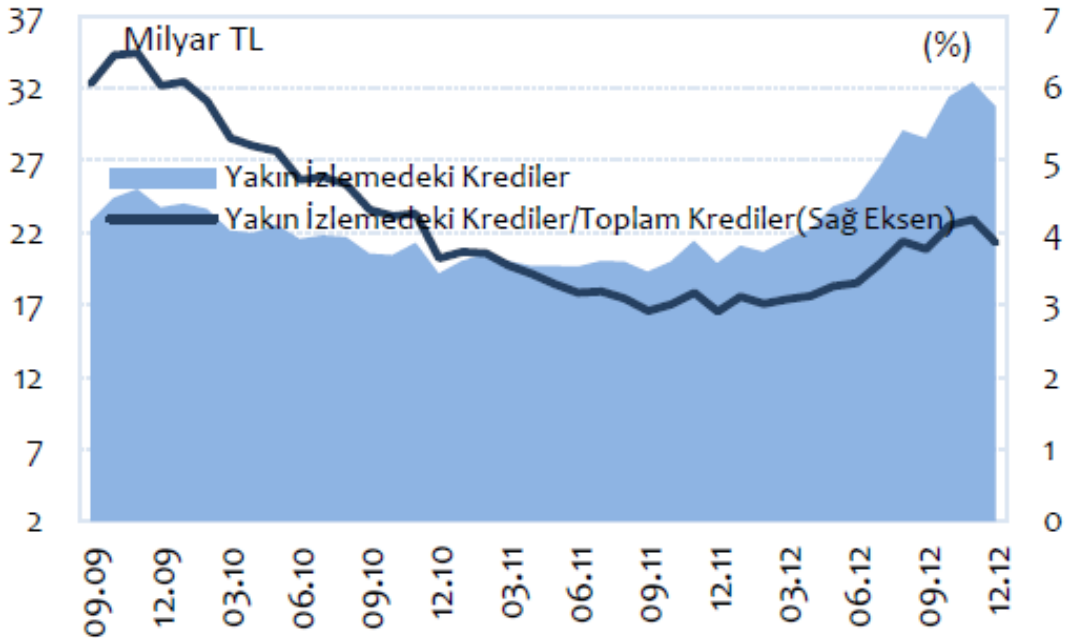

Şekil 12. Takibe Dönüşüm Oranının Gelişimi

Kaynak: Finansal Piyasalar Raporu, Aralık-2012, ss.34.

1.2.8. Yakın İzlemedeki Krediler

Takibe düşme potansiyeli bulunan yakın izlemedeki kredilerin toplam krediler içindeki payı 2012 yılında artışa geçmiş ve %3'ten %4'e yükselmiştir.

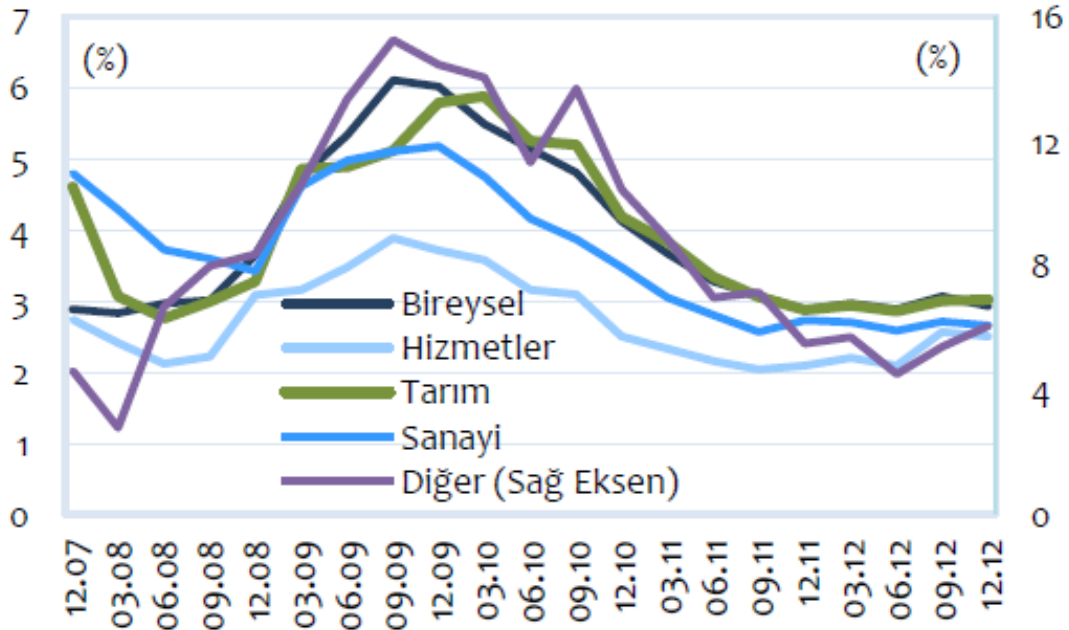

Şekil 13. Yakın İzlemedeki Krediler

Kaynak: Finansal Piyasalar Raporu, Aralık-2012, ss.35.

1.2.9. TDO'nun Sektörel Görünümü

Toplam krediler içinde bireysel kredilerden sonra en fazla pay alan sektör %6,20 ile toptan ticaret ve komisyonculuk sektörüdür. Bu sektörü %5,83 ile inşaat, %3,80 ile tarım, %3,78 ile elektrik, gaz ve su kaynakları üretim-dağıtım sanayi sektörü izlemektedir. Toplamda bütün alt kalemleriyle birlikte imalat sanayi toplam kredilerden %19,2 pay alırken, bu sektöre ilişkin kredilerde TDO %3,23'tür. Alt sektörler bazında en yüksek TDO, %18,7 ile gemi/tekne yapımı ve imalatı sektörüne kullandırılan kredilerdedir.

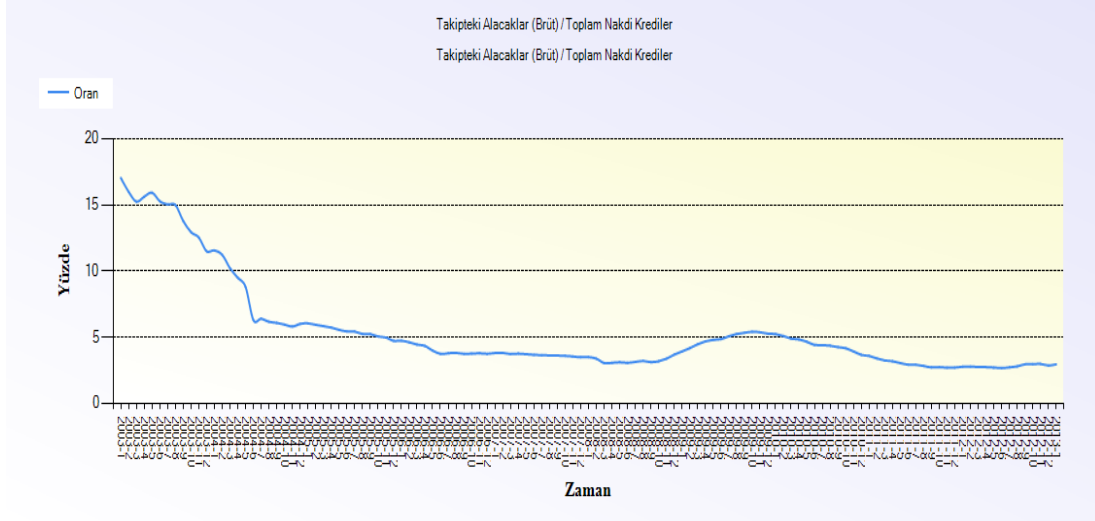

Şekil 14. TDO'nun Sektörel Görünümü

Kaynak: Finansal Piyasalar Raporu, Aralık-2012, ss.37.

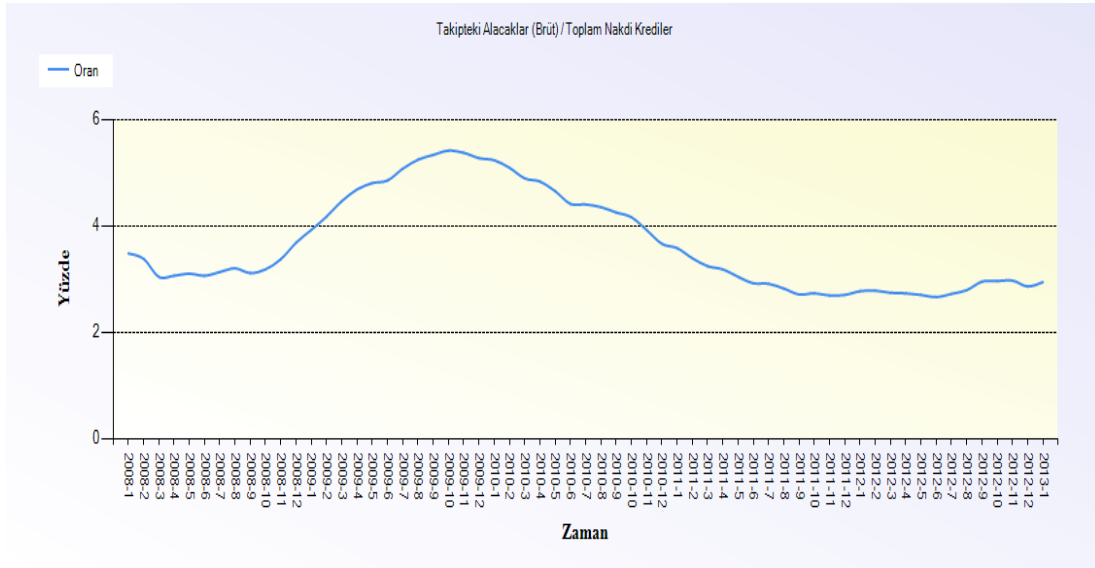
1.3. Ayrılan Özel Karşılıklar (Yüzdesel Grafik olarak)

Bu bölümde aylık olarak takipteki alacaklar ve takipteki alacaklar karşılıklarına ilişkin istatistiki bilgilere yer verilecektir.

Şekil 15. 2003-Ocak / 2013-Ocak Döneminde Takipteki Alacakların (Brüt) Toplam Nakdi Kredilere Oranı

Kaynak: BDDK web sitesi, Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten, Grafikler, <http://ebulten.bddk.org.tr/ABMVC/tr/Gosterim/Gelismis#> (Erişim tarihi: 15.04.2015)

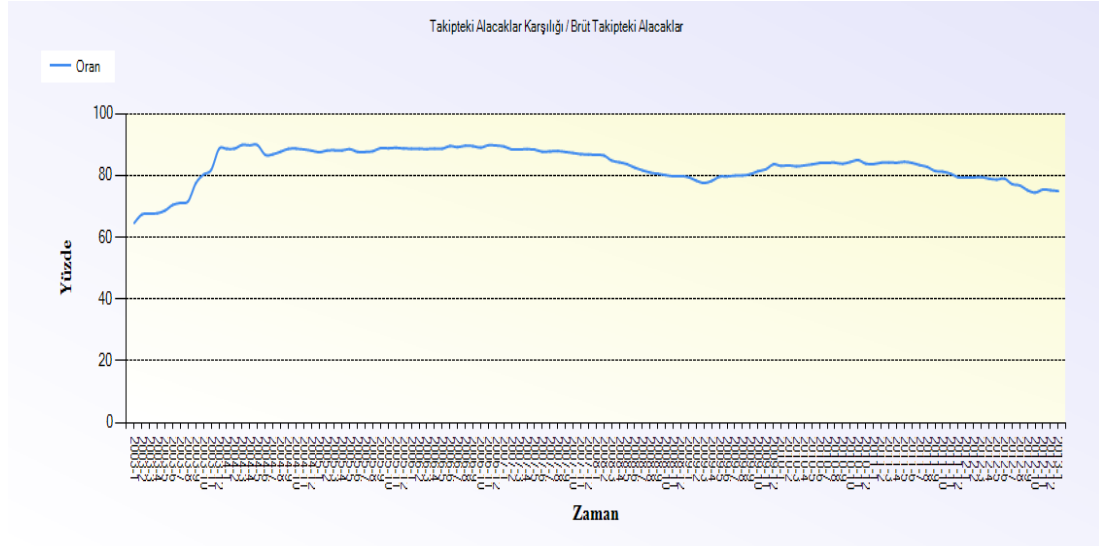
Şekil 16. 2008-Ocak / 2013-Ocak Döneminde Takipteki Alacakların (Brüt) Toplam Nakdi Kredilere Oranı

Kaynak: BDDK web sitesi, Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten, Grafikler.

Yukarıdaki tablolardan görüldüğü üzere, 2003-Ocak ayında %15'in üzerinde olan takipteki alacaklar birkaç yıl içinde %5 seviyelerine daha sonra da %3 seviyelerine kadar düşmüştür. Ancak 2007-2008 mali krizi sonucu 2008'in son aylarında artışa geçen takipteki krediler 2009 yılının sonlarına doğru %6'ya yaklaşarak son yılların zirvesine ulaşmıştır. Daha sonra tekrar düşüşe geçen takipteki

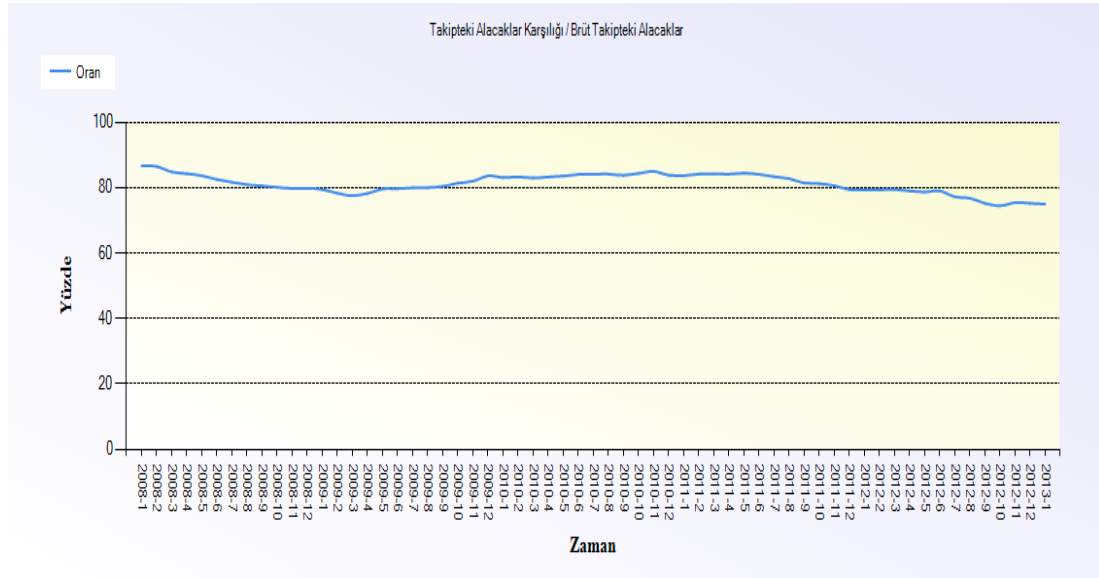
alacaklar 2011 yılının ortasından itibaren %3 seviyesinin altına (son 10 yılın en düşük seviyesine) inmiştir.

Bankalar takipteki alacaklarının tümü için %100 karşılık ayırmamaktadır. Dolayısıyla ayrılan karşılık tutarı takipteki alacaklardan daha düşüktür. Aşağıda, takipteki alacaklar karşılığının brüt takipteki alacaklara oranına yer verilmiştir.

Şekil 17. 2003-Ocak / 2013-Ocak Döneminde Takipteki Alacaklar Karşılığının (Brüt) Takipteki Alacaklara Oranı

Kaynak: BDDK web sitesi, Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten, Grafikler.

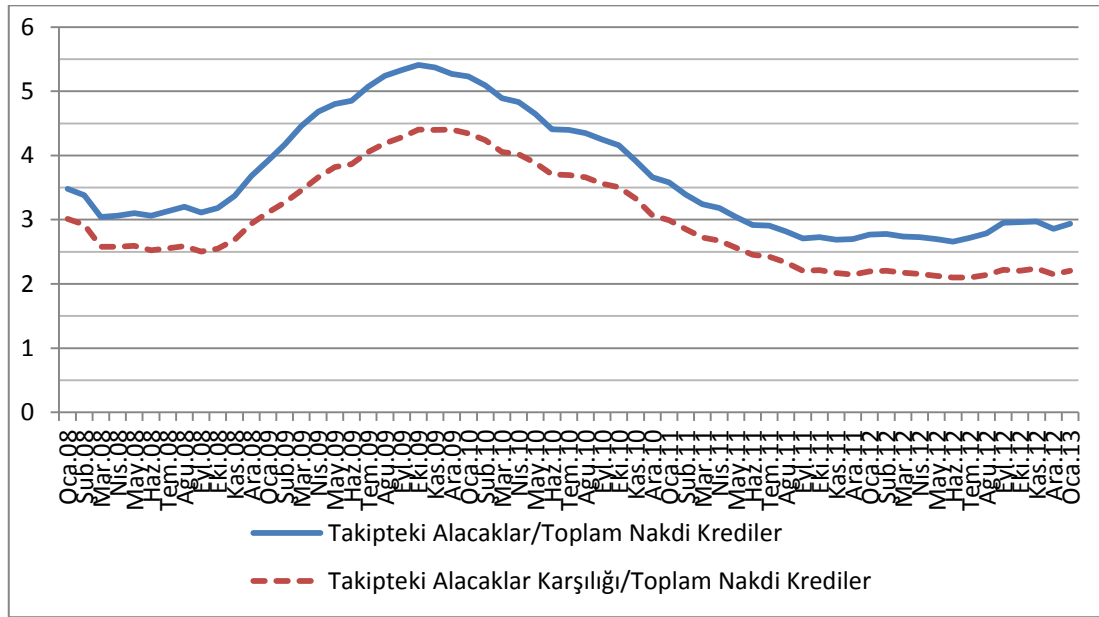

Şekil 18. 2008-Ocak / 2013-Ocak Döneminde Takipteki Alacaklar Karşılığının (Brüt) Takipteki Alacaklara Oranı

Kaynak: BDDK web sitesi, Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten, Grafikler.

Yukarıdaki tablolardan görüldüğü üzere 2003-Ocak ayında takipteki alacakların %60'ı seviyelerinde olan karşılıklar 2003 yılı sonunda %90'lar seviyesine çıkmıştır. Uzun yıllar %90 seviyelerinde seyreden karşılıklar, 2009 yılının başında %80'in biraz altına inmiş olmasına rağmen takip eden aylarda tekrar %80 seviyesinin üzerine çıkmıştır. Karşılıklar %80'in altına tekrar 2011 yılı sonunda inmiştir ve halen %75 seviyelerinde yer almaktadır.

Yukarıda yer verilen Takipteki Alacaklar/Toplam Nakdi Krediler ve Takipteki Alacaklar Karşılığı/Takipteki Alacaklar verileri birlikte değerlendirildiğinde Takipteki Alacaklar Karşılığı/Toplam Nakdi Krediler oranına da ulaşılabilir:

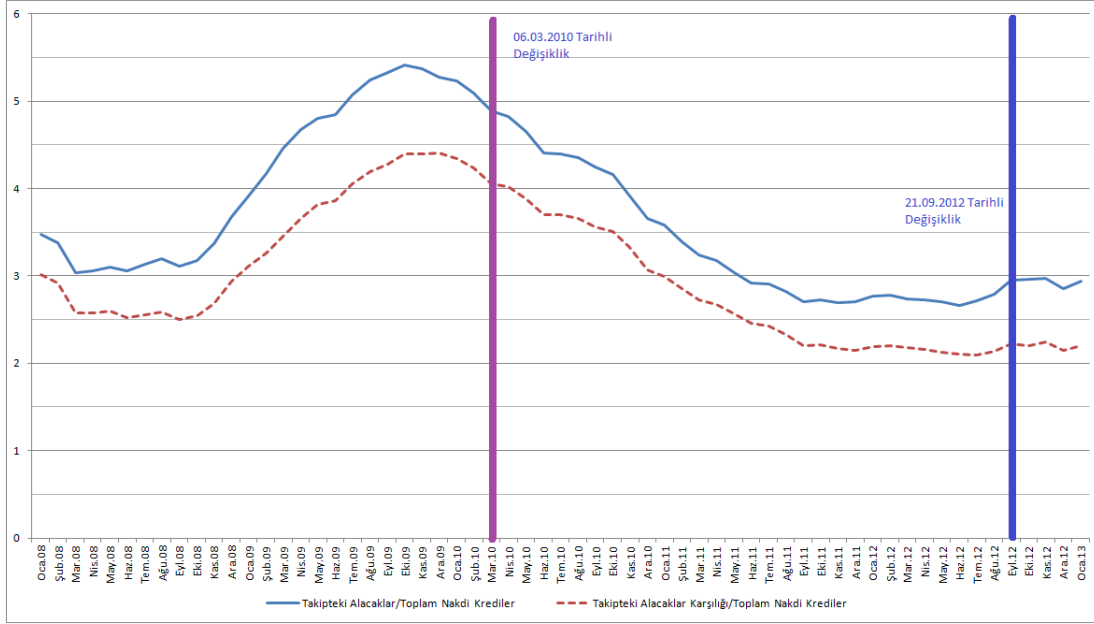
Şekil 19. 2008-Ocak / 2013-Ocak Döneminde Takipteki Alacaklar Karşılığının Toplam Nakdi Kredilere Oranı

Kaynak: BDDK web sitesi, Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten, Grafikler.

Tablodan görüleceği üzere 2008 yılında %2.5 seviyesine kadar düşen karşılıkların toplam kredilere oranı, kriz döneminde %4.5 seviyesine kadar

yükselmiştir. 2009 yılı sonundan itibaren düşüşe geçen oran, 2011 yılının sonlarına doğru %2 seviyesine yaklaşmıştır ve halen bu seviyesini korumaktadır.

Oranlardaki bu değişmelerin yönetmelikte yapılan değişikten kaynaklanıp kaynaklanmadığını gözlemlemek için aşağıdaki tabloda değişiklik tarihlerine yer verilmiştir.

Şekil 20. 2008-Ocak / 2013-Ocak Döneminde Takipteki Alacaklar Karşılığının Toplam Nakdi Kredilere Oranı (Yönetmelik Değişiklik Tarihleri İle)

Kaynak: BDDK web sitesi, Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten, Grafikler.

Yukarıdaki tablodan görüleceği üzere ilk değişiklik 06.03.2010 tarihinde yapılmıştır. Ancak orandaki artış 2008 yılının sonunda yönetmelikte herhangi bir değişiklik yokken başlamış ve 2009 yılının son aylarında düşme eğilimi içerisine girmiştir. Orandaki düşme eğilimi başladıktan sonra yönetmelik değişikliği düşüşte her hangi bir değişikliğe yok açmamıştır. Değişiklik sonrasında, oran yükselmenin aksine aynı seyrinde düşmeye devam etmiştir. Yönetmelikteki 21.09.2012 tarihindeki değişiklik de oranda bir değişime neden olmamıştır. Değişiklik öncesi Ağustos ayında hafif bir yükselme gösteren oran değişiklik sonrasında aynı seviyesini korumuş. Hatta Aralık ayında meydana gelen hafif bir düşüş Ocak 2013'de hafif bir yükseliş sonrasında aynı seviyeye gelmiştir.

Dolayısıyla, yönetmelikte yapılan değişikliklerin ayrılan karşılıkların toplam kredilere oranında artışa yol açtığına dair herhangi bir veri yoktur. Karşılıklardaki artış piyasa şartları gereği kredi geri dönüşlerinin yavaşladığı, ekonomik krizlerin olduğu dönemlerde yaşanmakta ve daha sonra zamanla doğal seviyelerine tekrar düşmektedir.²⁸⁶

2. KREDİ KARŞILIKLARINA YÖNELİK OLARAK BANKALARIN UYGULAMALARI

Karşılıklar Yönetmeliğindeki özel ve genel karşılık ayrılması konusunda, geleneksel bankalar ve katılım bankalarının uygulanmasında belirgin bir şekilde ikili bir ayırım yapılmamış, sadece katılım bankalarının katılma hesaplarına ilişkin farklı bir düzenlemeye gidilmiştir. Ancak bu düzenleme kredi karşılıklarının vergisel uygulamalarını etkileyecek mahiyette değildir. Özellikle genel karşılıkların vergi kanunlarınca indiriminin kabul edilmemesi hususu dikkate alındığında, hangi yönetmelik olursa olsun ve nasıl bir düzenleme yapılırsa yapılsın, genel karşılıklar vergi kanunlarında ve bankacılık kanunlarında şu anki uygulamalardan farklı bir değişiklik yapılmadığı takdirde, kurumlar vergisi matrahı hesaplanırken gider olarak dikkate alınamayacaktır.

Aşağıda katılım bankalarının geleneksel bankacılıktan farklı yönlerine değinilecek (bahsedilen konu kapsamındaki farklılık kadar) ve Karşılık Yönetmeliğindeki katılım bankalarına yönelik yapılan düzenlemeye yer verilecektir.

2.1. Katılım Bankalarının Fon Toplama Faaliyetleri

Bir getirinin faiz olabilmesi için kazancının önceden belli olması ve paranın karşılığında para kazanılması gerekir. Örneğin geleneksel bankalar belli bir faiz karşılığında mudilerden para toplamakta ve yine ilan edilen faiz oranlarında nakit kredi olarak ihtiyaç sahiplerine sunmaktadırlar. Kar payında ise toplanan fonların sahiplerine belli bir gelir taahhüdünde bulunulmadığı gibi yatırılan anaparanın garantisi dahi yoktur. Katılım bankaları topladıkları fonları son derece dikkatli ve

²⁸⁶ Maliye Bakanlığı, Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı, 31.05.2013 tarih ve 2013-B-409/6 sayılı Görüş ve Öneri Raporu, ss.25.

emniyetli değerlendirmektedir. Bilindiği üzere ekonominin temel prensibi “az risk - az getiri, çok risk - çok getiridir.”

Diğer önemli bir fark ise, katılım bankalarında nakit kredi sistemi olmamasıdır. Reel ekonomik faaliyetlerin ve tamamıyla mal alış satış ile faturalı ve kayıtlı işlemlerin finanse edilmesi söz konusudur. Bu ise kazancın bir alışverişten doğmasına neden olmaktadır. Mal satımında Katılım Bankalarının alacağı kar başta tespit edilir ve borçlanan şahıs hangi tarihte ne kadar taksit ödeyeceğini bilir. Uygulanan kar oranlarında vade sonuna kadar bir değişiklik yapılmaz ve klasik bankalardaki gibi alacaklar vadesinden önce geri istenmez. Yani müteşebbis açısından bir belirsizlik yoktur, bu da firmalar için önemli bir avantajdır. Herhangi bir toptancının yaptığı faaliyet sonucu elde ettiği kazanç nasıl ki kar deniyorsa, katılım bankalarının temin ettiği kazanç da kardır.²⁸⁷

Katılım bankalarınca kabul edilebilecek fonlar iki başlıkta toplanmıştır:

- ✓ Özel cari hesaplar,
- ✓ Katılma hesapları.

2.1.1. Özel Cari Hesaplar İle Fon Toplama

Özel cari hesap, Bankacılık Kanunu’nda; “*Katılım bankalarında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesaplar.*” şeklinde tanımlanmıştır.

TL veya yabancı para cinsinde vadesiz olarak açılan ve istenildiği zaman geri çekilebilen, karşılığında kar veya zarar payı verilmeyen özel cari hesaplar, genellikle kısa vadeli ödeme ve transfer kolaylıkları için yatırılan bir mevduat türü olarak kabul

²⁸⁷ Katılım Bankalarının fon toplama ve fon kullandırma işlemlerinde klasik bankacılıktan işleyiş farkı nedir?
http://www.albarakaturk.com.tr/images/PartDocuments/Katilim_Bankaciligi_Sistemi_Nedir_.pdf
(Erişim tarihi:13.04.2015)

edilmektedir. Geleneksel bankacılıktaki vadesiz mevduata benzeyen özel cari hesaplar, katılım bankalarının sıfır maliyetli fon kaynaklarıdır.²⁸⁸

2.1.2. Katılma Hesapları İle Fon Toplama

Katılma hesabı, Bankacılık Kanunu'nda; *“Katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kar veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplar.”* şeklinde tanımlanmıştır.

Katılma hesabı, katılım bankalarına yatırdıkları paralar ile katılım bankasının faaliyetlerine ortak olan tasarruf sahipleri ile bu fonları yöneten katılım bankaları arasında kar-zarar ortaklığı ilişkisi doğuran hesaptır. Katılma hesapları ile toplanan fonlar, katılım bankasının toplam fonları içinde (günümüzde yaklaşık) % 90 - 95 civarında bir pay tutmaktadır.²⁸⁹

Katılma hesabının özelliği, mevduattan farklı olarak, tasarruf sahipleri ile katılım bankası arasında borç-alacak ilişkisi değil, kar-zarar ortaklığı ilişkisi doğurmasıdır. Bu nedenle katılma hesabının mevduattan farklı olduğu kabul edilir. Tasarruf sahipleri, ellerindeki fonları “kar ve zarara katılma akdi” karşılığında katılım bankasına yatırarak hesap açtırmaktadırlar. Bu fonların kullanılmasından doğan kar ve zarara katılım hakkı, bu hesap türünün temel özelliğidir. Yani kar ve zarara katılma hesabına faiz ya da oram daha önceden belirlenmiş herhangi bir sabit gelir ödemesi yapılmadığı gibi, anaparanın nominal değerinin geri ödenmesi yönünde herhangi bir garanti de verilmemektedir.²⁹⁰

²⁸⁸ Özulucan ve Deran, a.g.m., ss.25-26.

²⁸⁹ Adnan Büyükdeniz, *Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçindeki Yeri ve Çalışma Prensipleri*, Türkiye’de Faizsiz Finans Kurumlarının Kuruluş Serüveni, Albaraka Türk Yayınları: 17, İstanbul, 2000, ss.25.

²⁹⁰ Özulucan ve Özdemir, a.g.e., ss.25.

2.2. Kredi Karşılıklarının Finansal Tablolara Nasıl Yansıtıldığının Tespitine Yönelik Yapılan Araştırmaların Değerlendirilmesi

Çalışmamızda özel ve genel karşılıklarıyla ilgili mevzuatlarda yer alan düzenlemelere geniş ve kapsamlı bir şekilde yer verilmiştir. Bu düzenlemeler, kredi karşılıklarının finansal tablolara nasıl aktarılacağını ve vergisel açıdan nasıl değerlendirileceğini, bankacılık uygulamaları yönünden nasıl takip edileceğini belirlemektedir. Mevzuatta uygulanması gereken düzenlemelerin nasıl uygulandığını ise uygulayıcıların işlemlerini görmeden açıklamak mümkün değildir.

Hangi kredi ne zaman verildi, geri ödeme planı nasıl yapıldı, teminat olarak ne alındı, geri ödenmesinde aksama oldu mu, aksama olduysa gecikme süresi ne kadar oldu veya hiç mi geri ödenmedi, geri ödenmediyse tahsilat için takip işlemleri başlatıldı mı gibi birçok soru sorulabilir ve mevzuat hükümlerinin nasıl uygulandığı tespit edilebilir.

Diğer taraftan bankacılık mevzuatına göre hesaplanan kredi karşılıklarının vergi mevzuatı hükümleri kapsamında nasıl uygulandığı sorusu akla gelmektedir. Yani genel ve özel karşılıkların kurumlar vergisi matrahı hesaplanırken gider olarak dikkate alınıp alınmadığının araştırması yapılmalıdır ki çalışmamızda bu konuya öncelik verilmektedir. Bu kapsamda geleneksel bankalar, katılım bankaları ve bankaların birlikleri nezdinde yapılan araştırmalar neticesinde, kredi karşılıklarının vergisel anlamda nasıl uygulandığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmamız Türkiye deki Bankacılık sektörünün tamamı üzerinde yapılmamış olup, sektördeki bazı bankalar nezdinde yapılan tespitler ile konu hakkında genel bir kanıya ulaşılmıştır. Ancak bankacılık sırrı²⁹¹ göz ardı edilmeden sadece istatistiki bilgileri içeren sonuçlara yer vermeye özen gösterilecektir.

²⁹¹ Bankacılık Kanunu'nun "Sırların Saklanması" konulu 73. maddesinde düzenlenmiştir. Kurul başkan ve üyeleri ile Kurum personeli, Fon Kurulu başkan ve üyeleri ile Fon personeli görevleri sırasında öğrendikleri bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırları bu Kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendilerinin veya başkalarının yararlarına kullanamazlar. Kurumun dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanları da bu hükme tâbidir. Bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam eder.

2.2.1. Özel Karşılıklar

Yapılan araştırmalar neticesinde, hem geleneksel bankaların hem de katılım bankalarının genelinde özel karşılıklara ilişkin uygulamalarının aynı doğrultuda olduğu görülmüştür. Yani bankalar, Karşılıklar Yönetmeliği hükümleri gereğince ayırdıkları özel karşılıkların tamamını kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate almaktadırlar. Kaldı ki Bankacılık Kanunu’nda açık bir şekilde özel karşılıkların kurumlar vergisi matrahının hesaplanmasında gider olarak yazılabileceği belirtilmiştir. Zaten aksi bir düzenleme Kurumlar Vergisi Kanunu’nda yoktur. Zira Bankacılık Kanunu haricinde farklı bir uygulama olsa bile, daha önce de belirttiğimiz üzere bir konuda hem özel kanun hem de genel kanun maddeleri varsa uygulama için özel kanun hükümlerinin önceliği vardır.

Konunun tarihsel gelişim sürecine ve genel kanaatimizi oluşturan sonuçlarına, çalışmamızın “Özel Karşılıkların Kurumlar Vergisi Matrahının Tespitinde Gider Olarak Yazılması Değerlendirilmesi” başlıklı bölümünde de yer vermiştik. Sonuç olarak, Karşılık Yönetmeliği uyarınca ayrılan Özel karşılıkların Bankalarca uygulanmasında, vergisel anlamda eleştirilecek bir hususa rastlanmamıştır.

2.2.2. Genel Karşılıklar

Yapılan araştırmalar neticesinde, geleneksel bankalar ve katılım bankalarının genel karşılık uygulamalarında vergisel anlamda farklılıkların olduğu gözlenmiştir. Bu farklılıkların, Karşılıklar Yönetmeliği’nin “Katılım Bankalarının Kullandırılan Fonlar ve Diğer Alacaklar” başlıklı 14’üncü maddesinden kaynaklandığı anlaşılmıştır.

Bankacılık uygulaması da dikkate alındığında banka sırrı kavramına, bankanın mali ve iktisadi durumu; kredi, mevduat ve diğer bankacılık hizmetlerine ilişkin toplulaştırılmış ve sınıflandırılmış her tür bilgi ve belge; yönetim ve denetim kurulu ile denetim komitesinin ve iç sistemler kapsamındaki birimlerin her türlü faaliyeti hakkında bilgi ve belgeler; bankanın bütçesi; yönetim esasları ve bankanın politikaları ve bunlar kapsamında oluşturulan her türlü karar; bilgi işlem sistemlerinin çalışmasına ilişkin esaslar ve bilgisayar programları; bankanın ilgili denetim mercileri ile ilişkileri ve bu merciler tarafından banka hakkında alınan kararlar; mevcut ürünlerin geliştirilmesine veya yeni ürünlerin oluşturulmasına ilişkin strateji, bilgi ve belgeler dahildir. (Alıcı, a.g.e., ss.791.)

Geleneksel bankalar Bankacılık Kanunu gereğince ayırarak gider yazdıkları genel kredi karşılıklarının tamamını, kurumlar vergisi matrahının tespitinde kanunen kabul edilmeyen gider olarak matraha ilave etmektedirler. Zira aksi bir uygulama KVK'nın 11'inci maddesinin (ç) bendine muhalif olacaktır. Kaldı ki genel karşılıkların kurumlar vergisi matrahının hesaplanmasında gider olarak dikkate alınacağına dair Türk mevzuatında herhangi bir hüküm yoktur.

Katılım bankaları nezdinde yapılan araştırmada ise genel karşılık uygulamasının geleneksel bankalardan farklı olduğu gözlemlenmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere bu farklılık Karşılık Yönetmeliği'nin 14'üncü maddesinin yanlış yorumlanmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Katılım bankacılığının konu ile ilgili geleneksel bankacılıktan ayrılan yönlerine, katılma hesabı ve özel cari hesap ayırımına ve mezkur madde düzenlemelerine, konunun daha anlaşılır olması için, çalışmamızın yukarıdaki bölümlerinde yer verilmiştir.

Karşılıklar Yönetmeliği'nin "Katılım Bankalarının Kullandırılan Fonlar ve Diğer Alacaklar" başlıklı 14'üncü maddesinde aşağıdaki açıklamalara yer verilmiştir:

"Katılma hesaplarından kullandırılan fonlar ve diğer alacaklar için Karşılık Yönetmeliği hükümleri uyarınca ayrılan özel ve genel karşılıklar gider hesapları ile katılma hesaplarına belirlenen zarara katılma oranlarına göre yansıtılır.

Katılım bankaları, katılma hesabı sözleşmeleri ile tevsik edilmesi kaydıyla, katılma hesaplarına dağıtılacak kar tutarlarının yüzde beşine kadar olan kısmını, katılma hesapları kaynaklı kredilere ilişkin terkin edilen alacaklardan yapılan tahsilatlar ile özel karşılıklar ve genel karşılıkların katılım payı iptallerini özel ve genel karşılıklar ile TMSF priminin katılma hesapları payına düşen kısmının karşılanmasında kullanılmak üzere karşılık olarak ayırabilirler.

Katılım bankaları, ayrılan karşılıkların katılma hesapları payına düşen kısmını TTK hükümleri saklı kalmak ve genel kurullarınca uygun görülmek kaydıyla gider hesaplarına yansıtabilirler."

Yukarıda yer alan madde metninde de görüleceği üzere, katılma hesaplarına dağıtılacak kar tutarlarının yüzde beşine kadar olan kısmı içerisinde de genel

karşılık ayrılabilir. Ayrılan genel karşılıkların katılma hesaplarına dağıtılacak kar tutarlarından olması, kurumlar vergisi matrahının hesaplanmasında matraha ilave edilmemesinin gerekçesi olamaz.

Genel karşılıklar hangi hesaptan ayrılırsa ayrılsın, vergi kanunlarında ve bankacılık kanunlarında şu anki uygulamalardan farklı bir değişiklik yapılmadığı takdirde, kurumlar vergisi matrahı hesaplanırken gider olarak dikkate alınamayacaktır. Bu konuda genel karşılık ayrılan hesabın dağıtılacak kar payı içerisinde olması genel kaideyi bozmayacaktır. Burada “dağıtılacak kar payı” ifadesi önemlidir. Zira katılım bankalarının dağıtılacak kar paylarının ödendiği takdirde kurumlar vergisi matrahından indirilebilecek olması, genel karşılıkları vergi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alan katılım bankaları tarafından gerekçe olarak gösterilebilir. Bu gerekçenin dikkate alınıp alınmayacağını değerlendirelim.

KVK’nın “İndirilecek Giderler” başlıklı 8’inci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan “*Katılım bankalarının katılma hesabı karşılığında ödenen kar payları.*” hükmü ile, katılım bankalarına katılma hesabı karşılığında ödenen kar paylarının matrahtan indirilmesi imkanını sağlamıştır. Ancak burada “ödenen” kelimesi önem arz etmektedir. “Ödenen” ifadesinden anlaşılması gereken; elde edilen karın katılma hesabı sahibinin tasarrufuna geçmesi anlamındadır. Vergi kanunlarında tahakkuk esasının geçerli olduğunu daha önce belirtmiştik. Kar payının hak sahibinin tasarrufuna geçmesi ise iki şekilde mümkündür. Ya bizzat nakden ödeme yapılmalı (Hesaba kar payı tutarının aktarılması da nakden ödeme hükmünde sayılmıştır) ya da ilgili katılma hesabı alacaklandırılmalıdır. Katılma hesabı alacaklandırıldığı takdirde dağıtılacak kar payı üzerinden, nakden ödendiği takdirde de ödeme esnasında “kar payı stopajı” yapılmalıdır. Kısacası KVK’nın 8’inci maddesinde kurumlar vergisi matrahından indirilebileceği belirtilen kar payları için mutlaka vergi kesintisi yapılmış olmalıdır.

Sonuç olarak, bankaların Bankacılık Kanunu gereğince ayırarak gider yazdıkları genel kredi karşılığının tamamı, kurumlar vergisi matrahının tespitinde kanunen kabul edilmeyen gider yapılarak matraha ilave edilmelidir. Katılım bankalarının katılma hesaplarına dağıtılacak kar tutarlarının yüzde beşine kadar olan kısmı içerisinde ayırdıkları karşılık genel kaideyi bozmayacaktır. Soru işaretleri

bırakmamak adına önemli bir diğer hususu da belirtmeliyiz. Dağıtılacak kar payının vergi kesintisi yapıldığı takdirde, kar payı içerisinde ayrılan genel karşılığın indirilebileceği düşüncesidir. Vergi kanunlarında gerçek mahiyetin esas olması ilkesi göz önüne alındığında, ayrılan karşılığın indirilmesine engel bir husus görülmemektedir. Ancak bu takdirde karşılığın mahiyeti değişmekte, kar payı olarak gider hesaplarında yer alması gerekmektedir. Dolayısıyla genel karşılıkların hiçbir surette kurumlar vergisi matrahından indirilemeyeceği sonucu değişmemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'na göre Bankalar, krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak, doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması ve bunlar dışında kalan varlıkların değer azalışları için yeterli düzeyde karşılık ayrılmasına, aktiflerin kalitesine ve sınıflandırılmasına, garantilerin ve teminatların alınmasına, bunların değerinin ve güvenilirliğinin ölçülmesine, takibe alınan kredilerin izlenmesine ve vadesi dolmuş kredilerin geri ödenmesine ilişkin politikaları oluşturmak ve uygulamak, bunları düzenli olarak gözden geçirmek, tüm bu hususları icra edebilecek gerekli yapıları tesis etmek ve işletmek zorundadır.

Bankacılık sisteminin istikrarlı bir şekilde işleyebilmesi için bankacılık mevzuatında karşılıklar ile ilgili düzenleme yapılması gereklidir. Bu uygulamaların vergisel anlamda sonuçları kaçınılmazdır.

Karşılık kavramı VUK'ta, hasıl olan veya husulü beklenen, fakat miktarı katıyetle kestirilemeyen ve teşebbüs için bir borç mahiyetini arz eden belli bazı zararları karşılamak maksadıyla hesaben ayrılan meblağlar şeklinde tanımlanmıştır. Vergi uygulaması bakımından salt bu maddeye dayanarak karşılık ayrılması ve ayrılan karşılığın dönem kazancından indirilmesi mümkün değildir. Vergi kanunlarına göre karşılık ayrılabilmesi için kanunlarda karşılık ayırmaya yönelik özel hükümlerin sevk edilmiş olması gerekmektedir.

Kredi karşılıklarına ilişkin her iki mevzuatta yer alan düzenlemelerin kıyaslanması neticesinde, bankaların vergisel uygulamalarını etkileyen tartışmalı hususların olduğu tespit edilmiştir. Vergilendirmenin temel ilkeleri, normlar hiyerarşisi ve bankacılık sektörünün işlemleri göz önünde bulundurularak

uygulamaların yerindeliği değerlendirilmiş ve Yasama yetkisine haiz Meclis tarafından yapılan Kanun'un verdiği yetkiye dayanarak çıkarılan Karşılıklar Yönetmeliğinin yasal ve geçerli olduğu; ayrıca bankalarca yönetmeliğe uyulmasının zorunlu olduğu anlaşılmıştır.

Bankacılık Kanunu'nda da genel karşılıkların kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edileceğine yönelik bir hüküm bulunmamaktadır. Zira, KVK'nın 11'inci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendinin parantez içi hükmü ile de Bankacılık Kanunu'na göre ayrılan genel karşılıkların bu bent kapsamında olduğu açıkça belirtilmiş ve bunların safi kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınmasının mümkün olmadığı hüküm altına alınmıştır.

KVK'da bankalarca ayrılacak özel karşılıkların da gider yazılabileceğine yönelik bir düzenleme yer almamaktadır. Fakat Kanun'un 11'inci maddesinin gerekçesinde, Bankacılık Kanununa göre ayrılan özel karşılıkların bankalarca gider yazılabileceği tabii olduğu belirtilmiştir. Ayrıca 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 53'üncü maddesinde de bankalarca ayrılacak özel karşılıkların tamamının, ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edileceği hükmü yer almaktadır. Buna göre bankalar, üçüncü, dördüncü ve beşinci gruplarda izlenen kredi ve diğer alacakları (donuk alacaklar) için, varsa teminatların değerlendirilmiş tutarları ve dikkate alınma oranlarını göz önünde bulundurarak, ayıracakları özel karşılıkların tamamını kurum kazancından indirim konusu yapabileceklerdir.

İşletmelerin, hesap dönemi sonrasında vergisel anlamda herhangi bir sorunla karşılaşmaması için, ticari kar ve mali kar ayrımı gözetmeleri ve finansal tablolarını bu doğrultuda açıklamaları önerilmektedir. Bu kapsamda yer alan bankaların da TMS, MSUGT, "Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ" ve Karşılıklar Yönetmeliği uyarınca, ticari karın tespitinde gider olarak dikkate almak amacıyla ayırmış oldukları karşılıkları, ticari kara esas finansal tablolarına yansıtmaları gerekmektedir. Diğer taraftan söz konusu karşılıklar için vergi kanunları açısından indiriminin kabul edilip edilmediği tespit edilmelidir. Mali karın tespitinde gider olarak dikkate alınmayan karşılıkların mali finansal tablolar oluşturulurken vergi matrahına ilave edilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Yani anılan karşılıklar

ilgili dönem beyannamelerinde, “Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler” olarak vergi kanunlarına göre hesaplanan dönem karına ilave edilmelidir.

Sonuç olarak; katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık ayrımı gözetmeksizin, genel karşılık tutarlarının kanunen kabul edilmeyen gider olarak kurumlar vergisi matrahına ilave edilmesi, özel karşılık tutarlarının ise kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akdoğan, A., **Kamu Maliyesi**, (13. Baskı), Gazi Kitabevi, Ankara, 2000.

Alıcı, Y., **Bankacılık Kanunu Şerhi**, 1.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2007.

Batirel, Ömer F., **Teoride ve Türk Vergi Hukukunda Değerleme**, İstanbul, 1976.

Beyanname Düzenleme Kılavuzu, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul, 2009.

Bingöl, M., **Bankalarda Vergi Uygulaması**, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul, Ocak-2010

Black, G., **Students' Guide to Accounting and Financial Reporting Standards**, England, 9th Edition, Pearson Education Limited, 2003.

Büyükdeniz, A., **Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçindeki Yeri ve Çalışma Prensipleri**, Türkiye'de Faizsiz Finans Kurumlarının Kuruluş Serüveni, Albaraka Türk Yayınları: 17, İstanbul, 2000.

Çağan, N., **Vergilendirme Yetkisi**, Kazanç Hukuk Yayınları, İstanbul, 1992.

Demir, Ş., **Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları TMS/TFRS (VUK Değerleme Yaklaşımı)**, (Birinci Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara, Nisan-2012.

Gökşen, G., Akgül, Ataman, B., Çakıcı, C., **Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları**, 1. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2006.

Gürboğa, E., Atabey, T., Vural, İ., **Vergi Rehberi**, Gelirler Kontrolörleri Derneği Yayını, Ankara, Ağustos-2014.

Gürses, D., **Bankacılık Kanunu'na Göre Zimmet Suçu**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009.

Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu Kararları, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul, 2007.

Naccar, A. E., (Tercüme Eden: Nazlı, R.), **İslam Ekonomisine Giriş**, İstanbul, ss.310.

Orhaner, E., **Kamu Maliyesi**, (4.Baskı), Siyasal Kitabevi, Ankara, 2007.

Örten, R. Kaval, H. ve Karapınar, A., **Türkiye Muhasebe – Finansal Raporlama Standartları (TMS-TFRS)**, Gazi Kitabevi, Ankara, Mart-2007.

Özbalcı, Y., **Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Oluş Yayıncılık, Ankara, 1988.

Özbalcı, Y., **Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Oluş Yayıncılık, Ankara, Nisan-2007.

Öztürk, B., **Vergi ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Dönemsonu Envanter ve Değerleme İşlemleri**, (4.Baskı), Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, Kasım-2006.

Özulucan, A., Özdemir, F. S., **Katılım Bankacılığı (Muhasebe Organizasyonu, Uygulamalar, Finansal Tablolar & Bağımsız Denetim)**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2010.

Özyer, M., A., **Açıklama ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması**, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, (4. Baskı) İstanbul, Mart-2008.

Pehlivan, O., **Kamu Maliyesi**, Trabzon, Derya Kitabevi, 2004.

Pellens, B., Fülbier, U.R., Gassen, J. **Internationale Rechnungslegung**, 5.Auflage, Schaeffer/ Poechel Verlag, 2004.

Reisoğlu, S., **Bankacılık Kanunu Şerhi**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2007

Sağlam, N., Şengel S. ve Öztürk, B., **Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2007.

Sayım, F., **Bankalarda Kredi Karşılıkları Sistemi ve Vergisel İncelemesi**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 244, İstanbul, 2006.

Sevilengül, O., **Banka Muhasebesi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.

Sevilengül, O., **Genel Muhasebe**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005.

Sönmez E., ve Ayaz, G., **Vergi Yargısı**, Oluş Yayıncılık, Ankara, 1999.

Şeker, S., **Dönem Sonu İşlemleri**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 1999.

Tekin, C., Kartaloğlu, E., **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, (2. Baskı), Denetim Turkey, Ömür Matbaacılık, İstanbul, 2010

Tekinalp, Ü., **Ünal Tekinalp'in Banka Hukukunun Esasları**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.

Turhan, S., **Vergi Teorisi ve Politikası**, (5. Baskı), Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.

TURMOB-IFAC, **Uluslararası Denetim Standartları (International Standards on Auditing)**, Türkiye Denetim Standartları Kurulu TURMOB Yayınları-238.

Ürel, G., **Güncel Vergi Usul Kanunu Uygulaması**, (2. Baskı), Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, Mart-2007.

Vergi Sorunları Dergisi Yayın Kurulu, **Yürürlükteki Türk Vergi Kanunları**, Gelirler Kontrolörleri Derneği Yayını, 17. Baskı, İstanbul, Ekim-2014.

Vural, İ., **Yorum ve Açıklamalarla Kurumlar Vergisi Kanunu**, (1. Baskı), Gelirler Kontrolörleri Derneği Yayını, Ankara, Ocak-2009.

Walton, P., Aerts, W., **Global Financial Accounting and Reporting Principles and Analysis**, London: Thomson Learning, 2006.

Yalçın, H., **Ticari Kazanç ve Kurum Kazancının Tespitinde Giderler**, (3.Baskı) Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul, Kasım-2006.

Yıldırım, M., **Banka Muhasebesi**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No:258, İstanbul, Temmuz-2008.

Yücel, T. A. **Genel Muhasebe (Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulamaları)**, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul, 2010.

KANUNLAR

T.C. Yasalar, **197 Sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu** Resmi Gazete, Tarih: 23.02.1963, Sayı: 11342.

T.C. Yasalar, **213 Sayılı Vergi Usul Kanunu**, Resmi Gazete, Tarih: 04.01.1961, Sayı:10703.

T.C. Yasalar, **660 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname**, Resmi Gazete, Tarih: 02.11.2011, Sayı: 28103.

T.C. Yasalar, **2499 Sayılı (Mülga) Sermaye Piyasası Kanunu**, Resmi Gazete, Tarih: 30.07.1981, Sayı:17416.

T.C. Yasalar, **3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu**, Resmi Gazete, Tarih: 02.11.1984, Sayı: 18563.

T.C. Yasalar, **3182 Sayılı Mülga Bankalar Kanunu**, Resmi Gazete, Tarih: 02.05.1985, Sayı: 18742.

T.C. Yasalar, **3332 Sayılı Sermaye Piyasasının Teşviki, Sermayenin Tabana Yaygınlaştırılması Ve Ekonomiye Düzenlemede Alınacak Tedbirler İle 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu Ve 3182 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun**, Resmi Gazete, Tarih: 31.03.1987, Sayı: (mükerrer) 19417.

T.C. Yasalar, **3568 Sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu**, Resmi Gazete, Tarih: 01.06.1989, Sayı:20194.

T.C. Yasalar, **4389 Sayılı Mülga Bankalar Kanunu**, Resmi Gazete, Tarih: 23.06.1999, Sayı: 23734.

T.C. Yasalar, **4672 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun**, Resmi Gazete, Tarih: 29.05.2001, Sayı: 24416.

T.C. Yasalar, **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu**, Resmi Gazete, Tarih: 1.11.2005, Sayı: (Mükerrer) 25983.

T.C. Yasalar, **5422 Sayılı Mülga Kurumlar Vergisi Kanunu**, Resmi Gazete, Tarih: 10.06.1949, Sayı: 7229.

T.C. Yasalar, **5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu**, Resmi Gazete, Tarih: 13.06.2006, Sayı:26205.

T.C. Yasalar, **6102 Sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu**, Resmi Gazete, Tarih:14.02.2011, Sayı:27846.

T.C. Yasalar, **6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun**, Resmi Gazete, Tarih:28.07.1953, Sayı:8469.

T.C. Yasalar, **6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu**, Resmi Gazete, Tarih: 30.12.2012, Sayı: 28513.

T.C. Yasalar, **6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu**, Resmi Gazete, Tarih: 23.07.1956, Sayı: 9362.

TEBLİĞLER

1 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, Resmi Gazete, Tarih: 03.04.2007, Sayı: 26482.

32 Sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Karara İlişkin 91-32/5 Sayılı Tebliğ, Resmi Gazete, Tarih: 20.06.1991, Sayı: 20907.

143 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, Resmi Gazete, Tarih: 14.07.1981, Sayı: 17402.

238 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, Resmi Gazete, Tarih: 02.02.1995, Sayı: 22218.

334 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, Resmi Gazete, Tarih: 05.05.2004, Sayı: 25453.

369 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, Resmi Gazete, Tarih: 03.04.2007, Sayı: 26482.

Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama Ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ, Resmi Gazete, Tarih:28.06.2012, Sayı: 28337.

Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ, Resmi Gazete, Tarih: 16.01.2005, Sayı: 25702.

Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ, Resmi Gazete, Tarih: 27.01.2011, Sayı:27828.

Finansal Tabloların Sunuluşuna Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 1) Hakkında Tebliğ, Resmi Gazete, Tarih: 27.01.2011, Sayı: 27828

Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı Ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, Resmi Gazete, Tarih:26.01.2007, Sayı: (Mükerrer) 26415.

Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, Resmi Gazete, Tarih: 26.01.2007, Sayı: 26415 (Mükerrer).

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, Resmi Gazete, Tarih:26.12.1992, Sayı:21447.

Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, Resmi Gazete, Tarih:26.01.2007, Sayı: (Mükerrer) 26415.

Türkiye Muhasebe Standardı 37; Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar, Resmi Gazete, Tarih: 15.02.2006, Sayı: 26081.

YÖNETMELİKLER

Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete, Tarih: 01.11.2006, Sayı: 26333.

Bankalarca Kredilerin Ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi Ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete, Tarih: 01.11.2006, Sayı: 26333.

Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik, Resmi Gazete, Tarih: 01.11.2006, Sayı: 26333.

Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete, Tarih: 01.11.2006, Sayı: 26333.

Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete, Tarih: 01.11.2006, Sayı: 26333.

RAPORLAR

BDDK, **Finansal Piyasalar Raporu**, Sayı:28, Aralık-2012.
[http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal Piyasalar Raporlari/11902fpr_aralik2012_29032013bb.pdf](http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/11902fpr_aralik2012_29032013bb.pdf) (Erişim tarihi:14.04.2015)

Netek, O., **Karşılıklar ve Varlıklarda Değer Düşüklüğünün Vergi Kanunları ve Muhasebe Standartları Çerçevesinde Değerlendirilmesi**, TURMOB Yayınları-418, Ankara, 2011, Sirküler Rapor, Sayı:9.

Maliye Bakanlığı, Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı, 09.08.2012 tarih ve 2012-B-536/4 sayılı **Görüş ve Öneri Raporu**.

Maliye Bakanlığı, Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı, 31.05.2013 tarih ve 2013-B-409/6 sayılı **Görüş ve Öneri Raporu**.

SÜRELİ YAYINLAR

Akdoğan, N., **Banka Temel Finansal Tabloların Düzenlenmesine İlişkin Öneriler**, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Ekim 2000, Sayı:2.

Ak, A., **Vergi Kanunlarında Yer Alan Muafiyet, İndirim ve İstisnaların Sınırına İlişkin Hükümlerin Hukuki Geçerliliği ve Normlar Hiyerarşisindeki Yeri**, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 332, Nisan-2009.

Ak, S., Saraçöz, M.M., **Teminat Olarak Gayrimenkul İpoteğinin Mahiyeti ve Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması Açısından Değerlendirilmesi**, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:331, Mart-2009.

Aslan, E., **Şüpheli Alacaklarda Teminat Kavramı**, Vergi Dünyası, Ekim, 2003, Sayı: 266.

Ataman, P. ve Acar, Ö., **Kredi Karşılıklarına İlişkin Düzenlemeler ve Vergi Uygulamaları**, Bankacılar Dergisi, Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul, 1996.

Bozkurt, E., **Menkul Kıymetlerin Değerlemesi**, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:267, Aralık-2010.

Cemalcılar, Ö., **“Karşılıklar” Teriminin Yarattığı “Karışıklıklar”**, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayı:4, Mayıs-2001.

Demir, Ş., **Türk Ticaret Kanunundaki Değişikliklerin Muhasebe ve Vergilendirme Yönüyle Değerlendirilmesi**, Mali Çözüm Dergisi, Sayı: 104, Mart - Nisan 2011.

Doğan, H., **Bir Danıştay Kararı**, Mükellefin Dergisi, Sayı:94, Ekim-2000.

Durak, G., **Bankaların Kredi ve Diğer Alacakları İçin Ayıracakları Karşılıklar ve Giderleştirilmesi**, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:307, Mart-2007.

Özcan, M. E., Hazıroğlu, T., **Bankacılıkta Yeni Bir Boyut: Katılım Bankacılığı**, Bereket Dergisi, Yıl:3, Sayı: 9, Kış 2000.

Özkan, A., **Karşılıklar ve Muhasebe Uygulamaları**, Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı: 16, 2000.

Özkan, Ö., Uzun Kocamış, T., **Karşılıklar Standardı ile Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu’na Göre Karşılık Kavramının İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi**, Mali Çözüm Dergisi, Sayı: 103, Ocak - Şubat 2011

Polat, B., Güney, C., **Dönemsellik ve Tahakkuk İlkelerinin Vergi Ziyat Cezası Açısından Değerlendirilmesi ve Özellikli Durumlar**, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:303, Aralık-2013.

Sağlam, E., **Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması ve Birkaç Sorun**, Vergi Dünyası, Sayı:155, Temmuz-1994

Sarıkaya, İ., **Ticari Kar - Mali Kar Ayrımında Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ve Ticari Kardan Mali Kara Geçiş**, Vergi Dünyası, Sayı:158, Ekim, 1994.

Sayım, F., **Karşılık Ve Kredi Karşılığı Kavramları**, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:223, Nisan-2007.

Taş, B., **Bankaların Kredi ve Diğer Alacakları için Ayıracakları Karşılıkların Vergi Karşısındaki Durumu ve Diğer Ülke Uygulamaları**, Vergi Dünyası, Sayı: 232, Aralık-2000.

Yalkın, Koç, Y., Demir, V. ve Demir, D., **“Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Türkiye’de Finansal Raporlama Standartlarının Gelişimi”**, Mali Çözüm Dergisi (Özel Sayı), Sayı 76, 2006, (17. Dünya Muhasebe Kongresi /Kasım 2006).

İNTERNET KAYNAKLARI

BDDK web sitesi, Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten, Grafikler, <http://ebulten.bddk.org.tr/ABMVC/tr/Gosterim/Gelismis#> (Erişim tarihi: 15.04.2015)

Bumin Doğrusöz, **Vergilemede İlkeler**, Dünya Gazetesi, 02.06.2005.
<http://senaymm.com.tr/makale/20050616102326.doc> (Erişim tarihi:13.04.2015)

Demircan, A. S., Anayasal Vergileme İlkeleri Işığında Ücret Gelirlerinin Vergilendirilmesi, ss.261. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-116-1448> (Erişim tarihi:13.04.2015)

<http://muhasebeturk.org/ecopedia/394-k/3055-karsilik-nedir-ne-demek-anlami-tanimi.html> (Erişim tarihi:21.03.2015)

http://www.beykent.edu.tr/WebProjects/dosyalar/sbe/27_01_2014_proje-tez-yaz-m-klavuzu-2014.pdf

<http://www.genelbilge.com/risk-ve-belirsizlige-giris.html/>

<http://www.katilimbankalari.com> Katılım bankası ne demektir? (Erişim tarihi: 24/02/2015)

<http://muhasebedefteri.net/kredilerde-karsilik-ayrilmasi-ve-muhasebe-kaydi.html> (Erişim tarihi:02.04.2015)

<http://www.muhasebevergi.com/content.aspx?id=233> (Erişim tarihi:07.04.2015)

[http://www.proz.com/kudoz/turkish to english/finance general/681322-kat etmekhesab%C4%B1n kat edilmesi ve kat kat tarihi anlam%C4%B1nda.html](http://www.proz.com/kudoz/turkish%20to%20english/finance%20general/681322-kat%20etmekhesab%C4%B1n%20kat%20edilmesi%20ve%20kat%20kat%20tarihi%20anlam%C4%B1nda.html) (Erişim tarihi: 04/03/2015)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5513c7dc487fb5.67001489 (Erişim tarihi:26.03.2015)

<http://www.tkbb.org.tr/haber-detay/temel-haziroglu-katilim-bankaciligi-tarihcesi-yaz-2006-bereket-dergisi> (Erişim Tarih:31.03.2015)

<http://www.yok.gov.tr/>

IFRS Vakfı: IFRS for SMEs Eğitim Materyali, 2009, ss.3. IASC Foundation: Training Material for the IFRS® for SMEs (version 2010-2) <http://www.ifrs.org/Documents/modul21.pdf> (Erişim tarihi: 28.03.2015)

Kamu Gözetimi Kurumu Tanıtım Broşürü, **Biz Kimiz, Görevlerimiz Nelerdir?**, ss.3 http://www.kgk.gov.tr/contents/files/Pdf/KGK_Brosur.pdf (Erişim tarihi:27.03.2015)

Mali kar ile ticari kar arasındaki fark nedir? <http://www.malisozluk.com/mali-kar-ile-ticari-kar-arasindaki-fark-nedir/> (Erişim tarihi:07.04.2015)

Mustafa Çamlıca, **Kurumlar Vergisi Matrahının Saptanması**. http://archive.ismmmo.org.tr/docs/seminer/03042012KurumlarVergisi/YMM_Mustafa_Camlıca.pdf (Erişim tarihi:07.04.2015)

Sakıp Şeker, **Değeri Düşen İktisadi Kıymetlerin Kayıtlardan Düşülmesi**, ss.1. <http://www.kanitymm.com.tr/makale/1996-02%20YAKLASIM%20-%20DEGERI%20DUSEN%20IKTISADI%20KIYMETLERIN%20KAYITLARDA%20DUSULMESI-I.pdf> (Erişim tarihi:08.04.2015)

Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı Ayrılması Gereken Dönem, Alacağın Hasılat Yaratan Bir İşlemden Kaynaklanması Zorunluluğu, Karşılık Ayrılması Sonrası Alacağın Takip Edilmesi Gerekliliği ve İflas Ertelemesi Hükümleri Açısından Şüpheli Alacak Karşılığı Hakkında Özellik Arz Eden Durumlar, <http://www.dengeakademi.com/Files/Article/Guray2013SupheliAla.pdf> (Erişim tarihi:09.04.2015)

Türkiye Bankalar Birliği - Araştırmalar ve Sunumlar, **Türkiye’de Bankacılık Sektörü 2009-2014**, http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2182/Turkiye'de_Bankacilik_Sektoru_2009-2014_Aralik.pdf (Erişim tarihi:14.04.2015).

Vikipedi: Özgür Ansiklopedi <http://tr.wikipedia.org/> (Erişim tarihi: 24.02.2015)

www.bddk.org.tr

www.gib.gov.tr

www.kgk.gov.tr

www.resmigazete.gov.tr

www.spk.gov.tr

www.tbb.org.tr

www.tcmb.gov.tr

www.tkbb.org.tr

www.turmob.org.tr

www.vergidunyasi.com.tr

www.vergikutuphanesi.com

www.vergisorunlari.com.tr

www.vdk.gov.tr

TEZLER

Çiçek, H., **Türk Muhasebe Hukuku'nda Karşılıklar ve Uluslararası Standartlarla Karşılaştırılması**, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Haziran-1998.

Öğüz Akarçay, A., **TMS 37: Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardının İncelenmesi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi**, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007.

Özer, F., **TMS 37 Kapsamındaki Karşılıklar, Koşullu Borçlar, Koşullu Varlıkların Muhasebeleştirilmesi ve İşletme Performansına Etkisi**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2012.

İNTERNET / SÜRELİ YAYININ ELEKTRONİK VERSİYONU

Acar, Ö., **Bankalarca Ayrılan Karşılıklar: Teorik Yaklaşım ve Uluslararası Uygulamalar**, Türkiye Bankalar Birliği Yerel Süreli Yayını: Bankacılar Dergisi, Sayı 34, 2000.

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:dCXsqXjDaRUJ:www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Karsiliklar.doc+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr (Erişim tarihi: 25.02.2015).

Cömert Doyrangöl, N., **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı İle Muhasebeye Getirilen Yenilikler**, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, Mayıs, 2008.

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/muvu/article/download/5000068775/5000063827> (Erişim tarihi:22.03.2015).

Çetin, A., Akarçay Ögüz, A., **Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıkların İncelenmesi**, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, Cilt XXIX, Sayı: II, 2010. <http://dosya.marmara.edu.tr/ikf/iib-dergi/2010-2/19-cetin-oguz.pdf> (Erişim tarihi:28.03.2015)

Gürses, D., **Kredi Teminatı Olarak Üst Hakkı İpoteği**, Türkiye Bankalar Birliği Yerel Süreli Yayını: Bankacılar Dergisi, Sayı 76, Mart, 2011. http://www.tbb.org.tr/dosyalar/dergiler/dokumanlar/bankacilar_76.pdf (Erişim tarihi: 25/02/2015).

Karasu, R., **Yeni Bir Düzenleyici ve Denetleyici Kurum: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu**, Amme İdaresi Dergisi, Cilt:47, Sayı:1, Mart-2014.

http://www.todaie.gov.tr/resimler/ekler/1c385ffb60b89c3_ek.pdf?dergi=Amme%20%DDdaresi%20Dergisi (Erişim Tarihi: 27.03.2015).

Özulucan, A., ve Deran, A., **Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması**, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2009, Cilt:6, Sayı:11, http://www.mku.edu.tr/files/25_dosya_1337930036.pdf (Erişim tarihi:02.04.2015)

Reisoğlu, S., **Bankalar Kanunu'nda 4491 Sayılı Yasa ile Yapılan Başlıca Değişiklikler**, Türküye Bankalar Birliği, Bankacılar Dergisi, Sayı:32, Yıl:2000. [http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma ve Raporlar/bankalar kanunundan.doc](http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/bankalar_kanunundan.doc) (Erişim tarihi: 10.04.2015)

Savaş, A., **İktisadi, Sosyal ve İdari Açidan Vergileme İlkeleri**, Eskişehir Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Müdürü Afyon Kocatepe Üniversitesi S.B.E. Maliye Tezli Yüksek Lisan Öğrencisi, Eskişehir, Aralık-2008, ss.15. http://www.muhasabenet.net/makale_abdullah%20savas_iktisadi%20sosyal%20ve%20idari%20acidan%20vergileme%20ilkeleri-1.doc (Erişim tarih:13.04.2015)

Sugözü, İ.H., Yıldırım, H., ve Aydın, H.İ., **Vergi Adaleti Açısından Motorlu Taşıtlar Vergisinin Analizi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 32, 2014. http://www.sugozu.com/img/files/makale_mtv_sosbil.pdf (Erişim tarihi:13.04.2015)

Şengel, S., **Yeni Türk Ticaret Kanunun Sermaye Şirketleri İle İlgili Getirdiği Yeniliklerin Değerlendirilmesi**, Zeitschrift für die Welt der Türken (ZfWT) Journal of World of Turks, Vol. 3, No. 2, 2011. <http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewFile/246/sengel> (Erişim tarihi:22.03.2015).

Uçma, T., **Türk Muhasebe Hukuku'nu Oluşturan Düzenlemeler Ve Türkiye'de Uluslararası Muhasebe Standartlarına Uyum Çalışmaları**, Mevzuat Dergisi, Sayı:89, Mayıs 2005. <http://www.mevzuatdergisi.com/2005/05a/05.htm> (Erişim tarihi:26.03.2015).

Yunus Doğru, **“Alacaklarda Amortisman”**, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/63MaliCozum/22-63%20YUNUS%20DO%C4%9ERU%20.doc> (Erişim tarihi: 09.04.2015)

KARARLAR, YAZILAR

Anayasa Mahkemesi 25.10.1969 tarih ve E.1967/41, K. 1969/57 sayılı kararı.

Anayasa Mahkemesinin 29.11.1977 gün, E. 1977/109, K. 1977/131 sayılı kararı.

Anayasa Mahkemesinin 06.07.1995 tarih, E. 1995/4, K. 1995/28 sayılı kararı.

Anayasa Mahkemesinin 06.07.1995 tarih, E. 1995/6, K. 1995/29 sayılı kararı.

Anayasa Mahkemesi 11.12.1996 tarih ve E. 1996/49, K. 1996/46 sayılı kararı.

Danıştay Dördüncü Daire, 28.02.1972 tarih, E.1970/9190, K.1973/927 sayılı kararı.

Danıştay Dördüncü Daire, 14.02.1973 tarih ve E. 1970/3842 ve K. 1973/584 sayılı kararı.

Danıştay Dördüncü Daire, 11.04.1974 tarih, E.1973/4688 ve K.N. 1974/1473 sayılı kararı.

Danıştay Dördüncü Daire, 17.01.1984 tarih ve E.No:1983/679, K.No:1984/204 sayılı kararı.

Danıştay Dördüncü Daire, 02.02.1989 tarih ve E.No:1988/1273, K.No:1988/262 sayılı kararı.

Danıştay Üçüncü Daire, 22.05.1990 T.E. 1989/45R0, K. I 990/ 1491 sayılı kararı.

Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 12.11.1999 tarih ve E. No.1999/102, K. No.1999/480 sayılı kararı.

Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonunun 09.03.1955 tarih 67 genel sıra no'lu kararı.

Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu'nun 28.05.1962 tarih ve 116 sıra no'lu kararı.

Maliye Bakanlığı'nın 09.11.1994 tarih ve 74778 sayılı yazısı.

Maliye Bakanlığı'nın 23.02.1999 tarih ve 6359 sayılı yazısı.

Maliye Bakanlığı'nın 18.03.1999 tarih ve 10863 sayılı yazısı.

EKLER

1. Ek-1: Çalışmamızla İlgili 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nda Yer Alan Madde Metinleri

Madde-3: Tanımlar ve Kısaltmalar

Bu Kanunun uygulanmasında;

İlişkili Bakan: Başbakan veya görevlendireceği Devlet Bakanını,

Kurul: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunu,

Kurum: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunu,

Başkan: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Başkanını,

Merkez Bankası: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Anonim Şirketini,

Fon: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunu,

Fon Kurulu: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Kurulunu,

Fon Başkanı: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Kurulu Başkanını,

Kredi kuruluşu: Mevduat bankalarını ve katılım bankalarını,

Kuruluş birlikleri: Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğini,

Banka: Mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını,

Mevduat bankası: Bu Kanuna göre kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini,

Katılım bankası: Bu Kanuna göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini,

Kalkınma ve yatırım bankası: Bu Kanuna göre mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini,

...

Madde-48: Krediler

Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdi krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayrinakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.

Birinci fıkrada belirtilenlere ilave olarak, kalkınma ve yatırım bankalarının finansal kiralama yöntemiyle sağladığı finansmanlar ile katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kar ve zarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar veya benzer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar da bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.

Madde-53: Karşılıklar ve Teminatlar

Bankalar, krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak, doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması ve bunlar dışında kalan varlıkların değer azalışları için yeterli düzeyde karşılık ayrılmasına, aktiflerin kalitesine ve sınıflandırılmasına, garantilerin ve teminatların alınmasına, bunların değerinin ve güvenilirliğinin ölçülmesine, takibe alınan kredilerin izlenmesine ve vadesi dolmuş kredilerin geri ödenmesine ilişkin politikaları oluşturmak ve uygulamak, bunları düzenli olarak gözden geçirmek, tüm bu hususları icra edebilecek gerekli yapıları tesis etmek ve işletmek zorundadır. Bu fıkra hükmünün uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Kurulca belirlenir.

Bu madde uyarınca krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak ayrılan özel karşılıkların tamamı, ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.

Madde-54: Kredi Sınırları

Bankalarca bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna kullandırılacak kredilerin toplamı özkaynakların yüzde yirmibeşini aşamaz. Bu oran, 49 uncu maddenin ikinci fıkrasında tanımlanan risk grubu bakımından yüzde yirmi olarak uygulanır. Kurul, bu oranı yüzde yirmibeşe kadar yükseltmeye veya kanunî haddine kadar indirmeye yetkilidir. Bir adi ortaklığa verilen krediler, sorumlulukları oranında ortaklara kullandırılmış sayılır.

Bankalarca hâkim ortak veya nitelikli pay sahibi olup olmadıklarına bakılmaksızın bankaların sermayesinin yüzde bir ve daha fazla payına sahip olup pay defterine kayıtlı olan tüm ortaklarına ve bunlarla risk grubu oluşturan kişilere kullandırılacak kredilerin toplamı özkaynaklarının yüzde ellisini aşamaz.

Birlikte kontrol edilen ortaklıklara kullandırılan krediler, bu ortaklıkları birlikte kontrol eden hissedarların her birinin ortaklık sermayesinde sahip olduğu payların, birlikte kontrol ettikleri toplam paya oranı ölçüsünde ortaklığı birlikte kontrol eden her bir hissedarın dâhil olduğu risk grubuna kullandırılmış sayılır.

Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna özkaynakların yüzde onu veya daha fazlası oranında kullandırılan krediler büyük kredi sayılır ve bunların toplamı özkaynakların sekiz katını aşamaz.

Bir risk grubuna kullandırılan kredilerin teminatını oluşturmak üzere aynı risk grubuna dâhil gerçek veya tüzel kişilerden kabul edilen aval, garanti ve kefaletler risk grubuna ait kredi sınırlarının hesabında dikkate alınmaz.

Gayrinakdî krediler, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler, kabul edilen aval, garanti ve kefaletler, kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlarla gerçekleştirilen işlemler, Kurulca kabul edilecek ülkelerin merkezî yönetimleri, merkez bankaları ve bankaları ile yapılan işlemler veya bunlarca çıkarılan ya da ödenmesi garanti edilen bono, tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, verilen diğer garantiler karşılığı yapılan işlemler kredi sınırlarının hesabında

Kurulca belirlenen esaslar ve oranlar dâhilinde dikkate alınır.

Bu madde hükümleri, ana ortaklık bakımından konsolide esasa göre uygulanır.

Madde-55: Kredi Sınırlamalarına Tabi Olmayan İşlemler

Aşağıdaki kredi işlemleri 54 üncü maddedeki sınırlamalara tabi değildir:

a) Karşılığı nakit, nakit benzeri kıymet ve hesaplar ile kıymetli maden olan işlemler.

b) Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığıyla yapılan işlemler ile bu kurumlarca çıkarılan ya da ödenmesi garanti edilen bono, tahvil ve benzeri menkul kıymetler karşılığı yapılan işlemler.

c) Merkez Bankası nezdindeki piyasalarda veya kanunla teşkilatlanmış diğer para piyasalarında yapılan işlemler.

d) Aynı kişiye ya da aynı risk grubuna yeni kredi tahsisi halinde daha önce yabancı para cinsinden veya yabancı para ölçüsü ile verilen kredilerin, müteakiben tahsis edilen kredinin kullandırılmaya başlandığı tarihteki cari kurdan dikkate alınması kaydıyla çek ve kredi kartı kullandırmaları hariç, kredilerde kur değişikliklerinin doğurduğu artışlar ile vadesi geçmiş kredilere tahakkuk ettirilen faiz, kar payı ve diğer unsurlar.

e) Her türlü sermaye artırımları dolayısıyla bedelsiz edinilen ortaklık payları ile ortaklık paylarının herhangi bir fon çıkışı gerektirmeyen değer artışları.

f) Kurulca belirlenecek esaslar dahilinde bankaların kendi aralarındaki işlemler.

g) Kurulca belirlenecek esas ve süreler çerçevesinde elden çıkarılması kaydıyla halka arza aracılık yüklenimleri kapsamında edinilen ortaklık payları.

h) Özkaynak hesabında indirilecek değer olarak dikkate alınan işlemler.

i) Kurulca belirlenecek diğer işlemler.

Madde-80: Birliklerin Görev ve Yetkileri

a) Mesleğin gelişmesini temin etmek,

b) Meslek ilkelerini belirlemek suretiyle üyelerin birlik ve mesleğin gerektirdiği vakar ve disiplin içinde ekonominin ihtiyaçlarına uygun olarak çalışmalarını sağlamak,

c) Üye banka mensuplarının uyacakları meslek ilkeleri ve standartlarını Kurumun uygun görüşünü alarak belirlemek,

d) İlgili mevzuat uyarınca alınan kararlar ile Kurumca alınması istenilen tedbirlerin uygulanmasını takip etmek,

- e) Üyeleri arasında haksız rekabeti önlemek amacıyla gerekli her türlü tedbiri almak ve uygulamak,
- f) Üyelerin ilan ve reklamlarında uyacakları esas ve şartları tür, şekil, nitelik ve miktarları itibarıyla Kurumun uygun görüşünü alarak tespit etmek,
- g) Kurum ile işbirliği yapmak suretiyle bankalar arasında ortak projelere ilişkin işbirliğini temin etmek,
- h) Üyelerinin ortak menfaatlerini ilgilendiren konularda yönetim kurulu kararına istinaden dava açmak,
- i) Müşteri haklarına dair hükümlerde öngörülen sözleşmelerin şekil ve içeriklerine ilişkin usul ve esasları belirlemek,
- j) 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümleri ve diğer kanunlarla tanınmış müracaat hakları saklı kalmak kaydıyla üyeler ve bireysel müşterileri arasındaki ihtilafların değerlendirilmesi ve çözüme kavuşturulmasını temin etmek üzere hazırlayacakları ve Kurulca onaylanan usul ve esaslar dahilinde hakem heyeti oluşturmak.

İle görevli ve yetkilidir.

Madde-88: Kurulun Görev ve Yetkileri

Kurul, Bankacılık Kanunu ve diğer mevzuatta belirtilen görevler yanında aşağıdaki görevleri yapar ve yetkileri kullanır:

- a) Düzenlemek ve denetlemekle görevli olduğu sektör veya alanla ilgili uluslararası ilke ve standartlarla uyumlu ikincil düzenlemeleri yapmak ve kararlar almak.
- b) Kurumun stratejik planını, performans ölçütlerini, amaç ve hedeflerini, hizmet kalite standartlarını belirlemek, insan kaynakları ve çalışma politikalarını oluşturmak, Kurumun hizmet birimleri ve bunların görevleri hakkında öneride bulunmak.
- c) Kurumun stratejik planı ile amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanan bütçe teklifini görüşmek ve karara bağlamak.
- d) Kurumun performansını ve malî durumunu gösteren raporları onaylamak.

- e) Başkanın önerisi üzerine, başkan yardımcıları ve daire başkanlarını atamak.
- f) Taşınmaz alımı, satımı, kiralanması konularındaki önerileri görüşüp karara bağlamak.
- g) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

Madde-93: Kurumun Görev ve Yetkileri

Kurum, bu Kanun ve ilgili diğer mevzuatın verdiği yetkiler çerçevesinde finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, malî sektörün gelişmesi, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması için;

- a) Bankalar ve finansal holding şirketleri ile diğer kanunlarda ve ilgili mevzuatta yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin; kuruluş ve faaliyetlerini, yönetim ve teşkilat yapısını, birleşme, bölünme, hisse değişimini ve tasfiyelerini düzenlemek, uygulamak, uygulanmasını sağlamak, uygulamayı izlemek ve denetlemek,
- b) Yurt içi ve yurt dışı muadil kurumların katıldığı uluslararası malî, iktisadî ve meslekî teşekküllere üye olmak, görev alanına giren hususlarda yabancı ülkelerin yetkili mercileri ile mutabakat zaptı imzalamak,
- c) Kanunla verilen diğer görevleri yapmak ile görevli ve yetkilidir.

Kurum, tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamakla yükümlü ve yetkilidir.

Kurum; her türlü faaliyetinde, kuruluş kanununda verilen yetkiler saklı kalmak kaydıyla kalkınma planı, programlar ve hükümet programında yer alan ilke, strateji ve politikalara uyar.

Kurum, bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat hükümleri çerçevesinde kendisine verilen yetkilerini, Kurulca tesis edilecek düzenleyici işlemler veya alınacak özel nitelikli kararlar ile kullanır. Kurum, Kurul kararıyla bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikler ve tebliğler çıkarmaya yetkilidir.

Kurum, iç düzenlemeleri dışındaki düzenleyici işlemlerini yürürlüğe koymadan önce sektör stratejisi ve politikaları ile ilişkisinin kurulması bakımından ilişkili Bakanlığın, kalkınma plânı ve yıllık programla ilişkisinin kurulması açısından Devlet Plânlama Teşkilatı Müsteşarlığının ve diğer ilgili kurum ve kuruluşların görüşünü alır. İlişkili Bakanlık ve Devlet Plânlama Teşkilatı Müsteşarlığı en geç yedi gün içinde cevap vermezse olumlu görüş verilmiş sayılır.

Kurumun hazırlayacağı ikincil düzenleme taslakları en az yedi gün süreyle Kurumun internet sayfası başta olmak üzere uygun vasıtalarla kamuoyunun bilgisine sunulur.

Özel nitelikli kararlardan gerekli görülenler doğrudan ilgili kişi ve kuruluşlara ve uygun görüldüğü takdirde Kurumun haftalık bülteni ile duyurulur.

Kamu kurum ve kuruluşları, Kanun ile belirlenmiş görev alanlarında Kuruma gerekli yardımı sağlamakla yükümlüdür.

Kurum, bankacılık hizmetleri ve işlemleri ile 23.2.2006 tarihli ve 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu kapsamında yer alan banka kartı ve kredi kartlarının, 29.4.1959 tarihli ve 7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanunun 5 inci maddesinde yazılı suçların işlenmesinde kullanılmasını önlemekle yükümlü ve yetkilidir.

2. Ek-2: Çalışmamızla İlgili 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nda Yer Alan Madde Metinleri

Madde-263: Borsa Rayici

Borsa rayici, gerek menkul kıymetler ve kambiyo borsasına, gerekse ticaret borsalarına kayıtlı olan iktisadi kıymetlerin değerlemeden evvelki son muamele gününde borsadaki muamelelerin ortalama değerlerini ifade eder.

Normal temevvüçler dışında fiyatlarda bariz kararsızlıklar görülen hallerde, son muamele günü yerine değerlemeye takaddüm eden 30 gün içindeki ortalama rayici esas olarak aldirmaya Maliye Bakanlığı yetkilidir.

Madde-267: Emsal Bedeli ve Emsal Ücreti

Emsal bedeli, gerçek bedeli olmayan veya bilinmeyen veyahut doğru olarak tespit edilemeyen bir malın, değerleme gününde satılması halinde emsaline nazaran haiz olacağı değerdir.

Emsal bedeli sıra ile aşağıdaki esaslara göre tayin olunur.

Birinci sıra: (Ortalama fiyat esası) Aynı cins ve nevideki mallardan sıra ile değerlemenin yapılacağı ayda veya bir evvelki veya bir daha evvelki aylarda satış yapılmışsa, emsal bedeli bu satışların miktar ve tutarına göre mükellef tarafından çıkarılacak olan “Ortalama satış fiyatı” ile hesaplanır. Bu esasın uygulanması için, aylık satış miktarının, emsal bedeli tayin olunacak her bir malın miktarına nazaran % 25’ten az olmaması şarttır.

İkinci sıra: (Maliyet bedeli esası) Emsal bedeli belli edilecek malın, maliyet bedeli bilinir veya çıkarılması mümkün olursa, bu takdirde mükellef bu maliyet bedeline, toptan satışlar için % 5, perakende satışlar için % 10 ilave etmek suretiyle emsal bedelini bizzat belli eder.

Üçüncü sıra: (Takdir esası) Yukarıda yazılı esaslara göre belli edilemeyen emsal bedelleri ilgililerin müracaatı üzerine takdir komisyonunca takdir yolu ile belli edilir. Takdirler, maliyet bedeli ve piyasa kıymetleri araştırılmak ve kullanılmış eşya için ayrıca yıpranma dereceleri nazara alınmak suretiyle yapılır. Takdir edilen bedellere mükelleflerin vergi mahkemesinde dava açma hakkı mahfuzdur. Ancak, dava açılması verginin tahakkuk ve tahsilini durdurmaz.

Emsal bedelinin mükellef tarafından bizzat hesaplandığı hallerde, bu hesaplara ait kayıt ve cetveller ispat edici kağıtlar olarak muhafaza edilir.

Yukarıdaki esaslara mukayyet olmaksızın kaza mercilerinin re’sen biçtikleri değerler ile zirai kazanç ölçülerini tespit eden kararnamelerde yer alan unsurlar emsal bedeli yerine geçer.

Ücretle yapılan imalatla ücretin gerçek miktarının bilinmemesi veya doğru olarak tayin edilememesi hallerinde tespit edilecek emsal ücret de aynı esaslara göre tayin olunur.

Madde-274: Emtia

Emtia, maliyet bedeliyle değerlendirilir. Emtianın maliyet bedeline nazaran değerlendirme günündeki satış bedelleri % 10 ve daha fazla bir düşüklük gösterdiği hallerde mükellef, maliyet bedeli yerine 267’nci maddenin ikinci sırasındaki usul hariç olmak üzere, emsal bedeli ölçüsünü tatbik edebilir. Bu hüküm 275’inci maddede yazılı mamuller için de uygulanabilir.

Madde-275: İmal Edilen Emtia

İmal edilen emtianın (Tam ve yarı mamul mallar) maliyet bedeli aşağıda yazılı unsurları ihtiva eder:

1. Mamulün vücuda getirilmesinde sarf olunan iptidai ve ham maddelerin bedeli;
2. Mamule isabet eden işçilik;
3. Genel imal giderlerinden mamule düşen hisse;
4. Genel idare giderlerinden mamule düşen hisse; (Bu hissenin mamulün maliyetine katılması ihtiyaridir.);
5. Ambalajlı olarak piyasaya arz edilmesi zaruri olan mamullerde ambalaj malzemesinin bedeli.

Mükellefler, imal ettikleri emtianın maliyet bedellerini yukarıdaki unsurları ihtiva etmek şartıyla diledikleri usulde tayin edebilirler.

Madde-278: Kıymeti Düşen Mallar

Yangın, deprem ve su basması gibi afetler yüzünden veyahut bozulmak, çürümek, kırılmak, çatlamak, paslanmak gibi haller neticesinde iktisadi kıymetlerinde önemli bir azalış vaki olan emtia ile maliyetlerin hesaplanması mutata olmayan hurdalar ve döküntüler, üstüğü, deşe ve ıskartalar emsal bedeli ile değeriendir.

Madde-279: Menkul Kıymetler

Hisse senetleri ile fon portföyünün en az yüzde 51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri alış bedeliyle, bunlar dışında kalan her türlü menkul kıymet borsa rayici ile değeriendir. Borsa rayici yoksa veya borsa rayicinin muvazaalı bir şekilde oluştuğu anlaşılırsa değerilemeye esas bedel, menkul kıymetin alış bedeline vadesinde elde edilecek gelirin (kur farkları dahil) iktisap tarihinden değerieme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmının eklenmesi suretiyle hesaplanır. Ancak, borsa rayici bulunmayan, getirisi ihraç edenin kar ve zararına bağılı olarak doğan ve değerieme günü itibariyle hesaplanması mümkün olmayan menkul kıymetler, alış bedeli ile değeriendir.

Madde-281: Alacaklar

Alacaklar mukayyet değerleriyle değerklenir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit alacaklar değerkleme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır.

Vadesi gelmemiş olan senede bağı alacaklar değerkleme gününün kıymetine icra olunabilir. Bu takdirde, senette faiz nispeti açıklanmış ise bu nispet, açıklanmamışsa Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddi uygulanır.

Bankalar ve bankerler ile sigorta şirketleri alacaklarını ya Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddi veya muamelelerinde uyguladıkları faiz haddi ile değerkleme günü kıymetine icra ederler.

Madde-288: Karşılıklar

Hasıl olan veya husulü beklenen, fakat miktarı katiyetle kestirilemeyen ve teşebbüs için bir borç mahiyetini arz eden belli bazı zararları karşılamak maksadıyla hesaben ayrılan meblağlar.

Madde-322: Değersiz Alacaklar

Kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkan kalmayan alacaklar değersiz alacaktır.

Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet kıymetleriyle zarara geçirilerek yok edilirler.

İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin bu madde hükmüne giren değersiz alacakları, gider kaydedilmek suretiyle yok edilirler.

Madde-323: Şüpheli Alacaklar

Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

1. Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar;
2. Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar;

şüpheli alacak sayılır.

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerleme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir.

Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder.

Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kar-zarar hesabına intikal ettirilir.

3. Ek-3: Çalışmamızla İlgili Karşılıklar Yönetmeliğinde Yer Alan Madde Metinleri

Madde-1: Amaç ve kapsam

Bu Yönetmeliğin amacı, bankaların kredileri ve diğer alacaklarının niteliklerine göre sınıflandırılması ve bunlar için ayrılacak karşılıklara ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Madde-2: Dayanak

Bu Yönetmelik 19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 53 ve 93 üncü maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Madde-3: Tanımlar

Bu Yönetmelikte yer alan;

- a) Banka: Bankacılık Kanununun 3 üncü maddesinde tanımlanan bankaları,
- b) Kanun: 5411 sayılı Bankacılık Kanununu,
- c) Karşılıklar: Krediler ve diğer alacaklardan doğmuş veya doğması beklenen ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararların karşılanması amacıyla mali tablolarda hesaben ayrılarak gider yazılan tutarları,
- ç) Krediler ve diğer alacaklar: Kanunun 48 inci maddesi uyarınca kredi sayılan işlemler ile bilançonun aktifinde kayıtlı diğer alacakları,
- d) Teminat: Kredilerin ve diğer alacakların geri ödenememesi riskine karşılık banka alacağının tamamen veya kısmen güvence altına alınmasını sağlayan her türlü varlık, garanti ve kefaletler ile sözleşmeden doğan hakları,
- e) (Eklenen bend: RG-21.9.2012 - 28418) Kurul: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunu,

f) (Eklenen bend: RG-8.10.2013 - 28789 (Mükerrer)) Tüketici kredileri: Gerçek kişilere ait tasarruf mevduatlarına bağlı olarak kullandırılan kredili mevduat hesabı kredileri ile bankalar tarafından uygulanan tekdüzen hesap planlarına göre tüketici kredisi olarak izlenen krediler ve gerçek kişilere kredi kartları vasıtasıyla, mal ve hizmet alımı için veya nakit olarak kullandırılan kredileri, ifade eder.

Madde-4: Kredilerin ve Diğer Alacakların Sınıflandırılması

Bankalar, yurtdışı şubeleri dahil, kredilerini ve diğer alacaklarını tahsil kabiliyetine ve borçluların kredi değerliliğine göre, Karşılıklar Yönetmeliğinde belirlenen esas ve usulleri dikkate almak suretiyle, aşağıda belirtilen gruplar itibarıyla sınıflandırarak izlemek zorundadırlar:

a) Birinci Grup - Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar

Bu grupta;

- 1) Kredilendirilebilir nitelikte finansman yapısına sahip gerçek ve tüzel kişilere kullandırılan,
- 2) Anapara ve faiz ödemeleri, borçlusunun ödeme gücüne ve nakit akımına göre yapılandırılan,
- 3) Ödemeleri süresinde yapılan, gelecekte de geri ödeme sorunları beklenmeyen, tamamen tahsil edilebilecek nitelikte olan,
- 4) Borçlusunun kredi değerliliğinde zayıflama tespit edilmemiş olan ve zafiyet belirtisi bulunmayan,

krediler ve diğer alacaklar sınıflandırılır. Bankaların kredi ve diğer alacaklarından bu grup içerisinde izlenenlerin gruba ilişkin öngörülen koşulları taşımaya devam etmeleri şartıyla sözleşme koşullarında değişiklik yapılabilir. Ancak, yapılan değişikliğin sözleşmede öngörülen ilk ödeme planının uzatılmasına yönelik olması halinde ilgili kredi ve diğer alacaklar için 7'nci maddenin birinci fıkrasının (a) bendi veya altıncı fıkrası uyarınca belirlenen oranın 5 katından aşağı olmamak üzere genel kredi karşılığı ayrılır ve belirtilen nitelikteki kredi ve diğer alacaklara ilişkin olarak yılsonu ve ara dönemler itibarıyla kamuya açıklanacak finansal raporlarda

ödeme planında yapılan değişikliğin sayısına ve uzatılan ödeme süresine göre ayrı ayrı gruplandırma yapılarak bilgi verilir.²⁹² 7'nci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen taşıt ve konut kredileri dışındaki tüketici kredilerinden sözleşmesinde bu şekilde değişiklik yapılanlar için bu oran aynı fıkra da belirtilen oranın 2,5 katı olarak uygulanır. Bu bent kapsamında sözleşme koşullarında değişiklik yapılan kredilerden riski düşük, çok kısa vadelerde kullandırılan ve faiz ödemeleri vadelerinde düzenli olarak yapılanlar, bankalar için ek bir maliyete neden olmadan vadelerinin yenilenmesi halinde en geç bir yıllık sürede anaparalarının geri ödenmesi koşuluyla, bu bentte yer alan ilave genel karşılığa tabi tutulmayabilir.

b) İkinci Grup - Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar

Bu grupta;

1) Kredilendirilebilir nitelikte finansman yapısına sahip gerçek ve tüzel kişilere kullandırılmış olan ve anapara veya faiz ödemelerinde halihazırda herhangi bir sorun bulunmayan, ancak, borçlunun ödeme gücünde veya nakit akımında olumsuz gelişmeler gözlenmesi ya da bunun gerçekleşeceğinin tahmin edilmesi veya krediyi kullananın önemli ölçüde finansal risk taşıması gibi nedenlerle yakından izlenmesi gereken veya,

2) Anapara veya faiz ödemelerinin kredi sözleşmesinde yer alan şartlara uygun olarak yapılmasında sorunlar doğması muhtemel olan ve bu sorunların giderilmemesi durumunda borcun tamamının veya bir kısmının geri ödenmeme riski bulunan veya,

3) Geri ödenmesi kuvvetle muhtemel bulunmakla beraber, mazur görülecek çeşitli nedenlerle anapara veya faiz ödemelerinin tahsili, vadelerinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren otuz günden fazla geciken ancak Üçüncü Grupta sınıflandırılma için gerekli gecikme süresi koşulunu taşımayan veya,²⁹³

²⁹² Yönetmelikle değiştirilmeden önceki hali (RG-8.10.2013 - 28789 (Mükerrer)): “Ancak, yapılan değişikliğin sözleşmede öngörülen ilk ödeme planının uzatılmasına yönelik olması halinde ilgili kredi ve diğer alacaklar için 7'nci maddenin birinci fıkrasının (a) bendi uyarınca belirlenen oranın 5 katından aşağı olmamak üzere genel kredi karşılığı ayrılır ve belirtilen nitelikteki kredi ve diğer alacaklara ilişkin olarak yıl sonu ve ara dönemler itibarıyla kamuya açıklanacak finansal raporlarda ödeme planında yapılan değişikliğin sayısına ve uzatılan ödeme süresine göre ayrı ayrı gruplandırma yapılarak bilgi verilir.”

²⁹³ Yönetmelikle değiştirilmeden önceki hali (RG-23/1/2009-27119): “Geri ödenmesi kuvvetle muhtemel bulunmakla beraber, mazur görülecek çeşitli nedenlerle anapara veya faiz

4) Borçlusunun kredi değeri zayıflamamış olmakla birlikte düzensiz ve kontrolü güç bir nakit akımı yapısına sahip olması nedeniyle zafiyete uğrama ihtimali yüksek olan,

krediler ve diğer alacaklar sınıflandırılır. Kredi müşterisinin aynı banka tarafından verilmiş birden çok kredisinin mevcut bulunması ve bu kredilerden herhangi birinin bu grupta ve diğerlerinin Birinci Grupta sınıflandırılmış olması durumunda, söz konusu kredi müşterisinin bankaya olan tüm borçları bu grupta sınıflandırılır. Bankaların kredi ve diğer alacaklarından bu grup içerisinde izlenenlerin gruba ilişkin öngörülen koşulları taşımaya devam etmeleri şartıyla, sözleşme koşullarında değişiklik yapılabilir. Ancak, yapılan değişikliğin sözleşmede öngörülen ilk ödeme planının uzatılmasına yönelik olması halinde ilgili kredi ve diğer alacaklar için 7'nci maddenin birinci fıkrasının (b) bendi uyarınca belirlenen oranın 2,5 katından aşağı olmamak üzere genel kredi karşılığı ayrılır ve belirtilen nitelikteki kredi ve diğer alacaklara ilişkin olarak yılsonu ve ara dönemler itibarıyla kamuya açıklanacak finansal raporlarda ödeme planında yapılan değişikliğin sayısına ve uzatılan ödeme süresine göre ayrı ayrı gruplandırma yapılarak bilgi verilir. 7'nci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen taşıt ve konut kredileri dışındaki tüketici kredilerinden sözleşmesinde bu şekilde değişiklik yapılanlar için bu oran aynı fıkarda belirtilen oranın 1,25 katı olarak uygulanır. Bu bent kapsamında sözleşme koşullarında değişiklik yapılan kredilerden riski düşük, çok kısa vadelerde kullandırılan ve faiz ödemeleri vadelerinde düzenli olarak yapılanlar, bankalar için ek bir maliyete neden olmadan vadelerinin yenilenmesi halinde en geç bir yıllık sürede anaparalarının geri ödenmesi koşuluyla, bu bentte yer alan ilave genel karşılığa tabi tutulmayabilir.

c) Üçüncü Grup - Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar

Bu grupta;

1) Borçlusunun özkaynaklarının veya verdiği teminatların borcun vadesinde ödenmesini karşılamada yetersiz bulunması nedeniyle tamamının tahsil

ödemelerinin tahsili, vadelerinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren doksan günü geçmeyen şekilde geciken veya,

imkanı sınırlı olan ve gözlenen sorunların düzeltilmemesi durumunda zarara yol açması muhtemel olan veya,

2) Borçlusunun kredi değerliliği zayıflamış olan ve kredinin zafiyete uğramış olduğu kabul edilen veya,

3) Anaparanın, faizin veya her ikisinin tahsili vadesinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren doksan günden fazla geciken ancak yüz seksen günü geçmeyen veya,

4) Borçlusunun işletme sermayesi finansmanında veya ilave likidite yaratmada sıkıntılar yaşaması gibi nedenlerle anaparanın veya faizin veya her ikisinin bankaca tahsilinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren doksan günden fazla gecikeceğine kanaat getirilen, krediler ve diğer alacaklar sınıflandırılır.

d) Dördüncü Grup - Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar

Bu grupta;

1) Mevcut koşullarda geri ödenmesi veya tasfiyesi muhtemel görünmeyen veya,

2) Vadesi gelen veya ödenmesi gereken kredi tutarlarının tamamının kredi sözleşmesinde yer alan hususlar çerçevesinde banka tarafından tahsilinin sağlanamayacağı kuvvetle muhtemel olan veya,

3) Borçlusunun kredi değerliliğinin önemli ölçüde zayıfladığı ve zafiyete uğradığı kabul edilen, ancak birleşme, yeni finansman bulma imkanı veya sermaye artırımı gibi olanakların borçlunun kredi değerliliğine ve kredinin tahsil kabiliyetine yapması beklenen katkı nedeniyle henüz tam anlamıyla zarar niteliği taşımadığı düşünülen veya,

4) Anapara veya faizin ya da her ikisinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilinin gecikmesi yüz seksen günü geçen, ancak bir yılı geçmeyen, krediler ve diğer alacaklar sınıflandırılır.

e) Beşinci Grup - Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar

Bu grupta;

1) Tahsilinin mümkün olmadığına kanaat getirilen veya,

2) Ana paranın veya faizin veya her ikisinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsili bir yıldan fazla gecikmiş olan veya,

3) Üçüncü ve Dördüncü Gruplarda belirtilen özellikleri taşımakla birlikte, vadesi gelen ve ödenmesi gereken alacak tutarlarının tamamının bir yılı aşacak bir sürede tahsilinin sağlanamayacağının kuvvetle muhtemel olması nedeniyle zafiyete uğramış olduğuna ve borçlusunun kredi değerliliğini tam anlamıyla yitirdiğine banka tarafından kanaat getirilen, krediler ve diğer alacaklar sınıflandırılır.

Yukarıda belirtilen sınıflandırma sistemi bakımından fiilen gerçekleştiği kabul edilen temel kriter, krediler ve diğer alacakların tahsillerinin, gruplara ilişkin tanım ve açıklamalarda belirtilen süreler kadar gecikmesidir. Bunun yanı sıra, bankalarca, kredinin özelliklerine uygun olarak yukarıda belirtildiği şekilde sınıflandırılması için söz konusu gruplara ilişkin tanım ve açıklamalarda belirtilen diğer hususların gerçekleştiğinin ya da gerçekleşmesinin kuvvetle muhtemel olduğunun ve borçlunun kredi değerliliğinin zayıfladığının, kredinin zafiyete uğramış olduğunun veya tahsil edilemeyeceğinin tespit edilmesi veya bu konuda kesin bir kanaate sahip olunması gerekir.

Krediler ve diğer alacaklara ilişkin ödemelerin tahsilindeki gecikme ilgili gruplarda belirtilen süreleri geçmemiş olsa dahi, bankalar, yukarıda belirtilen kriterleri ve risk yönetim ilkelerini dikkate almak suretiyle, kredilerini ve diğer alacaklarını Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Grup içinde sınıflandırabilir. Bankalar, kredi ve diğer alacakları için, bunlara ilişkin ödemelerin tahsilindeki gecikmelerin gerçekleştiği ay sonuna kadar gerekli karşılığı ayırmak zorundadırlar.

Bankanın dahil olduğu risk grubunu oluşturan gerçek ve tüzel kişilere kullandırılanlar hariç olmak üzere, Bankacılık Kanunu'nun 49'uncu maddesinin birinci fıkrası uyarınca bir risk grubu teşkil eden gerçek ve tüzel kişilere kullandırılan krediler, Karşılık Yönetmeliği uygulamasında risk grubunu oluşturan kişiler itibarıyla ayrı ayrı değerlendirilir.

Madde-5: Donuk Alacaklar

Karşılık Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesi uyarınca, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Gruplarda sınıflandırılan tüm alacaklar, tahakkuk ettirilen faizlerin ve borçlu üzerindeki faiz benzeri yüklerin anaparaya ilave edilip edilmediğine veya yeniden

finanse edilip edilmediğine bakılmaksızın, Karşılık Yönetmeliği uygulanmasında donuk alacak olarak kabul edilir.

Kredi müşterisinin aynı banka tarafından verilmiş birden çok kredisinin mevcut bulunması ve bu kredilerden herhangi birinin yapılan sınıflandırma gereği donuk alacak olarak kabul edilmesi durumunda, söz konusu kredi müşterisinin bankaya olan tüm borçları donuk alacak olarak aynı grupta sınıflandırılır. Donuk alacak haline gelen ilk kredinin tamamen geri ödenmesi durumunda, kredi müşterisinin diğer kredileri Yönetmelikteki 4'üncü madde çerçevesinde değerlendirilerek yeniden sınıflandırılabilir.

Borçlu cari hesap şeklinde kullanılan ve herhangi bir vade kaydı bulunmayan nakdi kredilerde;

a) Dönem faizleri ile fer'ilerinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren doksan günden daha fazla sürede ödenmeyerek anaparaya ilave edilmesi veya,

b) Borcun, hesabın katedilmesini²⁹⁴ izleyen doksan günden fazla sürede ödenmemesi veya,

c) Karşılıklar Yönetmeliği'nin 11'inci madde hükmüne uygun olmayan bir şekilde kredi borçlusuna bir başka kredi açılarak tahsili gecikmiş olan faizlerin ve anaparanın finanse edilmesi veya

d) Hesap limitinin doksan günden daha fazla kesintisiz olarak aşılması durumunda alacak, donuk alacak olarak kabul edilerek ilgili grupta tasnif edilir.²⁹⁵

²⁹⁴ Bankanın veya hesap hangi kuruma aitse onun, kendi inisiyatifiyle bir hesabı kapatması anlamında da kullanılıyor. [http://www.proz.com/kudoz/turkish to english/finance general/681322-kat etmekhesab%C4%B1n kat edilmesi ve kat kat tarihi anlam%C4%B1nda.html](http://www.proz.com/kudoz/turkish%20to%20english/finance%20general/681322-kat%20etmekhesab%C4%B1n%20kat%20edilmesi%20ve%20kat%20tarihi%20anlam%C4%B1nda.html) (Erişim tarihi: 04/03/2015)

²⁹⁵ 21/09/2012 tarih ve 28418 sayılı Yönetmelikle değiştirilmeden önceki hali: “*Borçlu cari hesap şeklinde kullanılan ve herhangi bir vade kaydı bulunmayan nakdi kredilerde; dönem faizleri ile fer'ilerinin doksan günden daha fazla sürede ödenmeyerek anaparaya ilave edilmesi, borcun, hesabın katedilmesini izleyen doksan günden fazla sürede ödenmemesi, 11'inci madde hükmüne uygun olmayan bir şekilde kredi borçlusuna bir başka kredi açılarak tahsili gecikmiş olan faizlerin ve anaparanın finanse edilmesi veya hesap limitinin doksan günden daha fazla sürekli olarak aşılması durumunda alacak, donuk alacak kabul edilerek ilgili grupta tasnif edilir.*”

Madde-6: Krediler ve Diğer Alacakların Sınıflandırılmasında Dikkate Alınacak Hususlar

Kredilerin ve diğer alacakların niteliklerinin değerlendirilmesinde, “Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelikte” belirlenen usul ve esaslar, banka yönetimlerinin mevzuata, bankacılık ilke ve teamüllerine ve banka yapılarına uygun olarak belirlediği kredilendirme politikaları ve kuralları ile risk izleme süreçlerinde yer alan yazılı ve yazılı olmayan kriterler esas alınır.

Kredilerin ve diğer alacakların 4 üncü madde kapsamında sınıflandırılmasında;

a) Kredi Değerliliğinin Zayıflaması:

Borçlunun, varlıklarının yükümlülüklerini vadesinde ve tam olarak karşılamada yetersiz hale gelmesi, finansal kaldıraç oranının bankaca kredi değerlendirilmesinde kullanılan standart kriterlere göre kabul edilebilir seviyede olmaması, borç ödeme gücünden önemli ölçüde yoksun hale gelmesi, işletme sermayesinin ve/veya özkaynaklarının kredinin tahsil kabiliyetini zaafa uğratacak ölçüde yetersiz kalması durumlarından herhangi birinin varlığını ifade eder.

b) Kredinin Zafiyete Uğraması:

Yapılan değerlendirmelerde cari şartlar ve olayların esas alınması kaydıyla, kredi sözleşmesinde yer alan bağlayıcı şartlar çerçevesinde vadesi gelen kredi tutarının banka tarafından tahsilinin sağlanamayacağının kuvvetle muhtemel olması durumunu ifade eder.

c) Kredinin Kayıtlı Değeri:

Kredinin, bankanın muhasebe defterlerinde görünen ve özel karşılık düşülmeden önceki hesap değerini ifade eder.

Bu Yönetmeliğin uygulanmasında kredi değerliliğinin zayıflamış olup olmadığı, kredi riskini etkileyen tüm şahsi, finansal ve ekonomik faktörlerin, finansal, sektörel ve firma değeri ile ölçeğine ve firma yönetiminin niteliğine ilişkin analizleri içeren yöntemlerin kullanılarak, sürekli değerlendirilmesi suretiyle belirlenir.

Bankalarca krediler ve diğer alacakları bakımından gerçekleşmesi kuvvetle muhtemel bir durumun tespiti, makul ve desteklenebilir varsayımlar ve hesaplamalar kullanılarak yapılacak tahminlere dayandırılmalıdır. Bir kredinin veya diğer alacağın zafiyete uğrama düzeyinin ölçülmesi, bankanın bu şekilde tahminde bulunmasını ve durumu bir bütün olarak değerlendirerek karar vermesini gerektirir. Bankalar, kredilerinin ve diğer alacaklarının niteliklerinin belirlenmesinde ve bunların tasnif edilmesinde belirlenen diğer kriterlere ilave olarak, kredinin zafiyete uğramış olup olmadığının tespiti için;

a) Geleceğe ilişkin tahmini nakit akımlarının bugünkü değerinin, faizin fer'ileri dikkate alınmak suretiyle kredinin içsel getirisini ifade eden etkin faiz haddi ile iskonto edilerek,

b) Kredinin değerinin gözlenebilir piyasa fiyatına/rayicine göre,

c) Teminata dayalı kredilendirmelerde veya kredinin geri ödemesinin ya da tasfiyesinin tamamen teminatın nakde çevrilmesine bağlı olduğu durumlarda, nakde çevrilme kuvvetle muhtemel ise kredinin zafiyete uğramış olup olmadığının teminatın rayiç değerine göre,

ölçülmesi yöntemlerinden birini kullanabilirler.

Verilen krediyle ilgili olarak geleceğe ilişkin tahmini nakit akımlarının bugünkü değeri veya kredinin gözlenebilir piyasa fiyatı/rayici veya kredinin teminatının rayiç değeri, söz konusu kredinin kayıtlı değerinin altında ise banka, kredinin, tahsilinin sağlanamayacağının kuvvetle muhtemel olması nedeniyle zafiyete uğradığına kanaat getirerek, diğer faktörleri de dikkate almak suretiyle, krediyi ilgili grup altında sınıflandırır.

Kredi zafiyetinin ölçülmesinde, kredinin kayıtlı değerine, tahakkuku ve reeskontu yapılan faizler, ertelenen komisyonlar, diğer yükler ile kredinin tutarını etkileyen tüm gelir ve gider unsurları dahil edilir.

Nakit akımlarına ilişkin bankanın elde ettiği fiili sonuçlar söz konusu ölçümlemede esas alınan tahminlerden farklı olabilir. Geleceğe ilişkin tahmini nakit akımı ile gerçekleşen fiili nakit akımı arasında önemli farklar gözlenirse, ölçüm işlemi yeniden yapılır. Banka, tahmini nakit akımının miktarını ve zamanlamasını, münferit krediler bazında en iyi şekilde ortaya koyacak bir değerlendirme yapmalıdır. Bu değerlendirmede, kredi borçlusunun kredi değerliliğinin

saptanmasında ve derecelendirilmesinde kullanılacak veriler esas alınır. Bununla beraber, küçük bakiyeli ve aynı ortak özelliğe sahip büyük gruplar oluşturan tüketici kredileri, kredi kartları alacakları, ipotekli ev kredileri gibi zafiyete uğramış bazı bireysel kredilerin risk özelliklerinin, zafiyete uğramış diğer kredilerin risk özellikleri ile benzerlik taşıması durumunda, banka zafiyete uğrama durumunu ölçmek için ortalama tahsil süresi, ortalama tahsil miktarı ve fiili faiz oranları gibi istatistikleri kullanabilir ve bu kredileri birlikte ve bir bütün olarak değerlendirebilir.

Bankanın sahip olduğu ve değerlemeye tabi tutulan tutarları elde etme maliyetlerinin altına düştüğünde “Menkul Değerler Değer Düşüş Karşılığı” veya “İştirakler, Bağlı Ortaklıklar ve Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler Değer Düşüş Karşılığı” ayrılması zorunlu olan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları ile ortaklık payları, bu varlıkları çıkaranların kredi değerliliklerinde ve risk özelliklerindeki değişime ve bunların kullandıkları kredilerin durumuna bağlı olarak 4 ‘üncü madde uyarınca yeniden değerlendirilerek Üçüncü, Dördüncü veya Beşinci Grup krediler ve diğer alacaklar içinde sınıflandırılır.

Tahvil ve benzeri menkul değerleri veya ortaklık payını ihraç eden kuruluş, bunları aktifinde bulunduran bankadan kredi kullanmış veya herhangi bir şekilde borcu oluşmuş ise, tahvil ve benzeri menkul değerler veya ortaklık payı da 4’üncü madde ve bu maddede belirtilen hususlar dikkate alınarak kredi veya diğer alacaklar ile aynı grupta sınıflandırılır.

Madde-7: Genel Karşılıklar

06.02.2008 tarih ve 26779 sayılı Resmi Gazete ile 23.01.2009 tarih ve 27119 sayılı Resmi Gazetelerde genel karşılıklara ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerden sonraki uygulamalarda bankalar;

a) Standart nitelikli nakdi kredileri toplamının yüzde biri (% 1) ve teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrinakdi kredileri toplamının binde ikisi (% 0,2) oranında,

b) Yakın izlemedeki nakdi kredileri toplamının yüzde ikisi (% 2) ve teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrinakdi kredileri toplamının binde dördü (% 0,4) oranında genel karşılık ayırırlar.

Yukarıda belirtilen oranlar, veriliş tarihinden itibaren beş yıllık süre geçmiş bulunan çek defterlerinin her bir çek yaprağına ilişkin, 3167 sayılı Çekle Ödemelerin

Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ve ilgili mevzuattan kaynaklanan ödeme yükümlülükleri için dörtte bir oranında uygulanır. Bu hükmün uygulanmasında standart nitelikli nakdi krediler ve yakın izlemedeki nakdi krediler, “Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabı”, “Tahsili Şüpheli Ücret, Komisyon ve Diğer Alacaklar Hesabı” ve “Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar Hesabı” dışında bilanço içi hesaplarda izlenen kredileri ve diğer alacakları kapsar.²⁹⁶

18/06/2011 tarih ve 27968 sayılı RG’de yayınlanan yönetmelikte eklenen fıkra ile 08/10/2013 tarih ve 28789 mükerrer sayılı RG’de yayınlanan yönetmelikte değiştirilen fıkra ile genel karşılıklara ilişkin yapılan düzenlemelerle uygulamalar değiştirilmiştir. Genel karşılık hesaplama dönemleri itibarıyla hazırlanan konsolide olmayan finansal verilerine göre tüketici kredilerinin toplam kredilerine oranı yüzde yirmi beşin (% 25) üzerinde olan bankalar ile konut kredileri dışındaki tüketici kredilerinden donuk alacak olarak sınıflandırılanların konut kredileri dışındaki tüketici kredilerine oranı yüzde sekizin (% 8) üzerinde bulunan bankalar genel karşılık oranını Birinci Grupta izlenen konut kredileri dışındaki tüketici kredileri için kredilerin vadeleri boyunca yüzde dört (% 4) olarak, İkinci Grupta izlenen konut kredileri dışındaki tüketici kredileri için kredilerin vadeleri boyunca yüzde sekiz (% 8) olarak uygularlar.²⁹⁷

²⁹⁶ Yönetmelikle değiştirilmeden önceki hali (RG-6.2.2008-26779): “Bankalar, standart nitelikli ve yakın izlemedeki nakdi kredileri toplamının yüzde biri (% 1) ve teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrinakdi kredileri toplamının binde ikisi (% 0,2) oranında genel karşılık ayırırlar. Bu hükmün uygulanmasında standart nitelikli nakdi krediler ve yakın izlemedeki nakdi krediler, “Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabı”, “Tahsili Şüpheli Ücret, Komisyon ve Diğer Alacaklar Hesabı” ve “Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar Hesabı” dışında bilanço içi hesaplarda izlenen kredileri ve diğer alacakları kapsar.”; (RG-23.1.2009-27119) “Bankalar, a) Standart nitelikli nakdi kredileri toplamının yüzde biri (% 1) ve teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrinakdi kredileri toplamının binde ikisi (% 0,2) oranında; b) Yakın izlemedeki nakdi kredileri toplamının yüzde ikisi (% 2) ve teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrinakdi kredileri toplamının binde dördü (% 0,4) oranında; genel karşılık ayırırlar. Bu hükmün uygulanmasında standart nitelikli nakdi krediler ve yakın izlemedeki nakdi krediler, “Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabı”, “Tahsili Şüpheli Ücret, Komisyon ve Diğer Alacaklar Hesabı” ve “Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar Hesabı” dışında bilanço içi hesaplarda izlenen kredileri ve diğer alacakları kapsar.”

²⁹⁷ Yönetmelikle değiştirilmeden önceki hali (RG-8/10/2013 - 28789 (Mükerrer)): “Genel karşılık hesaplama dönemleri itibarıyla hazırlanan konsolide olmayan finansal verilerine göre tüketici kredilerinin toplam kredilerine oranı yüzde yirminin (%20) üzerinde olan bankalar ile taşıt ve konut kredileri dışındaki tüketici kredilerinden donuk alacak olarak sınıflandırılanların taşıt ve konut kredileri dışındaki tüketici kredilerine oranı yüzde sekizin (%8) üzerinde bulunan bankalar genel karşılık oranını Birinci Grupta izlenen taşıt ve konut kredisi dışındaki tüketici kredileri için kredilerin vadeleri boyunca yüzde dört (%4) olarak, İkinci Grupta izlenen taşıt ve konut kredisi dışındaki tüketici kredileri için kredilerin vadeleri boyunca yüzde sekiz (%8) olarak uygularlar.”

Teminat mektupları, kabul kredileri, akreditif taahhütleri, ciolar, menkul kıymet ihracında satın alma garantileri, faktöring garantileri, diğer garanti ve kefaletler ve teminat mektupsuz prefinansman kredileri toplamı, Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelikte belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde hesaplanan özkaynağın on katını aşan bankalar, standart nitelikli tüm gayrinakdi kredileri için genel karşılık oranını binde üç olarak uygularlar. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, bu orana bağlı olmaksızın sermaye yeterliliği standart oranını dikkate alarak aynı ya da daha yüksek bir oranda genel karşılık ayrılmasını zorunlu tutabilir.

“Türev Finansal Araçlardan Alacaklar” hesaplarında izlenen tutarlar, Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte belirtilen krediye dönüştürme oranlarıyla çarpılmak suretiyle bulunacak tutar üzerinden, nakdi krediler için geçerli olan genel karşılık oranı uygulanmak suretiyle genel karşılık hesaplamasında dikkate alınır.

Bankacılık Kanunu’nun 55’inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen krediler, (d) ve (h) bentlerinde yer alanlar hariç olmak üzere, genel karşılık hesaplamasında dikkate alınmaz.

Bankalar, birinci fıkranın (a) bendinde belirtilen genel karşılık oranlarını, Birinci Grupta izlenen nakdi ve gayrinakdi transit ticarete, ihracat sayılan satış ve teslimlere ve döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlere yönelik olarak kullandırılan krediler için yüzde sıfır (% 0) olarak, küçük ve orta büyüklükteki işletmelere kullandırılan nakdi krediler için binde beş (% 0,5), gayrinakdi krediler için ise binde bir (% 0,1) olarak uygulayabilir.

Genel karşılığa tabi gayrinakdi krediler; teminat mektupları, kabul kredileri, akreditif taahhütleri, ciolar gibi bankayı bir şartın ifa edilememesinden dolayı ileride doğabilecek bir borç yükümlülüğü altına sokarken, aynı zamanda da diğer şahıslardan alacaklı duruma getiren her türlü cayılamaz gayrinakdi kredilerdir.

Aylık olarak, her ayın son günü itibarıyla hesaplanan genel karşılık tutarları gider yazılarak pasifte “Genel Karşılıklar” hesabında muhasebeleştirilir.

Kurul, kredilerin kullandırılacağı sektörlerin ve ülkelerin risk durumlarını dikkate alarak bu maddede belirtilen oranlardan daha yüksek oranlar belirlemeye yetkilidir.

Madde-8: Özel Karşılıklar

Yönetmeliğin 4, 5 ve 6'ncı maddelerinde belirtilen hususlar dikkate alınarak sınıflandırılan krediler veya alacakların;

- a) Üçüncü Gruba alındığı tarihten itibaren en az yüzde yirmisi (% 20),
- b) Dördüncü Gruba alındığı tarihten itibaren en az yüzde ellisi (% 50),
- c) Beşinci Gruba alındığı tarihten itibaren yüzde yüzü (% 100),

oranında özel karşılık ayrılır. Bu fıkrada belirtilen oranlar, Üçüncü, Dördüncü veya Beşinci grupta sınıflandırılan kredileri bulunan kredi müşterilerine verilmiş bulunmakla birlikte veriliş tarihinden itibaren beş yıllık süre geçmiş olan çek defterlerinin her bir çek yaprağına ilişkin, 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ve ilgili mevzuattan kaynaklanan ödeme yükümlülükleri için dörtte bir oranında uygulanır.

30.12.2011 tarih ve 28158 sayılı RG'de yayımlanan Yönetmelikle ile, bankaların bu gruplarda sınıflandırdıkları krediler ve diğer alacaklar için yüzde yüz (%100) oranında özel karşılık ayırmaları kaydıyla, aynı kredi müşterilerine verdikleri çek defterlerinden veriliş tarihinden itibaren iki yıl geçmiş olanlar için çek defterinin iadesine yönelik olarak çek defteri sahiplerine iadeli taahhütlü mektup ile yapacakları bildirimini takiben on beş gün içerisinde çek defterlerinin iade edilmesi ihtarında bulunmaları koşuluyla, çek defterlerinin her bir çek yaprağına ilişkin ödemekle yükümlü oldukları miktar için özel karşılık ayırmayabileceği hususu eklenmiştir. Bankalar tarafından bilanço dışına çıkarılan kredi ve diğer alacakların müşterilerine verilmiş olan çek defterleri için de bu hükümler geçerlidir.

Yönetmeliğin 6'ncı maddesinin sekizinci fıkrasında belirtilen varlıklardan ortaklık payları dışındakilerin yani; bankanın sahip olduğu ve değerlemeye tabi tutulan tutarları elde etme maliyetlerinin altına düştüğünde "Menkul Değerler Değer Düşüş Karşılığı" veya "İştirakler, Bağlı Ortaklıklar ve Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler Değer Düşüş Karşılığı" ayrılması zorunlu olan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçlarından;

- a) İlgili hesaplarda izlendikleri sürece ayrılmış bulunan değer düşüş karşılığı tutarları;

1) Bu varlıkların Üçüncü, Dördüncü veya Beşinci Grup krediler ve diğer alacaklar içinde sınıflandırılması halinde ayrılması gereken özel karşılıklara ilişkin hesaplara aktarılır;

2) Ayrılması gereken özel karşılık tutarından az ise ilave özel karşılık ayrılır; fazla ise bu karşılık tutarı özel karşılık olarak korunur.

b) Değerlemeye tabi tutulması sonucu ayrılması gereken değer düşüş karşılığı, ayrılması gereken özel karşılık tutarından daha fazla ise özel karşılık daha yüksek olan tutar üzerinden ayrılır. Ortaklık payları ise, doğrudan ortaklığın veya pay sahibi olunan ortaklığa kredi kullandırımının söz konusu olması halinde bahse konu kredi ya da kredilerin, Üçüncü, Dördüncü veya Beşinci Grup krediler ve alacaklar içerisinde sınıflandırma koşullarına göre durumu değerlendirilmek suretiyle belirtilen gruplarda sınıflandırılır. Bu şekilde sınıflandırılan ortaklık payları, ilgili Türkiye Muhasebe Standartlarına göre değer düşüklüğü testine tabi tutularak hesaplanan değerleri üzerinden izlenir. Ancak, Üçüncü, Dördüncü veya Beşinci Grup krediler ve alacaklar içerisinde sınıflandırılan ve ilgili Türkiye Muhasebe Standartlarına göre değer düşüklüğü testine tabi tutulan ortaklık payına ilişkin değer düşüklüğü tespit edilemese dahi bankalarca bahse konu ortaklık payı için ilgili sınıflandırmada öngörülen oranda olmak üzere özel karşılık ayrılabilir.²⁹⁸

Karşılıklar Yönetmeliği'nin 5'inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, bir kredi müşterisinin herhangi bir nakdi kredisinin donuk alacak haline dönüşmesi nedeniyle gayri nakdi kredisinin veya bu müşteriyle ilgili olarak "Türev Finansal Araçlardan Alacaklar" hesaplarında izlenen tutarların da donuk alacak kapsamına alınması durumunda, bunların Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte

²⁹⁸ Yönetmelikle değiştirilmeden önceki hali (RG-23/1/2009-27119): "MADDE-8:

(1) 4, 5 ve 6'ncı maddeler dikkate alınarak sınıflandırılan krediler veya diğer alacakların;

a) Üçüncü Gruba alındığı tarihten itibaren en az yüzde yirmisi (% 20),

b) Dördüncü Gruba alındığı tarihten itibaren en az yüzde ellisi (% 50),

c) Beşinci Gruba alındığı tarihten itibaren yüzde yüzü (% 100), oranında özel karşılık ayrılır.

(2) 6'ncı maddenin sekizinci fıkrasında belirtilen varlıkların;

a) İlgili hesaplarda izlendikleri sürece ayrılmış bulunan "Menkul Değerler Değer Düşüş Karşılığı" veya "İştirakler, Bağlı Ortaklıklar ve Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler Değer Düşüş Karşılığı" tutarları;

1) Bu varlıkların Üçüncü, Dördüncü veya Beşinci Grup krediler ve diğer alacaklar içinde sınıflandırılması halinde ayrılması gereken özel karşılıklara ilişkin hesaplara aktarılır;

2) Ayrılması gereken özel karşılık tutarından az ise ilave özel karşılık ayrılır; fazla ise bu karşılık tutarı özel karşılık olarak korunur.

b) Değerlemeye tabi tutulması sonucu ayrılması gereken değer düşüş karşılığı, ayrılması gereken özel karşılık tutarından daha fazla ise özel karşılık daha yüksek olan tutar üzerinden ayrılır."

belirtilen krediye dönüştürme oranlarıyla çarpılması suretiyle bulunacak tutar üzerinden özel karşılık ayrılır. Ancak, gayrinakdi kredinin veya türev finansal araçlardan alacakların nakde dönüştüğü andan itibaren, nakde dönüşen tutarın tamamı donuk alacak olarak dikkate alınır.

Kurul, kredilerin kullanılacağı sektörlerin ve ülkelerin risk durumlarını dikkate alarak bu maddede belirtilen oranlardan daha yüksek oranlar belirlemeye yetkilidir.

Madde-9: Teminatlar

Bankalar, kredilerine ve diğer alacaklarına ilişkin teminatları aşağıda belirtilen teminat grupları itibariyle sınıflandırarak takip etmek zorundadır. Teminat tutarı sadece özel karşılık tutarının hesaplanmasında, alacak tutarından yapılacak indirim olarak dikkate alınır.

a) Birinci Grup Teminatlar;

1) Rehin veya temlik sözleşmesi düzenlenmiş olması kaydıyla nakit, mevduat, katılım fonu ve altın depo hesaplarını, Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca çıkarılan ya da ödenmesi garanti edilen bono tahvil ve benzeri menkul kıymetler karşılığı yapılan repo işlemlerinden sağlanan fonları ve (B) tipi yatırım fonu katılma belgelerini, kredi kartından doğan üye işyeri alacaklarını ve banka nezdinde saklanan altını,

2) Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığıyla yapılan işlemler ile bu kurumlarca çıkarılan ya da ödenmesi garanti edilen bono, tahvil, 28/3/2002 tarihli ve 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun kapsamında ihraç edilen kira sertifikaları ve benzeri menkul kıymetler karşılığı yapılan işlemleri,²⁹⁹

3) OECD ülkeleri merkezi yönetimleri ile merkez bankalarınca ya da bunların kefaletiyle ihraç edilen menkul kıymetler ile bunlar tarafından verilecek garanti ve kefaletleri,

²⁹⁹ 12.01.2014 tarih ve 28880 sayılı RG’de yayımlanan Yönetmelikle değiştirilmeden önceki hali; “Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığıyla yapılan işlemler ile bu kurumlarca çıkarılan ya da ödenmesi garanti edilen bono, tahvil ve benzeri menkul kıymetler karşılığı yapılan işlemleri,” şeklindedir.

4) OECD ülkelerinde faaliyet gösteren bankaların garanti ve kefaletlerini,

5) Avrupa Merkez Bankası'na ya da bu Bankanın kefaletiyle ihraç edilecek menkul kıymetler ile bu Banka tarafından verilecek garanti ve kefaletleri,

6) Türkiye'de faaliyette bulunan bankaların kendi kredi sınırları dahilinde verecekleri kefaletler, teminat mektupları aval, kabul ve ciroları,

7) Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar tarafından ihraç edilen bono ve tahvilleri, bankaların fon kullanıcısı olduğu kira sertifikalarını ve bankalar tarafından ihraç edilen ipotek teminatlı menkul kıymetleri ve varlık teminatlı menkul kıymetleri kapsar.³⁰⁰

b) İkinci Grup Teminatlar;

1) Altın haricindeki kıymetli madenleri,

2) Borsaya kote edilmiş hisse senetleri ve (A) tipi yatırım fonu katılma belgeleri,

3) Borçlu tarafından ihraç edilenler hariç olmak üzere, özel sektör tahvillerini ve varlığa dayalı menkul kıymetleri,

4) Kredi riskine karşı koruma sağlayan kredi türev anlaşmalarını,

5) Gerçek ve tüzel kişilerin kamu kurumları nezdinde doğmuş istihkak alacaklarının temliki veya rehnini,

6) Paraya tahvili kolay menkul kıymetler ile emtiayı temsil eden kıymetli evrak, piyasa değerini aşmayan tutarda rehinli her türlü emtia ile menkulleri,

7) Ekspertiz kıymeti yeterli olmak kaydıyla, tapulu gayrimenkullerin ipotekleri ile tahsisli araziler üzerine yapılan gayrimenkullerin ipoteklerini,

8) Deniz konşimentosuna veya taşıma senedine dayalı ya da ihracat kredi sigortası poliçesi kapsamında sigortalanmış ihracat vesaikini,³⁰¹

9) Gerçek ve tüzel kişilerden alınan, gerçek ticari ilişkiden kaynaklanan kambiyo senetlerini,

10) Ticari alacak sigortası poliçelerini,

³⁰⁰ 12.01.2014 tarih ve 28880 sayılı RG'de yayımlanan Yönetmelikle değiştirilmeden önceki hali; *"Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar tarafından ihraç edilen bono ve tahvilleri,"* şeklindedir.

³⁰¹ 06.03.2010 tarih ve 27513 sayılı RG'de yayımlanan Yönetmelikle değiştirilmeden önceki hali; *"Deniz konşimentosuna veya taşıma senedine dayalı ihracat vesaikini,"* şeklindedir.

11) Hazine Müsteşarlığının desteğini haiz olmayan Kredi Garanti Fonu kefaletlerini, kapsar.

c) Üçüncü Grup Teminatlar;

1) Ticari işletme rehnini,

2) Diğer ihracat vesaikini,

3) Taşıt rehni, ticari taşıt hat rehni ve ticari taşıt plaka rehnini,

4) Uçak veya gemi ipoteğini,

5) Kredibilitesi borçlunununkinden daha yüksek gerçek ve tüzel kişilerin kefaletlerini,

6) Gerçek ve tüzel kişilerden alınan diğer senetleri, kapsar.

d) Dördüncü grup teminat sayılan kıymetler, ilk üç grup dışında kalan teminat türlerini kapsar.

Madde-10: Özel Karşılıkların Hesaplanmasında Teminatların Dikkate Alınması

Teminatların değerlemesi ve muhasebeleştirilmesi, Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik³⁰² ve ilgili Tebliğlerde³⁰³ belirlenen esas ve usullere göre yapılır. Ancak,

a) Gayrimenkul ipoteği cinsinden teminatların değerlemesinde;

1) İpotek değerinin varlığın gerçek değerini yansıtır yansıtmadığının gayrimenkulün rayiç değeri (aynı yerde, benzer vasıflı gayrimenkullerin satış fiyatının tespiti ve belgelendirilmesi) veya söz konusu gayrimenkul sigortalı ise sigortaya esas bedel ile karşılaştırılarak tespit edilmesi,

2) Rayiç değerinin ipotek değerinin altında kalması halinde, kredinin teminatını oluşturan tutarın hesabında ipotek tutarı yerine rayiç değerinin esas alınması,

3) Krediler ve diğer alacaklar toplamının yüzde bir (% 1) ve üstünü teşkil eden kredi ve diğer alacakların teminatı olan gayrimenkuller ve herhalde ipotek tutarı

³⁰² 1 Kasım 2006 tarihli ve 26333 sayılı RG’de yayımlanmıştır.

³⁰³ 16.01.2005 tarih ve 25702 sayılı RG’de yayımlanan Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ, 27.01.2011 tarih ve 27828 sayılı RG’de yayımlanan Finansal Tabloların Sunuluşuna Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 1) Hakkında Tebliğ ve 27.01.2011 tarih ve 27828 sayılı RG’de yayımlanan Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ.

iki milyon Yeni Türk Lirasının üzerinde olan gayrimenkullerin rayiç bedel tespitinin ise Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte³⁰⁴ belirlenen usul ve esaslara göre yapılması, yapılacak tespitte, bedelin ipotek değerinden düşük çıkması halinde teminatların düşük çıkan bedel üzerinden özel karşılık hesaplamasında dikkate alınması,

b) Emtia ve işletme rehni niteliğindeki teminatların değerlemesinde,

1) Rayiç bedelin tespitinde ikinci el piyasa fiyatlarının veya sigortaya tabi olanlar için sigortaya esas bedelin kullanılması,

2) Tespit edilen bedelin rehne konu tutardan düşük çıkması halinde, teminat hesaplamalarında düşük çıkan bedel üzerinden işlem yapılması gerekmektedir.

c) Bankalar teminatlarını, risk doğuran herhangi bir gelişme ortaya çıktığında veya bundan bağımsız olarak makul aralıklarla önemli ölçüde değer düşüklüğüne maruz kalıp kalmadıklarının tespiti bakımından değerlendirirler.

Teminatın değerlenmiş tutarı belirlendikten sonra, bu tutarın bankanın tamamen tasarrufunda ve nakde dönüştürülebilecek olan kısmı, özel karşılığa tabi olan alacak tutarının belirlenmesinde dikkate alınır. Teminat üzerinde banka dışında bir başka tarafın hakkı veya tasarrufu mevcut ise bankanın tasarrufunda bulunmayan tutar, özel karşılığa tabi olan alacak tutarının belirlenmesinde dikkate alınmaz.

Üçüncü grup teminatlar arasında yer alan kredibilitesi borçlununkinden daha yüksek gerçek ve tüzel kişilerin kefaletlerinin teminat olarak değerlendirilmesi, kredi istihbarat birimlerinin değerlendirmelerinden ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) nezdindeki risk merkezi kayıtlarından da faydalanılarak söz konusu kefillerin ya da garantörlerin, mali ve ekonomik gücünün parasal olarak ölçülmesi suretiyle yapılır. Bu tür bir teminatın değerlendirilmesinde kişilerin vermiş oldukları kefaletlerin tutarı ya da yükümlü oldukları tutarlar yerine bu kişilerin yükümlülüklerini ödeme güçleri dikkate alınır. Kredi değerliliği bulunmayan gerçek ve tüzel kişilerden alınan kefalet ve garantiler ile bu kişilerce keşide edilen senet ve çek niteliğindeki kıymetler bu Yönetmelik uygulamasında teminat olarak değerlendirilmez.

³⁰⁴ 1 Kasım 2006 tarihli ve 26333 sayılı RG’de yayımlanmıştır.

Teminat olarak verilen kambiyo senetlerinin değerlemesi yapılırken senet borçlularının kredi değerlilikleri ve ödeme güçleri de, bu senetlerin rayiç değerlerinin belirlenmesinde dikkate alınır.

Teminatların bu maddede belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde değerlenmiş olan tutarları, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Grupta izlenen donuk alacak tutarından, aşağıdaki belirtilen dikkate alınma oranlarında indirilerek, özel karşılığa tabi alacak tutarı hesaplanır. Özel karşılığa tabi alacak tutarının belirlenmesi işlemi, her bir borçlu için bankanın münferit alacağı ve o borçlunun teminatlarının değerlenmiş tutarları esas alınarak yapılır.

Birinci grup teminatların dikkate alınma oranı: Yüzde yüz (% 100)

İkinci grup teminatların dikkate alınma oranı: Yüzde yetmiş beş (% 75)

Üçüncü grup teminatların dikkate alınma oranı: Yüzde elli (% 50)

Dördüncü grup teminatların dikkate alınma oranı: Yüzde yirmi beş (% 25)

Özel karşılıkların hesaplanmasında dikkate alınacak değerlenmiş teminat tutarı donuk alacak miktarını aşamaz. Değerlenmiş teminat tutarının donuk alacak tutarını aşması durumunda, bunun sadece donuk alacak tutarına karşılık gelen kısmına yukarıda belirtilen dikkate alınma oranlarının uygulanması sonucu bulunacak tutar, indirilecek tutar olarak dikkate alınır.

Bir donuk alacak tutarı birden fazla grupta izlenen türde teminatla teminatlandırılmış ise;

a) Özel karşılığa tabi olan alacak tutarının belirlenmesinde dikkate alınacak teminatların hesaplanmasına, grup sıralamasına göre en likit kabul edilen birinci gruptan başlanır.

b) Her bir teminat türünün ayrı ayrı değerlenmiş tutarlarının, donuk alacak tutarını aşp aşmadığı kontrol edilir.

c) Hesaplama da birinci olarak ele alınan teminat türünün değerlenmiş tutarının, en fazla, donuk alacak tutarına eşit olan kısmı, bu teminata ait dikkate alınma oranı ile çarpılarak donuk alacak için özel karşılığın uygulanmayacağı kısım bulunur. Varsa, aynı teminat türünden olmaması kaydıyla, önce aynı gruptaki, müteakiben diğer gruptaki teminat türleri için de aynı işlem ayrı ayrı ve sırasıyla tekrarlanır.

d) Bu işlemlerin sonucunda, donuk alacağa ilişkin olarak özel karşılık uygulanacak bir tutar kalırsa, bu kalan tutar üzerinden özel karşılık ayrılır.

Banka tarafından, TMSK'nın Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğde³⁰⁵ belirtilen güvenilirlik ve ihtiyatlılık varsayımları esas alınarak, teminat tutarı dikkate alınmaksızın donuk alacağın sınıflandırıldığı grup için geçerli olan özel karşılık oranlarından az olmamak kaydıyla, söz konusu donuk alacak tutarının tamamına kadar özel karşılık ayrılabilir.

Madde-11: Kredilerin ve Diğer Alacakların Yeniden Yapılandırılması

Yönetmeliğin 4'üncü maddesinde belirtilen sınıflandırma esasları kapsamında kredilere ve diğer alacaklara ilişkin olarak bankaya olan ödeme yükümlülüğünün yerine getirilmemesinin geçici likidite sıkıntısından kaynaklanması halinde, borçluya likidite gücü kazandırmak ve banka alacağının tahsilini sağlamak amacıyla gecikmiş faizler de dahil olmak üzere krediler ve diğer alacaklar, bu maddede belirlenen usul ve esaslara uyulmak kaydıyla, gerektiğinde ilave kredi açılmak suretiyle yeniden yapılandırılabilir ya da yeni bir itfa planına bağlanabilir.

Yönetmeliğin uygulanmasında, geçici likidite sıkıntısı, yükümlülüklerini zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirebilecek ödeme gücüne sahip olan bir kredi borçlusunun normal faaliyetlerden kaynaklanan fon giriş ve çıkışlarının, satış gelirlerinin veya faaliyet gelirlerinin beklenmedik ve geçici bir nedene bağlı olarak dalgalanmasından dolayı düzensiz hale gelmesinden kaynaklanan yönetilebilir bir nakit açığı olarak dikkate alınır.

Yeniden yapılandırılan krediler, o tarihe kadar sınıflandırılarak izlendikleri Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Grup krediler ve diğer alacaklar içinde en az altı ay süreyle takip edilmeye devam olunur. Bu süre içinde söz konusu alacaklar için, izlendikleri gruba uygulanan özel karşılık oranlarında karşılık ayrılmasına devam edilir.

Yeniden yapılandırılan krediler, toplam alacak tutarının en az yüzde on beşinin (%15) geri ödenmiş olması, en az altı ay süreyle izlendikleri grupta takip edilmeleri ve ödemelerin aksatılmaması kaydıyla, bu sürenin sonunda “Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan Krediler Hesabına” aktarılabilir.

³⁰⁵ 16.01.2005 tarihli ve 25702 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

Yeniden yapılandırma için yukarıda belirtilen hususlar ve yeniden yapılandırmaya ilişkin sözleşme gereği yapılması gereken ödemelerin aksatılması halinde, yeniden yapılandırılan krediler ve diğer alacaklar her yıl kalan anapara borcunun yüzde yirmisinin (% 20) tahsil edilmiş olması kaydıyla, azami bir kez daha yeniden yapılandırılabilir.

Bankacılık Kanunu'nun 49'uncu maddesinde belirtilen, bankanın dahil olduğu risk grubundaki gerçek ve tüzel kişilerden olan krediler ve diğer alacaklar, bu maddede belirtilen esaslar dahilinde ilave kredi açılmaması kaydıyla yeni bir itfa planına bağlanabilir.

Bankalar, "Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan Krediler Hesabına" intikal eden alacakları, 4 üncü maddede belirtilen sınıflandırma esasları çerçevesinde niteliklerini yeniden değerlendirmek suretiyle belirlenecek gruplar altında sınıflandırabilirler.

Madde-12: Değerleme, Muhasebeleştirme ve Raporlama

Karşılık Yönetmeliği'nde belirtilen gruplarda sınıflandırılan krediler ve diğer alacakların değerlendirilmesi ve muhasebeleştirilmesi ile ayrılan karşılıkların muhasebeleştirilmesi ve bunlara ilişkin hesapların bankaların mali tablolarında gösterilmesi, Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik³⁰⁶ ve ilgili Tebliğlerde³⁰⁷ yer alan esas ve usullere göre yapılır.

Bankalar kredileri ve diğer alacaklarını, Yönetmeliğin 4'üncü maddesinde belirtilen sınıflandırma şekline uygun olarak servis kayıtlarına almak, gruplandırmak, izlemek ve değerlendirmek zorundadır.

Bankalar sınıflandırdıkları, "Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar" ile "Tahsili Şüpheli Kredileri", "Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabına", "Tahsili Şüpheli Diğer Alacakları", "Tahsili Şüpheli Ücret, Komisyon ve Diğer Alacaklar Hesabına", "Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacakları", "Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar Hesabına" aktarmak zorundadır.

³⁰⁶ 01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³⁰⁷ 26.01.2007 tarih ve 26415 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, 26.01.2007 tarih ve 26415 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı Ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ ve 28.06.2012 tarih ve 28337 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama Ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ.

“*Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabına*” aktarma zorunluluğu, gayrinakdi kredilerin tahsil edilmeyen, nakit krediye dönüşmüş ya da tazmin edilmiş bedelleri için de geçerlidir. Üçüncü, Dördüncü veya Beşinci Grup krediler ve diğer alacaklar altında sınıflandırılan gayrinakdi krediler tazmin edilmeden ya da nakde dönüşmeden “*Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabında*” izlenmez. Üçüncü, Dördüncü veya Beşinci Grup krediler ve diğer alacaklar altında sınıflandırılmakla birlikte henüz tazmin edilmeyen ya da nakde dönüşmeyen gayrinakdi krediler için ayrılacak özel karşılıkların banka bilançolarının pasifinde muhasebeleştirilmesine ilişkin işlemler de Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve ilgili Tebliğlerde yer alan usul ve esaslara göre yapılır.

Karşılıklar Yönetmeliği’nin 5’inci maddesine göre donuk alacak olarak kabul edilen kredi ve diğer alacaklar değerlemeye tabi tutulmaz ve bunlar için faiz tahakkuku ve reeskontu yapılmaz. Donuk alacak haline dönüşen alacaklar için daha önce yapılmış bulunan faiz tahakkukları, reeskontları ve değerlendirme farkları ilgili gelir hesabı aynı tutarda borçlandırılarak muhasebe kayıtları üzerinde iptal edilmek suretiyle kapatılır. Katılım bankalarının yabancı para katılma hesaplarından kullandırılan yabancı para kredilerin riski katılma hesaplarına ait olan kısmı cari kurlarla değerlendirilebilir. Faiz tahakkukları, reeskontları ve değerlendirme farklarının iptal edilmek suretiyle kapatılması özel karşılık ayrılması hükmündedir.³⁰⁸

³⁰⁸ 06.03.2010 tarih ve 27513 sayılı RG’de yayımlanan Yönetmelikle değiştirilmeden önceki hali şu şekildedir: “5’inci maddeye göre donuk alacak haline gelen tutarlar için döneme ilişkin faiz tahakkuku ve reeskontu yapılmaz. Donuk alacak haline dönüşen tutarlar için daha önce yapılmış bulunan ve tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları ve reeskontları, ilgili faiz geliri hesabı aynı tutarda borçlandırılarak muhasebe kayıtları üzerinde ters kayıtla düzeltilir veya iptal edilmek suretiyle kapatılır. Tahakkuk ettirilen faizler borçludan nakden tahsil edilmiş ise bu tutarlar iptal edilmez. Yapılan faiz tahakkuk ve reeskontları dahil olmak üzere kayıtlı donuk kredi tutarı tamamen birinci grup teminatlar ile karşılanabilmekte ise ve donuk alacak haline dönüşen tutar için nakden tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları ve reeskontları mevcutsa, bankalar bu gelir tutarını gelir hesaplarından çıkararak doğrudan diğer pasifler altında izlenecek “Kredi ve Diğer Alacaklar Değerleme Fonu” hesabına aktarmak zorundadır. Anılan Fona aktarılarak gelir yazılmayan söz konusu tutarlara ilişkin faiz tahakkukları ve reeskontları iptal edilmez.”

21.09.2012 tarih ve 28418 sayılı RG’de yayımlanan Yönetmelikle değiştirilmeden önceki hali ise şu şekildedir: “5’inci maddeye göre donuk alacak haline dönüşen tutarlar için daha önce yapılmış bulunan ve tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları, reeskontları ve değerlendirme farkları, ilgili gelir hesabı aynı tutarda borçlandırılarak muhasebe kayıtları üzerinde iptal edilmek suretiyle kapatılır veya bunlara ilişkin tutarlar üzerinden, ilgili kredi ve diğer alacakların sınıflandırıldığı gruba bakılmaksızın ve teminatlar dikkate alınmaksızın yüzde yüz oranında özel karşılık ayrılır. Donuk alacak olarak sınıflandırılan ve özel karşılığa tabi tutulan krediler ve diğer alacaklar için sınıflandırma sonrasındaki dönemlere ilişkin olarak faiz tahakkuku ve reeskontu ve/veya değerlendirme yapılması uygulamasına devam edilmesi halinde, ilgili kredi ve diğer alacakların

Yapılan faiz tahakkuk ve reeskontları veya değerleme farkları dahil olmak üzere kayıtlı donuk alacak tutarı tamamen birinci grup teminatlar ile karşılanabilmekte ise bankalar, donuk alacak haline dönüşen tutar için nakden tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları ve reeskontlarını veya değerleme farklarını gelir hesaplarından çıkararak “*Kredi ve Diğer Alacaklar Değerleme Fonu*” hesabına aktarmak zorundadırlar. Bankalarca, “*Kredi ve Diğer Alacaklar Değerleme Fonu*” hesabına aktarılan tutarlara ilişkin faiz tahakkukları ve reeskontları ile değerleme farkları iptal edilmez.

Bankalar, yurtdışı şubeleri tarafından kullanılan krediler ve diğer alacaklarını, şubelerin faaliyette bulundukları ülkelerde uygulanmakta olan sınıflandırma ve karşılık ayırma ilkelerinin yanı sıra, Karşılıklar Yönetmeliği’nde belirtilen usul ve esaslara uygun olarak sınıflandırmak ve gerekli karşılıkları ayırmak zorundadır. Şubelerin faaliyette bulundukları ülke mevzuatı ve uygulamalarına göre ayrılan karşılık miktarı, Yönetmelikte belirtilen usul ve esaslara göre ayrılması gereken karşılık miktarından daha az ise aradaki fark ilave karşılık ayrılması suretiyle tamamlanır.

Bankanın edindiği tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları ile ortaklık paylarının fiyatlarında, bu varlıkları ihraç edenin kredi değerliliğine bağlı olmadan, makroekonomik nedenlerle ve münhasıran sermaye piyasalarındaki arz ve talebe bağlı olarak düşme görülmesi ve bu varlıkların fiyatlarının elde etme maliyetlerinin altında teşekkül etmesi durumunda, söz konusu varlıklar Karşılıklar Yönetmeliği’nde saptanan şekilde yeniden sınıflandırılmayabilir.

Bankalar, azami üç aylık bilanço dönemleri itibarıyla olmak üzere veya bu süreye bağlı kalmaksızın risk doğuran herhangi bir gelişme ortaya çıktığında, kredi verilmeden önce yapacakları kredi ve risk analizinden bağımsız şekilde kredi müşterilerinin, borçluların ve teminatların niteliklerini 4 üncü maddede belirtilen

sınıflandırıldığı gruba bakılmaksızın ve teminatlar dikkate alınmaksızın bunlar için yüzde yüz oranında özel karşılık ayrılması uygulamasına da devam olunur. Faiz tahakkukları, reeskontları ve değerleme farklarının iptal edilmek suretiyle kapatılması özel karşılık ayrılması hükmündedir. Tahakkuk ettirilen faizler veya değerleme farkları borçludan nakden tahsil edilmiş ise bu tutarlar iptal edilmez. Bununla birlikte, yapılan faiz tahakkuk ve reeskontları veya değerleme farkları dahil olmak üzere kayıtlı donuk alacak tutarı tamamen birinci grup teminatlar ile karşılanabilmekte ise bankalar, donuk alacak haline dönüşen tutar için nakden tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları ve reeskontlarını veya değerleme farklarını gelir hesaplarından çıkararak doğrudan diğer pasifler altında izlenecek “Kredi ve Diğer Alacaklar Değerleme Fonu” hesabına aktarmak zorundadırlar. Bankalarca, anılan Fona aktarılacak gelir yazılmayan söz konusu tutarlara ilişkin faiz tahakkukları ve reeskontları ile değerleme farkları iptal edilmez ve bunlar için özel karşılık ayrılmaz.”

hususlar ve kredi değeriılığı bakımından inceleyerek krediler ve diğeri alacakların tamamen veya kısmen yeniden sınıflandırılıp sınıflandırılmayacağını değeriendirirler. Bu kapsamda, tutarı iki yüz elli bin Türk Lirasını aşan krediler ve diğeri alacaklar ile her halde tutar olarak en büyük ilk iki yüz kredi veya diğeri alacağı ilişkin değeriendirme sonuçlarının, gerekçeleri ile beraber münhasıran rapora bağlanması ve söz konusu raporların denetime hazır bulundurulması zorunludur.³⁰⁹

Madde-13: İstisnalar

İlgili kanun, kararname ve tebliğlerle teşkil edilmiş fonlardan yetkili mercilerin talimatı ile tahsis olunan ve riski aracı bankalara ait bulunmayan krediler, bankaların “*Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Alacaklar*” hesaplarında izlenen alacak tutarları, mülga 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, mülga 3182 sayılı Bankalar Kanununun ve mülga 4389 sayılı Bankalar Kanununun ilgili maddelerine göre tasfiye yoluyla başka bir bankaya intikal eden alacaklar ile 25/3/1987 tarihli ve 3332 sayılı Kanun³¹⁰ çerçevesinde yapılan işlemler için özel ve genel karşılık oranları yüzde sıfır olarak dikkate alınır.

Madde-14: Katılım Bankalarının Kullandırılan Fonlar Ve Diğeri Alacaklar

Katılma hesaplarından kullandırılan fonlar ve diğeri alacaklar için Karşılık Yönetmeliğı hükümleri uyarınca ayrılan özel ve genel karşılıklar gider hesapları ile katılma hesaplarına “*Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul*

³⁰⁹ 06.03.2010 tarih ve 27513 sayılı Resmi Gazete de yayımlanan Yönetmelikle değeriştirilmeden önceki hali şu şekildedir: “*Bankalar, azami üç aylık bilanço dönemleri itibarıyla olmak üzere veya bu süreye bağlı kalmaksızın risk doğuran herhangi bir gelişme ortaya çıktığında, kredi verilmeden önce yapacakları kredi ve risk analizinden bağımsız şekilde kredi müşterilerinin, borçluların ve teminatların niteliklerini 4’üncü maddede belirtilen hususlar ve kredi değeriılığı bakımından inceleyerek krediler ve diğeri alacakların tamamen veya kısmen yeniden sınıflandırılıp sınıflandırılmayacağını değeriendirirler. Bu kapsamda, tutarı yüz bin Yeni Türk Lirasını aşan krediler ve diğeri alacaklar ile her halde tutar olarak en büyük ilk iki yüz kredi veya diğeri alacağı ilişkin değeriendirme sonuçlarının, gerekçeleri ile beraber münhasıran rapora bağlanması ve söz konusu raporların denetime hazır bulundurulması zorunludur.*”

³¹⁰ 31.03.1987 tarihli ve 19417 mükerrer sayılı RG’de yayımlanan, Sermaye Piyasasının Teşviki, Sermayenin Tabana Yaygınlaştırılması Ve Ekonomiyi Düzenlemede Alınacak Tedbirler İle 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu Ve 3182 Sayılı Bankalar Kanununda Değerişiklik Yapılması Hakkında Kanun,

ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin”³¹¹ ilgili hükmü uyarınca belirlenen zarara katılma oranlarına göre yansıtılır.

Katılım bankaları, ayrılan karşılıkların katılma hesapları payına düşen kısmını 29/6/1956 tarihli ve 6762 sayılı (mülga) Türk Ticaret Kanunu³¹² hükümleri saklı kalmak ve genel kurullarınca uygun görülmek kaydıyla gider hesaplarına yansıtabilirler.

Katılım bankaları, Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin ilgili hükmü uyarınca düzenlenecek katılma hesabı sözleşmeleri ile tevsik edilmesi kaydıyla, katılma hesaplarına dağıtılacak kar tutarlarının yüzde beşine kadar olan kısmını, katılma hesapları kaynaklı kredilere ilişkin terkin edilen alacaklardan yapılan tahsilatlar ile özel karşılıklar ve genel karşılıkların katılım payı iptallerini özel ve genel karşılıklar ile TMSF priminin katılma hesapları payına düşen kısmının karşılanmasında kullanılmak üzere karşılık olarak ayırabilirler.³¹³

Bu Yönetmelikte geçen faiz ibareleri, Kanunun 48 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen katılım bankaları tarafından kullandırılan fonlar bakımından kâr payını ifade eder.

Geçici Madde-1: Genel Karşılıklara İlişkin 01.01.2015 Tarihine Kadarki Uygulama

Bankalar Karşılıklar Yönetmeliği’nin yürürlüğe girdiği tarihten önceki en son ay sonu itibarıyla genel karşılık hesapladıkları standart nitelikli ve yakın izlemedeki nakdi krediler ile teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrinakdi krediler

³¹¹ 1/11/2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

³¹² 09/07/1956 tarih ve 9353 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Yönetmelikte 14/02/2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6102 sayılı yeni TTK’ya atıf yapılmadığından, çalışmamıza da Yönetmelikte dercedilen hükümlere yer verilmiştir. Esasında 6102 sayılı TTK’nın “Yürürlükten Kaldırılan Hükümler” başlıklı 1533’üncü maddesinde; “29/6/1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.” hükmü yer almaktadır. Dolayısıyla Yönetmelikten anlaşılmaması gereken hükümler 6102 sayılı yeni TTK ‘ya ait hükümlerdir ve ticari kara ilişkindir.

³¹³ 28/05/2011 tarih ve 27947 sayılı Yönetmelikle değiştirilmeden önceki hali: “Katılım bankaları, Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin ilgili hükmü uyarınca düzenlenecek katılma hesabı sözleşmeleri ile tevsik edilmesi kaydıyla, katılma hesaplarına dağıtılacak kar tutarlarının yüzde beşine kadar olan kısmını, özel karşılıkların katılma hesapları payına düşen kısmının karşılanmasında kullanmak üzere karşılık olarak ayırabilirler”.

için 7'nci maddenin birinci fıkrasında belirtilen oranlar üzerinden hesaplanan genel karşılık tutarlarının³¹⁴, 31/12/2012 tarihine kadar en az % 40'ını, 31/12/2013 tarihine kadar en az % 60'ını, 31/12/2014 tarihine kadar en az % 80'ini, 31/12/2015 tarihine kadar % 100'ünü ayırır.³¹⁵

Geçici Madde-2: Birden fazla kredisi olan müşterilere ilişkin 1.3.2011 tarihine kadarki uygulama

Bu Yönetmeliğin 5 inci maddesinin ikinci fıkrası 1.3.2011 tarihine kadar aşağıda belirtilen şekilde uygulanır.

a) Birden çok kredisi bulunan kredi müşterisine ait kredilerden herhangi birinin yapılan sınıflandırma gereği donuk alacak olarak kabul edilmesi sebebiyle aynı grupta sınıflandırılan kredilerden ödemelerinde gecikme olmayanlar bankalarca özel karşılık uygulamasına tabi tutulabilir.

b) Donuk alacak haline gelen kredi ve diğer alacakların ödemesi gecikmiş olan kısmının tahsili halinde, diğer krediler ve alacaklar 4 üncü madde çerçevesinde değerlendirilir ve donuk alacak sınıflandırılmasına ilişkin koşulların bulunmaması halinde, en az altı ay süreyle İkinci Grupta izlenmek kaydıyla Birinci Grupta sınıflandırılabilir.

Geçici Madde-4: Genel Karşılıklara İlişkin 01.03.2011 Tarihine Kadarki Uygulama

Karşılıklar Yönetmeliği'nin 7'nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen genel karşılık oranı operasyonel riske esas tutar hariç, kredi riskine ve piyasa riskine esas tutar üzerinden hesaplanan sermaye yeterliliği standart oranı % 16 ve üzerinde olan bankalarca, Yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren

³¹⁴ Bankalar, a) Standart nitelikli nakdi kredileri toplamının yüzde biri (% 1) ve teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrinakdi kredileri toplamının binde ikisi (% 0,2) oranında, b) Yakın izlemedeki nakdi kredileri toplamının yüzde ikisi (% 2) ve teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrinakdi kredileri toplamının binde dördü (% 0,4) oranında genel karşılık ayırırlar.

³¹⁵ 21.09.2012 tarih ve 28418 sayılı Yönetmelikle değiştirilmeden önceki hali: “Bankalar bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten önceki en son ay sonu itibarıyla genel karşılık hesapladıkları standart nitelikli ve yakın izlemedeki nakdi krediler ile teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrinakdi kredilerin artan tutarları üzerinden 7'nci maddenin birinci fıkrasında belirtilen oranlarda genel karşılık ayırır. Diğer hallerde, belirtilen oranlar sırasıyla binde beş (% 0,5) ve binde bir (% 0,1) olarak uygulanır.”

kullandırılan kredi kartları dışındaki nakdi krediler için 1.3.2011 tarihine kadar % 0 (Sıfır) olarak uygulanabilir.

Geçici Madde-8: Konut Kredisi Dışındaki Tüketici Kredileri İçin 31.12.2015 Tarihine Kadar Genel Karşılık Uygulaması

Bankalar bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önceki en son ay sonu itibarıyla Birinci ve İkinci Gruplarda izlenen konut kredisi dışındaki tüketici kredileri için hesaplanan genel karşılıklarda bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte bu Yönetmelikte yapılan değişikliklerin uygulanmasından kaynaklanan artış tutarlarının 31.12.2013 tarihi itibarıyla en az yüzde yirmibeşini (% 25), 31.12.2014 tarihi itibarıyla en az yüzde ellisini (% 50), 31.12.2015 tarihi itibarıyla yüzde yüzünü (% 100) ayırır.

4. Ek-4: Çalışmamızla İlgili TMS 37’de Yer Alan Paragraf Metinleri

Kapsam

Paragraf-5:

Bir işletme, belirli türden bir karşılık, koşullu borç veya koşullu varlık için başka bir Standartta hüküm bulunması durumunda, bu Standart yerine ilgili Standartı uygular. Örneğin, bazı karşılık türleri aşağıda yer alan Standartlarda ele alınmıştır:

- a) İnşaat sözleşmeleri (TMS 11 İnşaat Sözleşmeleri),
- b) Gelir vergileri (TMS 12 Gelir Vergileri),
- c) Kiralamalar (TMS 17 Kiralama İşlemleri). Fakat TMS 17, ekonomik açıdan dezavantajlı faaliyet kiralamaları için özel şartlar içermediğinden, ilgili türden işlemlere bu Standart hükümleri uygulanır,
- d) Çalışanlara sağlanan faydalar (TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar),
- e) Sigorta sözleşmeleri (TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri). Ancak, bu Standart, sigortacının, TFRS 4 kapsamındaki sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan sözleşmeye bağlı yükümlülükleri ve hakları dışında kalan karşılık, koşullu borç ve koşullu varlıklarına uygulanır,

Kapsam

Paragraf-6:

f) Bir işletme birleşmesinde edinen işletmenin koşullu bedeli (TFRS 3 İşletme Birleşmeleri). Karşılık olarak dikkate alınan bazı tutarlar, bir bedel karşılığında garanti veren bir işletmede olduğu gibi, gelirin finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin olabilir. Bu Standart, gelirin muhasebeleştirilmesi konusuna değinmez. Gelirin muhasebeleştirileceği durumları “TMS 18 Hasılat” Standardı belirler ve muhasebeleştirme kriterinin uygulanmasına ilişkin pratik yollar gösterir. Bu Standart, TMS 18 ile öngörülen düzenlemeleri değiştirmez.

Tanımlar

Paragraf-10:

Bu Standartta geçen terimlerin anlamları aşağıdaki gibidir:

Karşılık: Gerçekleşme zamanı veya tutarı belli olmayan yükümlülüktür.

Yükümlülük: Geçmiş olaylardan kaynaklanan ve ifası halinde ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkmasına neden olacak mevcut yükümlülüktür.

Sorumluluk doğuran olay: İşletmenin söz konusu yükümlülüğü yerine getirmekten başka gerçekçi bir alternatifinin olmaması sonucunu doğuran, hukuki veya zımni bir kabulden doğan yükümlülük yaratan olaydır.

Hukuki yükümlülük: Aşağıda sayılanlardan kaynaklanan yükümlülüktür:

- (a) Sözleşme (açık ya da zımni hükümleri aracılığıyla);
- (b) Yasal düzenleme veya
- (c) Diğer kanuni uygulamalar.

Zımni kabulden doğan yükümlülük: İşletmenin aşağıda yer alan fiillerinden kaynaklanan yükümlülüktür:

(a) Geçmişteki uygulamalar, yayımlanmış politikalar veya yeterince belirli cari açıklamalarla, işletmenin belirli sorumlulukları üstleneceğini diğer şahıslara taahhüt etmesi; ve

(b) Bunun sonucunda, işletmenin bu sorumlulukları yerine getireceği konusunda diğer şahıslar nezdinde geçerli bir beklenti yaratmış olması.

Koşullu yükümlülük:

(a) Geçmiş olaylardan kaynaklanan ve işletmenin tam anlamıyla kontrolünde bulunmayan, bir veya daha fazla kesin mahiyette olmayan olayın ileride gerçekleşip gerçekleşmemesi ile mevcudiyeti teyit edilebilecek olan veya

(b) Geçmiş olaylardan kaynaklanan; fakat aşağıda yer alan nedenlerle finansal tablolara yansıtılamayan mevcut yükümlülüktür:

(i) Yükümlülüğün yerine getirilmesi için, ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkma ihtimalinin bulunmaması veya

(ii) Yükümlülük tutarının, yeterince güvenilir olarak ölçülememesi.

Koşullu varlık: Geçmiş olaylardan kaynaklanan ve işletmenin tam anlamıyla kontrolünde bulunmayan, bir veya daha fazla kesin mahiyette olmayan olayın ileride gerçekleşip gerçekleşmemesi ile mevcudiyeti teyit edilecek olan varlıktır.

Ekonomik açıdan dezavantajlı sözleşme: Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesi için mutlaka katlanması gereken maliyetin, söz konusu sözleşme kapsamında elde edilmesi beklenen ekonomik faydayı aştığı sözleşmedir.

Yeniden yapılandırma: Yönetim tarafından planlanan ve kontrol edilen bir programdır ve aşağıdakilerden herhangi birinin değişmesi sonucunu doğurur:

(a) İşletme tarafından yapılmakta olan faaliyetin kapsamı veya

(b) Söz konusu faaliyetin ifa şekli.

Karşılıklar ve Diğer Yükümlülükler

Paragraf-11:

Karşılıklar, ait olduğu ödemeye ilişkin olarak gelecek bir tarihte yapılacak harcamanın zaman ve miktarının kesin olmaması nedeniyle, ticari borçlar ve tahakkuklar gibi diğer yükümlülüklerden ayırt edilebilir. Bunun aksine,

a) Ticari borçlar, alınan veya tedarik edilen mal ya da hizmetler için ödenen ve faturası kesilen ya da tedarikçiyle resmi olarak anlaşılan borçlardır ve

b) Tahakkuklar, çalışanlara ait tutarlar da dahil olmak üzere (örneğin, tahakkuk eden ücretli izine ilişkin tutar), alınan veya tedarik edilen mal ya da hizmetlere ilişkin olarak ortaya çıkan, ancak henüz ödenmemiş, faturası kesilmemiş veya tedarikçiyle resmi olarak anlaşılmamış olan borçlardır. Bazen tahakkukların

miktarı veya zamanlamasının tahmini için gerekli olmasına rağmen, belirsizlik genellikle karşılıklar için olanlardan çok daha azdır.

Karşılıklar ayrı olarak gösterilirken, tahakkuklar genellikle ticari veya diğer borçların bir parçası olarak gösterilir.

Karşılıklar ve Koşullu Yükümlülükler Arasındaki İlişki

Paragraf-12:

Genel olarak, tüm karşılıklar, zaman ve tutar açısından kesin olmadıklarından koşulludurlar. Ancak, bu Standart kapsamında “koşullu” kelimesi, tam anlamıyla işletmenin kontrolünde olmayan, bir veya daha fazla kesin mahiyette olmayan olayın ileride gerçekleşip gerçekleşmemesi ile mevcudiyetleri teyit edilecek, bu nedenle finansal tablolara yansıtılmayan varlık ve yükümlülükleri ifade etmek için kullanılır. Buna ek olarak, koşullu yükümlülük kavramı finansal tablolara yansıtılma koşullarını sağlamayan yükümlülükler için kullanılır.

Paragraf-13:

Bu Standart aşağıdakileri birbirinden ayırır:

(a) Karşılıklar – mevcut bir yükümlülük olduklarından ve yükümlülüğün ifası için ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkması gerekeceğinden, yükümlülük olarak muhasebeleştirilirler (güvenilir bir tahmin yapılabildiği varsayımıyla).

(b) Koşullu borçlar – borç olarak muhasebeleştirilmezler; çünkü bunlar ya:

(i) İşletmenin, ekonomik fayda içeren kaynakların çıkışını gerektirecek mevcut bir borcu olup olmadığının teyidini gerektiren olası yükümlülüklerdir ya da

(ii) Bu Standartta yer alan muhasebeleştirme kriterlerini karşılamayan mevcut yükümlülüklerdir. (Çünkü; ya yükümlülüğün yerine getirilmesi için ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkmaları olası değildir ya da ilgili yükümlülüğün tutarı yeterince güvenilir bir şekilde tahmin edilememektedir).

Muhasebeleştirme / Karşılıklar

Paragraf-14:

Bir karşılık, aşağıda yer alan koşulların varlığı halinde finansal tablolara yansıtılır:

(a) Geçmiş bir olaydan kaynaklanan mevcut bir yükümlülüğün (hukuki veya zımni) bulunması;

(b) Yükümlülüğün yerine getirilmesi için ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkmalarının muhtemel olması,

(c) Yükümlülük tutarının güvenli bir biçimde tahmin edilebiliyor olması.

Bu koşulların karşılanmaması durumunda, herhangi bir karşılık finansal tablolara yansıtılmaz.

Muhasebeleştirme / Mevcut Yükümlülük

Paragraf-15:

Nadiren de olsa, bazı durumlarda ortada mevcut bir yükümlülük olup olmadığı açık değildir. Anılan durumlarda, eldeki tüm kanıtlar dikkate alındığında, raporlama dönemi sonu (bilanço tarihi) itibariyle mevcut bir yükümlülüğün var olması ihtimali böyle bir yükümlülüğün yok olması ihtimalinden daha yüksekse, geçmişteki bir olayın mevcut bir yükümlülüğü doğurduğu kabul edilir.

Paragraf-16:

Hemen hemen tüm durumlarda, geçmiş bir olayın mevcut bir yükümlülüğü ortaya çıkarıp çıkarmadığı açıktır. Bazı nadir durumlarda, örneğin bir davada, ya belli olayların meydana gelip gelmediği ya da bu olayların mevcut bir borç doğurup doğurmadıkları tartışılabilir. Böyle bir durumda, işletme, uzman görüşleri gibi mevcut her türlü kanıtı dikkate almak suretiyle mevcut yükümlülüğün raporlama dönemi sonunda (bilanço tarihinde) var olup olmadığına karar verir. Sözü edilen kanıtlara raporlama döneminden (bilanço tarihinden) sonra ortaya çıkan olaylardan kaynaklanan her türlü ek kanıt dahildir. Bu kanıtlar temel alınmak suretiyle:

a) Raporlama dönemi sonu (bilanço tarihi) itibariyle, mevcut bir yükümlülüğün var olması ihtimali böyle bir yükümlülüğün var olmaması ihtimalinden fazla ise, işletme karşılığın muhasebe kaydını yapar (eğer, muhasebeleştirme kriteri karşılanıyorsa) ve

b) Raporlama dönemi sonu (bilanço tarihi) itibariyle, mevcut bir yükümlülüğün var olmama ihtimali böyle bir yükümlülüğün var olması ihtimalinden fazla ise, ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkması ihtimali düşük olmadıkça, işletme finansal tablo dipnotlarında koşullu borç açıklamasında bulunur.

Muhasebeleştirme / Geçmişteki Olay

Paragraf-17:

Mevcut bir yükümlülük doğuran geçmişteki bir olay, sorumluluk doğuran olay olarak adlandırılır. Bir olayın sorumluluk doğuran olay olarak nitelendirilmesi için, işletmenin söz konusu olayın doğurmuş olduğu yükümlülüğü yerine getirmekten daha gerçekçi bir seçeneğinin olmaması gerekir. Sözü edilen durum sadece aşağıdaki koşullarda oluşur:

(a) Yükümlülüğün yerine getirilmesinin kanunen zorunlu olması veya

(b) Olayın (işletmeye ait bir olay da olabilir), söz konusu işletmenin ilgili yükümlülüğü yerine getireceğine dair diğer taraflar nezdinde geçerli beklentiler yarattığı, zımni kabulden doğan bir yükümlülük olması.

Muhasebeleştirme / Ekonomik Fayda İçeren Kaynakların Olası Çıkışları

Paragraf-23:

Herhangi bir borcun muhasebeleştirilmesinin uygun görülebilmesi için, ortada sadece mevcut bir yükümlülük olması değil, aynı zamanda söz konusu yükümlülüğü yerine getirmek amacıyla ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkma olasılıklarının da bulunması gerekir. Bu Standardın* uygulanması açısından, bir olayın gerçekleşeceğinin beklendiği, örneğin belli bir olayın gerçekleşme olasılığının gerçekleşmeme olasılığından daha fazla olduğu durumlarda, kaynakların işletme dışına çıkmasının ya da diğer bir olayın gerçekleşmesinin olası olduğu kabul edilir. Mevcut bir yükümlülüğün var olmama olasılığının bulunduğu ve ekonomik fayda içeren kaynakların işletme dışına çıkmaları olasılığının düşük olmadığı durumlarda, söz konusu husus koşullu borç olarak finansal tablolarda açıklanır.

Koşullu Borçlar

Paragraf / 27-30:

İşletme, koşullu borçlarını finansal tablolarına yansıtmaz.

Koşullu borçlar, ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkmaları ihtimali uzak olmadıkça, 86'ncı Paragrafta belirtilen şekilde finansal tablo dipnotlarında açıklanır.

Bir işletmenin herhangi bir borç için müşterek ve müteselsilen sorumlu olması durumunda, ilgili yükümlülüğün diğer taraflarca karşılanacağı tahmin edilen kısmı zımni kabulden doğan borç olarak değerlendirilir. İşletme, güvenilir bir tahminin yapılamadığı son derece nadir durumlar hariç, ilgili yükümlülüğün ekonomik fayda içeren kaynakların çıkışı ihtimalinin bulunduğu kısmı için karşılık ayırır.

Koşullu borçlar, başlangıçta beklenmeyen bir biçimde gelişebilirler. Bu nedenle, ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkmalarının muhtemel hale gelip gelmediğinin tespiti amacıyla sürekli olarak değerlemeye tabi tutulurlar. Daha önce koşullu borç olarak dikkate alınmış bir kaleme ilişkin olarak, gelecek ekonomik yararların işletmeden çıkışının gerekeceği ihtimali oluşmuş ise, sözü edilen olasılıkta meydana gelen değişimin olduğu dönem finansal tablolarında karşılık ayrılır (güvenilir tahmin yapılamayan çok nadir durumlar hariç).

Koşullu Varlıklar

Paragraf / 31-35:

İşletme, koşullu varlıklarını finansal tablolarına yansıtmaz.

Koşullu varlıklar, genellikle, ekonomik yararların işletmeye girişi olasılığını doğuran, planlanmamış veya diğer beklenmeyen olaylardan oluşur. Bunun bir örneği; herhangi bir işletmenin yasal işlemler sonucunda elde etmekte olduğu, sonucu belli olmayan hak talepleridir.

Koşullu varlıkların finansal tablolarda gösterilmeleri, hiçbir zaman elde edilemeyecek bir gelirin muhasebeleştirilmesi sonucunu doğurabileceğinden, sözü edilen varlıklar finansal tablolarda yer almaz. Ancak, gelirin elde edilmesi neredeyse kesin ise, ilgili varlık koşullu bir varlık değildir ve finansal tablolara yansıtılması uygundur.

Koşullu varlıklar, ekonomik faydaların işletmeye girişleri olası ise, 89'uncu Paragrafta belirtilen şekilde finansal tablo dipnotlarında açıklanır.

Koşullu varlıklar, ilgili gelişmelerin finansal tablolarda doğru olarak yansıtılmalarını teminen sürekli olarak değerlendirmeye tabi tutulur. Ekonomik faydanın işletmeye girmesinin neredeyse kesin hale gelmesi durumunda ilgili varlık ve buna ilişkin gelir, değişikliğin olduğu dönemin finansal tablolarına yansıtılır.

Ekonomik fayda girişinin muhtemel hale gelmesi durumunda, işletme söz konusu koşullu varlığı finansal tablo dipnotlarında gösterir

5. Ek-5: Çalışmamızla İlgili Tekdüzen Hesap Planı Ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ’de Yer Alan Madde Metinleri

Madde-1: Amaç ve Kapsam

Bu Tebliğin amacı, bankalar için muhasebeleştirme ve finansal raporlama açısından tekdüzeni sağlama, tek tip bilanço ve gelir tablosunun doğrudan elde edilmesi, denetim ve gözetim için gerekli olan bilgilerin doğrulanabilir ve denetlenebilir bir şekilde doğrudan ve sağlıklı olarak elde edilmesi, ekonominin izlenmesi ve yönlendirilmesi için yetkili mercilerin ihtiyaç duyduğu bilgilerle, diğer istatistikî bilgilere doğrudan ulaşılması, finansal analiz, risk analizi, verimlilik analizi gibi çeşitli analiz ve yorumlar için ihtiyaç duyulan bilgilerin standart bir şekilde elde edilmesini sağlamaktır.

Türkiye’de faaliyette bulunan mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları bu Tebliğ hükümlerine tâbidir.

Madde-4: Tekdüzen Hesap Planı Yapısı

Tekdüzen Hesap Planı, aşağıda belirtilen gruplardan oluşur;

- 0- DÖNEN DEĞERLER
- 1- KREDİLER
- 2- YATIRIM AMAÇLI DEĞERLER VE DİĞER AKTİFLER
- 3- MEVDUAT VE DİĞER YABANCI KAYNAKLAR
- 4- ÖZKAYNAKLAR
- 5- FAİZ GELİRLERİ
- 6- FAİZ GİDERLERİ
- 7- FAİZ DIŞI GELİRLER
- 8- FAİZ DIŞI GİDERLER
- 9- BİLANÇO DIŞI HESAPLAR

Madde-5: Türk Parası ve Yabancı Para Hesaplar

Her grup içerisinde yer alan hesaplar, Türk parası ve yabancı para olarak ikiye ayrılmıştır. Türk parası ve yabancı para işlemler için çalışan hesaplar, “012

Yoldaki Paralar-T.P.”, “013 Yoldaki Paralar-Y.P.” örneğinde olduğu gibi, defteri kebir seviyesinde belirlenmiştir. Defteri kebir hesaplarının son hanesi çift sayı ise Türk Parası hesapları, tek sayı ise yabancı para hesapları ifade eder.

Yabancı para olarak belirtilen hesaplar, bankaların yabancı para işlemlerine ilişkin tutarların kaydedildiği hesaplardır. Bu hesaplardaki yabancı para bakiyeler ilgili Türkiye Muhasebe Standardı hükümleri çerçevesinde dönem sonlarında değerlemeye tabi tutularak değerlendirme farkları ilgili hesaplara intikal ettirilir. Yabancı para hesaplardan ve işlemlerden sağlanan yabancı para faiz, komisyon ve gelirler, işlem tarihindeki kurdan Türk parasına çevrilir ve ilgili yabancı para kar/zarar hesaplarına kaydedilir. Yukarıda belirtilen gelirler, yabancı para yerine Türk parası üzerinden tahsil edilse dahi, ilgili yabancı para kar-zarar hesaplarına kaydedilir.

Dövizde endeksli bilanço içi varlıklar Türk parası hesaplarda, dövizde endeksli gayri nakdi krediler ise yabancı para hesaplarda izlenir.

Madde-9: Tekdüzen Hesap Planı İzahnamesi

(1) Krediler

Kanun ve/veya Kararnamelere Dayanan Ertelenmiş ve Taksitlendirilmiş Krediler

Karşılık Yönetmeliğinin ilgili hükmünde belirtilen, riski aracı bankaya ait bulunmayan krediler ile özel görev hesaplarında izlenen özel görev alacak tutarları, ertelemeye ya da taksitlendirmeye konu olmaları halinde 160, 161 Kanun ve/veya Kararnamelere Dayanan Ertelenmiş ve Taksitlendirilmiş Krediler – T.P.,Y.P. hesaplarına borç kaydedilerek izlenir.

Standart Nitelikli Krediler Ve Diğer Alacaklar İle Yakın İzlemedeki Krediler Ve Diğer Alacaklar

Karşılık Yönetmeliğinin 4 üncü maddesinde belirtilen, Birinci Grup – Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar ile İkinci Grup - Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar 100-149 numaralı defteri kebir hesaplarında izlenir.

Bankaların kredi ve kredi takip servisleri ile risk kontrol ve izleme merkezleri yukarıda bahsi geçen kredileri ve diğer alacakları Karşılık Yönetmeliğinin 4 üncü maddesinde belirtilen tasnif şekline uygun olarak servis kayıtlarına almak, gruplandırmak, izlemek ve değerlendirmek zorundadır. Bu izleme birim bazında

muhasebe servisinin faaliyetlerinden bağımsız olmakla birlikte, muhasebe kayıtlarının tesisi aşamasında muhasebe servisi ile koordineli olarak gerçekleştirilir. “Birinci Grup - Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar” ile “İkinci Grup - Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacakların” hangi alt hesaplarda izleneceği, bu Tebliğde yer alan esas ve usullere uyulması ve hazırlanacak raporlamalarda bu gruplara ilişkin verilerin kolayca sağlanabilmesi kaydıyla bankaların muhasebe servisleri tarafından belirlenir.

Bankaların kredi ve kredi takip servisleri ile risk kontrol ve izleme merkezleri tarafından ilk iki grupta sınıflandırılan krediler ve diğer alacakların, ana muhasebe hesapları ile uyumunun sağlanabilmesi için, muhasebe servislerinde ayrıca oluşturulacak yardımcı defterler bazında da izlenmesi mümkündür.

Yeniden Yapılandırılan Ve Yeni Bir İtfa Planına Bağlanan Krediler

Karşılıklar Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca, borçluya likidite gücü kazandırmak ve banka alacağının tahsilini sağlamak amacıyla yeniden yapılandırılan krediler ve diğer alacaklar, bahse konu Yönetmelikte belirtilen koşulların gerçekleşmesini müteakiben, ilgili “Yeniden Yapılandırılan ve İtfa Planına Bağlanan Krediler” hesabına borç kaydedilerek izlenir.

“Yeniden Yapılandırılan ve İtfa Planına Bağlanan Krediler” hesabında izlenen finansal kiralama alacaklarına ilişkin tutarlar, finansal tablolarda finansal kiralama alacakları içinde gösterilir.

Tasfiye Olunacak Alacaklar, Tahsili Şüpheli Ücret, Komisyon Ve Diğer Alacaklar İle Zarar Niteliğindeki Krediler Ve Diğer Alacaklar

Bankalar, Karşılık Yönetmeliğinde belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde tasnif ettikleri, “Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar” ile “Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacakları” ilgili “Tasfiye Olunacak Alacaklar” hesabına, “Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacakları”, “Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar” hesabına aktarmak zorundadırlar.

Gayrinakdi kredilerin “Tasfiye Olunacak Alacaklar” hesabına aktarılması, Karşılık Yönetmeliğinde belirtilen esaslar çerçevesinde gerçekleştirilir.

174, 175 Tasfiye Olunacak Ücret, Komisyon ve Diğer Alacaklar – T.P.,Y.P. hesapları, verilen bir hizmet karşılığı tahsili gereken, ancak protesto veya yazı ile bir

defadan fazla istenilmesine rağmen borçluları tarafından ödenmemiş alacaklarla, dava ve icra safhasında olup tahsil edilemeyen ücretler, komisyonlar ve benzer mahiyetteki diğer alacakların kaydına özgü bir hesaptır.

Yabancı para krediler ve alacaklar, bankaların tercihine göre ilgili takip hesaplarına intikal tarihindeki kurlar üzerinden çevrilerek Türk parası hesaplarda ya da sabit fiyat üzerinden yabancı para hesaplarda izlenebilir. Yabancı para hesaplarda izlenen söz konusu donuk krediler ve diğer alacaklar bu hesaplara intikal tarihindeki kurlarla değerlendirir. Bu krediler ve diğer alacaklar cari kurlarla değerlendirilemez. Söz konusu yabancı para kredilere ve diğer alacaklara ilişkin olarak haricen hesaplanacak kur farkı istatistikî amaçlarla kullanılan diğer bilanço dışı hesaplarda izlenebilir.

Tazmin Edilen Gayri Nakdi Kredi Bedelleri

Gayrinakdi kredilerin tazmin edilen veya nakit krediye dönüşmüş bedelleri, tazmin veya nakit krediye dönüşme tarihinde 158, 159 Tazmin Edilen Gayrinakdi Kredi Bedelleri – T.P.,Y.P. hesaplarına borç kaydedilir. Söz konusu bedeller, Karşılık Yönetmeliğinde belirtilen doksan günlük sürede tahsil edilememeleri halinde “Tasfiye Olunacak Alacaklar” hesabına aktarılır.

Tazmin edilen gayrinakdi kredi bedellerinden yabancı para hesaplarda izlenenler, sabit fiyat üzerinden hareket görür ve dönem sonları itibarıyla değerlemeye tabi tutularak bakiyeleri Türk parasına dönüştürülür.

Özel Karşılıklar

Bu hesaplar, banka yönetimi tarafından Karşılık Yönetmeliği uyarınca sınıflandırılan Türk parası/yabancı para krediler ve diğer alacaklar üzerinden bir indirim kalemi olarak dikkate alınacak negatif aktif düzenleyici hesaplardır.

Özel karşılıklar 180, 181 Özel Karşılıklar - T.P.,Y.P. hesaplarında izlenir.

Yabancı para krediler ve diğer alacaklar için ayrılan özel karşılıklar tarihi kurlarla değerlendirir.

(2) Yatırım Amaçlı Değerler Ve Diğer Aktifler

(22000) Faiz Tahakkukları

Kredilerin dönem karını ilgilendirdiği halde henüz tahsil olunmamış faizleri, tahakkuk yöntemiyle ilgili gelir hesaplarına alacak verilmek üzere bu hesaba borç kaydedilir.

Karşılık Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca Üçüncü Grup, Dördüncü Grup ve Beşinci Grup krediler ve diğer alacaklar altında tasnif edilerek donuk alacak haline gelen tutarlar için döneme ilişkin faiz tahakkuku yapılmaz. Donuk alacak haline dönüşen tutar için daha önce yapılmış bulunan ve tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları muhasebe kayıtları üzerinde iptal edilir. Donuk alacaklara ilişkin olarak sadece nakden tahsil edilen faizler gelir yazılır.

(22001) Faiz Reeskontları

Dönem sonları itibarıyla tahakkuk dönemi gelmemiş tüm krediler için, o dönemi ilgilendiren faizlerin reeskontları yapılır ve bu hesaba borç, ilgili gelir hesaplarına alacak verilir.

Karşılık Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca Üçüncü Grup, Dördüncü Grup ve Beşinci Grup krediler ve diğer alacaklar altında tasnif edilerek donuk alacak haline gelen tutarlar için döneme ilişkin faiz reeskontu yapılmaz. Donuk alacak haline dönüşen tutar için daha önce yapılmış bulunan ve tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz reeskontları muhasebe kayıtları üzerinde iptal edilir. Donuk alacaklara ilişkin olarak sadece nakden tahsil edilen faizler gelir yazılır.

(3) Mevduat ve Diğer Yabancı Kaynaklar

(35000) Genel Karşılıklar

Bankaların Karşılık Yönetmeliğinde belirlenen usul ve esaslar dahilinde ayırdıkları genel karşılıkların kaydedilmesine özgü pasif nitelikli bir hesaptır.

Yabancı para kredi ve alacaklar için ayrılan genel karşılıklar bankaların tercihinə göre bu hesapta veya 351 Karşılıklar – Y.P. hesabının ilgili yardımcı hesabında izlenir.

(35009) Tazmin Edilmemiş ve Nakde Dönüşmemiş Gayrinakdi Krediler Özel Karşılıkları

Karşılık Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca Üçüncü, Dördüncü veya Beşinci grup krediler ve diğer alacaklar altında tasnif edilmekle birlikte, henüz tazmin edilmeyen ya da nakde dönüştürülmeyen gayri nakdi krediler ve çek yaprakları için ayrılan özel karşılıkların kaydedilmesine özgü pasif nitelikli bir hesaptır.

(362) Kredi ve Diğer Alacaklar Değerleme Fonu – TP

Karşılık Yönetmeliğinin ilgili hükmü uyarınca, yapılan faiz tahakkuk ve reeskontları dahil olmak üzere kayıtlı donuk kredi tutarının tamamen birinci grup teminatlar ile karşılanabilmesi halinde, bankanın nakden tahsil etmediği halde gelir yazdığı faiz tahakkukları ve reeskontları gelir hesaplarından çıkarılarak bu hesapta izlenir.

(5) Faiz Gelirleri

Tasfiye Olunacak Alacaklar (Tahsili Şüpheli Alacaklardan alınanlar dahil) İle Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklardan Alınan Faizler

Türk parası ve yabancı para tasfiye olunacak alacaklar (Tahsili Şüpheli Alacaklardan alınanlar dahil) ile zarar niteliğindeki krediler ve diğer alacaklardan tahsil olunan Türk parası ve yabancı para faizlerin kaydolunduğu bir hesaptır.

Karşılık Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde, Üçüncü Grup, Dördüncü Grup ve Beşinci Grup krediler ve diğer alacaklar altında tasnif edilen tutarlar için döneme ilişkin faiz tahakkuku ve reeskontu yapılmaz. Donuk alacak haline dönüşen tutar için daha önce yapılmış bulunan ve tahsil edilmediği halde gelir yazılan faiz tahakkukları ve reeskontları, muhasebe kayıtları üzerinde iptal edilir. Donuk alacaklara ilişkin olarak, sadece nakden tahsil edilen faizler gelir yazılır.

(8) Faiz Dışı Giderler

Banka faaliyetlerinin yürütülmesi için bilanço dönemi içinde yapılan personel giderleri, karşılık giderleri, yatırılan vergi ve harçlar ile çeşitli Türk parası işlemlerden dolayı verilen ücret ve komisyonlar, ayrılan amortismanlar, kambiyo işlemleri ile ilgili zararlar, sermaye piyasası zararları ve diğer işletme giderleri “Faiz Dışı Giderler” bölümünün aşağıda gösterilen defteri kebir hesaplarında izlenir.

(82000) Özel Karşılık Giderleri

Karşılık Yönetmeliği hükümleri uyarınca ayrılan özel karşılıklar bu hesaba borç, 180 Özel Karşılıklar – T.P. hesabına alacak yazılmak suretiyle muhasebeleştirilir.

(820034) Genel Karşılık Giderleri

Hesap, bankaların Karşılık Yönetmeliği uyarınca ayırdıkları genel karşılıkların kaydedilmesine mahsustur. Bu hesap, 35000 Genel Karşılıklar yardımcı hesabı ile karşılıklı olarak çalışır.

6. Ek-6: Çalışmamızla İlgili Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı Ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ’de Yer Alan Madde Metinleri

Madde-1: Amaç ve Kapsam

Bu Tebliğin amacı, katılım bankaları için muhasebeleştirme ve finansal raporlama açısından tekdüzeni sağlama, tek tip bilanço ve gelir tablosunun doğrudan elde edilmesi, denetim ve gözetim için gerekli olan bilgilerin doğrulanabilir ve denetlenebilir bir şekilde doğrudan ve sağlıklı olarak elde edilmesi, ekonominin izlenmesi ve yönlendirilmesi için yetkili mercilerin ihtiyaç duyduğu bilgilerle, diğer istatistiki bilgilere doğrudan ulaşılması, finansal analiz, risk analizi, verimlilik analizi gibi çeşitli analiz ve yorumlar için ihtiyaç duyulan bilgilerin standart bir şekilde elde edilmesini sağlamaktır.

Türkiye’de faaliyette bulunan katılım bankaları bu Tebliğ hükümlerine tabidir.

Madde-4: Tekdüzen Hesap Planı Yapısı

Tekdüzen Hesap Planı, aşağıda belirtilen gruptan oluşur;

- 0- DÖNEN DEĞERLER
- 1- KREDİLER
- 2- YATIRIM AMAÇLI DEĞERLER VE DİĞER AKTİFLER
- 3- KATILIM FONU VE DİĞER YABANCI KAYNAKLAR
- 4- ÖZKAYNAKLAR
- 5- KAR PAYI GELİRLERİ
- 6- KAR PAYI GİDERLERİ
- 7- KAR PAYI DIŞI GELİRLER
- 8- KAR PAYI DIŞI GİDERLER
- 9- BİLANÇO DIŞI HESAPLAR

Madde-5: Türk Parası ve Yabancı Para Hesaplar

Her grup içerisinde yer alan hesaplar, Türk parası ve yabancı para olarak ikiye ayrılmıştır. Türk parası ve yabancı para işlemler için çalışan hesaplar, 012 Yoldaki Paralar – T.P., 013 Yoldaki Paralar – Y.P. örneğinde olduğu gibi, defteri kebir seviyesinde belirlenmiştir. Defteri kebir hesaplarının son hanesi çift sayı ise Türk Parası hesapları, tek sayı ise yabancı para hesapları ifade eder.

Yabancı para olarak belirtilen hesaplar, katılım bankalarının yabancı para işlemlerine ilişkin tutarların kaydedildiği hesaplardır. Bu hesaplardaki yabancı para bakiyeler ilgili TMS hükümleri çerçevesinde dönem sonlarında değerlemeye tabi tutularak değerlendirme farkları ilgili hesaplara intikal ettirilir. Yabancı para hesaplardan ve işlemlerden sağlanan yabancı para kar payları, komisyon ve gelirler, işlem tarihindeki kurdan Türk parasına çevrilir ve ilgili yabancı para kar/zarar hesaplarına kaydedilir. Yukarıda belirtilen gelirler, yabancı para yerine Türk parası üzerinden tahsil edilse dahi, ilgili yabancı para kar-zarar hesaplarına kaydedilir.

Döviz endeksli bilanço içi varlıklar Türk parası hesaplarda, döviz endeksli gayri nakdi krediler ise yabancı para hesaplarda izlenir.

Madde-9: Tekdüzen Hesap Planı İzahnamesi

(1) Krediler

Standart Nitelikli Krediler Ve Diğer Alacaklar İle Yakın İzlemedeki Krediler Ve Diğer Alacaklar

Karşılık Yönetmeliğinin 4 üncü maddesinde belirtilen, Birinci Grup – Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar ile İkinci Grup - Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar 100-149 numaralı defteri kebir hesaplarında izlenir.

Katılım bankalarının kredi ve kredi takip servisleri ile risk kontrol ve izleme merkezleri yukarıda bahsi geçen kredileri ve diğer alacakları Karşılık Yönetmeliğinin 4 üncü maddesinde belirtilen tasnif şekline uygun olarak servis kayıtlarına almak, gruplandırmak, izlemek ve değerlendirmek zorundadır. Bu izleme birim bazında muhasebe servisinin faaliyetlerinden bağımsız olmakla birlikte, muhasebe kayıtlarının tesisi aşamasında muhasebe servisi ile koordineli olarak gerçekleştirilir. “Birinci Grup - Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar” ile “İkinci Grup - Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacakların” hangi alt hesaplarda izleneceği, bu

Tebliğde yer alan esas ve usullere uyulması ve hazırlanacak raporlamalarda bu gruplara ilişkin verilerin kolayca sağlanabilmesi kaydıyla katılım bankalarının muhasebe servisleri tarafından belirlenir.

Katılım bankalarının kredi ve kredi takip servisleri ile risk kontrol ve izleme merkezleri tarafından ilk iki grupta sınıflandırılan altında izlenecek krediler ve diğer alacakların, ana muhasebe hesapları ile uyumunun sağlanabilmesi için, muhasebe servislerinde, ayrıca oluşturulacak yardımcı defterler bazında da izlenmesi mümkündür.

Yeniden Yapılandırılan ve Yeni Bir İtfa Planına Bağlanan Krediler

Karşılık Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca, borçluya likidite gücü kazandırmak ve banka alacağının tahsilini sağlamak amacıyla yeniden yapılandırılan krediler ve diğer alacaklar, bahse konu Yönetmelikte belirtilen koşulların gerçekleşmesini müteakiben, ilgili “Yeniden Yapılandırılan ve İtfa Planına Bağlanan Krediler” hesabına borç kaydedilerek izlenir.

“Yeniden Yapılandırılan ve İtfa Planına Bağlanan Krediler” hesabında izlenen finansal kiralama alacaklarına ilişkin tutarlar, finansal tablolarda finansal kiralama alacakları içinde gösterilir.

Kanun ve/veya Kararnamelere Dayanan Ertelenmiş ve Taksitlendirilmiş Krediler

Karşılık Yönetmeliğinin ilgili hükmünde belirtilen, riski aracı katılım bankasına ait bulunmayan krediler ile özel görev hesaplarında izlenen özel görev alacak tutarları ve diğer alacakların ertelemeye ya da taksitlendirmeye konu olması halinde 160, 161 Kanun ve/veya Kararnamelere Dayanan Ertelenmiş ve Taksitlendirilmiş Krediler – T.P.,Y.P. hesaplarına borç kaydedilerek izlenir.

Tazmin Edilen Gayri Nakdi Kredi Bedelleri

Gayrinakdi kredilerin tazmin edilen veya nakit krediye dönüşmüş bedelleri tazmin veya nakit krediye dönüşme tarihinde 158, 159 Tazmin Edilen Gayrinakdi Kredi Bedelleri – T.P.,Y.P. hesaplarına borç kaydedilir. Söz konusu bedeller, Karşılık Yönetmeliğinde belirtilen 90 günlük sürede tahsil edilememeleri halinde “Tasfiye Olunacak Alacaklar” hesabına aktarılır.

Tazmin edilen gayrinakdi kredi bedellerinden yabancı para hesaplarda izlenenler, sabit fiyat üzerinden hareket görür ve dönem sonları itibarıyla değerlemeye tabi tutularak bakiyeleri Türk parasına dönüştürülür.

Tasfiye Olunacak Alacaklar, Tahsili Şüpheli Ücret, Komisyon ve Diğer Alacaklar İle Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar

Katılım bankaları, Karşılık Yönetmeliğinde belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde tasnif ettikleri, “Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar” ile “Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacakları” ilgili “Tasfiye Olunacak Alacaklar” hesabına, “Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacakları”, “Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar” hesabına aktarmak zorundadırlar.

Gayrinakdi kredilerin “Tasfiye Olunacak Alacaklar” hesabına aktarılması, Karşılık Yönetmeliğinde belirtilen esaslar çerçevesinde gerçekleştirilir.

174, 175 Tasfiye Olunacak Ücret, Komisyon ve Diğer Alacaklar – T.P.,Y.P. hesapları verilen bir hizmet karşılığı tahsili gereken, ancak protesto veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçluları tarafından ödenmemiş alacaklarla, dava ve icra safhasında olup tahsil edilemeyen ücretler, komisyonlar ile benzer mahiyetteki diğer alacakların kaydına özgü bir hesaptır.

Katılma hesaplarından kullandırılan yabancı para kredilerin riski katılım bankasına ait olan kısmı ile özkaynaklardan kullandırılan yabancı para krediler ve alacaklar katılım bankalarının tercihinine göre, ilgili takip hesaplarına intikal tarihindeki kurlar üzerinden çevrilerek Türk parası hesaplarda, ya da sabit fiyat üzerinden yabancı para hesaplarda izlenebilir. Katılma hesaplarından kullandırılan kredilerin riski katılım bankasına ait olan kısmı ile özkaynaklardan kullandırılan ve yabancı para hesaplarda izlenen söz konusu donuk krediler ve alacaklar bu hesaplara intikal tarihindeki kurlarla değerlendirilir. Bu krediler ve alacaklar cari kurlarla değerlendirilemez. Söz konusu yabancı para kredilere ve alacaklara ilişkin olarak haricen hesaplanacak kur farkı istatistikî amaçlarla kullanılan diğer bilanço dışı hesaplarda izlenebilir. Yabancı para katılma hesaplarından kullandırılan kredilerin riski katılma hesaplarına ait olan kısmı ise cari kurlarla değerlendirilir.

Özel Karşılıklar

Bu hesaplar, katılım bankası yönetimi tarafından, Karşılık Yönetmeliği uyarınca sınıflandırılan Türk parası/yabancı para krediler ve diğer alacaklar üzerinden bir indirim kalemi olarak dikkate alınacak negatif aktif düzenleyici hesaplardır.

Özel karşılıklar 180, 181 Özel Karşılıklar - T.P.,Y.P. hesaplarında izlenir.

Katılma hesaplarından kullandırılan yabancı para kredilerin riski katılım bankasına ait olan kısmı ile özkaynaklardan kullandırılan yabancı para krediler ve diğer alacaklar için ayrılan özel karşılıklar tarihi kurlarla, yabancı para katılma hesaplarından kullandırılan kredilerin katılma hesapları payına isabet eden kısmı ise cari kurlarla değerlendirilir.

(2) Yatırım Amaçlı Değerler Ve Diğer Aktifler

(22000) Kar Payı Tahakkukları

Kredilerin dönem karını ilgilendirdiği halde henüz tahsil olunmamış kar payları, tahakkuk yöntemiyle ilgili gelir hesaplarına alacak verilmek üzere bu hesaba borç kaydedilir.

Karşılık Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Grup krediler ve diğer alacaklar altında tasnif edilerek donuk alacak haline gelen tutarlar için döneme ilişkin kar payı tahakkuku yapılmaz. Donuk alacak haline dönüşen tutar için daha önce yapılmış bulunan ve tahsil edilmediği halde gelir yazılan kar payı tahakkukları muhasebe kayıtları üzerinde iptal edilir. Donuk alacaklara ilişkin olarak sadece nakden tahsil edilen kar payları gelir yazılır.

(22001) Kar Payı Reeskontları

Dönem sonları itibarıyla tahakkuk dönemi gelmemiş tüm krediler için, o dönemi ilgilendiren kar paylarının reeskontları yapılır. Kredilere ilişkin reeskontlar bu hesaba borç, ilgili gelir hesabına alacak verilir.

Karşılık Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Grup krediler ve diğer alacaklar altında tasnif edilerek donuk alacak haline gelen tutarlar için döneme ilişkin kar payı reeskontu yapılmaz. Donuk alacak haline dönüşen tutar için daha önce yapılmış bulunan ve tahsil edilmediği halde gelir

yazılan kar payı reeskontları muhasebe kayıtları üzerinde iptal edilir. Donuk alacaklara ilişkin olarak sadece nakden tahsil edilen kar payları gelir yazılır.

(3) Katılım Fonu ve Diğer Yabancı Kaynaklar

(35000) Genel Karşılıklar

Katılım bankalarının, muhtemel kredi riskleri için, Karşılık Yönetmeliğinde belirlenen usul ve esaslar dahilinde ayırdıkları genel karşılıkların kaydedilmesine özgü pasif nitelikli bir hesaptır.

Katılım bankalarının, muhtemel kredi riskleri için, Karşılık Yönetmeliğinde belirlenen usul ve esaslar dahilinde ayırdıkları genel karşılıkların kaydedilmesine özgü pasif nitelikli bir hesaptır. Genel karşılık tutarları katılım bankalarının tercihinə göre bu hesapta veya 351 Karşılıklar - Y.P. hesabının ilgili yardımcı hesabında izlenir.

(35007) Katılma Hesabına Dağıtılacak Karlardan Ayrılan Tutarlar

Karşılık Yönetmeliğinin 14 üncü maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde, özel karşılıklar, genel karşılıklar ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Priminin katılma hesapları payına düşen kısmının karşılanmasında kullanılmak üzere katılma hesaplarına dağıtılacak kardan ayrılan tutarlar ile katılma hesapları kaynaklı kredilere ilişkin terkin edilen alacaklardan yapılan tahsilatlar ile özel karşılıklar ve genel karşılıkların katılım payı iptalleri bu hesapta izlenir. Hesap, 82007 Katılma Hesabına Dağıtılacak Karlardan Ayrılan Tutarlar hesabı ile karşılıklı çalışır.

(35009) Tazmin Edilmemiş ve Nakde Dönüşmemiş Gayrinakdi Krediler Özel Karşılıkları

Karşılık Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca üçüncü, dördüncü veya beşinci grup krediler ve diğer alacaklar altında tasnif edilmekle birlikte, henüz tazmin edilmeyen ya da nakde dönüştürülmeyen gayri nakdi krediler ve çek yaprakları için ayrılan özel karşılıkların kaydedilmesine özgü pasif nitelikli bir hesaptır.

(362) Kredi ve Diğer Alacaklar Değerleme Fonu – TP

Karşılık Yönetmeliğinin ilgili hükmü uyarınca, yapılan kar payı tahakkuk ve reeskontları dahil olmak üzere kayıtlı donuk kredi tutarının tamamen birinci grup

teminatlar ile karşılanabilmesi halinde, katılım bankasının nakden tahsil etmediği halde gelir yazdığı kar payı tahakkukları ve reeskontları gelir hesaplarından çıkarılarak bu hesaba aktarılır.

(5) Kar Payı Gelirleri

Tasfiye Olunacak Alacaklar (Tahsili Şüpheli Alacaklardan Alınanlar Dahil) İle Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklardan Alınan Kar Payları

Türk parası ve yabancı para tasfiye olunacak alacaklar (Tahsili Şüpheli Alacaklardan alınanlar dahil) ile zarar niteliğindeki krediler ve diğer alacaklardan tahsil olunan Türk parası ve yabancı para kar paylarının kaydolunduğu bir hesaptır.

Karşılık Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Grup krediler ve diğer alacaklar altında tasnif edilen tutarlar için döneme ilişkin kar payı tahakkuku ve reeskontu yapılmaz. Donuk alacak haline dönüşen tutar için daha önce yapılmış bulunan ve tahsil edilmediği halde gelir yazılan kar payı tahakkukları ve reeskontları muhasebe kayıtları üzerinde iptal edilir. Donuk alacaklara ilişkin olarak sadece nakden tahsil edilen kar payları gelir yazılır.

(8) Kar Payı Dışı Giderler

(82000) Özel Karşılık Giderleri

Karşılık Yönetmeliği hükümleri uyarınca ayrılan özel karşılıklar bu hesaba borç, 180 Özel Karşılıklar – T.P. hesabına alacak yazılmak suretiyle muhasebeleştirilir.

Özel karşılıkların katılma hesaplarına ait olan kısmı katılma hesaplarına yansıtılır.

(820034) Genel Karşılık Giderleri

Hesap, katılım bankalarının Karşılık Yönetmeliği uyarınca, ayırdıkları genel karşılıkların kaydedilmesine mahsustur. Bu hesap, 35000 Genel Karşılıklar yardımcı hesabı ile karşılıklı olarak çalışır.

7. Ek-7: Çalışmamızla İlgili 1 Seri No'lu MSUGT'de ve Eklerinde Yer Alan Açıklamalar

1 Seri No'lu Tebliğde Yapılan Açıklamalar

II- Düzenlemenin Amacı

Bu düzenleme; bilanço usulünde defter tutan gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali tablolar aracılığı ile ilgililere sunulan bilgilerin tutarlılık ve mukayese edilebilirlik niteliklerini koruyarak gerçek durumu yansıtmasının sağlanması ve işletmelerde denetimin kolaylaştırılması amacıyla yapılmıştır.

III- Düzenlemenin Niteliği

Bir işletmenin faaliyet ve sonuçları ile doğrudan ilgili olan kesim sadece o işletmenin sahip veya ortakları değildir. İşletmelerle doğrudan ilgili olan işletme sahip veya ortaklarının yanı sıra o işletme ile ticari, mali ve ekonomik ilişkiler kuran işletmeler veya toplum bireyleri, kredi, finans ve yatırım kuruluşları ile çeşitli kamu kurum ve kuruluşları işletmenin faaliyet ve sonuçları ile ilgilenmekte ve bu konuda sağlıklı ve güvenilir bilgi sahibi olmak istemektedirler. İşletmelerin faaliyet ve sonuçları konusunda bilgi kaynağı ise o işletmenin muhasebe kayıt ve belgeleri ile bunlara dayanılarak hazırlanmış mali tablolardır.

Muhasebe bilgilerinin sunulduğu mali tablolara dayanılarak karar alma durumunda bulunan ilgililerin karar almalarında en önemli etken, bu bilgilerin sağlıklı ve mukayese edilebilir nitelikte olmasıdır. Makro açıdan milli gelir hesapları ve benzeri istatistiklerin çıkarılmasında, kalkınma planlarının hazırlanmasında, ulusal ve uluslararası sermaye hareketlerinin düzenlenmesinde, ekonomik faaliyetlerin Devlet tarafından kontrol edilmesi ve yönetilmesinde muhasebede tekdüzeliğin sağlanması büyük önem arz etmektedir. Kaldı ki, mali tablolar aracılığı ile ilgililere sunulan bilgilerin denetlenmesinin gerekli olduğu hallerde, tekdüzen hesap planı uygulamasının denetimin iş yükünü azaltacağı ve kolaylaştıracağı da açıktır.

Yapılan düzenleme,

d) Muhasebe bilgilerinin karar alma durumunda bulunan ilgililere yeterli ve doğru olarak ulaştırılmasına,

- e) Farklı işletmeler ile aynı işletmenin farklı dönemlerinin karşılaştırılmasına,
 - f) Mali tablolarda yer alan hesap adlarının tüm kesimler için aynı anlamı vermesine,
 - g) Muhasebe terim birliğinin sağlanması suretiyle anlaşılabilir olmasına,
 - h) İşletmelerle ilgililer arasında güven unsurunun oluşturulmasına
- yöneliktir.

Yapılan düzenlemede öngörülen usul ve esaslara uyulması zorunlu olup, ilgili mevzuat hükümleriyle aykırılığın mali rapor ve beyannamelerinin düzenlenmesi sırasında giderilmesi işletmelerin sorumluluğundadır.

IV- Düzenlemenin Kapsamı

Yapılan düzenlemenin kapsamına bilanço esasına göre defter tutan gerçek ve tüzel kişiler girmektedir. Diğer bir anlatımla, söz konusu teşebbüs ve işletmeler bu Tebliğle belirlenen muhasebe usul ve esaslarına uymak zorundadırlar. Teşebbüs ve işletmelerin kamu idare ve müesseselerine ait olması hukuki yapılarının farklılığı, özel kanunlarının bulunması, vergi muafiyet ve istisnalarından yararlanmaları, bu mecburiyetleri yerine getirmelerine engel teşkil etmemektedir. Bu teşebbüs ve işletmelerin ticari esaslara göre faaliyet göstermeleri, belirlenen muhasebe usul ve esaslarına uymaları için yeterlidir.

Ancak bilanço esasına göre defter tutmakla beraber faaliyet konuları itibariyle farklı muhasebe tekniğini kullanmak durumunda bulunan;

- e) Banka ve Sigorta Şirketleri,
- f) Özel Finans Kurumları,
- g) Finansal Kiralama Şirketleri (faktoring v b alanlarda faaliyet gösterenler dahil),
- h) Menkul Kıymet Yatırım Fonları Aracı Kurumlar ve Yatırım Ortaklıkları,

belirlenen “Muhasebenin Temel Kavramlarına” “Muhasebe Politikalarının Açıklanmasına” ve “Mali Tablolar İlkelerine” uymaları kaydıyla bu Tebliğin diğer mecburiyetlerini yerine getirmekle yükümlü değildirler.

İşletme hesabı esasına göre defter tutan işletmeler ise sadece belirlenen “Muhasebenin Temel Kavramlarına” uymakla yükümlüdürler.

Muhasebe Usul ve Esaslarının “Mali Tabloların Düzenlenmesi ve Sunulmasına” ilişkin bölümünün “Temel Mali Tablolarla” ilgili kısmına uymakla yükümlü işletmeler ise bilanço esasında defter tutan ve aktif toplamı 5 milyar lira ile ticari faaliyet işlem hacmi 10 milyar lirayı arka arkaya iki yıl aşmayan;

- Ferdi işletmeler,
- Adi ortaklıklar,
- Kollektif şirketler.
- Adi komandit şirketlerdir.

Bu işletmelerin temel mali tabloların yanı sıra diğer mali tabloların düzenlenmesi ve sunulmasına ilişkin usul ve esaslara uymaları ihtiyaridir.

V- Yapılan Düzenlemenin Vergi Mevzuatı İle İlişkisi ve Yaptırımı

Bu düzenleme kapsamında bulunan işletmeler, muhasebe sistemlerini bu Tebliğ ve Eki’nde öngörülen kurallara uygun olarak yürüteceklerdir. Ancak vergiye tabi karın tespiti aşamasında vergi kanunlarında yer alan özel hükümleri göz önünde bulundurmak zorundadırlar. Diğer bir anlatımla, bu düzenlemede yer alan kavram ve ilkeler ile mali tabloların düzenlenmesi ve sunulmasına ilişkin esaslar çerçevesinde düzenlenecek mali tabloların tekliği değiştirilemez olup; işletmeler söz konusu mali tablolardan hareketle vergiye tabi safi kazancın tespitinde vergi mevzuatı uyarınca istenilen bilgileri sağlayacak şekilde gerekli düzenleme ve hesaplamaları yapacaklardır.

Belirlenen muhasebe usul ve esaslarını uygulamak zorunda oldukları halde, buna uymayanlar hakkında 213 sayılı VUK ile 3568 sayılı Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununun³¹⁶ ilgili hükümleri uyarınca gerekli cezai işlemler uygulanacaktır.

³¹⁶ 01.06.1989 tarihli ve 2194 sayılı RG’de yayımlanmıştır. 10.07.2008 tarihli ve 5786 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle; Bu Kanunu adı “Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik” iken “Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu” olarak, Kanunda geçen “Maliye ve Gümrük Bakanlığı” ibareleri “Maliye Bakanlığı”, “Maliye ve Gümrük Bakanı” ibareleri ise “Maliye Bakanı” olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

TDHP’ de Aktif Kıymetlerde Meydana Gelen Değer Azalışlarına İlişkin
Karşılık Hesaplarına Ait Açıklamalar

(119) Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)

Menkul kıymetlerin borsa veya piyasa değerlerinde önemli ölçüde ya da sürekli olarak değer azalması olduğu tespit edildiğinde ortaya çıkacak zararların karşılanması amacı ile ayrılması gereken karşılıkların izlendiği hesaptır.

İşleyişi:

Değer azalışları için azalışın tamamını karşılayacak olan tutar bu hesaba alacak “65. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar” grubunda yer alan “654. Karşılık Giderleri” hesabına borç kaydedilir. Kendisine karşılık ayrılmış olan menkul kıymet elden çıkarıldığında veya değer düşüklüğünün gerçekleşmemesi halinde bu hesaba borç kaydedilerek, karşılık tutarı “644. Konusu Kalmayan Karşılıklar” hesabına aktararak kapatılır.

(129) Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı (-)

“128. Şüpheli Ticari Alacaklar” için ayrılacak karşılıklarla, perakende satış yöntemi kullanarak bilanço gününden önceki iki hesap döneminde vadesinde tahsil edilemeyen alacakların ilgili dönemlerdeki toplam vadeli satışlara oranlarının ortalamasının değerlendirilme dönemindeki vadeli satışlara uygulanması suretiyle bulunacak şüpheli alacaklar için ayrılan karşılıkları kapsar. Teminatlı alacaklarda karşılık teminatı aşan kısım için ayrılır.

Bu hesap amaca uygun olarak bölümlenebilir.

İşleyişi:

Hesaplanan karşılık tutarı bu hesaba alacak, “654. Karşılık Giderleri” hesabına borç kaydedilir. Şüpheli alacağın tahsiline bağlı olarak, tahmin olunan zararın kısmen ya da tamamen gerçekleşmemesi halinde, gerçekleşmeyen kısım “644. Konusu Kalmayan Karşılıklar Hesabı” alacağına devredilerek bu hesaba borç kaydedilir. Şüpheli alacağın tahsilinin imkansız olduğu kesinleştiği takdirde bu hesaba borç, ilgili hesaba da alacak kaydedilir. Gerçekleşen zararın ayrılan karşılıklardan fazla olması halinde, ayrılan karşılık kadar bu hesaba borç, zarar fazlası ise “681. Önceki Dönem Gider ve Zararları” hesabına borç, tahsil edilemeyen tutar, ilgili alacak hesabına alacak kaydolunur.

Perakende satış yönteminin uygulanması sonucunda bulunan, dönemin karşılık tutarının o tarihteki şüpheli alacaklar karşılığı tutarından az olması durumunda, aradaki fark “644. Konusu Kalmayan Karşılıklar Hesabına” aktarılmak üzere bu hesaba borç yazılır.

Daha önce alacaklardan düşülen ve bu hesaba borç kaydedilen alacakların tahsili söz konusu olduğu takdirde, oluşlarına göre “671. Önceki Dönem Gelir ve Karlar” hesabına alınır.

(139) Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)

Senetli ve senetsiz şüpheli diğer alacakların tahsil edilememe ihtimalinin kuvvetlenmiş olması halinde, bu tür risklerin giderilmesini sağlamak üzere ayrılan karşılıkları kapsar. Teminatlı alacaklarda karşılık, teminatı aşan kısım için kullanılır.

İşleyişi:

Hesaplanan karşılık tutarı bu hesaba alacak, “654. Karşılık Giderleri” hesabına borç kaydedilir. Şüpheli alacağın tahsiline bağlı olarak, tahmin olunan zararın kısmen ya da tamamen gerçekleşmemesi halinde; gerçekleşmeyen kısım “644. Konusu Kalmayan Karşılıklar” hesabına alacak kaydolunarak bu hesaba borç yazılır. Şüpheli alacağın tahsilinin imkansız olduğu kesinleştiği takdirde bu hesaba borç, ilgili hesaba da alacak kaydedilir. Gerçekleşen zararın ayrılan karşılıklardan fazla olması halinde, ayrılan karşılık kadar bu hesaba, zarar fazlası ise “681. Önceki Dönem Gider ve Zararları” hesabına borç yazılır. Tahsil edilemeyen tutar ise ilgili alacak hesabına alacak kaydolunur.

Daha önce alacaklardan düşülen ve bu hesaba borç kaydedilen alacakların tahsili söz konusu olduğu takdirde, oluşlarına göre “671. Önceki Dönem Gelir ve Karları” hesabına alınır.

(158) Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)

Bu hesap, yangın, deprem, su basması gibi doğal afetler ve bozulmak, çürümek, kırılmak, çatlamak, paslanmak, teknolojik gelişmeler ve moda değişiklikleri nedenleriyle stokların fiziki ve ekonomik değerlerinde önemli azalışların ortaya çıkması veya bunların dışında diğer nedenlerle stokların piyasa fiyatlarında düşmelerin meydana gelmesi dolayısıyla, kayıpları karşılamak üzere ayrılan karşılıkların izlendiği hesaptır.

İşleyişi:

Stok değer düşüklüğü tespit edildiğinde “654. Karşılık Giderleri Hesabının” borcu karşılığında bu hesaba alacak kaydedilir. Karşılık ayrılan stok kaleminin işletme içinde kullanılması ya da satılması halinde; ilgili stok hesabının alacağı ile karşılaştırılarak daha önce ayrılan karşılık “644. Konusu Kalmayan Karşılıklar Hesabına” aktarılarak kapatılır.

(199) Diğer Dönen Varlıklar Karşılığı (-)

Yıl sonunda ilgili kesin hesaplarına aktarılması imkanı bulunmayan kasa, stok ve maddi duran varlık sayım noksanları tutarının, sayım fazlaları tutarının üstünde olması halinde fark kadar ayrılacak karşılıkları kapsar.

İşleyişi:

Ayrılan karşılık tutarı bu hesaba alacak “654. Karşılık Giderleri” hesabına borç kaydedilir, karşılık nedeninin gerçekleşmesi halinde “197. Sayım ve Tesellüm Noksanları” hesabı karşılığında bu hesaba borç kaydedilir.

(229) Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)

Perakende satış yöntemi kullanarak bilanço gününden önceki iki hesap döneminde vadesinde tahsil edilemeyen alacakların ilgili dönemlerdeki toplam vadeli satışlara oranlarının ortalamasının değerlendirme dönemindeki vadeli satışlara uygulanması suretiyle bulunacak şüpheli alacaklar için ayrılan karşılıkları kapsar. Teminatlı alacaklarda karşılık teminatı aşan kısım için ayrılır. “129. Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı Hesabı” gibi çalışır.

(239) Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)

Senetli ve senetsiz uzun vadeli şüpheli diğer alacakların, tahsil edilememe ihtimalinin kuvvetlenmiş olması durumunda, bu tür risklerin giderilmesini önlemek üzere ayrılan karşılıkları kapsar. Teminatlı alacaklarda karşılık teminatı aşan kısım için kullanılır.

İşleyişi:

Alacak hesaplarının her birinin tanımı, bölümlenmesi, işleyişi, değerlemesi dönen varlıklar içerisinde yer alan ilgili alacak hesaplarında olduğu gibidir.

(241) Bağlı Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)

Bağlı menkul kıymetlerin; borsa veya piyasa değerlerinde önemli ölçüde ya da sürekli olarak değer azalması olduğu tespit edildiğinde; ortaya çıkacak zararların karşılanması amacı ile ayrılması gereken karşılıkların izlendiği hesaptır.

İşleyişi:

Dönen varlıklar grubundaki “119. Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı” hesabında açıklanmıştır.

(244) İştirakler Sermaye Payları Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)

İştirak paylarının borsa veya piyasa değerinde sürekli ya da önemli ölçüde meydana gelen değer azalmalarının izlendiği hesaptır.

İşleyişi:

Ayrılması kararlaştırılan değer azalma karşılıkları “654. Karşılık Giderleri” hesabına gider kaydı suretiyle bu hesaba alacak; kendisine karşılık ayrılmış olan iştirak payı elden çıkartıldığında veya değer düşüklüğünün gerçekleşmemesi halinde ise “644. Konusu Kalmayan Karşılıklar” hesabına gelir kaydı suretiyle hesaba borç kaydedilir.

(247) Bağlı Ortaklıklar Sermaye Payları Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)

Bağlı ortaklığa iştirak paylarının borsa veya piyasa değerinde, sürekli ya da önemli ölçüde meydana gelen değer azalmalarının izlendiği hesaptır.

İşleyişi:

Ayrılması kararlaştırılan değer azalma karşılıkları, “654. Karşılık Giderleri” hesabına gider kaydı suretiyle bu hesaba alacak; kendisine karşılık ayrılmış olan bağlı ortaklık sermaye payı elden çıkartıldığında veya değer düşüklüğünün gerçekleşmemesi halinde ise “644. Konusu Kalmayan Karşılıklar” hesabına alacak kaydı suretiyle hesaba borç kaydedilir.

(249) Diğer Mali Duran Varlıklar Karşılığı (-)

Diğer mali duran varlıkların değerinde, sürekli ya da önemli ölçüde meydana gelen değer azalmalarının izlendiği hesaptır.

(298) Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)

Bu hesap yangın, deprem, su basması gibi doğal afetler ve bozulmak, çürümek, kırılmak, çatlamak, paslanmak, teknolojik gelişmeler ve moda değişiklikleri nedeniyle, stokların fiziki ve ekonomik değerlerinde önemli azalışların ortaya çıkması veya bunun dışında diğer nedenlerle gelecek yıllar ihtiyaç stokların piyasa fiyatlarında düşmelerin meydana gelmesi veya elden çıkarılacak stoklar dolayısıyla, kayıpları karşılamak üzere ayrılan karşılıkların izlendiği hesaptır.

İşleyişi:

Dönen varlıklar grubundaki “158. Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı” hesabında açıklanmıştır.

TDHP’ de Yer Alan Gider ve Yükümlülük Karşılık Hesaplarına Ait

Açıklamalar

(370) Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları

Dönem karı üzerinden hesaplanan kurumlar vergisi, diğer vergi ve kesintiler, fonlar ve benzeri diğer yükümlülükler için ayrılan karşılıkların izlendiği hesaptır.

İşleyişi:

Dönem karı üzerinden hesaplanan kurumlar vergisi ve yasal yükümlülükler, dönem karı hesabının borcu karşılığında bu hesaba alacak kaydedilir. Vergi tahakkukunun kesinleşmesi durumunda borç kaydı suretiyle hesap kapatılır ve ilgili tutar “371. Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri” ile mahsup edilerek kalan tutar “350. Ödenecek Vergi ve Fonlar” hesabına aktarılır.

(371) Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri (-)

Mevzuat gereğince peşin ödenen gelir ve kurumlar vergisi ile diğer yükümlülüklerin izlendiği hesaptır.

İşleyişi:

Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıklarından indirilmek üzere, “193. Peşin Ödenen Vergiler ve Fonlar” hesabından yapılan aktarmalar bu hesabın borcuna, 193 no’lu hesabın alacağına kaydedilir. Tahakkuk eden tutarlar ve gelir vergisinden mahsup edilen tutarlar ise bu hesaba alacak kaydedilir.

(372) Kıdem Tazminatı Karşılığı

Bu hesapta, belirlenecek esaslar çerçevesinde ayrılan ve bir yıl içinde ödeneceği öngörülen kıdem tazminatları karşılıkları izlenir.

İşleyişi:

“472. Kıdem Tazminatı Karşılığı” hesabından yukarıda yapılan tanım çerçevesinde yapılan aktarmalar bu hesaba alacak, ödenmesi halinde ise borç kaydedilir.

(373) Maliyet Giderleri Karşılığı

Aylık maliyetlerin saptanmasında, gelecek aylarda veya yılsonunda kesin tahakkuku yapılacak giderlerle aylık maliyetlere pay verilmesinde, amortismanlar, tamir bakım, ikramiyeler, finansman giderleri... ve benzeri giderlere ilişkin tahmini gider karşılıklarının izlendiği hesaptır. Bu hesap, bilanço dönemi sonunda kapatılır.

İşleyişi:

Aylık maliyetlere yüklenen tahmini gider karşılıkları bu hesaba alacak bu giderlerin kesin tutarları belli olduğunda ise bu hesaba borç kaydedilir.

(379) Diğer Borç ve Gider Karşılıkları

Kısa vadeli diğer borç ve gider karşılıklarının izlendiği hesaptır.

İşleyişi:

Bu grubun yukarıda belirtilen hesapları içinde yer almayan ve önemlilik kavramına göre de ayrı ayrı hesaplarda izlenmesi mümkün olmayan borç ve gider karşılıkları bu hesaba alacak, ödenmeleri halinde de borç kaydedilir.

(472) Kıdem Tazminatı Karşılığı

Belirlenecek esaslar çerçevesinde ayrılacak kıdem tazminatı karşılıkları bu hesap kaleminde gösterilir.

İşleyişi:

Hesaplanan kıdem tazminatı karşılık tutarları ilgili gider hesaplarına borç bu hesaba alacak kaydedilir. İzleyen dönemde ödenmesi beklenen kıdem tazminatı karşılık tutarları bu hesabın borcuna, “37. Borç ve Gider Karşılıkları” grubundaki “372. Kıdem Tazminatı Karşılığı” hesabına alacak kaydedilir.

(479) Diğer Borç ve Gider Karşılıkları

Uzun vadeli diğer borç ve gider karşılıklarının izlendiği hesaptır.

İşleyişi:

Bu grubun yukarıda belirlenen hesaplar içinde yer almayan ve önemlilik kavramına göre de ayrı ayrı hesaplarda izlenmesi mümkün olmayan borç ve gider karşılıkları doğduğunda bu hesaba alacak, ilgili gider gruplarına borç kaydedilir. İzleyen dönemde ödenmesi beklenen borç ve gider karşılık tutarları bu hesabın borcuna, “379. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları” hesabının alacağına kaydedilir.

8. Ek-8: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları

Kurumu Duyuruları

Geçerli Finansal Raporlama Çerçevesi Hakkına Duyuru (05.11.2014)

İlgili kurum ve kuruluşlardan gelen görüşlerin değerlendirilmek suretiyle TTK ve 660 sayılı KHK uyarınca, 26.08.2014 tarih ve 29100 sayılı RG’de yayımlanan 26 sayılı Kurul Kararıyla;

✓ Genel olarak Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşların (KAYİK) 01.01.2014 tarihi ve sonrasında başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere münferit ve konsolide finansal tabloların hazırlanmasında Türkiye Muhasebe Standartlarını uygulamasına,

✓ TMS uygulama kapsamı dışında kalan kurum, kuruluş ve işletmelerin ise 660 sayılı KHK’nın Geçici 1 inci maddesinde yer alan “Kurum tarafından yayımlanacak standart ve düzenlemeler yürürlüğe girinceye kadar, bu hususlara ilişkin mevcut düzenlemelerin uygulanmasına devam edilir.” hükmü doğrultusunda (Kurumca bir belirleme yapıncaya kadar) yürürlükteki mevzuatı uygulamasına karar verilmiştir.

Dolayısıyla kapsam dışında kalan şirketler tarafından 26.12.1992 tarih ve 21447 mükerrer sayılı RG’de yayımlanan 1 sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ve ekindeki Tek Düzen Hesap Planının uygulanmasına devam edilecek olup bunlar isteklerine bağlı olarak TMS’leri de uygulayabileceklerdir.

Ayrıca, MSUGT ile 2013/34 sayılı AB Muhasebe Direktifi arasındaki farklılık ve benzerlikleri tespit etmek amacıyla bir komisyon oluşturulmasına karar

verilerek konu hakkındaki çalışmalara başlanmıştır. Söz konusu çalışmanın tamamlanmasıyla, Kurum tarafından 2013/34 sayılı AB Muhasebe Direktifiyle uyumlu ulusal raporlama erevesi oluşturulacaktır. Söz konusu düzenlemeler, mevzuat uyarınca TMS'lerin cz' addolunacaktır. Bu itibarla,

- Uluslararası standartlarla tam uyumlu TMS'ler uluslararası raporlama erevesi,
- Kurum tarafından oluşturulacak söz konusu düzenlemeler ulusal raporlama erevesi olarak "Geçerli Raporlama çerçevesini" oluşturacaktır.

2013/34 sayılı AB Muhasebe Direktifiyle uyumlu ulusal raporlama erevesi oluşturuluncaya kadar, söz konusu Kurul Kararı çerçevesinde yürürlükteki mevzuatın uygulanmasına devam edilecektir.

TMS Uygulama Kapsamı Dışında Kalanlar için Finansal Raporlama Duyuru (14.11.2014)

Kurumumuz tarafından 05.11.2014 tarihinde yayınlanan "Geçerli Finansal Raporlama erevesi" hakkındaki duyuruda, "01.01.2014 tarihi ve sonrasında başlayan hesap dönemlerinde TMS uygulama kapsamı dışında kalanlar tarafından, MSUGT ve eki Tek Düzen Hesap Planının uygulanmasına devam edileceği, bunların isteklerine bağlı olarak TMS'leri de uygulayabilecekleri" belirtilmiştir.

MSUGT'lerin Maliye Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulmuş olması dolayısıyla, hazırlanacak finansal tabloların "münhasıran vergi kanunlarına uygun tablolar olması gerektiği" şeklinde bazı tereddütlerin oluştuğu grlmştir.

1 sıra no'lu MSUGT'e hüküm altına alındığı üzere, söz konusu düzenlemenin amacı "vergi mevzuatına uygun mali tablolar üretilmesini sağlamak" olmayıp, bilakis; "bilanço usulünde defter tutan gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali tablolar aracılığı ile ilgililere sunulan bilgilerin tutarlılık ve mukayese edilebilirlik niteliklerini koruyarak gerçek durumu yansıtmasını sağlamaktır."

Ayrıca aynı tebliğde, yapılan düzenlemenin,

- a) Muhasebe bilgilerinin karar alma durumunda bulunan ilgililere yeterli ve doğru olarak ulaştırılmasına,

- b) Farklı işletmeler ile aynı işletmenin farklı dönemlerinin karşılaştırılmasına,
 - c) Mali tablolarda yer alan hesap adlarının tüm kesimler için aynı anlamı vermesine,
 - d) Muhasebe terim birliğinin sağlanması suretiyle anlaşılabilir olmasına,
 - e) İşletmelerle ilgililer arasında güven unsurunun oluşturulmasına,
- yönelik olduğu, yapılan düzenlemede öngörülen usul ve esaslara uyulması zorunlu olduğu, ilgili mevzuat hükümleriyle aykırılığın mali rapor ve beyannamelerinin düzenlenmesi sırasında giderilmesinin işletmelerin sorumluluğunda olduğu hüküm altına alınmıştır.

Benzer şekilde, 4 Sıra no'lu MSUGT'nin 1 sıra no'lu MSUGT ile ilgili açıklamalarında, 1 sıra no'lu Tebliğ'in, vergi mevzuatı ve uygulamasından tamamen bağımsız olarak ve vergisel kaygılar ön planda tutulmaksızın hazırlanmış olduğu belirtilmiş olup, MSUGT'lerde vergi mevzuatına kıyasen farklılık gösteren düzenlemelerin yer aldığı vurgulanmıştır.

Diğer taraftan, MSUGT ile 2013/34 sayılı AB Muhasebe Direktifi arasındaki farklılık ve benzerlikleri tespit etmek amacıyla bir komisyon oluşturularak konu hakkındaki çalışmalara başlanmış olup 2015 yılı içinde söz konusu direktife uygun finansal raporlamaya ilişkin çerçevenin tamamlanması planlanmaktadır.

Bu itibarla, mezkur “Yerel Finansal Raporlama Çerçevesinin” yürürlüğe konuluncaya kadar, TMS uygulama kapsamı dışında olanlarca Türk Ticaret Kanununa göre sunulacak finansal tablolarını yukarıda yer verilen açıklamalar çerçevesinde MSUGT hükümleriyle öngörülen amaçları sağlayacak şekilde ve söz konusu tebliğlerde yer verilen ilkelere uygun olarak hazırlamaları gerekmekte olup, vergi matrahının tespiti sırasında gerekli uyarlamaların yapılacağı tabiidir.

Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Finansal Raporlama Basın Duyurusu

1- Bağımsız Denetime Tabi Olanlarda Finansal Raporlama

Bağımsız denetime tabi olacak şirketlere ilişkin kriterler Bakanlar Kurulu Kararı (BKK) ile belirlenmekte olup, başkaca şart aranmaksızın genel olarak KAYİK'ler ile BKK ile belirlenen kriterlerden daha büyük şirketler bağımsız

denetime tabidir. Bu şirketlerin finansal raporlarını hazırlarken uygulayacakları finansal raporlama çerçeveleri aşağıdaki gibidir:

1.1. Türkiye Muhasebe Standartlarını Uygulamak Zorunda Olanlar

26.08.2014 tarihli ve 26 sayılı Kurul Kararı Ekli Listede³¹⁷ yer alan ve genel olarak KAYİK'lerden oluşan şirketler, 01.01.2014 tarihi ve sonrasında başlayan hesap dönemlerine ilişkin münferit ve konsolide finansal tablolarını TMS'ye uygun olarak hazırlamak ve sunmak zorundadırlar.

³¹⁷ Bahsi geçen ekli liste aşağıdaki gibidir:

“1) 6.12.2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca Sermaye Piyasası Kurulunun düzenleme ve denetimine tabi işletmelerden;

a) Sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören anonim şirketler,

b) Yatırım kuruluşları,

c) Kolektif yatırım kuruluşları,

d) Portföy yönetim şirketleri,

e) İpotek finansmanı kuruluşları,

f) Konut finansmanı ve varlık finansmanı fonları,

g) Varlık kiralama şirketleri,

h) Merkezî takas kuruluşları,

i) Merkezî saklama kuruluşları,

j) Veri depolama kuruluşları,

k) Sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen ancak Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında halka açık sayılan şirketlerden aşağıdaki üç ölçütten en az ikisini sağlayanlar:

- Aktif toplamı onbeş milyon ve üstü Türk Lirası.

- Yıllık net satış hasılatı yirmi milyon ve üstü Türk Lirası.

- Çalışan sayısı elli ve üstü.

2) 19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun düzenleme ve denetimine tabi işletmelerden;

a) Bankalar,

b) Finansal kiralama şirketleri,

c) Faktöring şirketleri,

d) Finansman şirketleri,

e) Varlık yönetim şirketleri,

f) Derecelendirme kuruluşları,

g) Finansal holding şirketleri,

h) Finansal holding şirketleri üzerinde 5411 sayılı Kanunda tanımlandığı şekliyle nitelikli paya sahip olan şirketler,

i) Ödeme kuruluşları ve elektronik para kuruluşları.

3) 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile 28/3/2001 tarihli ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu kapsamında faaliyet göstermekte olan sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri.

4) Borsa İstanbul Piyasalarında faaliyet göstermesine izin verilen; yetkili müesseseler, kıymetli madenler aracı kurumları, kıymetli maden üretimi veya ticareti ile iştigal eden anonim şirketler.” http://www.kgk.gov.tr/contents/files/Pdf/Kurul_Karar%C4%B1-degisikliklerislenmis.pdf (Erişim tarihi:07.04.2015)

1.2. Türkiye Muhasebe Standartlarını Uygulamak Zorunda Olmayanlar

a) TMS'leri Uygulamayı Tercih Edenler

Bağımsız denetime tabi olup yukarıda belirtilen Ekli Listede yer almayanlar şirketler, finansal tabloların hazırlanmasında ve sunumunda TMS'leri uygulamak zorunda olmayıp, isteğe bağlı olarak TMS'leri uygulayabilirler. TTK uyarınca, finansal tablolarını isteğe bağlı olarak TMS'lere uygun olarak hazırlayanların MSUGT'ye göre ayrıca finansal tablo hazırlamalarına gerek bulunmamaktadır.

b) MSUGT Uygulamak Zorunda Olanlar

TMS'leri uygulamak zorunda olmayan ve uygulamayı tercih etmeyen şirketler finansal tablolarını Muhasebe Sistemi Genel Tebliğlerini (MSUGT), 29.12.2014 tarihli ve 41 sayılı Kurul Kararıyla belirlenen İlave Hususlarla birlikte uygulamak zorundadır.

Söz konusu düzenlemeler finansal tabloların gerçeğe ve ihtiyaca uygunluğunun ve karşılaştırılabilirliğinin artırılmasını amaçlanmakta olup, uygulamanın nasıl yapılacağı, Kurumumuz web sitesinde (www.kgk.gov.tr) detaylı olarak açıklanmıştır. Bu kapsamda, finansal tablolar MSUGT'a göre hazırlanırken, örneğin 2014 yılına ilişkin amortismanların hesaplanması ve kıdem tazminatı yükümlülüğünün tahmin edilerek finansal tablolara yansıtılması zorunluluğu bulunmaktadır.

2- Bağımsız Denetime Tabi Olmayanlarda Finansal Raporlama

Bağımsız denetim kapsamında bulunmayanlar, yukarıda yer verilen 26 sayılı Kurul Kararı uyarınca, tabi oldukları mevzuat çerçevesinde finansal tablolarını hazırlayacaklardır.

Kurumumuz tarafından yapılan düzenlemeler vergisel yükümlülükleri etkilememekte ve değiştirmemektedir. Vergi mevzuatının gerektirdiği düzeltmeler işletmelerin sorumluluğunda olup, finansal tablolar dışında yapılacaktır.

9. Ek-9: Çalışmamızla İlgili Anayasa’da Yer Alan Madde Metinleri

Madde-73: Vergi Ödevi

Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.

Madde-115: Tüzükler

Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştay’ın incelemesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir.

Madde-124: Yönetmelikler

Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.

ÖZGEÇMİŞ

17 Ocak 1984 tarihinde Kayseri ili Bünyan ilçesi doğumluyum. İlk, orta ve liseyi aynı ilde Melikgazi ilçesinde tamamladıktan sonra Erciyes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümüne kaydoldum. Bu bölümden 2007 yılında mezun olduktan sonra, kariyer meslek sahibi olabilmek amacıyla Kamu Personeli Seçme Sınavına hazırlandım ve 23 Mart 2009 tarihinde Vergi Denetmen Yardımcısı olarak memuriyet hayatıma başladım. Daha sonra Stajyer Gelirler Kontrolörlüğü meslek sınavını kazandım ve 14 Aralık 2009 tarihinde çalışma hayatıma Kontrolör unvanıyla devam ettim. 10 Temmuz 2011 tarihinde Maliye Bakanlığına bağlı hizmet birimi olarak Vergi Denetim Kurulu Başkanlığının kurulması ile Gelirler Kontrolörü olan unvanım Vergi Müfettişi olarak değiştirildi. Halen Vergi Denetim Kurulu İstanbul Büyük Ölçekli Mükellefler Grup Başkanlığı'nda bu görevimi ifa etmekteyim.

2013 yılında başlamış olduğum Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe bölümü yüksek lisans eğitimime devam etmekteyim. 16 Ağustos 2014 tarihinde evlendim ve aynı yıl bedelli muafiyeti ile askerliğimi tamamladım.

Özel ilgi alanlarım, vergi hukuku uygulamaları, mali tablolar analizi, muhasebe ve denetimidir. Hobilerim ise seyahat etmek başta olmak üzere, yap-boz tamamlama, yüzme ve bisiklet sürmektir. Yabancı dilim İngilizcedir.

Bilal POLAT